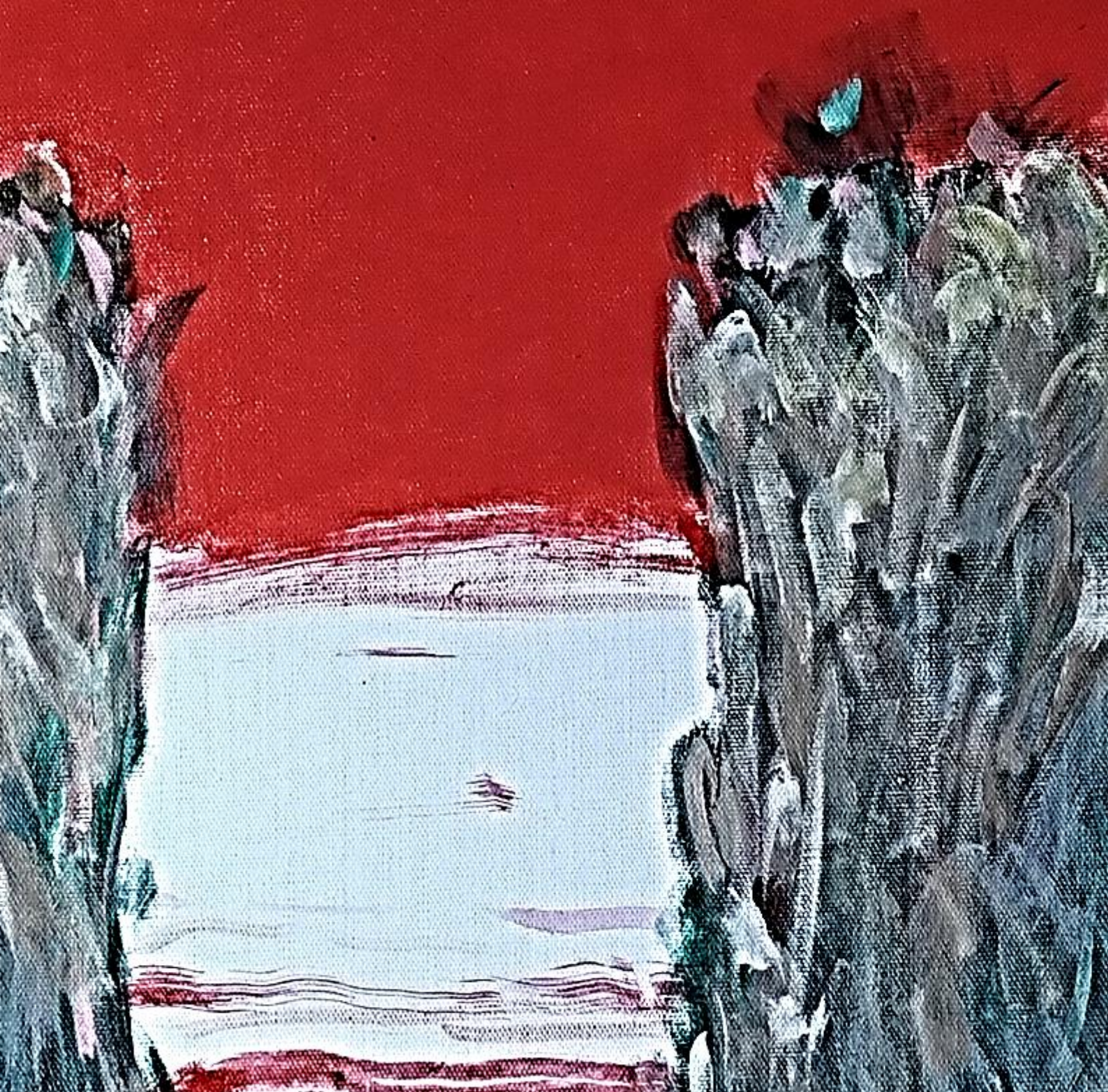

Caietele NORR

---

publicația asociației NORR / litere & arte / anul II, nr. 5-6, 2025 / Ploiești

Ion Stratan

EDITORIAL

Vocația nu are buget / 1
Camelia Iuliana Radu

ANALIZE

Schimbarea la față: Optzecismul / 3
Marian Mărchidanu

COLAJ 80

Romulus Bucur / 6
Liviu Antonesei / 8
Șerban Tomșa / Nicolae Tzone / 9

ESEU

O asociere între poezie și arta plastică / 11
Ioana Ursu

ESEU

Muzicoteca de dinamită / 12
Bogdan-Lucian Stoicescu

MEMORII / JURNAL

Cel mai tandru iubit / 14
Liana Dupont

MEMORII / JURNAL

Texte scurte, rase, lucide / 18
Mihai (Miki) Vieru

MANUSCRIS

Cartea recordurilor / 20
Ion Stratan

COMENTARIU

Alienarea și inadecvarea eului... / 24
Camelia Iuliana Radu

DOSAR: POETICA

Incipit. Ninel Stratan / 25
Bogdan-Lucian Stoicescu

Interviu cu Florin Iaru / 26
Interviu cu Călin Andrei Mihăilescu / 31
Interviu cu Șerban Tomșa / 32
Mihai (Miki) Vieru

COLAJ 80

Călin Barbu Angelescu / 34

DOSAR: ATELIER DE CREAȚIE

Interviuri cu Ion Stratan
Povestea semnelor / 36
Camelia Iuliana Radu

Mobila și Soarele / 41
Angela Furtună

Calea regală / 45
Florin Dochia

MEMORII / JURNAL

Nino – un erou civilizator / 52
Liviu Antonesei

Fericirea inversă / 53
Christian Crăciun

Nino – cel care, ca Ulise... / 54
Mihai Vasile

Interviu cu Ion Stratan / 60
Iolanda Malamen

POEZIE

Emilia Ajule / 62
Camelia Iuliana Radu / 62
Mihai (Miki) Vieru / 63
Jeanette Carp / 65
Corina Dașoveanu / 67
Adrian Vasile Iftime / 69
Mircea Teculescu / 70
Beatrice Bernath / 72
Ioana Burghel / 74
Zamfir Urdăreanu / 75
Melánia Briciu Atanasiu / 76

PROZĂ

Gabi Gabrinov / 78
Bogdan-Lucian Stoicescu / 83
Raul Sebastian Baz / 86
Dan Iancu / 87
Abie Elena / 88
Damian Spiridon / 88
Ioan Groșescu / 89

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor publicate
aparține autorilor.

Publicație a Asociației NORR / Redacția

REDACTOR ȘEF: Camelia Iuliana Radu
SENIOR EDITOR: Bogdan-Lucian Stoicescu
REDACTORI: Abie Elena

Marian Mărchidanu
Dr. Florina-Valentina Nicolae
Mihai (Miki) Vieru

TEHNOREDACTOR: Marian Mărchidanu

ILUSTRAȚII: Valter Paraschivescu, artist plastic
Coperta 1 – Răsărit, acrilic/ pânză, 60x60 cm (fragment).
pag. 7, 9, 31, 32 (fragmente).
pag. 53 – Iarna copilăriei, acrilic pe PFL, 21x30cm.
pag. 61 – Minge de ghem, tehnică mixtă (foiță de aur pe pânză), 42x30 cm.
pag. 77 – Deal de zgură la Barboși, ulei/ pânză, 21x30 cm.

ADRESA: Bd. Independenței, nr. 22, Ploiești,
CP – 100028, Prahova, România
EMAIL: caietelenorr@gmail.com
TIPAR: Delta Print Line SRL, București

ISSN 3061 – 4724

ISSN-L 3061 – 4724

www.norr-magazine.com

Vocația nu are buget

Camelia Iuliana Radu

Anul Ion Stratan. Se împlinesc 70 de ani de la nașterea poetului și 20 de la plecarea într-o lume mai bună. Nino, cum obișnuiau să îi spună prietenii și iubitorii de poezie optzecistă, s-a născut la 1 octombrie 1955, în comuna Izbiceni, de lângă Corabia (județul Olt) și a plecat dintre noi la 19 octombrie 2005, la Ploiești, oraș în care a locuit cea mai mare parte a vieții. Cu un tată aviator și o mamă profesoară de limba și literatura română, se pare că poetul a învățat zborul peste lumi. Reală, imaginară, de pământ sau de hârtie.

Desigur că optzeciști au existat și în alte orașe ale României; Iașul, Brașovul, Clujul și Timișoara (marile centre universitare) au avut propriile grupări, reviste, atitudini incomode cenzurii acelor timpuri. S-au publicat cărți, scriitorii s-au cunoscut între ei, lumea s-a schimbat datorită lor, aș îndrăzni să spun chiar că a avut loc o conștientizare a tineretului intelectual, care a rupt granițele dintre ghetoul comunist românesc și restul lumii, ca literatură.

Ne-am concentrat în acest număr de revistă pe gruparea bucureșteană pentru că aici s-a format și s-a maturizat poezia lui Ion Stratan, alături de alți poeți prieteni sau colegi ai Cenaclului de Luni, care a fost creuzetul *exploziei* noii poezii din spațiul românesc. După, nimic nu a mai fost la fel. Adulați de tineri, formatori de noi generații de poeți și prozatori (fie și doar prin lecturi, dacă nu chiar prin prietenii statornice), optzeciștii au format cea mai importantă mișcare literară, pentru că au avut îndrăzneala de a sfida comunismul prin scris, pentru că au reușit să se reinventeze și după Revoluție; poeziile de atunci rămân viabili și azi. Practic, optzeciștii au traversat două perioade istorice diametral opuse, fără ca poezia lor să scadă din valoare; ba, dimpotrivă, ei coabitează și colaborează literar cu poeți de alte vârste, ai altor curente literare.

În contextul istoric al acelor ani comuniști, optzeciștii au spart cutume despre care se vorbea doar în șoaptă, au destrămat tabuuri ale scrisului, au adus în literatura română noi spații și teme considerate de ei demne de poezie și ne-au adus la zi, alături de literatura internațională. Și ne-am bucurat. Ei vor lăsa în urma lor o literatură diversă, proaspătă, profundă și jucăușă, iar viitorii cititori vor explora pagini de beletristică în care se păstrează aerul lor mereu tineresc.

Așa cum veți citi în paginile acestei reviste, Ion Stratan a fost poetul care și-a apărut demnitatea, crezul literar, libertatea ideilor. A preferat de multe ori posturi plătite modest, sub nivelul său intelectual, dacă altele mai bănoase ar fi implicat demagogie și/sau trădarea principiilor lui de viață și de creație. A preferat libertatea, știut fiind că în poezie, mai ales, vrei-nu vrei, ies pe hârtie, parcă scrise cu cerneală turnesol, toate trădările, minciunile, compromisurile, în caz că le ai. Știut fiind că această muncă istovitoare (pentru că forțează zona emoțională) de noapte mai ales, care nu are program, te stoarce ca pe o lămâie. De aceea, mulțumesc pe această cale scriitorilor, prietenilor săi, aceluia care au răspuns invitației noastre de participare la numărul 5-6 al revistei *Caietele NORR litere & arte*, dedicat lui Nino, oferind cititorilor noștri detalii despre viața și gândirea creativă a poetului. Revista noastră și-a propus încă de la început să fie o punte între valorile cunoscute (sau mai puțin cunoscute) ale literaturii și artelor românești și cititori. Ne gândim și la tinerii poeți, creatori de orice fel (și la matematicieni, desigur).

De Nino m-a legat o prietenie literară fulgerătoare. Bruscă și scurtă. Așa a fost să fie. Era un om bun, săritor, prietenos, ajuta pe oricine, dacă putea. De multe ori, propunerea de ajutor venea chiar din partea lui. De altfel, Nino a fost cel care, citind prima mea cârtică publicată *peste capul meu* (un prieten bun, fizicianul Ion Furtună, „a furat” manuscrisul și a tehnoredactat și tipărit cartea), cu mari rețineri din partea mea (și pe bună dreptate!), mi-a spus: *ai scris frumos... în fine, vei vedea tu peste câțiva ani, ești fată deșteaptă. Important este că, după ce închizi cartea, mai vrei să citești, iar asta te face scriitoare. Gata, organizam o lansare la bibliotecă!* Nu știa nimic despre mine. Așa am depășit, după ani și ani, hotărârea de a nu publica niciodată.

Totuși, nu putem să nu observăm ce înseamnă anul 2025 în context socio-cultural românesc. Anul în care crește TVA-ul și pentru reviste și cărți (în multe țări fiind 0 – zero, pentru această categorie impozabilă). Anul în care vara a venit cu vești proaste pentru scriitorii care, oricum, erau marginalizați. Să ne mai plângem că nu se citește (crește prețul, scade numărul de cititori)? Că multe publicații de valoare dispar? Să ne mirăm că au apărut ca ciupercile după ploaie mulți nostalgici ai comunismului? Bune, rele, cărțile erau prezente în cele mai îndepărtate coclauri, fiind tipărite în tiraje de zeci de mii de exemplare, uneori. Se găsea totdeauna cineva să le citească, chiar și când se umpleau de praf pe raft, în micile magazine sătești. Azi, pe piața de carte autohtonă se preferă tiraje de 500 de exemplare pentru un titlu de carte (uneori chiar mai mici).

Mă gândesc la Științele educației, care împart educația din învățământul obligatoriu în două mari categorii: învățământul teoretic real și cel uman. Știut fiind că cele două au nevoie de cunoștințe diferite. Mai există și termenul de învățământ vocațional, recunoscându-se astfel că pentru arte (și, ca atare, pentru formarea celor care le vor practica), este nevoie de vocație (**VOCATIE**, *vocații*, s. f. 1. Aptitudine, chemare, predispoziție pentru un anumit domeniu de activitate sau pentru o anumită profesie - DEX). Din păcate, odată ajunși la maturitate, acești omeni sensibili vor fi împinși spre margine, într-o lume care nu le oferă aproape niciun drept și nici un respect pentru munca lor (Ce e ăla scriitor? Ce produce ăsta?), uitându-se adesea că hrana noastră cea de toate zilele este nu doar pâinea care ne crește trupește, ci mai ales cea care ne crește ca oameni, care ne face să avem energia să depășim momentele grele.

O carte bună te fură, te rătăcește pe drumurile ei și te ține captiv până te schimbă. Când îți va da brânci dincolo de coperti, vei descoperi că te-a curățat de toate rutinele zilnice, de oboseli, de frici, de prejudecăți, de invidie și ură. Ai revenit cu idei noi sau ți-ai adus aminte de tine; da, ești schimbat. Pentru că un scriitor bun iubește de o mie de ori mai mult ca tine, este de o mie de ori mai curios ca tine, acceptă de o mie de ori mai multe experiențe de viață ca tine. Are curaj să pronunțe cu punct și virgulă tot ce tu simți, fantazezi, îți dorești, dar taci. Dar o carte bună și implică un autor bun au nevoie de timp. De viață.

Este valabil pentru muzicieni și arta lor, artiști plastici, actori și toți acești oameni **născuți cu vocație**, cu o predispoziție. Ei sunt sensibilitatea, sufletul nației. Fără ei, lumea este plată, gri, lipsită de frumusețe. Așa că, dragi guvernanți, finanțști, economiști, dade și aguride, nu tratați arta și cultura ca pe niște cifre într-un tabel de cheltuieli! Vocația nu are buget, cu ea te naști; este un dar care, când este educat, crescut, respectat, poate deveni vocea unui popor. Vocația, această mică diferență, ne ține pe toți în viață, ne deosebește de puzderia de AI și ChatGPT. Dorim de la un om de stat să aibă viziune, să știe că, dacă renunță la cultură, este ca și cum ar accepta toate derapajele ideologice, cu urmările lor nefaste. Un popor incult este fragil în fața ideologiilor de toate felurile, în fața minciunilor gogonate. Omul needucat nu va gândi cu propriul cap niciodată, va fi o trompetă a propagandei, a sloganurilor, a manipulărilor de toate felurile. Un om de stat ar trebui să știe că nu este vorba doar de un teritoriu administrabil, ci de omenii care îl locuiesc, de mentalul colectiv, care se crește greu.

Îl voi cita pe scriitorul Emilian Galaicu Păun, dintr-un articol pentru Radio Europa Liberă Moldova (2025), referindu-se la o replică celebră a premierului britanic Winston Churchill: *prezentându-i-se în cadrul ședinței Guvernului bugetul anual (Regatul Unit se află în plin război, al Doilea Mondial), având la cultură 0 (zero!) lire sterline, viitorul laureat al Premiului Nobel pentru Literatură s-a uitat urât la funcționarii de la Finanțe. „Suntem în război”, s-au apărut aceștia. „Și atunci pentru ce mai luptăm?!”, a întrebat Churchill.*

ION STRATAN (1955-2005), unul dintre cei mai importanți poeți optzeciști. A absolvit cursurile Facultății de Filologie din București (1981) și a debutat editorial în același an cu volumul *Ieșirea din apă* (debut publicistic în 1972, în revista *Amfiteatru*). Membru al cenaclului „Amfiteatru”, al „Cenaclului de Luni” condus de Nicolae Manolescu și al cenaclului „I. L. Caragiale” din Ploiești, face parte din conducere revistei *Contrapunct* și este bibliotecar la Biblioteca „Nicolae Iorga” din Ploiești. A colaborat cu poezie, critică literară, eseuri, traduceri, la numeroase reviste literare din țară. Semnatar, alături de Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei și Florin Iaru, al volumului *Aer cu diamante* (1982), care a marcat consacrarea *generației optzeciste*. Distins cu numeroase premii literare, între care Premiul Fundației „Nichita Stănescu” (1990), Premiul Uniunii Scriitorilor din România (1993), Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române (1995), Premiul Asociației Scriitorilor din București (2001).

Cărți publicate: *Ieșirea din apă* (1981), *Aer cu diamante* (împreună cu Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei și Florin Iaru, 1982), *Cinci cîntece pentru eroii civilizatori* (1983), *Lumină de la foc* (1990), *Lux* (1992), *Ruleta rusească* (1993), *Desfacerea* (1994), *O zi bună pentru a muri* (1995), *Cântă, zeiță, mânia* (1996), *Mai mult ca moartea* (1997), *De partea morților* (1998), *Cafeaua cu sare* (1998), *Apa moale* (1998), *Crucea verbului* (2000), *Zăpadă noaptea* (2000), *O lume de cuvinte* (2001), *Spălarea apei* (2001), *Biserica ploii* (2001), *Jocurile tăcute* (2001), *Biblioteca de dinamită* (2001), *Pământ vinovat* (2003), *Țara dispărută* (2003), *Cartea ruptă* (2005), *Cimitirul de mașini* (2005). *Crimele din Strada Cerului* (proză scurtă – postum, 2024).

Schimbarea la față a literaturii române

Optzecismul

Marian Mărchidanu

@Beatrice Bernath

Postmodernismul internațional era neconflictual dar, în România, cenzura comunistă apăsa și limita formele de exprimare. Această apăsare continuă i-a obligat pe artiștii postmoderni, care nu acceptau niciun fel de interferență a autorității în actul creativ, să caute soluții de exprimare cât mai sofisticate. Limitările asupra spiritului lor liber au dus la intrarea postmodernismului românesc pe o nișă îngustă, neexplorată în spațiul cultural internațional, și a născut optzecismul, o grupare atipică, pentru că, în loc să fie populistă, a fost o elită literară.

Cultura postmodernă

Spre deosebire de postmodernismul internațional, care se manifestă prin libertatea deplină de creație, cel românesc, apărut într-un mediu represiv (creativitatea este dirijată, cenzurată), are, pentru scriitorii români, o dublă caracteristică: de *protecție* la violențele securității (dacă cineva se opunea deschis regimului, chiar și prin scris, imediat era interzis, torturat sau chiar ucis) și de *depășire* a obstacolelor de exprimare liberă, impuse de cenzură, astfel că ei au dezvoltat mijloace de exprimare din ce în ce mai creative.

Postmodernismul românesc a debutat târziu, abia când pe plan internațional acesta ajunsese deja la maturitate; pentru că, începuturile sale au fost reprimare în România, actul de revoltă la autoritate fiind considerat un atac la regimul represiv comunist și imediat etichetat drept *reacționar*. Tendințele culturii postmoderne au fost considerate o rezistență anticomunistă și eliminată vigilent din viața publică (unul din puținele momente memorabile anterioare optzeciștilor, a fost „Șopârlița liberă”, scrisă de Dan Mihăescu și Grigore Pop, interpretată magistral de Toma Caragiu).

Abia când **cultura postmodernă** a ajuns la faza de maturitate, **centrată pe propria identitate**, pe achiziție culturală diversificată, a fost oarecum tolerată, dar atent supravegheată. Non-conflictualitatea postmodernismului matur nu e non-combat, este un act cultural transformator, regenerativ, care duce la apariția libertății personale de exprimare, față de sistemele de control ale autorității. Postmodernismul dădea apă la moară exprimării de sine și oricât s-a încercat

distrugerea lui, nu s-a reușit. Așa a fost destructurată, încetul cu încetul, rețeaua de presiune mentală a propagandei ceaușiste, țesută cu greu de Securitate și, în decembrie 1989, ea nu a mai putut să rețină populația de la revoltă împotriva sistemului.

Litere & arte

Opoziția dintre non-conflictualitatea postmodernismului maturizat și revolta stârnită de presiunea nejustificată a cenzurii împotriva unor oameni care erau în esență pacifiști, a determinat o *elitizare* a autorilor postmoderni români, care au fost forțați (atât de prezența cenzurii ceaușiste, cât și de atitudinea personală), să își dezvolte creativitatea pe nișe din ce în ce mai înguste, noi, strecurându-se printre fisurile permise de incapacitatea cenzurii de a ține pasul cu noile metode de exprimare literară. Putem spune că literatura acelor vremuri a schimbat mentalități. A creat o fisură în gândirea tinerilor, mai ales.

În literatură, Postmodernismul românesc a debutat târziu, abia când pe plan internațional ajunsese în faza de maturitate, pentru că începuturile sale, ca reacție la consacrat, establishment, autoritate, erau văzute ca fiind un atac la regimul totalitar comunist și cenzurate, iar scriitorii ar fi fost supuși aceluiași tratament ca legionarii, rezistența anticomunistă și „forțele reacționare”.

Mutarea centrului de interes de la *sentimentele* de masă și slăvirea partidului, la nevoile, sentimentele individuale a fost una dintre marile schimbări aduse în literatura română de

către optzeciști. Subiectivismul poeziei era dincolo de cuvinte, iar jocurile poetice și introspecția presupuneau o personalitate individualistă, de intelectual; adică, centrată pe sine. Ori, tipul acesta de *om nou* nu era sensibil la propagandă, ba îi contamina și pe cei din jur cu reflexivitatea. Se vedea că fiecare scria cum simțea, iar diversificarea și originalitatea sunt opuse totalitarismului.

Aproape neobservabil, noua atitudine a ieșit din poezie, din cărți și a coborât în stradă, în societate, în politică, chiar. Ca orice etapă culturală, există atât partea pozitivă a schimbării, dar mai există și partea negativă, precum cea adoptată în zona politică de atunci.

Nici chiar Ceaușescu nu a scăpat de această repoziționare postmodernă a eului identitar; desigur, într-un mod toxic, el trecând de la identificarea cu statul, la supunerea statului nevoilor și ideilor personale. Ceaușescu nu a mai ascultat de birocrați, a ignorat rapoartele și statisticile, rupându-se de realitate și punându-și propriile frustrări și planuri pe primul plan, pedepsindu-i pe cei care îi dădeau vești nedorite și reale, recompensându-i pe mincinoșii care îi gădilau orgoliul, umflând artificial datele despre producția agricolă și industrială etc.

Odată dat acest semnal, întregul aparat de stat s-a repoziționat/reorganizat pe această mentalitate, fiecare fiind re-centrat pe interese proprii și ignorând valorile *binelui comun*, începând destructurarea relațiilor birocratice instituționalizate, în favoarea propriilor interese și relații, care au ajuns pe primul plan (Sistemul PCR – pile, cunoștințe, relații).

Aceasta este schimbarea de mentalitate adusă de postmodernism, în forma ei negativă, dar a dus la prăbușirea mecanismului represiv comunist (Fiecare comunist/securist căuta mai întâi să își apere fundul, punând în plan secund atribuțiile de serviciu). Ce a însemnat asta pentru cenzură? Că nu a mai reușit să observe corespunzător subtilitățile de exprimare noi și implicit să sancționeze subversivul, pentru că era centrată doar pe *atacul* (literar) la cei doi tirani și la adresa partidului unic.

Al doilea efect este unul mai subtil, și anume conservarea valorilor și păstrarea unor idealuri despre elite, care au supraviețuit deconstructivismului postmodern internațional.

O altă caracteristică înnoitoare a poeziei a fost și schimbarea registrului de inspirație. Acea zonă indefinită, idealizată și incertă de poetizare sterilă a vieții, prin stereotipuri care descriau o lume cvasi-perfectă, rurală, idilică, cu subiecte

doar din natură, din trecut sau, oricum, rupte de realitate curentă, a dispărut. Subiectele refugiate uneori în filozofie, alteori în fantezii siropoase și, de cele mai multe ori, în ideologia de partid, a fost abandonată de către tinerii poeți. De asemenea, a fost abandonată estetizarea excesivă a discursului poetic, devenită uneori o prestidigitație lexicală, semănând adesea cu o haină acoperitoare a oricărei emoții.

Optzeciștii au scris poezie despre ei înșiși, băieți și fete crescuți pe asfalt, nu la marginea pădurii, educați în biblioteci, formați în mediul universitar, optzeciștii cunoșteau intim mecanismele literare deconstructiviste și le stăpâneau cu dexteritate (în special Ion Stratan).

Forțați de presiunea nemiloasei cenzuri să își șlefuiască textele până ating perfecțiunea, dar și datorită exigențelor proprii („Ce, nu suntem noi mai inteligenți ca ei?” „ei” fiind securiștii), dictate de cultura proprie, optzeciștii, fără să realizeze, au devenit o elită literară. Elitismul optzeciștilor nu este creat literal, ci literar, ei s-au impus ca voci de elită literară (în sensul de viori), ca profesioniști ai unei viziuni noi în poezie.

Dacă în mediul internațional, creativitatea și cultura erau stimulate, existând un număr enorm de artiști la toate nivelurile, în România, selecția era drastică. Presiunea enormă asupra mediului cultural, în comunism, a transformat ceea ce în postmodernismul internațional ar fi fost *Aer cu altered carbon*, într-o carte de nișă a exprimării postmoderne (o nișă elitistă) – *Aer cu diamante*.

Cu unele excepții (oniriștii fuseseră interziși) poezia suferea de un pseudo-romantism leșios, sau, și mai rău, devenise patriotardă, retrasă în *cântări* ale partidului unic, ale *conducătorului iubit sau ale mamei iubitoare* (după modelul stalinist, *adoptat tardiv de poeți ca CV Tudor*, unde *tătucul* purta de grijă întregului popor sovietic). Poeții optzeciști s-au întors la realitate ca sursă de inspirație. Realitatea de aici și acum, urbană, interogativă, ambiguă sau nedreaptă.

Poezia lor a fost ca o trecere de la un univers 2D la altul 3D. Versul nu mai suporta descriptivul excesiv, ci avea structuri dinamice, ritmuri care urmăreau emoția, poezia devenise oglinda aproape expresionistă a propriilor trăiri uneori tragice, alteori ironice, ludice. Dar poezia trebuia publicată. Teribila cenzură a statului tiranic i-a obligat la autocenzură. Drastică, inovativă. Asta a dus aproape imediat la încă o creștere în complexitate prin re-sublimarea mesajului ce trebuia ascuns, caracteristică unică în postmodernism, dar specifică optzecismului autohton.

Optzecismul a putut pătrunde în spațiul cultural românesc de consum al literaturii pentru că, aparent, nu critica autoritatea, nu contesta nimic; avea o aparență non-conflictuală, deschisă spre ordinar, firesc și comun. Totuși, chiar și așa, literatura optzecistă s-a format în creuzetul performativ literar, acolo unde ștacheta este foarte sus pusă (Florin Iaru).

Raportarea la realitatea curentă, aici și acum, la mediul urban, la bibliotecă, a literaturii optzeciste a fost mixată cu imaginarul fiecărui poet, astfel încât fiecare și-a creat o operă bine definită, proaspătă, inconfundabilă. În contextul opresiv, fantezia lor debordantă, cu referențialitate la realitate, era o mare îndrăzneală, o formă de curaj, o deschidere. Citind o poezie de acest fel, tinerii simțeau că și ei pot să își asume propriile gusturi, propriile decizii. Ieșeau de sub controlul totalitar. Astfel s-a creat o nouă generație care participa doar formal la evenimentele gonflete de celebrare a comunismului; fără entuziasm, fără zel și abnegație, tinerii se simțeau liberi să viseze la o altă lume.

Dacă în optzescism poezia este regina literaturii, în metamodernismul ce urmează, proza e regina, deoarece prin poezie e greu să acorzi semnificații (acesta fiind un apanaj al basmelor, prozei, chiar și a non-literaturii, gen *fake news* sau bârfele conspiraționiste, care pot acorda cu ușurință semnificații oricărui gesturi, fapte, acțiuni, idei, întâmplări). Optzeciștii nu au avut o literatură *militantă*, ei au rămas niște intelectuali, dar tocmai acest fapt a creat modele care spărgeau mentalitățile învechite. Odată cu schimbarea la față a literaturii a avut loc și schimbarea mentalului colectiv românesc.

În concluzie, o mișcare literară care a ieșit de sub cutumele dictate de statul autoritar a avut un rol social formativ. Optzecismul a fost o literatură care s-a organizat interior elitist, prin structuri poetice elaborate, de calitate, care au ajuns să fie modele de gândire liberă pentru tână generație contemporană lor.

Ion Stratan

Ion Stratan a fost cireșa de pe tortul optzescist; vizionar, el nu s-a limitat la a fi postmodern, și-a dorit mai mult (interviu Camelia Radu), a dorit să fie mereu nu doar primul, ci și înaintea valului, creativitatea și luciditatea făcându-l să înțeleagă cursul literaturii și să vadă cu ochi de oracol direcția metamodernă, centrată pe narativ și resemnificare. În ultimii ani de viață a cochetat cu proza scurtă, chiar dacă pentru el a fost numai un exercițiu de a acorda semnificații textelor, pe care, apoi, să le transpună în versuri (Eu sunt poet. Atât.).

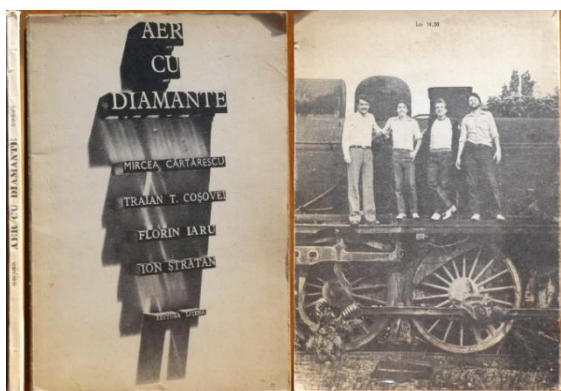
Ion Stratan scria intențional. Impulsivitatea nu îl caracteriza. Simțea enorm și vedea clar. Inteligența, pregătirea filologică și conștientizarea îl fac să înțeleagă lesne direcția spre care se îndrepta opera lui poetică. Nu e spontan, nu e aleator. E clar, asumat, fără secrete. Extrem de inteligent. Îndreptarea lui spre narativ, spre expresionist-conceptual, nu e întâmplătoare; fiind un explorator, simte că acesta este direcția nouă și, precum orice deschizător de drumuri, preferă să fie în fața valului. El vrea să creeze, nu să urce pe val abia când devine mare, ca un surfer.

În mintea lui, el deja trecuse dincolo, nu mai era postmodern. Era post-postmodern/metamodern.

Dacă nu ar fi recurs la gestul violent, probabil Stratan ar fi avut o nouă etapă poetică post-postmodernă/metamodernă, dar soarta a vrut să rămână postmodern.

Exercițiul narativ din prozele scurte nu e o îndreptare spre proză, ci doar un exercițiu necesar tranziției poetice. Se vede în creația lui necesitatea de a acorda semnificații piesei artistice (poezie ori proză scurtă), nu doar de a le descoperi însemnătatea postmodernă, ci de a transcende spre metamodernism, narativ, care acordă intenționat semnificații, diferite de cele uzuale.

Această nevoie a semnificațiilor i-a fost geniul, dar și slăbiciunea, care l-a împins spre gestul fatal, atunci când viața l-a lovit. Dacă în mintea sa ar fi rămas postmodern, ar fi trecut prin încercările vieții (operație de hernie, incapacitatea de a mai juca tenis, obezitate, pierderea mamei, abandonarea de către a doua soție) neconflictual, prin transpunerea în versuri a tensiunilor prin care a trecut. Actul violent prin care și-a sfârșit viața ne arată atât o adoptare a conflictualismului fizic (nespecifică mentalității optzeciste), cât și golului din viața lipsită de semnificație, după pierderea celor dragi (specifică mentalității metamoderne, care are nevoie de semnificații pentru tot).

și care locuia în casa de alături
 ajunsă în dreptul vostru
 i-a dat din senin lui anghel un pumn
 în plex de l-a făcut să se îndoie
 văzându-și apoi mai departe
 de drum

Pe atunci nu se auzise de *sucker punch*,
 deci, e clar că minte

aveai vreo zece ani colegul & prietenul tău
 anghel
 te conducea acasă de la școală
 când ați ajuns
 aproape de casa ta nu s-a întâmplat nimic
 tu te-ai dus acasă el de asemenea a
 tot restul
 nefiind nimic altceva decât manifestări
 de rasism și sexism rezidual

un om amărît

bea o cafea firește amară
 uneori ca (o) compensație
 excesiv

de dulce
 uneori cu un shot de rakı
 (da' răkia noastră-i mai bună)
 uneori face o poză bagă
 un filtru alb-negru o postează
 pe rețelele sociale
 gîndește

hai ș-om bé fută-nie amaru
 pînă-om bé boii și caru

* * *

un stereotip și o stereotipă
 intră într-un bar

el e (cum altfel) patriarhal & conservator
 ea (firește) invers

amîndoi se comportă cum scrie la carte
 personaje stereotipice
 în
 împrejurări stereotipice

stereotipul e de genul neutru
 cei doi

au hotărît să schimbe asta au
 plecat ținîndu-se de mîna
 făcîndu-și planuri

să trăiască fericiți pînă la
 o avansată vîrstă a treia
 (dar nu ultima) &
 să aducă pe lume o mulțime
 de stereotipuri mici

de ambele sexe genuri

R
O
M
U
L
U
S

B
U
C
U
R

COLAJ 80

Madi, Nino și Traian zburdă pe
Cîmpiile Elizee

LIVIU ANTONESEI

„Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă...”

și cu ochii larg închiși i-am zărit zburdînd colorat pe blindele și întinsele cîmpii – Madi în pantaloni negri, băieții în jeanși de culoarea cerului de dimineață, toți trei în cămăși multicolore și cu pletele în bandane înguste de curcubeu...

Aveau darul făptuirii prin cuvinte și Dumnezeu, stăpînul Cuvîntului, zîmbind larg, i-a amenințat cu arătătorul și i-a somat să-i lase Creația în pace, căci altcum îi alungă de unde au venit, după vechea pildă a lui Adam și a Evei sale.

Ei nu s-au potolit și lucrau mereu, și mereu, și mereu la ameliorarea Creației. Dumnezeu i-a altoit numai cu o jumătate de pedeapsă, că îi erau dragi iezii aștia, așa cum fiul rătăcitor este mai iubit decît cel statornic.

Și în fiecare noapte, Madi, Nino și Traian se strecoară pe poarta dintre nouri și ne umplu visele cu imagini fermecate, cu sunete nemaiauzite și cu acel albastru nesfîrșit pe care doar Maria Juana ți-l mai dăruie cîteodată – sau însuși Domnul!

„După cursuri mergeam la un coniac sau o votcă în speluncile noastre obișnuite, la Negoiu sau la Union, unde, când era Stratan cu noi, nu făceam altceva decît să-l ascultăm ore-n șir, rîzînd cu lacrimi sau muți de admirație în fața unui discurs ca o întreșere bizară și sclipitoare de paradoxuri, erudiție, jocuri de cuvinte, calambururi amețitoare, discurs improvizat pe loc și desfășurat înaintea noastră cu generozitatea unui negustor de pânzeturi scumpe din Orient. Însuflețit de o sublimă fugă de idei, luminînd ca un bec în obscuritatea acelor caverne, Nino își vindea minților noastre uituce, pe nimic, cele mai mari poeme, din care doar fragmente lacunare au ajuns să fie vreodată scrise”.

Mircea CARTARESCU

„Dar căderea însăși/ Ea când o să cadă?/ Asta e altă problemă/ Întrebă întrebarea” (ION STRATAN „nici o inimă”, din vol. „Desfacerea”).

Se distingea prin noblețe.

Prietenii îi spuneau Nino. „Mi-a fost cel mai drag prieten. Nino era sensibil, afectuos și foarte generos. Se distingea prin noblețe. Era subțirel și, în ultima vreme, semăna cu Eminescu în ultima sa fotografie”.

Cei doi au fost prieteni buni (Nichita Stănescu despre Ion Stratan – n.r.), iar stilurile lor literare sunt asemănătoare. „Nichita era cu cei mai mulți din jur doar politicos, nu ajungeai ușor la inima lui. Însă pe Nino, Nichita l-a iubit.”

Traian T. Coșovei.

„Ion Stratan, spirit deschis, cu alonja intelectuală, fermecător în paradox și în lacrimă, speranța dintâi a poeziei noastre” Nichita Stănescu despre Ion Stratan.

Două amintiri cu Nino Stratan ȘERBAN TOMȘA

„Practic, viața mea s-a încheiat la 25 de ani, când am absolvit facultatea. Pe urmă, exceptîndu-i pe scriitorii care mi-au devenit prieteni și cărțile scrise/citite, totul s-a redus la o pușcărie făcută în slujba învățămîntului românesc. [...] Un gol imens se întinde pe durata unor zeci de ani, în care n-am mai publicat nimic.”

(Șerban Tomșa – „Amintirile unui optzecist întîrziat”)

1. Zi de toamnă fumurie. Peisaj de plumb, cenușiu. Mă aflu cu Nino în troleibuzul 84, deplasându-ne către Universitate. Ca de puține ori, eram așezați pe scaune. (În general, de fiecare dată când stăteam pe un scaun, apărea imediat o bătrînică severă care mă privea insistent, cu reproș și în cele din urmă eram nevoit să-i cedez locul, deși mai multe scaune erau libere. Baba se arunca pe locul respectiv foarte înțepată, fără să mulțumească). Nino era liniștit, privea afară troarele pustii, iar mustățile-i exprimau liniște și împăcare cu sine și cu lumea. Un motan uriaș. Un bătrînel se agita pe interval, întrebându-i pe ceilalți călători :

– Nu știți cumva cum fac să ajung la Academie?

Oamenii dădeau din umeri. La un moment dat, bătrînelului i s-a năzărit că eu și Stratan am ști soluția la problema care îl frămînta.

– Nu vă supărați, știți cumva cum pot face să ajung la Academie?

Eu și Nino ne uitam unul la altul, fiecare lăsându-l pe celălalt să răspundă. Moșul a repetat întrebarea, apoi a adăugat:

– Dumneavoastră mergeți la Academie, nu?

Atunci Nino s-a întors, l-a privit cu milă și i-a răspuns:

– Domnule, noi nu mergem la Academie. Deocamdată mergem la Universitate. Mai târziu, când vom avea o operă impunătoare și vom arăta ca dumneavoastră, vom ajunge și la Academie. Și s-a ridicat zîmbind sardonice și l-a pofțit pe bătrînel să stea jos.

2. Se știe că «Trăiască nația!» și «Sus cu dînsa!», erau formulele de salut favorite ale lui Eminescu. Așa că, în studenție, mă salutam cu Stratan după exemplul marelui înaintaș. Oriunde ne întâlneam, prin București, primul care îl zărea pe celălalt striga din răspuseri: «Trăiască nația!». I se răspundea cu un răcnet: «Sus cu ea!»

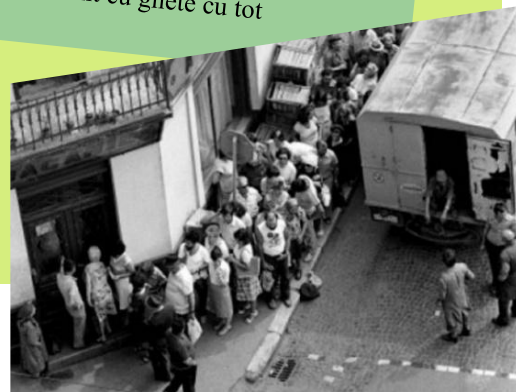
Toți cetățenii care erau de față o luau la fugă îngroziți, mistuindu-se într-o clipă, ca rozătorii prin galerii. Vînzătorii din librării se ascundeau pe după tejghele. Peisajul rămânea pustiu. Părea că doar Nino și eu eram locuitorii orașului. Vă dați seama ce sentimente mă încearcă de fiecare dată când rememorez scenele respective.

Poemul meu pășește înaintea mea și mă duce pretutindeni cu el

NICOLAE TZONE

lui NINO

pe un covor de furnici un verb se dă de-a dura
din vîrfuri de copaci în vîrfuri de copaci
sare un viezure
un crocodil umblă pe drum umăr la umăr cu un lup
charlie chaplin își așează în ghețele rupte
poeziile pe care i le dau la citit
mai dă-mi îmi zice mai dă-mi
să-mi astup și pălăria găurită cu versuri
eu stau la zece pași în fața lui
cu un laț de cânepă petrecut pe după gât
poemul meu pășește înaintea mea
și mă duce pretutindeni cu el
când se oprește el și eu mă opresc
și lațul de cânepă îmi adoarme pe gât ca un prunc
rău ai ajuns îmi zice chaplin
și se scarpină-n cap pe după pălărie
vreau să-i răspund dar poemul meu
se așterne iarăși la mers
și eu cu lațul prins de gât întins la maximum
mă rostogolesc în urma lui
asta este viața mea din ultima mie de ani
îi răspund
ăsta e destinul meu
să fii tras ca un sclav legat strâns
cu un laț de cânepă sub bărbie
de poemul meu după el
o să ne mai întîlnim strigă cu mâinile
ridicate pîlnie la gură chaplin
pierzându-se pe după orizont cu ghețe cu tot
și cu pălărie cu tot

Convorbiri la lumina gândului. Despre prietenie, iubire și alte închipuiri (prima ediție apărută la editura ploieșteană Libertas, în 2006 iar ediția a II-a, *ne varietur*, la editura Mythos, Ploiești, 2016)

Dacă se află-unul va spune
Amprentele mele sînt încă pe rune
Rotulele mele-s lăsate să țină
Pe altul ce cade-n genunchi în grădină
Ion Stratan

Iată-mă la 1988 desfăcând o conservă
de carne de vită
de pe vremea proletcultismului.
Privesc înăuntru:
ceva roz spre cenușiu stă la pândă.
încep să visez: ce fel de vită
o fi fost și a cui?
Cine a tăiat-o?
Numele celui care a ferecat-o în cutie
unde e?
Ce gânduri aveau oamenii aceia
care puteau avea și studii superioare?
Studii superioare am și eu.

Și uite așa ne plângem
unii pe umărul celuiilalt.

Mariana Marin

– Am visat – spune capul blond – că mă
urcasem în tren și părăsisem orașul
N-aveam bilet, n-aveam inimă, nu aveam
haine sau bani
cînd mă-nșfăcăra moartea cu nașul

Florin Iaru

**ION
STRATAN**

OPERA POETICĂ
volumul 3

**ION
STRATAN**

OPERA POETICĂ
volumul 2

**ION
STRATAN**

OPERA POETICĂ
volumul 1

Ion Stratan – poetul care pictează cuvintele

O asociere între poezie și arta plastică

Ioana Ursu, critic de artă

In literatura română postmodernă, Ion Stratan se conturează ca o prezență barocă, fulguranță, cu un discurs poetic ce pare să sfideze logica liniară în favoarea unei viziuni plastice a lumii. A-l citi pe Stratan înseamnă a intra într-un spațiu în care limbajul devine materie vizuală, un teritoriu în care poezia se apropie de artele plastice nu prin subiect, ci prin structură, intensitate și gest. Stratan nu scrie versuri, ci construiește „instalații verbale”. Poemele sale sunt adesea aglomerări de sensuri, forme și ritmuri care evocă mai degrabă compoziția unui tablou decât arhitectura unui discurs liric tradițional. Metaforele sunt vizuale în esență, nu doar imaginează, ci și proiectează. Nu îmbracă gândul, ci îl transpun în text, așa cum pictura transpune emoția în culoare și formă.

Poezia ca obiect plastic Poemul stratanian funcționează ca un obiect plastic: un colaj de straturi simbolice, o textură de idei care poate fi atinsă cu privirea. Cititorul nu mai e doar un receptor al unui mesaj, ci un privitor al unei construcții. Fiecare poem e o cameră în care suntem invitați să pășim – uneori cu uimire, alteori cu neliniște – asemenea unei instalații de artă conceptuală.

Gestul poetic ca gest plastic Ion Stratan nu doar creează imagini – el gesticulează prin cuvânt. Scriitura este marcată de o energie performativă, care poate fi comparată cu gestul unui pictor expresionist ce aruncă materia pe pânză cu forță viscerală. În acest sens, fiecare poem este un act artistic în sine – nu doar un text, ci un spațiu de acțiune.

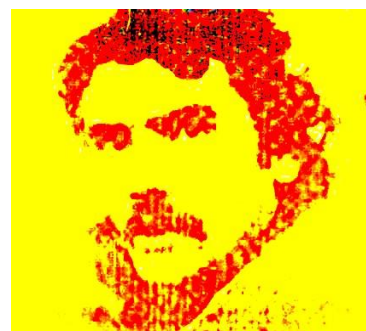
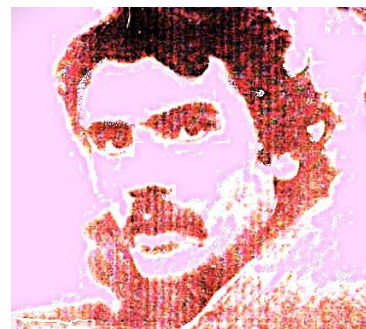
Poetul ca artist vizual Ion Stratan poate fi citit, așadar, nu doar ca poet, ci și ca artist vizual care lucrează cu limbajul în loc de pigmenți. Arta lui este sincretică, „intermedială”, înainte ca termenul să devină la modă. Ea revendică teritoriul plastic printr-o atitudine: dezinvoltă, cultă, ironică, uneori delirantă – exact ca unele dintre cele mai îndrăznețe lucrări ale artei contemporane.

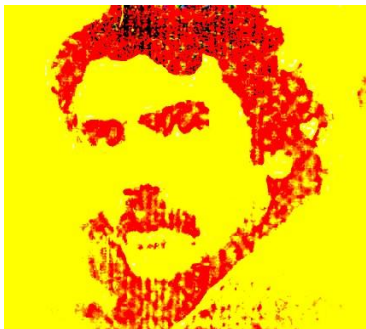
Aplicație

„Cădere” – poemul unei destrămări rituale

Poezia *Cădere*, o elegie confesivă care îmbină mitul, natura și corporalitatea într-un discurs liric de o simplitate tăioasă și o forță emoțională conținută, poate ilustra sincretismul artistic evocat deja. Fără să ridice vocea, textul te trage înspre un spațiu al căderii controlate, al unei renunțări rituale la propria identitate în fața unui destin care nu este descris, ci trăit.

Mitul coborât la nivel intim Chiar de la început, eul liric își face propria ofrandă – un gest rar în poezia contemporană, unde adesea vulnerabilitatea este camuflată de ironie sau cerebralitate. Aici, însă, vulnerabilitatea e frontală și aproape mistică: „cele trei Grații” – întruchipări ale frumuseții, grației și feminității – devin instanțe ale judecății tainice. Rostogolirea sufletului nu e doar o cădere, ci o predare ritualică, un act conștient de abandon sacru („Sufletul meu s-a rostogolit la picioarele celor trei Grații / luați-l, legați-l”), în care imperativul are un ton grav, aproape liturgic, care transformă poezia într-o rugăciune inversată, în care nu se cere salvare, ci captivitate asumată.

Lumea ca povară interioară O imagine esențială pentru întreaga poezie se concentrează în versurile „lumea mea se rostogolește peste mine/ cel ce-o păzeam de ani, de albine”, unde eul liric nu mai este în controlul propriei lumi. „Lumea mea” este un spațiu fragil, construit în timp, păzit cu grijă – „de ani, de albine”. Albinele – simbol al muncii migăloase, al vieții ordonate, dar și al memoriei afective – devin martorele tăcute ale unei prăbușiri interioare lente. Aceasta nu este o criză violentă, ci una obișnuită, tăcută și devastatoare – exact ca rostogolirea unui obiect care nu se opune.

Căderea în Grădină și vina fără nume Vom întâlni imediat o bijuterie simbolică: „inima mea e un măr căzut în Grădină/ cine-i de vină, cine-i de vină”. Inima devine mărul căzut, într-o imagine care evocă simultan Edenul, mitul ispitei, dar și o formă de vinovăție difuză, nerostită. Căderea în Grădină (nu în afara ei!) e paradoxală – sugerând că paradisul poate deveni spațiu al rătăcirii, chiar și locul protejat putând produce suferință. Repetiția întrebării „cine-i de vină” nu cere un răspuns, este un refren al neputinței de a înțelege cauza propriei prăbușiri, o lamentație care se rostește nu către altcineva, ci în gol, către sine.

Trupul ca rest, ca sâmbure ros Imaginea finală („trupul meu e un sâmbure mai mare decât fructul./ decât inima mea/ mâncat dinlăuntru”) este una memorabilă. Eul liric nu se vede ca un tot, se vede ca ceva rămas, ca un sâmbure – greu, indigest, dur. Fructul – simbol al plenitudinii, al vieții – a fost consumat. Inima – mărul căzut – a fost devorată. Rămâne esența grea și amară, „mâncată dinlăuntru”, adică roasă de gânduri, de timp, de emoție. O meditație lirică de o intensitate tăcută, dar devastatoare, despre descompunerea sinelui, despre vină, despre predare și greutatea propriei esențe. Scris cu o claritate simbolică remarcabilă și o muzicalitate discretă, textul se plasează la intersecția dintre mit și confesiune, dintre corporalitate și transcendență. Nu este o poezie a suferinței dramatice, ci a erodării lucide, a unei tristeți care nu cere ajutor, ci doar formă artistică pentru a se înfăptui.

Concluzie Artele plastice contemporane, – în special expresionismul abstract, suprarealismul și postconceptualismul –, își regăsesc un corespondent liric în poezia lui Ion Stratan. Dacă Francis Bacon ar fi scris poezie, dacă Vasili Kandinsky ar fi gândit în cuvinte, probabil că limbajul lor s-ar fi apropiat de viziunea strataniană: un haos controlat, o logică internă a expresiei care transcende sensul imediat.

Muzicoteca de dinamică

Muzicalitatea ca model poetic la Ion «Nino» Stratan

Bogdan-Lucian Stoicescu, bibliograf

Moto: „Nino este salata perfectă de cuvinte, omul care a supraviețuit singur împotriva tuturor, a fost singur împotriva propriului destin. El a fost condamnat de la bun început, a trăit treizeci de ani după condamnarea la moarte.” Florin Iaru (Din interviul «Arta nu e interzisă nimănui, dar nu e dată nici porcilor», acordat de Florin Iaru, Elenei Vlădăreanu)

Din clipa în care am luat contact pentru prima oară cu poezia prietenului meu Nino (fapt întâmplat cu volumul său de debut, *Leșirea din apă*), dar mai cu seamă, peste ani, când în ceasurile noastre de taină îmi lectura, cum numai el știa s-o facă, cele mai «calde» poeme pe care tocmai le scrisese, am simțit, cum nu se poate mai clar, briza subtilă, inefabilă și vaporosă a unei *muzicalități* – obținută prin mixtura unor jocuri de cuvinte, repetiții și aliterații, totul greșit pe stilul său ludic, reflexiv și ironic, întotdeauna tivit cu un sarcasm bine temperat de alte procedee poetice la care apela și pe care le stăpânea perfect, generatoare de varii *melosuri* interioare – înțeleasă nu doar ca o expresie sonoră, ci, îndeosebi, ca o predilectă orientare spre o poetică extrem de originală.

Și în cazul lui, ca și la alți mari poeți români și ai lumii, muzica reprezintă o evidentă funcție a limbajului, lesne detectabilă de cititorul atent, chiar din volumele sale de început (îndeosebi în excepționalul grupaj de poeme din *Aer cu diamante* dar și în cele din *Cinci cîntece pentru eroii civilizației*), evidențiată de o anume cadență a versurilor, foarte apropiată de ritmica improvizatorică a jazzului, bunăoară, alteori poetul fiind atras de inovațiile și liniile melodice repetitive, inovatoare și imprevizibile ale unor creații muzicale remarcabile, care nu-i erau deloc străine, aparținând unor compozitori extrem de valoroși, precum Terry Riley ori Philip Glass, nume asociate indisolubil *școlii minimaliste* a muzicii clasice contemporane, considerați, alături de Steve Reich, printre cei mai influenți muzicieni ai sfîrșitului de secol XX. De altfel, Nino face în volumele sale, uneori mai voalat, alteori explicit, trimiteri la astfel de personalități din lumea muzicii, care joacă rolul unor simboluri culturale sau care măresc greutatea specifică a atmosferei textelor sale. De multe ori, personajul liric sau cel prozastic al creației sale e prezentat ca ascultînd muzică sau ca fiind străbătut de nebănuite sonorități lăuntrice.

O temă recurentă este și aceea în care însuși poetul se erijează în postura de șef de orchestră al lumii, asumîndu-și un pregnant rol de *dirijor*, dar a unuia lipsit de orice urmă de emfază, în dorința sa sinceră de a ordona, într-un fel numai de el știut, răvășeala acesteia, într-o cît mai desăvîrșită armonie poetică. În acest fel, versurile sale devin o formă muzicală de manifestare a gîndurilor și trăirilor sale.

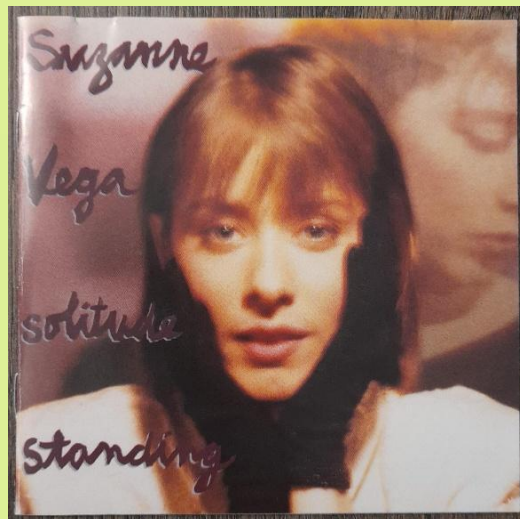
Nino a fost un improvizator desăvîrșit, influențat fiind (și) de structura liberă, spontană, sincopată sau, dimpotrivă, languroasă, a muzicii în general, și a jazzului, în special. Nu sînt puține poemele sale în care apar variațiuni pe anumite teme și care doar aparent lasă impresia de *improvizație*, ele avînd, de fapt, o coerență internă greu de pus la îndoială, dublată de o libertate de asociere a ideilor specifice acestui fabulos gen muzical. Unele dintre textele sale – fie ele poeme, proze poematice, aforisme paradoxale (celebrele *cafele cu sare*) sau chiar proze în toată puterea cuvîntului, sugerează atmosfera boemă a cafenelelor, a cluburilor sau a locanțelor în care sonoritățile din background provin din jazz.

Alteori, muzica apare în scrisul său ca un decor al vieții cotidiene – un radio pornit, un cîntec uitat sau un refren al unui șlagăr – care, fie în tușe păstoase sau mai diafane, evidențiază un sentiment de înstrăinare sau, dimpotrivă, unul de lirism intim. Nino a folosit uneori cuvintele – așa cum, de altfel, au observat și cîțiva dintre puținii exegeți ai operei sale – nu neapărat pentru sensul lor strict semantic, ci pentru valoarea lor sonoră.

Nu am ascultat muzică împreună cu Nino de foarte multe ori, în schimb am pomenit permanent în obișnuitele noastre întîlniri, numele unor muzicieni, comentînd, desigur, și creațiile lor. Îl iubea nespus pe Nicu Alifantis, despre care îmi spunea, deseori, că a fost unul dintre puținii muzicieni care a reușit să fixeze, ca nimeni altul, în piesele sale, tonurile din versurile lui Nichita Stănescu, George Bacovia sau Ion Barbu, printre alții.

Așa cum îl iubea pe Johnny Răducanu, pentru exuberanța cu care cînta și pentru modul cum își metaforiza sonoritățile (îndeosebi la contrabas) dar și pentru ingeniozitatea și eleganța cu care insera anumite teme folclorice românești în compozițiile sale aparținînd unui gen muzical provenit din cu totul alte spații culturale.

Îl iubea, printre mulți alții, pe Bach, pe Mozart și pe Chopin, dar și pe cei patru Beatles, și pe Eric Clapton, ori pe celebrul violonist francez de jazz manouche, Stéphane Grappelli. Nutrea o admirație nedisimulată pentru Bob Dylan și Leonard Cohen, uriași poeți, cum îi plăcea să le spună, care-și recitau versurile ca nimeni alții, dar în felul lor extrem de original, ajutîndu-se de muzică. Iar pentru Jaques Brel, marele poet și cîntăreț, „belgianul de geniu, bătrînelule”, cum îi placea să spună, avea, mai presus de orice, un fel de evlavie artistică. Cît pentru binecunoscuta cîntăreață americană de folk-rock din anii '80-'90, Suzanne Vega, încerca, aș îndrăzni a spune, un fel de cult. Îmi fredona, cînd era bine dispus, celebra ei piesă *Luka*. Mult mai tîrziu am înțeles că, de fapt, această splendidă melodie îl trimitea, invariabil, cu gîndul dar mai ales cu inima, la fiul său, Luca. De care, în acele clipe, îi era dor.

Carte + CD
Înregistrări din Arhiva Radio România, 1992-1997
și dintr-o sesiune specială
realizată de Călin-Andrei Mihăilescu în 2018,
cu 15 desene originale de Tudor Jebeleanu.
Postfață de Bogdan Ghiu

Cel mai tandru iubit

Il vedeam fumând pe holul Palatului Culturii, ce găzduia la parter Biblioteca Județeană *Nicolae Iorga*, unde lucra. La etaj, era Muzeul de Științele Naturii unde, pentru o perioadă, am lucrat eu, până să se aloce un sediu laboratoarelor de restaurare (Liana Dupont a fost prima soție a lui Ion Stratan, alături de care poetul și-a petrecut cei mai frumoși ani ai tinereții mature – n.r.). Pe la laboratorul de restaurare, mutat după câțiva ani într-un alt sediu, din Str. Bălcescu, a venit de câteva ori, sub pretextul de a se întâlni cu prietenul lui Valter Parascivescu (minunat coleg și talentat pictor), dar știam că venea și pentru a mă putea întâlni. Mă saluta cu o reverență, rar întâlnită la tinerii acelor timpuri (1984 – 1985). Venea cu o floare, lua loc în fața biroului la care lucram și începea, de fiecare dată, să povestească ceva amuzant, cu vocea lui sonoră. Toți colegii mei își trăgeau scaunele mai aproape și era imposibil să nu savurezi tot ce spunea, în stilul lui caracteristic, calamburesc. După așa zisa revoluție, s-a deschis o portiță în relația noastră. Eu tocmai eram în divorț și mă mutasem la părinți.

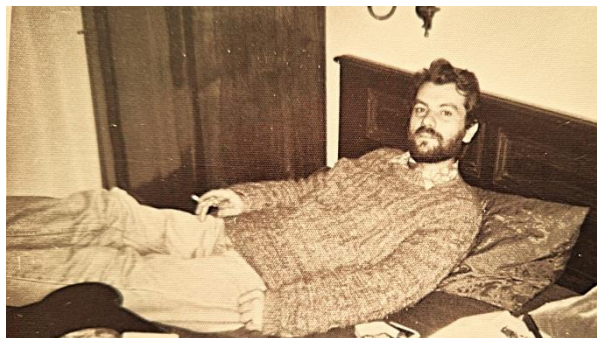
Un moment deosebit a fost întâlnirea de la Filarmonică, unde mersesem la o seară de poezie, organizată cu participarea membrilor Uniunii Scriitorilor, în frunte cu Nicolae Manolescu. Erau prezenți Mircea Dinescu, Florin Iaru, Traian T.

Coșovei, A. Mușină, G. Iova, N. Prelipceanu, Ion Stratan și mulți alții, care au recitat din creațiile lor. A fost un regal! La plecare, l-am întâlnit pe Nino, care fuma, și l-am felicitat. El m-a luat de mână și a spus: tu mergi cu mine! Nu mă așteptam să fie așa imperativ. A vrut să-l însoțesc la masa ce a urmat, la un restaurant din apropiere, cu toți scriitorii. M-am trezit printre acei monștri sacri ai literaturii. Nino m-a așezat lângă Florin Iaru, prezentându-mă tuturor ca fiind prietena lui.

Apoi m-am mutat la București cu serviciul (restauratoare ceramică-porțelan la Muzeul Țăranului Român). S-a mutat și el, ca redactor șef adjunct al revistei *Contrapunct*, care avea sediul la Casa Scriitorilor. Mă vizita aproape zilnic la Muzeul Țăranului Român, colegii mei devenindu-i prieteni, iar eu iubită. El făcea naveta Ploiești–București. La un moment dat, vizitele lui au încetat brusc. La telefonul fix din Ploiești, după câteva zile, mi-a răspuns mama lui care mi-a spus că Nino este internat la Spitalul Județean, după o criză cumplită de ulcer. I-a explodat stomacul, pur și simplu. A avut noroc că au putut să-l salveze, spuneau doctorii care l-au internat cu un puls abia perceptibil. Am luat o mașină de ocazie și m-am dus să-l vizitez la spital. Fusese operat, trecuse hopul! În weekenduri mă duceam eu la Ploiești, să-mi văd fiica ce stătea încă la părinții mei și să-l

întâlnesc pe Nino. Mergeam la filme, la întâlniri cu prietenii lui buni: Arthur Teodorescu, Valter Paraschivescu, Bogdan Stoicescu, Cătălin «Tetze» Rădulescu, Florin Manole, Cătălin Apostol, Puiu Damian, pictorița Patricia Popescu, familia Sabados. Mergeam vara la Slănic Prahova, unde aveam o casă țărănească și, împreună cu familia fratelui meu, Cătălin Apostolache, alături de părinții mei, petreceam momente pline, cu discuții plăcute și relaxante.

Nino era de o delicatețe nemaivăzută, chiar timid, dar sentimentele între noi se amplificau pe măsură ce timpul trecea... zburam, râdeam, eram împreună! A fost cel mai tandru iubit. Abia în 1993 ne-am căsătorit. Dar până atunci, am locuit împreună în București, în casa unchiului meu, pictorul Rudolf Schweitzer-Cumpăna, casă ce rămăsese goală după moartea acestuia (soția pictorului fiind în îngrijirea părinților mei, la Ploiești). În același cartier (Floreasca) stătea și prietenul cel mai bun al lui Nino, Traian T. Coșovei, care a devenit și nașul nostru de cununie. Ne vedeam des, ori la noi, ori la el, dar cele mai plăcute întâlniri erau cele în care mergeam să jucăm tenis, în Parcul Studențesc. Nino era un pasionat al acestui sport, făcuse școala sportivă și avea un palmares bogat. După tenis, ne opream la o bere, la terasa restaurantului de pe malul lacului. Se întrecea cu Traian în glume și vorbe de duh. Un foarte bun prieten era și poetul, eseistul Ioan Vieru, director al revistei literare *Contrapunct*. Venea zi de zi la noi, lucrau ore în șir la revistă.

A urmat mutarea noastră în apartamentul cu chirie, primit de la Uniunea Scriitorilor (o scară de bloc atribuită membrilor Uniunii Scriitorilor, care nu aveau locuință). Apartamentul se afla la Unirii, în fața fântânilor, în zona din vecinătatea Casei Poporului. Mircea Dinescu, președinte de atunci al Uniunii Scriitorilor, venise cu această idee bună. Împreună cu fiica mea Sabina, ne-am mutat în apartamentul de două camere. În bloc locuiau familia Ghiu (cu un etaj mai sus), Liviu Ion Stoiciu, Helmut Britz și alții, pe care nu mi-i mai

amintesc. Devenisem buni, foarte buni prieteni cu Mădălina și Bogdan Ghiu, foștii lui colegi de facultate. O perioadă prolifică pentru Nino. Citea enorm, câte doua-trei cărți deodată, scria mult, iar dimineața îmi citea ceea ce scrisese. Trebuia să-mi spun părerea, de care chiar ținea cont, eu neavând pretenții de filolog. Ne iubeam nespus! Nino îmi spunea mereu că sunt muza lui, prietenii scriitori ne vizitau, aveam un motan pe care Nino îl botezase Hyperion (un pisicuț dăruit de familia Ghiu, ei deținându-l pe tatăl lui Hypi).

Într-o zi, a venit o echipă de la televiziune, ca să-i ia lui Nino un interviu în direct. Erau vreo zece persoane, cu cabluri, lămpi, pedestale. I-am avertizat să nu deschidă ușa bucătăriei, unde era Hypi, ca să nu-i deranjeze în timpul filmărilor. Nino era în sufragerie în fața unei măsuțe pe care își aranjase cărțile deja tipărite, inclusiv pe cea mai recent apărută, despre care urma să vorbească. Un domn din echipa TV s-a dus în bucătărie să bea apă. Motanul a ieșit și, cu calm, s-a așezat pe masa din fața lui Nino și a rămas printre volume, în prim-plan, în timpul filmării. Nu a fost nici o problemă dar, a doua zi, Nino s-a întors cam supărat de la Uniune, spunându-mi că nimeni nu l-a felicitat pentru interviu, ci pentru frumusețea motanului! Normal că ne-am distrat!

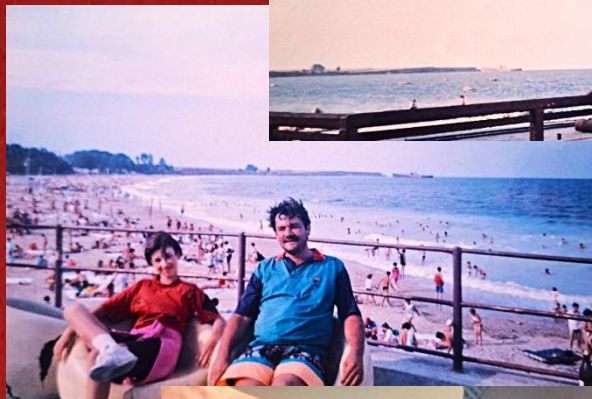

În 1995, am fost împreună la concursul de poezie de la Struga. Aici, Nino l-a cunoscut pe dramaturgul George Astaloș (plecat de 20 de ani la Paris) cu care a legat o prietenie frumoasă. Nu după mult timp, Nino a fost invitat la Paris, pentru lansarea volumului său „Ruleta rusească” („La roulette russe”), tradus de către o echipă de poeți francezi). Am fost găzduiți o săptămână de către G. Astaloș. Când am vizitat împreună Muzeul Luvru, Nino știa detalii despre multe dintre tablourile celebre; în ce lumină au fost pictate, tehnicile folosite, starea de spirit a autorului. Avea o memorie fantastică. Era o enciclopedie. În următoarele zile petrecute la Paris, eu am continuat să vizitez Luvrul (și tot nu am putut să-l văd pe tot), iar el mă aștepta într-o cafenea de pe Bulevardul Rivoli, cu un carnet în față, în care scria, scria...

Ion Scutariu
„CÂNTĂ, ZETĂ, MÂNIA...”

Fîntei mei viete,
Inspiratoarea volumului
„FEMEIA CU CARE S-AM TERMINAT
LUMEA”, mi-ai scris LIANA
mai multe din inimă în
înfectare Nu

Album foto: Liana Dupont

Tot în 1995, Nino a primit premiul *Mihai Eminescu* al Academiei Române; dar premiul, în bani, a fost așa de mic, încât abia am putut cumpăra o pizza congelată, pe care am copt-o și am împărțit-o frățeste. În timp ce mânca, lui Nino îi curgeau lacrimile. Se simțea jignit. Nu o duceam bine cu banii. Eu eram bugetară, lucrând la muzeu, iar el la revistă.

Într-una din verile toride bucureștene, pe înserat, suferind de căldură în apartament, am ieșit să stăm la răcoare, pe lângă fântâni. Acolo visam că la mare (unde nu ajunsesem niciodată împreună) ar fi minunat. Așa că am început să ne gândim ce am putea vinde pentru a face rost de bani. Și am găsit soluția. Cumpărasem de la Traian Coșovei un CD-player Sony, pe care, cu un anunț în ziar, l-am vândut în două zile. Așa am plecat toți trei (împreună cu fiica mea, Sabina) la Costinești. Am găsit ceva ieftin, în sat. Seara nu aveam bani să luăm masa în vreun restaurant, ne mulțumeam cu câte un mic fiecare, mâncat pe plajă. Minunat a fost că am văzut marea împreună.

Îmi amintesc de sărbătorirea zilei mele de naștere, în apartamentul din Unirii, într-un iunie, pe căldură mare, cu vreo 15–20 de invitați. S-a dansat, s-a transpirat, vecinul nostru Helmut Britz, care era foarte înalt, se ducea din când în când în baie, se băga îmbrăcat sub dușul rece și revenea așa ud, cu apa scurgându-i-se din veșminte, în sufragerie, continuând să danseze. La un moment dat, pe una dintre melodii (*Conga...* cred) am format un trenuleț, am deschis ușa apartamentului și, în pași de dans, am ieșit toți pe casa scării. Nino a profitat de ocazie, ne-a închis repede ușa și, cu mari rugăminți, ne-a lăsat să mai intrăm. O glumă

de-a lui Nino! Totuși șederea în Unirii nu era cea mai bună formulă de a ne descurca material. Am decis împreună să închiriem acel apartament central și să ne mutăm în altă zonă, cu o chirie mai mică și în aceleași condiții. Zis și făcut! Am găsit tot două camere în zona Titulescu. Eram aproape și de serviciul meu. Le duceam dorul, însă după prietenilor noștri din bloc. Cu Traian ne vedeam rar, cu tenisul se cam terminase, Nino avea dese momente de depresie. Dar tot se mai găseau prieteni să ne viziteze. Tudor Jebeleanu, Mariana Marin, Ioan Vieru, plus colegii și, în același timp, prietenii mei.

Nino avea și momente când era furios sau nu vorbea, nu dormea, era agitat. Fusese diagnosticat cu sindrom maniaco-depresiv; pentru că muncea atât de mult, stresul îl afecta, accentuându-i astenia, neliniștea, oboseala. Ar fi trebuit, la sfatul medicului, să se interneze pentru odihnă, o dată pe an, dar refuza. Motiv care, mult mai târziu, a dus la divorțul nostru.

Venise toamna și, odată cu ea, acel 1 octombrie, ziua de naștere a lui Nino. Ne-am gândit să o sărbătorim noi doi, la Bușteni. Cu trenul, cu o pătură și un coș pentru picnic am ajuns lângă un pârâu, înspre Gura Diham. Peisajul în octombrie era de vis cu toate culorile toamnei în fața ochilor. Am stat unul lângă altul, întinși pe pătură, tăcuți, cu ochii la cerul imaculat, în adierea unui vânt ușor cu parfum de brad. La întoarcerea în București, m-a îmbrățișat și mi-a spus că a fost cea mai frumoasă sărbătorire a zilei lui de naștere.

Acum se împlinesc 20 de ani de când mă bântuie doar amintirile. L-am iubit, m-a iubit, totul s-a întâmplat cândva, aieva.

Texte scurte, rase, lucide

Mihai (Miki) Vieru

Vara lui 2000, *când nu vom mai fi copii*, cum se insinua brutalist și amenințător pe la sfârșitul anilor '70, avea să mă prindă mirific între două instanțe poetice superbe, doi prieteni minunați din nucleul *hard* al generației 80 bucureștene: Traian T. Coșovei și Ion Stratan, printr-o torsiune spațio-temporală neașteptată. Mijloc de zi sublim, vară perfectă, sfârșit de sesiune. Pe Mircea Cărtărescu îl ratasem la curs în '95, la cursul lui despre Barbu, dar întâlnindu-ne pe culoarele mansardei Universității, ne-am uitat unul la celălalt rotindu-ne în cerc, precum Andy Warhol și Jim Morrison, el cu părul negru, eminescian, încă sclept, scăpărător și tânăr, eu cu părul blondiu, lung până la jumătatea spatelui: „Vii la cursul meu despre Barbu?” „Vin!” Nu am mai ajuns. Dar 2000 a făcut să îi prind pe ceilalți 2 beetleși, ceilalți 2 mușchetari, deodată. A urmat o prietenie nesecată de generozitate și afecțiune, preumblări boeme, Traian pe model retro cyber punk Mad Max like, Nino, ca o vorbă a lui Călin Andrei Mihăilescu, din prefața cărții antologie *Criminalii și Crinii* (Ed. Tracus Arte, 2018, p. 11), raportată pe Facebook de către însuși Șerban Foarță: *Sub barba patriarhă și adâncile-i plete, a căror aură lipsă lăsa să i se ghicească doar fața, Stratan ne șoptea lucruri asupra cărora (...) merită să ne aplecăm și căruia maestrul baroc al răsucirilor stilistic-prozodice îi dedică un catren superb: Plete în dens șuvoi,/ și barbă de-astrahan,/ de cald țineți-i voi/ poetului Stratan!* (Șerban Foarță). Ei, bine, acestui colos poetic și fizic, balzacian într-ale băutului cafelei și fumatului „în nor”, îi plăcea mereu să-mi spună pe când plecam de la el: *Bătrânelu, când mă aplec să te iau în brațe, când pleci de la mine, îmi place să cred că ești o suedeză cu zece mii de parai în sacu!* Un umor afabil, o blândețe frumoasă, un vers contras pe cât exploda de scris-citit și aproape mereu generos și parcă mereu la fel de tânăr, Nino Stratan avea să îmi genereze una dintre surprizele maxime ale acelei veri. În fapt, două surprize la fel de spectaculoase.

Prima a fost dăruirea invitației proprii la „Zilele Revistei Familia” unde *Nu pot să merg*,

bătrânelu, e prea departe și tu știi că nu prea mă ridic de pe pat (...). Și, imediat, Alo, Ioane, uite, eu nu pot veni, dar te superi dacă îl trimit pe marele poet, tânăr cu alonjă în locul meu? Pe scurt așa a început o surpriză de 20 de ani de Oradie, care mi-a șlefuit viața neașteptat, superb, rătăcind, mers la plezneală, rămânând și rămânând fascinat de ceea ce avea să devină orașul inimii mele, de care nici acum, în acest limbo de Românie profundă unde mă aflu, nu mă pot desprinde.

A doua surpriză a fost consecința unui gest neașteptat. Nino Stratan, care nu bea absolut deloc, într-o bună seară, a poftit la vișinata vecinei, doamna Paula, pe care aceasta o adusese și îl exaltase. Mi-a spus către fața mea perplexă: *Bem o vișinată de la Doamna Paula, vecina mea, care ne-a adus-o?* – *Bem!* am spus trăznit de uimire ...am terminat „fele” amândoi, am ajuns acasă, am adormit, a doua zi m-am trezit electrizat când mi-am adus aminte și, panicat, am sunat la el, iar mama lui, Blânduț, astfel alintată de Nino, era foarte fericită: *Mikiii, așa bine i-a căzut aseară că a băut cu tine! A și ieșit la piață pe jos să cumpere tot felul, de pe platoul de la Hale! Hai, vino, că trebuie să apară!* Am răsuflat ușurat, am tras un tricou, pantalonii de piele pe mine, am țâșnit pe ușă. La Nino acasă, răspunde poeta Letiția Ilea, soția lui pe atunci, și-mi zâmbește într-un colț de gură, întrebându-mă: *Vrei să-l cunoști pe prozache?* – *Prozache?* Nino, vesel, se auzea din camera cealaltă: *Da, bătrânelu, îți vine să crezi? Le-am scris dintr-una! Gata, mă gândesc unde să le public. Uite: citește-le, zi-mi, cum ți se par?* Vorbele se fac lungi, cafeau curge șiroaie, de parcă am transpira-o.

Texte scurte, rase, lucide, psihotice personaje, frământate de OCD-uri și *overthinkings* latente, prelungi; totuși, înainte de conchiderea Haarmsiană, violente ca într-un horror de Lovecraft, după care se inspira un Chuck Schuldiner de la trupa Death. Scurt, rapid, fulgerător, neașteptat, o retribuție nedreaptă, iute, un Chainsaw massacre în proza scurtă a literaturii române, recent contemporane; complet detașate de totuși neașteptat duiosul cimitir de mașini, cel cu

accidentele filmice; cadre fluide în slow motion. Aerul din cameră este și el undă și fumul este undă și apartamentul este particulă și noi undă și particulă. Dau să plec, e deja 17 trecute fix, trebuie să mă văd cu metaliștii mei în cârciumă. Ajung la ușă. Nino strigă: *Stai așa, nu pleca, uite, îți dau ție prozele mele! Fă ce vrei cu ele. M-am hotărât, nu le mai public! Ți le dăruiesc ție!*

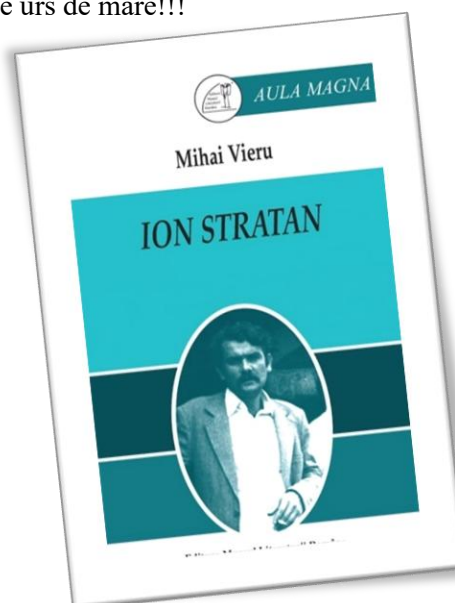
Până să realizez, sunt în stradă, catedrala Eroilor în spate, la fel blocul 7 etaje, al lui Nino, Liceul Cuza unde a învățat Nino și unde a fost coleg de bancă al fostului primar Horia Toma și unde am studiat și eu ...poate, cine știe, voi fi fost nimerit într-o bancă cu el, în timp diferit; Liceul Cuza, spuneam, trece pe lângă mine cu viteza unei vulpi care sare gardurile cu 5 găini în gură. Sunt în Andra, unde Andu, copilul de trupă al mușchetarilor 80-iști este patron. Nu zic nimic. Berile vin singure la masă. Și prima e numai de sete. Plec la Oradea!

Primăvara 2025, Iedera, Dâmbovița

Sunt în casa de vară a Cameliei, redactor sef al *Caietelor Norr*, cea care, în urmă cu 25 de ani, îi lua poetului Ion Stratan primul interviu extins pe cinci numere ale *Jurnalului de Prahova*,

de față cu mine, în sufrageria lui Nino, la masa plină cu cărți, caiete, cu telefonul cu fir lung, cu care putea trece strada.

Mă trezesc după o noapte agitată. Văd cafeaua aburind. Îmi torn. Văd borcanul cu zahăr. Îmi torn o linguriță jumătate și amestec. Sorb cu nesaț. Scui, surprins, afară, pe terasă. Pusesem sare. Hai, măi, Nino, bună duma asta. Dar nu te panica. Pentru tine am venit. O să ne iasă bine! Și nu știu de ce îmi vin cuvintele puse în gura lui D'Artagnan, lovit în piept de o ghiulea, la asediul de la Besancon: *Athos, Porthos, la revedere, Aramis, adio pe veci! Untill dead do us unite, bătrâne urs de mare!!!*

CARTEA RECORDELOR

TELEVIZORUL

ION STRATAN
PROZĂ SCURTĂ

Radu primise o invitație prin care era anunțat că este așteptat la televiziune săptămâna viitoare. Cartonul imprimat nu indica ora sau emisiunea la care era dorit, așa că începu să analizeze care ar putea fi profilul sau cadrul în care apariția lui ar fi oportună. *Să fie pentru prezentat știri?* La cei treizeci de ani, cu părul său blond și ochii verzi, pielea smeadă, nu ar fi exclus. Dicția era bună, inflexiunile pentru anunțuri mai pesimiste sau pentru neutrele informații politice le stăpânea perfect. Își scoase geaca de blugi, tricoul și își aduse o cămașă albastră, cu cravată galbenă. Puse o lampă de colecție în colțul mesei și începu:

– Noutățile despre cei doi evadați de la penitenciarul Jilava se lasă așteptate.

Deschise aparatul și îl văzu pe crainic cu aceeași aplecare a gâtului spre prompter, anunțând cu o dicție asemănătoare situația din Argentina. *Să fie pentru buletinul meteo?* Își puse o bluză înflorată și indică pe o hartă imaginară punctele unde temperatura se va schimba. Vocea era optimistă, perora chiar cu un mic zâmbet, avea aerul unei persoane informate, care relatează cu sentimentul că mai rău nu poate să fie. Crainicul de la meteo era pe ecran, puțin pleșuv, ceea ce îi dădea un avantaj și vorbea cam plat. *Era invitat să joace într-o piesă de teatru?*

Dădu pe „2” și îi văzu pe actori dialogând într-o cabină de lift. Avea și el un sacou asemănător, bej, iar lumina l-ar fi avantajat și mai mult, datorită tenului deschis. Nu știa dacă partenera îi va acorda la fel de multă atenție, dacă va fi, ca la televizor, numai ochi și urechi la cele spuse de el. Puse mâna pe telefon și o chemă pe colega sa de serviciu, Liliana. Îi spuse despre ce este vorba și începu, la scurt timp după sosirea ei, să declame ținând-o de mână:

– *Divin Eter, voi, vânturi iuți, talazuri largi/ Cari vă-nălțați vind din râuri și din mări/ Tu, Gee, sfântă mamă e tuturor, tu, ochi/ atoatevăzător al Soarelui: priviți/ Un zeu pe care-l pun la cazne ceilalți zei.*

Liliana era mai mult surprinsă, chiar speriată, așa că îi promise că vor mânca o prăjitură după ce vor ieși mâine de la serviciu.

Să fie pentru „Prietenul casei”? Îl luă pe cocker-ul Dolly și începu să arate telespectatorilor cum trebuie să păsească pentru a nu face coxalgie,

Dolly era din ce în ce mai neliniștit și începuse să mârâie. Îi dădu drumul resemnat, odată cu sfârșitul emisiunii.

Să fie pentru un film de dragoste? O sună pe Luana și compară interiorul său, cu așternuturi desuete, fără lumânări și șampanie, cu decorul fastuos al emisiunii. Tot timpul cât se sărutară, se dezbrăcară, se mângâiau și au făcut dragoste, Radu privea fix televizorul. Luana, după ce îi atrase atenția de câteva ori, plecă nervoasă trântind ușa până la spargerea în țandări a clanței sculptate meticulos.

Să fie pentru ora gastronomică? Radu își puse un șorț și începu să amestece la foc mic fideaua cu pastă de roșii, apoi puse o garnitură de pește și un sos remoulade, urmat de stridii cu lămâie, vânat foarte ars și creier pane cu ciuperci. Mâncă ușor, apoi sistematic, încăpățânat, primele feluri, după care, deși nu-i mai era foame, îndesă peștele și paste pe gât, punând alături vânatul și ciupercile. Simți întâi o sufocare, după care palpații foarte puternice ale inimii și căzu de pe scaun, într-un posibil leșin sau stop cardiac. Cert e că nu mai respira, putea fi deja în moarte clinică – el știe.

– Stimați telespectatori, vă rugăm să ne scuzați pentru acest incident neprevăzut. Emisiunea va fi reluată după remedierea defecțiunii.

Fericirea e o canapea franțuzească

Jean terminase Literale și Filosofia și nu găsisese încăieri ceva (de lucru – n.r.) pe gustul lui. Cafeneaua L'Image îi oferise un post de *garçon*, pe care îl acceptase pentru a-și plăti chiria și a putea cumpăra cărți. Știa că va putea face față, cum spune Platon: *E absurd ca inteligența să nu se cunoască pe sine*. De altfel, ca bun francez, s-a gândit la o revizuire a imaginii lui despre lume, în mijlocul ei, înconjurat de lucruri comune: *Când gândesc nu mă pot îndoi că gândesc și că sunt*. În mijlocul ceștilor de cafea și a croissant-ului, cuvintele lui Leibnitz erau cum nu se poate mai potrivite: „Sunt două adevăruri prime inseparabile: *gândesc și diverse lucruri sunt gândite de către mine*”. Cafeneaua avea o fațadă verde, acel verde brad de pe cutiile de bere Heineken și de la turneele de tenis englezești. Pe lângă salariu, lui Jean îi trebuia și o legătură temporară cu lumea, cu viața. Kierkegaard: *Chiar dacă rezistă să fie gândită, existența e la fel de sigură ca și gândirea*. În fața cafenelei se aflau opt mese mici, zece înlăuntru și opt scaune la bar. Doi englezi îi comandară cu accent, câte o bere: *A oferi gândirii un subiect, oricare ar fi acesta, este o capcană a gramaticii* (Nietzsche). Le răspunse în englezește, ceea ce îi făcu fericiți și primi suma exactă pentru 2 pahare. Patronul avea privirea continuă asupra lui, stimulându-l cu câte un *Allez, Jean!* și ideea fixă era ca tânărul să nu stea nicio clipă: *Nimic nu se cunoaște mai ușor decât gândirea* – zice Descartes. Sigur, era el, Jean, studiosul asupra manelelor și a operelor, omul gândirii și al citatelor, îmbrăcat acum în livrea și încercând să echilibreze tăvile cu sucuri, bere și cafea. Și pentru ei era tânărul care se strecura printre oglinzi, subțiraticul zâmbitor cu banul în mână, imagine reflectată, care îl premergea și îl însoțea continuu: *Mă percep înainte de a mă gândi* (Hume). Sătul de miile de pagini reluate de atâtea ori, amabil prin necesitate, dar dornic de noi întâlniri intelectuale cu cărțile, Jean își aranjă papionul în oglindă: *Cunoașterea nu trebuie să înceapă prin ceea ce ne este prea familiar, conștiința necesară* (Nietzsche). Poate „L'Image” este imaginea platoniciană a lumii lui, izvorul din care curg literele scumpe ale cărților de filosofie: *Întreaga noastră demnitate constă în gândire*.

Jeanette era roșcată, micuță, cu pistrui și îl considera pe Jean un fel de profesor, chiar în îndeletnicirea de a o servi la masă. Tânărul o privise ca pe un obiect, dar cu timpul ceva din

candoarea ei îl atinsese în interior: *Corpul este un obstacol în calea cunoașterii, sufletul trebuie să se elibereze de acesta*, spune bătrânul Platon. Prima lor plimbare mână în mână avusese un farmec pe care Jean nu îl resimțise de mult: *Corpul este superior conștiinței, chiar pe plan intelectual. Viața ar fi posibilă fără conștiința sa care reflectează*, notează Nietzsche. Jeanette, care se declarase o fată obișnuită și aprecia seriozitatea, i-a mulțumit pentru atenția arătată: *Știința își face o imagine religioasă despre conștiință* (Lacan). Jean citea în timpul său liber și când Jeanette îl surprinse cu revista „Esprit”, Jean îi spuse că Platon consideră spiritul *de origine divină*. Tineri de toate ocupațiile, artiști în căutarea gloriei, gânditori esoterici, boemi manifești, actori perseverenți, scriitori indeciși, toți apreciau la superlativ cafeneaua de la „L'Image”. Aducând a suta mia tavă, lui Jean îi trecură prin cap cuvintele lui La Mettrie: *Gândirea este o proprietate a materiei*. Oricum, pentru grupurile de marxiști declarați și inspirați de polițiști în pauză și de travestiți exuberanți și exotici, fără proprietatea materiei cafenii din ceașcă, e clar că materia cenușie nu ar fi existat. Într-o zi, un tânăr intră cu viteză de pe scuter în marginea de ciment a trotuarului. Rana din tâmplă lăsa să se vadă alburul interiorului: *A cunoaște creierul înseamnă a cunoaște gândirea* (Engels). Tânărul era amețit și nu putea să se ridice: *Materia, prin ea însăși, nu poate să gândească* (Leibnitz). Se ridică spre surpriza tuturor, deși tâmpla părea sfărâmată și nereconstituită: *Gândirea este în mare parte independentă de creier* (Bergson). Jean tocmai își termină schimbul și plecă însoțit de Jeanette spre garsoniera pentru a cărei chirie trudea la „L'Image”. Fata privi cu uimire panseurile de pe pereții camerei: *Subiectul lui „eu gândesc” nu reprezintă întregul suflet* (Descartes). „*Eu gândesc*” este singurul enunț al psihologiei raționale (Kant). Pentru „eu gândesc”, „eu sunt” este un obiect al gândirii, printre altele.

– Știi ce cred eu? Cred că toate acestea sunt niște prostii. Dacă ar fi fost adevărate, tu, care le știi pe dinafară, nu ai fi un simplu băiat de cafea.

Tânărul o conduse, închise ușa cu cheia și dădu drumul la gaz: *Siguranța pe care o prezintă moartea nu poate să fie calculată ca rezultat al statisticilor; enumerând cazurile de deces survenite* (Martin Heidegger).

Biblioteca

Daniel împrumutase *Istoria picturii* de la secția specială a Bibliotecii Municipale, după multe ploconeli, fiind cunoscut și de ani buni ca un cititor constant, cartoane de prăjituri și flori oferite doamnei bibliotecare Regina Maria Isopescu. La venirea acasă, bucuria nu îi mai încăpea pe chip, iar soția lui, Maria, îl rugă să se așeze, pentru că se înroșise de entuziasm și se întorsese în fugă. Victor și Andrei luaseră ciocolată *Mars* și se puseră pe mângâiat și șușotit.

– Atât, o cafea!, zise Daniel și se retrase la birou cu paginile colorate în mâini.

Etruscii, ah, etruscii își spuse încântat și primi „prihana” celebră după imaginile cu tauri roșii din peștera Lascaux. *Nu, nu mănânc nimic astă seară*, îi răspunse Mariei și continuă cu cartea rară, care nu se împrumuta acasă; ajunse la imaginile din Pompei. Casa se liniștise, Bubu nu mai scâncea, iar ai lui se retraseră la televizor. *Japonia, Japonia*, se extazie și urmări cu lupa stampele delicate, cu gheișe și samurai, pe hârtie de pai. După aceea, apărură cadrele cu hieraticii egipteni. Se duse la culcare și adormi cu chipul prințesei din miniaturi în gând. Cu noaptea în cap, aprinse veioza și continuă periplul cu începuturile Renașterii. *O, Mantegna, Giotto, Ghirlandaio, Doamne Dumnezeu!* Telefonul sună.

– Regina Maria vă deranjează, domnule Daniel. Îmi pare rău, dar avem un solicitant la sala de lectură pentru albumul dumneavoastră.

– Vin imediat. Daniel își numără economiile și cumpără o broșă cu reflexe argintii.

– Cred că aş putea să îl amân până mâine. Dar nu mai mult; s-ar putea duce la domnul director, spuse puțin îmbunătățită Regina Maria.

Trist, Daniel se întoarse la masa de lucru unde Leonardo, Michelangelo, Rafael se perindau cu unele umbre ajunse și în ochii lui. Nu numai sfumatto-ul și clar-obscurul lui Rembrandt și Velasquez se alungeau pe pagină, dar și ochii lui Daniel se întunecară. Soția Maria, Victor, Andrei și Bubu îi apărură ca într-o anluminură, separată de atmosfera liniștită de la ei, dar și distantă, puțin cunoscută, îndepărtată de pulsul cald și afecțiunea cu care era de obicei învăluită casa. *Regina Maria, Regina Maria*, își zise el, *niciodată aceste pânze de Braque și Picasso nu vor părăsi brusc biroul*. Dormi prost, cu întreruperi. Manet și lucrările lui Rubens, *Dejunul pe iarbă* și alungitele, cafeniile femeii ale lui Gauguin îi defilau toate în fața ochilor.

Visă ceva ca o stare de spirit liniștitoare, resemnată, în urma unei soluții care plutea în aer. Pierro della Framcesca, Brunelleschi sau Dali își prindeau *Răstignirile* sfâșietoare prin imaginația semilucidă a lui Daniel. Dimineata, cu fața trasă și mișcându-se greu, cu mâinile amorțite și târându-și pașii, se duse la biroul sculptat, fără a răspunde decât atât Mariei, lui Victor și Andrei:

– Gata, s-a terminat! Porni spre bibliotecă, încet, cu privirea fixă și intră în *Secția specială*. Toată trebuie să fie a mea, această carte nu se va îndepărta.

– Regina Maria, vrei să fii soția mea? Se întoarse acasă liniștit și deschise albumul. Zumzăielile și murmurul din casă nu îl mai deranjau.

– Maria, Victor, Andrei, v-am spus odată că s-a terminat? Și tu, Bubu...

Mătușa

Fesul era bine șters de praf. Oglinda și cuierul de haine din hol, clanțele, aparatul de radio cu pick-up și casetofonul, telefonul și vitrina cu trei etajere, pescarul chinez, vaza de la Tricy, ramele fotografiilor, spetezele scaunelor și ceasul *Pobeda*, tava și statuetele cu patinatori, carcasa mașinii de cusut și serviciul de cafea înflorat, husa aparatului de fotografiat și uzo de la Miki, sticla cu vapor, pianul-bibelou și veioza de pe perete.

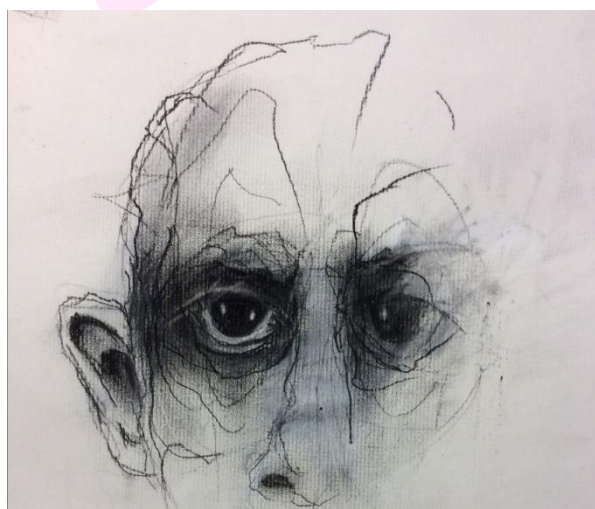
– Haideți, fetelor, că vine Olga. Olga era vechea colegă de liceu a mătușii pe care o revedea după treizeci de ani și casa trebuia să arate lună. Dana și Andreea, eleve în ultimii ani, trebăluiau prin mica gospodărie a mătușii la care se aflau în vacanță. Olga își făcu apariția, îmbrăcată într-o haină cu puncte și guler de jder, se dezbracă și o îmbrățișă pe mătușa.

– Ce mai ști de ăsta, ce mai ști de ăla, timpul trecu plăcut în fața farfuriilor cu dulceață, iar Olga inspecta cu priviri repetate locuința mătușii.

– Mai ai discul acela vechi cu Adriano Celentano?

– Cum să nu, vrei să îl ascultăm?

– Andreea, pune-l tu, te rog, e pe pick-up. Cum aparatul nu pornea, Olga vru să o ajute pe fetiță, dar văzu dispozitivul de pornire plin de praf. Luă câteva fire, ca în glumă, pe deget și zise că așa se mai explică de ce nu merge. La plecare, mătușa o invită și pe sfârșitul săptămânii, să îi arate albumele și restul casei. Cum închise ușa, mătușa o întrebă pe Dana dacă era ea aceea care ar fi trebuit să curețe pick-up-ul. La aprobarea fetei, mătușa le chemă în bucătărie și o rugă pe Dana să întindă mâna stângă pe lemnul pentru tocat. Când degetele subțiri ale elevei se puseră pe tocător, mătușa scoase de la spate o toporișcă și o izbi de lemn, retezându-i fetei patru degete. Dana leșină, iar mătușa îi spuse Andreei, îngrozită, că la sfârșitul săptămânii îi va arăta Olgăi dormitorul și grădina. Și scoase din dulap un fierăstrău electric căruia îi dădu drumul.

Spovedania

– Nu mai merge, părinte, spuse Florin. Nici cu Andreea, nici cu mama, nici cu unchiul. Nu mai merge, vreau s-o fac. Nu mai rezist.

– E păcat, fiule, încearcă să uiți păcatul mahnirii. E mare păcat. Cel mai mare!

– Părinte, o voi face cu mânuși, nu se va ști că eu mi-am luat zilele. Promite-mi că-mi faci o înmormântare creștinească. Te rog, sfinția ta!

– Nici nu încape vorbă, bre, liniștește-te și vorbim spre seară.

– Nu, părinte, răspunse Florin și scoase revolverul. Scrie aici, părinte, că îmi vei face înmormântare creștinească și am să dau hârtia mamei.

– E păcat, e mare păcat să ameninți cu arma în sfânta biserică. E mare păcat!

– Părinte, scrie odată, parcă n-ai înțelege nimic, ia hârtia și scrie că îmi vei face înmormântare creștinească.

Puse arma la tâmpla preotului, căruia începuseră să îi tremure mâinile, așternând pe foaie cuvintele cerute. Așa, sfinția ta, îți mulțumesc și voi pune hârtia pe noptiera mamei.

Florin se îndepărtă și își făcu semnul crucii și de atunci nu se mai știu nimic de el. Procurorul îi descoperise cadavrul cu tâmpla străpunsă de glonț, în mijlocul grădinii înzăpezite. Maică-sa tot zicea că nu știe cine o făcuse și în ce o privește se pregătea de înmormântarea fiului. Lumea se îngămădisise la gardul casei lui Florin, vecinii, Andreea, prietenii, unchiul. Mama privi lung peste poartă la silueta preotului din sat, care îi căuta, și el, de departe, ochii și îi făcu un semn încet din cap, a aprobare sau a mulțumire.

Alienarea și inadecvarea în fața realității (în cinci ficțiuni inedite ale lui Ion Stratan)

Camelia Iuliana Radu

În *Televizorul*, Radu, erou aflat într-o criză de identitate, încearcă să se muleze pe diverse roluri TV. Fiecare rol reprezintă o încercare de a-și construi o identitate, de a se integra într-un tipar. De fapt, ficțiunea este o meditație asupra identității, alienării în era media. Anima (latura feminină a psihicului masculin) apare sub mai multe identități: Liliana, colega de serviciu și Luana (partenera pentru *filmul de dragoste*). Eșecul relațiilor arată că Radu nu își accesează propriile resurse interioare, ci încearcă să fie o copie palidă a celor pe care îi vede la televizor. Televizorul este simbolul principal al prozei, un fel de poartă către un inconștient colectiv artificial, mediatizat. Scena gastronomică este culmea absurdului și a autodistrugerii. Simbol al consumului compulsiv, o metaforă pentru nevoia de a absorbi experiențe fără a le integra. *Îndoparea* sugerează lipsa de sens care încearcă să fie compensată prin exces material, astfel că, moartea individului devine o simplă defecțiune în fluxul neîntrerupt al spectacolului, identitatea fusese complet absorbită și redusă la un rol. În *Televizorul*, Stratan critică societatea în care individualitatea este sacrificată aparenței mediatice, o parabolă a căutării exterioare, lipsită de un centru interior.

Fericirea e o canapea franțuzească narează conflictul dintre lumea intelectului și realitatea cotidiană. Jean este un *Puer Aeternus*, arhetipul bărbatului care refuză să își asume responsabilități adulte. În ciuda realității sale de *garçon*, hipertrofia funcției gândirii duce la o desprindere de sentimente și de realitate, la o incapacitate de a integra celelalte funcții psihice. Actul final, de a închide ușa și de a da drumul la gaz, este violența *Umbrei* și a unui complex thanatic. Jeanette apare ca *Anima* pentru Jean, este cea care îl confruntă cu realitatea. O lovitură directă la Persona. Numele cafenelei *L'Image* este simbolic, o *image platoniciană a lumii lui Jean*, dar care îl forțează la o existență materială repetitivă. Este spațiul unde se confruntă idealul cu realul. Citatele filosofice devin un mecanism de apărare, dar, paradoxal, îl distanțează de ea. Incidentul cu scuteristul este un moment cheie ce pune în contrast teoria filozofică cu realitatea brutală a corpului. Titlul prozei este ironic. *Fericirea* devine un act de anulare a existenței. Proza subliniază pericolul unui psihic scindat, intelectul (separat de corp și de sentimente), îl duce pe Jean la dezintegrarea fatală.

O ficțiune a obsesiei este *Biblioteca*, ficțiune în care căutarea sinelui prin artă culminează într-un act de posesiune simbolică. Textul abundă în arhetipuri, revelând o călătorie interioară ce se transformă într-o tragedie psihologică. Daniel poate fi văzut ca un Erou căutător. Cartea rară devine o comoară arhetipală pentru el. Periplusul său prin istoria artei ar trebui să ducă la

integrarea sinelui, însă, pentru Daniel, căutarea frumuseții și a cunoașterii se transformă într-o obsesie, izolându-l de relațiile umane. Personajul Reginei Maria Isopescu este fundamental. Este arhetipul mamei regale sau o figură de autoritate și deținătoare a cunoașterii. Pe măsură ce obsesia lui Daniel crește, observăm o alienare progresivă. Familia îi apare *ca într-o anluminură*, îndepărtată. De fapt, el este cel care se îndepărtează. Daniel fuzionează patologic cu obiectul dorinței sale, alienându-se complet de realitate și de relațiile umane autentice.

În ficțiunea *Mătușa*, Ion Stratan sondează inconștientul personal prin prisma unui eveniment mărunț dar șocant, dezvăluind cum aparențele pot ascunde un abis. Mătușa, personajul principal, este o distorsiune a arhetipului mamei, devenit *mama teribilă*, obsedată de perfecțiune. Refulările transformă banalul cotidian într-un coșmar arhetipal. Acțiunea finală, de a tăia degetele Danei, este manifestarea distrugerii inocenței. Latura întunecată, reprimată, izbucnește violent, la cea mai mică imperfecțiune (praful de pe pick-up), devenit un catalizator pentru o furie acumulată, refulată. O încercare disperată de a controla haosul interior. Lista inițială de obiecte (fes, oglindă, pick-up, statuete etc.) creează o atmosferă de *kitsch*, iar obsesia pentru control devine o lipsă inumană de compasiune și emoție.

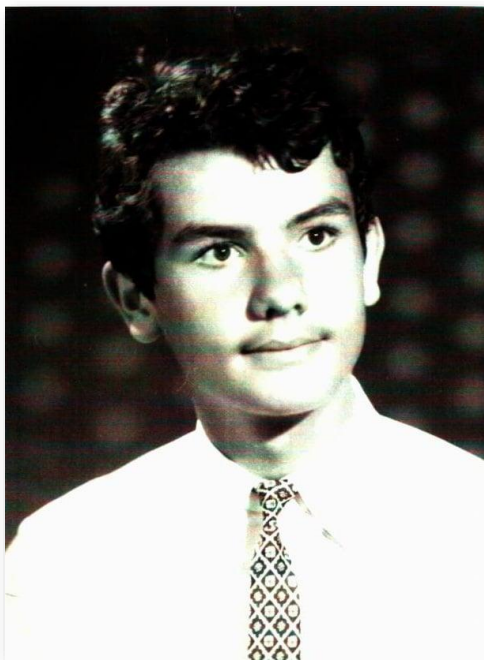
Spovedania este un text dens, încărcat de tensiune, în care Florin întruhidează o formă distorsionată a arhetipului Eroului. El este un erou în criză, care nu-și mai poate accesa resursele interioare pentru a-și îndeplini potențialul. Mama este complice sau măcar pasivă în fața dramei fiului, prin nevoia de a menține ordinea socială și de a nega realitatea. Actul spovedaniei este profanat de Florin. Plasarea armei la tâmpla preotului (capul, rațiunea, spiritul) este dominarea forței brute asupra înțelepciunii. Hârtia scrisă și *înmormântarea creștinească* descriu disperarea lui Florin și este centrul povestirii. Imaginea finală a corpului în grădina înzăpezită este un simbol puternic al unui proces de individuație întrerupt, al vieții sufocate de angoasă, al iluziei unei reintegrări care nu se va mai împlini.

Un fond comun al acestor proze este **absurdul existențial**. Un aspect central îl are **fragilitatea iluziilor** și confruntarea violentă cu propria *umbră*. deznodămintele tragice sugerează viziunea lui Ion Stratan despre o lume în care sensul este greu de găsit, conexiunile umane sunt fragile, iar un psihic uman neintegrat alunecă ușor spre autodistrugere. Este o critică subtilă a superficialității, a formalismului și a incapacității de a trăi autentic. În esență, fundalul acestor proze este o realitate în care individul se luptă să își găsească locul și sensul, eșuând tragic. Viziunea lui Ion Stratan este una lucidă, ironică, dar și profund melancolică, despre fragilitatea psihicului uman, despre pericolele alienării și ale refuzului de a integra toate aspectele sinelui.

Incipit. Ninel Stratan

Bogdan-Lucian Stoicescu

Poemul *Ce-i iarna?* reprezintă debutul absolut în volum al lui Nino (prezent în antologia *Cîntece de-nceput*, editată de Biblioteca Județeană Nicolae Iorga din Ploiești, în 1969). Poemele *Bacovia* și *Stol* fac parte din antologia *Caiet liric* (1971), editată de aceeași instituție, dimpreună cu *Tăceri de piatră*, micul text în proză (poematic și el, în fond). Despre tînărul poet (în devenire) Ninel Stratan, în prefața acestui din urmă volum, regretatul critic și istoric literar Ion Bălu (un foarte fin cunoscător al producțiilor literare aparținînd tinerilor membri ai cenaclului *Orfeu* al bibliotecii amintite) scria cu lapidaritate și cu o ușoară undă de sarcasm: *Interesant este de semnalat și orientarea tinerilor „poetți” spre lecturi substanțiale. Ninel Stratan, elev în clasa a VIII-a, l-a citit pe G. Bacovia și-l evocă într-o „poezie” cu același titlu.*

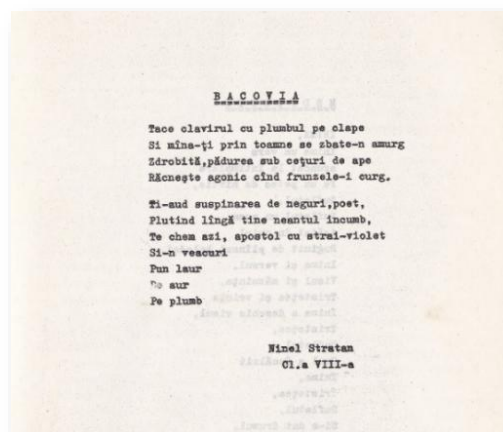
Tînărul elev care semna **Ninel Stratan** (avea 14 ani) era membru al cenaclului literar *Orfeu* al bibliotecii ploieștene, condus pe atunci de poetul George Moroșanu, cenaclu pe care, ulterior, adică după anul 1980, avea să-l coordoneze el însuși.

Iată doar cîteva diafane scrieri care prevesteau, în cuvinte extrem de puține, faptul că

harul este de la Dumnezeu și că poeții se nasc, nu devin pe măsura trecerii timpului, așa cum îi plăcea deseori să spună, atunci cînd, peste ani, îmi va face cîteva nostalgice mărturisiri despre prietenul său mai mare, Nichita Stănescu, adică despre acela care, printre altele, îi va oferi pe unul dintre volumele sale (*Noduri și semne*, 1982), o edificatoare dedicație: *Marelui Ion Stratan,/ os din os Stănescian/ aceste NODURI,/ și, ȘI/ SEMNE,/ de noi doi destul/ de demne,/ și privește,/ Stratanite/ și Nichite.*

Sigur că părinții săi au continuat să-l alinte, pînă la dispariția lor pămînteană, Ninel, așa cum i se adresau, de altfel, și mulți dintre cei care ne-am petrecut o bună parte din anii tinereții alături de el. Sau Nino. Și, mult mai rar, Nini, deoarece apelativul era folosit, îndeosebi de către mama sa, doamna profesoară Elena Stratan, eternul său înger păzitor, aceea care, atît de tandru, era numită *Blînduț* de fiul dumisale.

Cît despre debutul său poetic adolescentin, ceva mai tîrziu, în preajma anului 2000, cînd începusem să punem la punct detaliile scrierii împreună a unui volum, dar pe care, din pricina plecării sale intempestive, aveam să-l termin, din nefericire, singur, mi-a mărturisit nostalgic: *Eu am scris poezie încă de pe la 10 ani, inspirat de acel „Zeppelin” de prins muște: «Și cu aer sunt umplute / Și-s din cînepă făcute...». Era prin '65. Uimit de ce este acela un „Zeppelin”, am scris prima mea poezie. Apoi am scris poezii inspirat fiind de Corabia, locul unde mi-am petrecut copilăria.*

Poetica

Florin Iaru

Foto 1

Pentru el, cuvintele erau niște coji pe care le putea umple după cum voia și strângea distanțele dintre ele. Extraordinar, asta era puterea lui cea mai...

Cum se vede azi poetul Ion Stratan?

Eu cred că se vede cam cum era văzut Ion Barbu în urmă cu 60-70 ani. Deci, el este partea ascunsă a poeziei, partea ermetică a ei, nu cea neconvențională (pentru că toată poezia bună este neconvențională), ci partea formală a poeziei. El lucra foarte mult cu forma. Forma era foarte importantă, coaja cuvântului era cea mai importantă. Și el este văzut foarte greu, pentru că intră în categoria poezilor greu de digerat, greu de prizat. Marele public nu va merge niciodată spre ei. El este un poet numai pentru cunoscători. Pentru cine este în stare să rădă la *Cinci cântece pentru eroii civilizației...* sau să se îngândeze când aude *apa deshidratată*. Cuvintele au o distanță extrem de mare între ele și sunt foarte formalizate. Și, atunci, într-o lume în care comunicarea este din ce în ce mai strânsă, iar cuvintele sunt tot mai jos, el rămâne un fenomen de margine. El va rămâne întotdeauna un poet marginal. El nu va fi un poet de mase sau pe gustul majorității. El e o ciudățenie a poeziei, un fenomen ciudat al poeziei.

Și în Generația 80?

Are singur locul lui în contextul Generației 80. Nu poți vorbi despre Generație, fără Stratan. În primii 2, 3, 4 ... Criticii sunt și ei oameni ca noi. Întâmplarea face ca de multe ori ei să practice o meserie. O meserie pe care nu o înțeleg. Ei au toate sculele la dispoziție: gramatică, istorie, semiotică, semantică, sociologie. Obiectul, însă, este de neînțeles. Și, atunci, și criticii au aceeași reacție față de poezie. O neînțelegere din aia

opacă, pe care o are și nea Vasile de la sculărie. Nu e nici o diferență. Numai că unul își exprimă neînțelegerea în termeni mult mai gravi. Discuțiile pe care le-am avut și cu Traian și cu Nino – pentru că acesta era grupul principal în 75-76 – discuțiile principale erau, în primul rând, nu despre înnoirea limbajului, ci despre înnoirea unei viziuni asupra poeziei. Pentru că ce am acuzat noi era o vedere standardizată a universului poetic. Deși, dacă stăm și facem o socoteală și ne uităm la poeții importanți, vom vedea că ei nu intrau în această categorie, dar exista o masă enormă de poeți, un fel de mașină de tocat, care invadea străzile și revistele. Erau mulți, mulți. Mulți poeți care scriau cearșafuri întregi și erau extrem de neinteresăți.

E adevărat că Ion Cristoiu a încercat să vă aducă la *Convingeri Comuniste* ca să vă bage între veleitari, să vă compromită?

Nu, nici vorbă, îți faci o părere prea bună despre puterea Generației la momentul acela. Nu, ca orice om, are și el o inteligență auctorială. El a vrut să dea valoare unei reviste care trebuia să fie înregimentată politic, dar care a avut și a beneficiat în primele 1020 numere de oarecare libertate. El voia să aducă niște nume. Era o presiune din partea partidului, să intre. Acum, după 30 de ani, vezi altfel lucrurile. Atunci, veleitarii erau numele tari ale literaturii. Noi eram numele strâmbe, numele ciudate, numele verzi. Aia a fost toată povestea. Deci, nu era nici o chestie. Generația nu conta. Ea era faimoasă în underground.

Și la poetica limbajului?

Problema la poetica limbajului e că noi am umblat la ea. Dar cine ajungea la rezultatele noastre? Ele nu au fost publicate în reviste, în studii teoretice, pentru că nu ni s-au cerut. O singură dată ne-a cerut *Viața românească* și a fost un număr fulminant, despre Postmodernism. Cam asta e tot ce s-a publicat atunci. În rest, noi nu am putut publica ce credeam cu adevărat, pentru că noi susțineam că stilul se îmbină cu realitatea. Spuneam că realitatea este însăși la fel de poetică precum imaginația, precum visarea, vedeam realitatea ca pe fațetele unei iluzii formidabile, depinde cum te apropii de ea. Dacă vorbești despre un cui în dodecaedri, este o chestie ridicolă sau dacă încerci să fii liric față de o gheată, ești la fel de ridicol. Gheata devine lirică dacă vorbește pe limba ei. Fac și eu o glumă, că și gheata are limbă. Dacă vorbești pe limba ei, gheata devine lirică, pentru că este autentică. Din punctul ăsta de vedere, Nino era ușor diferit. El era obsedat de perfecțiunea limbajului și de perfecțiunea lui Nichita Stănescu. Avea două: unul era limbajul care era un fel de zeu tutelar și Nichita Stănescu, care era un zeu în carne și oase.

Putem vorbi de tendințe textualiste sau postmoderniste la Ion Stratan?

Da, da, mai ales în poezia de tinerețe. Pe vremea când eram tineri și ne citeam în fiecare zi ce scriam noaptea, când ne întâlneam la crâșmă la o cafea, la un pahar de bere, stăteam și ne discutam: *Bătrâne, e minunat, dă-mi și mie versul ăsta!! Ce-mi dai la schimb?* și așa mai departe. Eram o comunitate și ne sunau în cap gândurile celui alt, care era bunul prieten și, brusc, găseam între ale noastre versuri o frază care îi aparținea celui alt. Normal că i-o dădeai înapoi. E greu să găsești un formalist atât de mare cum era Nino și să-l bagi și în Postmodernism, care ține de o anume laxitate, de o anumită relaxare în fața istoriei, a stilurilor, a posibilităților: ori, el era extrem de intransigent, mai ales în anii 80, când era vorba de non-valoare.

Fac o paranteză: a fost o discuție prin 90-91, cum că dacă nouă ni s-ar fi dat puterea de la partid, nu ne-am fi transformat și noi în niște căcănari; și noi am căzut pe gânduri, în afară de Nino, care răspicase a spus: *În nici-un caz! Categoric, nu s-ar fi întâmplat asta!* Avea o intransigență care s-a îmblânzit, apoi. Eu cred că Nino și-a dorit toată viața să fie un mare poet, dar fără să accepte vreun compromis pentru a fi popular. Se scufunda în singurătate, dar când avea prieteni, era foarte fericit. El vedea lumea cu totul altfel decât noi. Nu puteam găsi puncte comune, dar Nino, care golea cuvintele de înțeles, era altfel. Pentru el, cuvintele erau niște coji pe care le putea umple după cum voia și strângea distanțele dintre ele. Extraordinar, asta era puterea lui cea mai... El a inventat multe lucruri, multe procedee, a intrat foarte interesat în tradiția lui Mircea Horia Simionescu cu *Biografia generală* și a construit în studenție o biografie generală, pornind de la sonoritatea cuvintelor. De exemplu inventa cărți și autori: Mucius Scevola – *Simptomele Gripei*, Sandu

Târălă (care era un boxer extrem de violent) – *Duios Anastasia trecea.*

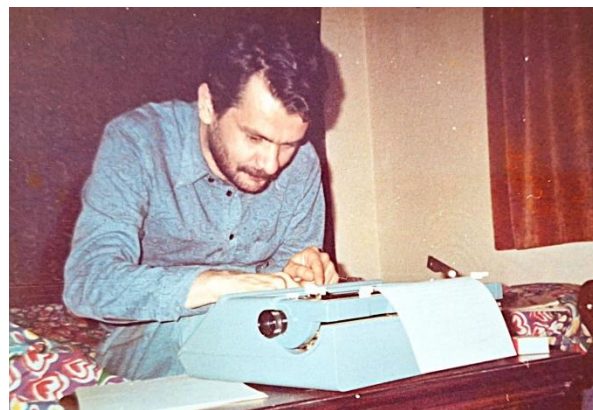

Foto: poetul Ion Stratan, în perioada locuirii la București (Liana Dupont, arhiva personală)

Ce a însemnat *Aer cu diamante*?

Păi asta este aventura cea mai ciudată, pentru că nu am să înțeleg niciodată de ce patru oameni care debutaseră (Coșovei în '79, Cărtărescu în '80, eu și Nino în '81) se strânseseră să facă o carte pe bani proprii, în 1982. Asta e partea cea mai stranie. Nu știu de ce am făcut-o! Erau foarte mari presiunile hârtiei asupra noastră, sentimentul că lumea se va sufoca sub atacul mediocrității. Și atunci am avut senzația că putem scrie ce vrem și suntem mai inteligenți decât cenzura lor și de asta am și mers la o editură care nu prea avea cenzură: *Litera*. Noi ne-am plătit cartea. Firește, toți am luat bani de la părinții noștri, cum spunea Coșovei: *de la mame*, am luat trei mii de lei. Era o sumă grea, domnule! Cartea a avut un extraordinar răsunet.

Da, că moda s-a luat. În zilele noastre pare o rețetă viabilă.

În perioada aia, apăreau debuturi colective. Dar, pentru că erau oameni strânși, editurile publicau cu câte 7-8 oameni, dar de la o poezie la alta nu comunicau, de la un autor la altul, la fel. Aici e iarăși o comuniune spirituală și cei care se cunosc, știu că își răspund unul altuia, de la primul poem la ultimul, de la prima pagină, la ultima. Asta e partea cea mai frumoasă; că citești toată cartea ca pe o poveste, ca pe o aventură în care fiecare relatează o parte a aceleiași realități. În cărțile de debut colectiv, nu se întâmplă chestia asta. Și doi: am avut sentimentul atunci că impunem o direcție și imediat după asta a venit volumul *Cinci* al altor autori din Cenaclul de Luni. Ce e frumos când ești tânăr, este că îți vin ideile foarte repede și sunt frumoase.

Există o fascinație a simplului în poezia lui Ion Stratan?

Eu cred că el are o fascinație a complicatului, eu cred că el încearcă să facă complicatul mai simplu. Dar felul în care vede el lumea este extrem de complicat, după mine, deși se servește de imagini care par simple. Există o îmbârligare nesfârșită a elementelor, un fel de grădina a potecilor care se bifurcă.

Foto: poetul Ion Stratan, în studioul Radio România (Liana Dupont, arhiva personală)

Cât de diferit este de congenerii săi Nino Stratan? Este el cel mai deosibit dintre congenerii săi?

În primul rând, el sparge limbajul. Sparge limbajul în elementele lui constitutive. Procedază cum proceda și Ion Barbu; elimină părțile inutile ale limbajului: prepozițiile, conjuncțiile, de foarte multe ori contrage. Le aduce din distanțe mari de semantică (imaginile, cuvintele) și le strânge cu mare forță. Doi: poate dintre toți, el reconstruiește de partea lui postmodernă, cu fraze, identități noi. În general, la noi, citatul slujește numai la punerea în valoare a unui moment, a unei realități, pe când el reconstruiește un destin sau destine de personaje poetice, cu citatele pe care le face. Este o altă metodă, de altfel, fiind și singurul geniu lingvistic pe care l-am văzut cu ochii mei. Nici nu se poate spune altfel despre el. Asta l-a făcut să fie mare și asta l-a și pierdut, pentru că la un moment dat, el a simțit nevoie să supraliciteze acest talent care era, într-un fel bolnăvicios, atât de bun era. Simțeau că nu poți forța limbajul acela la nesfârșit, că se va sparge în bucățele.

Cât citadinism, cât livresc?

Mie îmi e greu să spun. Nino, într-un fel, este un personaj de hârtie. În spatele lui stau toate cărțile citite și din care poate cita fără greș, dar în același timp, între citatul care vine în minte și vorba pe care o spune, brusc se întâmplă mutații foarte mari. Asta a fost mereu sentimentul pe care îl aveam. Și la comportament la fel era, un fel de nervozitate ascultând cuvintele și repede le traducea, transformându-le pe înțeles. Noi toți întâi am citit foarte multe cărți. Cărțile au fost profesorii noștri cei mai buni. Poate că talentul nostru ar fi fost mai prost servit, sau mai firav. Este unul dintre puținele cazuri când creațiile te-au ajutat să crezi și nu ți-au mâncat din personalitate. Dar el era mereu omul de hârtie, pentru că avea mereu totul în spate. El era și livresc, dar nu în sensul ăsta, ci în acela al literii. Pentru el litera înseamnă. ca la *Litera stacojie*. Așa îmi imaginez că ar fi trebuit să fie în apartamentul lui Nino, o literă care arde luminos, continuu, dar mi-e greu să spun aici. Dar trebuie spus că Nino are și foarte multe

rateuri, tocmai din cauza vitezei. Sunt poezii pe care eu le-aș elimina fără nici un pic de milă, căci acolo unde Nino nu e genial, nu e genial deloc. Nu că e mai puțin bun. Când nu e bun, nu e bun deloc. Când e bun, e extraordinar. Ceea ce dovedește și extraordinara fierbințeală la care gândea. Gândea extrem de fierbinte.

Eu nu am avut curaj să-i zic vreodată. Traian îi mai spunea.

După ce am sărit de 30 de ani, nu mai îndrăzneam nimeni să ne zică nimic. Și nici noi nu ne mai spuneam. Dar până în 30 ani, aveam curajul să ne zicem: *Ai scris un căcat, băi, Florine! / Și nici tu n-ai scris una mai grozavă, băi, Nino!* și mergem acasă și încercăm să scriem mai bine decât auzisem la celălalt. Aia a fost partea cea mai mișto. Asta a fost partea esențială: faptul că acceptam o concurență la capătul căreia nu voiai să-l distrugi pe celălalt, ci doar să-l întreci. Și asta era senzațional! Asta a fost partea miraculoasă, pentru că dacă a existat încredere și sinceritate între niște băieți foarte tineri a fost de mare ajutor în evitarea erorilor. Ai intrat în fundătură, te duci pe alt drum. Nino a apărut strălucitor abia în anul trei de facultate. Atunci a explodat brusc, senzațional. Până atunci a fost o căutare, la fel eram toți: Traian Coșovei scria ceva cu *fânul*, Cărtărescu cu *ochii de căprioară ai iubitei*, eu cu *nevăzutul verzui*. E un fel de preaplin în care cuvintele nu se mai regăsesc și, brusc, ele capătă consistență! Dar știi cum? E încercare și eroare, încercare și eroare. Este controlul de calitate: 1. trebuie să îți fie prieten, 2. trebuie să fie o valoare. Asta a fost.

Cărtărescu spune că ce a dat mai bun Nino a fost în *Aer cu diamante*.

Nu, nu cred. Cred altceva. Că i-a lipsit un prieten pentru mai târziu, să-i facă selecția. Dar să i-o facă, pentru că în urma lui Nino Stratan vine legenda lui Nino Stratan care îl va sprijini! Nu e o legendă mare. E o legendă pentru cunosători. Nu e cum e legenda lui Nichita Stănescu, ci e o legendă mică, specială, prețioasă. Dar nu e nimic rău în asta. A mai exista un poet, Virgil Mazilescu, care nu a avut mai mult de 100-150 cititori, toată viața. Era gălăgios, încerca să iasă, dar ăla era țigăruț. Da, dar îl citești după 30 de ani și e tot acolo. Nu a căzut.

Vine profunzimea liricii strataniene din ruptură și schizoidie?

Am crezut la un moment dat că Nino încearcă să fie nebun în sens holderlian, că încearcă să imite marile figuri ale romantismului, unde nebunia era văzută ca iluminare. Din păcate, există o rădăcină reală la asta și care a cedat. A existat o chestie care l-a ros. Dar altfel nu poți să pui cuvintele. Nino era țacăn. Dar ce contează? Vreau să spun că nu și-a pierdut niciodată uzul rațiunii cu noi. Avea ciudățeniile lui. O boală mai gravă a avut Cristi Popescu. El era schizofrenic cu acte în regulă. Știa, și-o trata și scria minunat. Care e problema? Nino avea ulcer. E o diferență între boala care îți strânge și înfășoară creierul ca într-o pungă de

plastic și alta când numai îți fâșâie pe la urechi. Lui Nino i-a foșnit tot timpul pe la urechi. Cu Nino puteam găsi în orice moment punți de comunicare extraordinară. Numai că el și-a supralicitat-o, crezând că va rupe bariera. Asta e partea cea mai periculoasă.

Se poate spune că scriitura lui Stratan se află între irațional și hegelian?

El a visat tot timpul să ajungă la un cristaloid de tip hegelian, însă poezia nu e asta: rațional, filosofic și iluminat. Ea nu poate concura filosofia, că nu are cum. Trebuie să se dezbrace de viziune și de corporalitatea ei, ca să exprime idei pure. Nu știi să îți zic.

Există teme predilecte? Cum funcționează la Nino?

Nino ia fragmente de realitate și le instituie ca pe o lume perfect coerentă și perfect organizată. În momentul în care lumea este organizată cu istorie, cu personaje, o poate descrie foarte mult și aceasta este poezia lui, a unei lumi imaginare, care poate fi pipăită. Mi-e foarte greu să spun. O să încerc să fac o lămurire suplimentară: atunci când vorbești despre o generație, trebuie să găsești și o ideologie comună. La noi nu era decât un sentiment comun că trebuie să scriem o poezie foarte bună și altfel decât se scria. Pentru că diferențele între noi erau foarte mari. Era Romulus Bucur care scria o poezie minimală. Pornea cu una mică, ajungea la una și mai mică, una existențială, apoi una trackliană în influențe, ca a lui Ion Mureșan. Toți eram diferiți. Nino se servea de aceste puncte.

Pentru noi era important și unde trăim, că nu trăiam nici la 1800 și nici pe Lună, ci în România anilor 80 și încercam să o descriem și să ținem ritmul pe care îl simțeam, iar atunci eram convinși, cei mai mulți, că această realitate putea să genereze poezie. Nino era mai reticent în treaba asta. Pe el îl interesau mai mult relațiile astea, de felul în care limbajul lucra cu obiectele din jur. Aici era imbatabil. Țin minte, însă, că avea și lecturi mai puțin reușite. Dar nu mai aveam aceiași inimă să ne spunem lucrurilor pe nume. Și când nu mai spui adevărul... Caragiale este un soi de chestie de tip Spinoza, de sine stătătoare. Ce am înțeles de atunci este că nu se schimbă temele de 10.000 de ani. Ideea este cum abordezi poezia. Se schimbă mijloacele cu care ataci această treabă. Multă lume crede că literatura se poate schimba, că poți fi și plicticos și mic. Dar depinde ce fel de mic. Dacă ești un mic și gândești cu mintea în toate părțile, ești un mic foarte important și extraordinar de mare, până la urmă. Este o iluzie că poți scrie o literatură minoră, în sensul minor al cuvântului. Poți scrie o literatură minoră în sensul mare al cuvântului. Și asta e.

Deconstructivism cu scop?

Nu știi. Cred că el și-a deconstruit propria persoană.

Ce a adus nou?

Modul în care lucrează la cuvinte și felul în care produce o abatere a sensului. El vorbea de golirea

de sens. Are o ilustrație foarte frumoasă la *Colț Alb* a lui Jack London: un dreptunghi negru cu colțul alb. Evident, el a golit de sens expresia. Noi când ne gândim la Colț Alb, imediat ne gândim la puiul de câine-lup. Nu. Trebuie să vedem un colț alb. Vezi, ca să poți trece dintr-un registru al gândirii în care deja ai rezultate automate, într-un altul liber, este un proces dificil. Da, dom'le, el are dreptate, nu noi, pentru că e vorba de un colț și nu de un canin. Noi când ne gândim la colț alb, în loc să ne gândim la un colț alb, ne gândim la un câine. Este aproape un dresaj. Este felul în care gândirea noastră parcurge ceea ce i-a fost dat să rumege de atâta timp. Nino s-a bătut o viață întreagă cu asta. Ai învățat că cerul este albastru. El poate să fie roșu, plumburiu, cafeniu, vânat, violet, tot albastru îl vezi. Ai învățat că iarba e verde. Poate să fie argintie, cafenie, cenușie, roșie, tot verde o vezi. Sunt automatisme ale gândirii. Este gândirea prefabricată, cu care Nino s-a bătut toată viața. Întotdeauna el a extras exact de acolo de unde prefabricatul este mai sigur și mai opac. Genial! Asta este! Este foarte greu să extragi sensul din cuvintele care deja s-au întipărit în minte și să mergi în cu totul altă direcție. Este un efort de rupere extraordinar. Încă o dată spun: coaja cuvântului se desprinde de sâmburele lui.

Putem stabili o filieră emin-nichita-nino?

Mai degrabă cu Nichita Stănescu, decât cu Eminescu. Eminescu avea un sentiment care îi lipsește lui Nino. Nino este un poet rece, nu este un poet melancolic, fierbinte, el este rece, este dur, necruțător în ce face, ușor străin. Că de aia ai senzația unui străin care te privește. Dar a unui străin care nu îți cunoaște limba, aproape că nu e uman. Când te privește, aproape că te privește ca pe un mecanism care se construiește și se deconstruiește sub ochii lui, dar senzația este de privire care nu te înțelege. Care descrie din punct de vedere formal ceea ce vede. Foarte interesant! Și seamănă cu Nichita, acolo, în *Laus Ptolemaei*, în poeziile lui abstracte.

Ce a vrut Nino să recupereze prin aducerea versurilor de tip eminescian înăuntrul poeziei lui?

Asta era o modă pe care noi o descoperisem în anii 70, suna extraordinar de bine, ca o gură de aer proaspăt.

Este o grijă a cuvintelor?

Este și o calofilie la Nino, el este și metafizic. A încercat ca poezia lui să aibă acea răceală a ideilor care să vină, iarăși spun, din alăturarea cuvintelor, nu din transcrierea unei fraze filosofice. El era convins că au o anumită tărie cuvintele. O anumită densitate și greutate și când le pui într-o anumită ordine, ele pot străluci. El era de fapt un alchimist. Deci era de o gândire alchimică. El spune: dacă pui la un moment dat elemente alături, vor străluci, vor aduce un lucru nou, o explozie atomică.

Caragiale, brand?

E un lucru care deranjează foarte multă lume, însă trebuie să pornesc de la câteva chestii. În ciuda

faptului că a fost un scriitor foarte bun, Caragiale a fost și scriitorul cel mai urât după Macedonski. Toți românii verzi l-au considerat pe Caragiale un dușman al poporului român, care denigrează și România și pe români. Și el era un străin. El avea o privire deconstructivă. El deconstruia tot ceea ce era aparență. În perioada în care îl citeam pe Caragiale, era loc de un efect cumulat. Orice citeam din el avea un corespondent în realitatea înconjurătoare. Să nu se schimbe nimic, dar să se transforme pe ici pe colo prin părțile esențiale etc. Tot ce spunea acolo suna senzațional de real, actual. Era o descoperire. Caragiale nu s-a gândit niciodată la miezul politic sau la cel metafizic, însă el extrăgea bucățile formidabile și tot ce se poate tăia din Caragiale se știe pe dinafară. A produs linii de forță pe care le știe tot românul. Nu există să nu le cunoască. Problema e că acest știut pe dinafară a încetat să fie proză. Că pusă într-un anumit context, o frază, o propoziție își pierde caracterul prozastic și devine poetică, pentru că se încarcă cu un soi de tensiune, pe care o denumim poetică. Ea își schimbă semnificația și devine altceva. Acesta este un lucru uimitor.

Noi am reținut valența extrem de poetică și extrem de sugestivă. Aveam senzația că stăm lângă un contemporan senzațional, pe care nu îl poate prinde nimeni. Asta era Caragiale! Pentru că orice am fi spus din el era prizat ca fiind pura realitate înconjurătoare. Era de ajuns să schimbe accentul și brusc lumea înțelegea altceva. Este un polisemantism de care mă și mir de unde a venit. Asta e talentul lui și de asta nu se poate potrivi în altă țară. Este un geniu intraductibil. Îl poți traduce, dar noi resimțim, cu toată istoria noastră recentă de 150 ani, de la Cuza încoace, Caragiale. De asta a și intrat în poezie. Caragiale are un rând așa de bun! Lasă-l să stea în rândul acela, că mă ajută și pe mine. Este ca o trambulină care mă ajută. El a fost resimțit ca un maestru, ca un poet necunoscut. Ca dovadă, de asta l-am și luat. Iar pentru mine era și concitadin.

Poetul vs critica vremii?

În anii 80 critica aștepta altceva. Pentru o critică social ascunsă. Or, Nino nu a avut acest aspect. La el era o critică a rațiunii pure în versuri. Cam asta era. Nu toți criticii sunt și foarte buni. El a fost foarte bine primit și considerat între corifeii generației, însă nu s-a bucurat niciodată de strălucirea altora, cum e Mircea Cărtărescu, care are o altfel de strălucire. Cazul Nino e similar celui al lui Dimov, contemporan cu Nichita Stănescu, dar care este un poet foarte puțin prizat, deși este uimitor de frumos. Tot ceea ce a scris Dimov este o citire cu respirația tăiată. Sunt niște aventuri acolo. El este un poet prozastic, dar în sensul fastuos al cuvântului. Aventurile lui în versuri sunt minunate. Poemul cu baia este unul dintre cele mai frumoase poeme ale literaturii române. Uite, lumea nu știe. Îi lipsește strălucirea. Trebuie să ai și noroc! Nino nu a avut noroc.

La ce vă gândiți când vreți să îl evocați pe Nino?

A, mă gândesc la prietena lui Domnița Petri. Era pentru prima oară când Nino părea venit într-o mantie de căldură. În rest, bătea nervos din picior, țigară de la țigară și cafea lângă cafea. Și repede. Noi l-am cunoscut când era tânăr, subțire ca o ață, înalt, puternic, cu mustața de palicar.

Un portret, un profil al poetului la tinerețe?

Mereu o să mi-l aduc aminte cum bătea din picior și cum fuma țigară de la țigară, la Capșa, cu Madi Marin și Traian T. Coșovei, la o bere și o cafea, că atât aveam, 10 lei, fumând în colțul poezilor, dar atunci când încă mai făcea o pauză între țigări și cafele. Și, mai ales, dorindu-și să fie un foarte mare poet. A pus ștacheta foarte, foarte sus. Și cam așa făceam toți. O puneam sus.

A consemnat **Mihai Vieru**

Foto 1, 2: arhiva personală Florin Iaru. De la stânga la dreapta: Ion Stratan, Florin Iaru, Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei

Călin Andrei Mihăilescu

Aversul fiecărui vers al său e o poantă; reversul poantei, un balet; ...și al baletului avers e mistica de care nu arar a fost încercat.

Cum se vede Ion Stratan în contextul poeziei contemporane românești? Cum se vede el în contextul generației?

Nino era și mistic și ironic, iar reflexul criticii balcane, grăbite a opri gândirea în chiasmul unei formulări sintetice (e.g. „Stratan misticul ironic și ironicul mistic”) nu merită, mai mult decât a fi rețezat chiar de aici, nimic. Aversul fiecărui vers al său e o poantă; reversul poantei, un balet; și al baletului avers e mistica de care nu arar a fost încercat. Cu trecerea anilor, mai pronunțat după *Ieșirea din apă*, versul său începe să se lege în aura sentimentalismului. Acesta, însă, nu e sentimentul șantajist care arestează sălbăticia imaginației și precizia metaforei sale din tinerețe. În acele momente, când nu mai avea nimic de demonstrat, când măsluirea sofistă ce ne e dată ca prea mare ușurință îi devenise indiferentă, sentimentul îi deschidea tunelul către puritatea și cancerul ființei – *sîntem excrescențe canceroase ale zeului*, nu? – tragice și fraterne. Stratan e unul dintre cei mai importanți poeți români ai ultimelor decenii.

Cât de mult s-a înnoit limbajul poetic odată cu irumperea Generației? Care a fost aportul lui Stratan la această nouă perspectivă poetică a limbajului?

Generație e un termen care grupează, categorial, indivizi în viitor și, apoi, în trecut; lipsa sa de prezent îi conferă geniul politic al goliciunii mecanice. În momente de entuziasm, am vrut să-i iau în serios pe colegii lui de vârstă și cenaclu – ceea ce s-a coagulat mai târziu sub numărul *Generația 80*. Acest brand, pe care, *à l'époque*, îl numeam *degenerație*, pune dimpreună poeți amuzanți (Iaru, Coșovei), jucăunzi și emblematici (Mușina, Cărtărescu), încruntați (Bucur, Vișniec), oarecare (Lefter, Mera și câți alții) – cu trei poeți care dau măsura acelei vremi: Madi Marin, Ion Mureșan, Nino Stratan. Aceștia din urmă îmi păreau capabili să le urmeze amprentelor lui Nichita, Leonid Dimov, Virgil Mazilescu, Gabriela Melinescu, Șerban Foarță și Daniel Turcea.

A transformat Generația 80 pe Caragiale într-un brand juridic personal/ de grup? Cum s-a reflectat acest brand în versurile lui Stratan?

Caragiale e cel puțin de două feluri: finit și infinit. La începutul anilor 80, cultura

înalt-experimentală a jocului cenancliștilor de luni se nutrește din infinitatea lui Caragiale, în timp ce invocă boboreană – *Unde-i 'Nea Iancu acum să vadă și să spună?* îi reprezintă caracterul finit al resentimentului lipsit de voință. Poate că doar omonimia dintre acești doi I.L. Caragiale reprezintă una din mezelianțele culturilor înalte și populare din ultimul secol al culturii române. Într-o țară în care Caragiale i-a învins la simultanul istoric, pe pre-comuniști, pe Stalin, Dej și Ceaușescu, cameleonismul devastează moralitatea, lăsând câmp deschis de călărie est-eticii. Pe când, ca brand, infinitul Caragiale nu-i aparține doar acestei generații, Stratan este caragialianul profund al Optzecismului. La el aura mistică acoperă umbrela infernală a misticismului.

Cât de bine credeți că a fost perceput poetul de critica vremii. E drept că se scufundă în uitare post-mortem?

Discreția lui Stratan l-a făcut nemarketabil într-o cultură minoră, în care contra-imaginea lui, Mircea Cărtărescu, se vinde bine. Critica poeziei lui Stratan e, fie expeditivă, fie doar mediocră. Scoate-l din uitare!

A consemnat **Mihai Vieru**

Foto: Ion Stratan (Liana Dupont, arhiva personală)

Poezia lui Nino Stratan este o Africă de gheață, sub o tâmplă brăzdată de fulgerele unor revelații dramatice și îmbrobodită de o emoție insesizabilă.

Ion Stratan era un miracol prin el însuși. Înalt și frumos, ca un personaj din filmele lui Nikita Mihalcov, te copleșea mai întâi prin generozitate și bunăvoință. Era protocolar și fermecător cu oricine care intra în contact cu el. Nu refuza, nu jignea și nu rănea niciodată pe nimeni. Foarte puțin timp mi-a trebuit să înțeleg că altruismul său și solidaritatea cu ceilalți nu erau decât una dintre infinitele fațete ale unei fabuloase, uluitoare inteligențe. Mereu deschis, mereu îndatoritor, crease în jurul său un climat de o extraordinară efervescentă creatoare. Toți căminiștii scriau, toți erau mari, geniali, nobili și frumoși. Entuziasmul era general.

Mai târziu, mi-am dat seama că întregul său comportament nu era numai rodul unei educații alese și urmare a firii lui înclinate să fraternizeze cu semenii săi, ci și reflexul unei pedagogii superioare. Într-un fel sau altul, Nino ne-a educat pe toți cei care am fost colegi cu el, în facultate și în căminele studențești din *6 Martie* și *Grozăvești*. Ne-a îmblânzit, ne-a civilizat, pentru a ne putea comunica uimitoarele sale revelații. El făcea ca figura – bonomă sau flegmatică, după caz – a lui Alexandru Mușina să pară plină de umor, iar ursuzenia lui Romulus Bucur să fie metamorfozată în originalitate. Verva sa inimitabilă contrasta violent cu lipsa de umor a altui poet de marcă, mai norocos și mai iubit de critici decât Nino. La cursuri, la seminarii, la *Cenacul de Luni* – unde avea posibilitatea de a intra în dialog cu o inteligență egală cu a sa, aceea a lui Nicolae Manolescu –, Nino îi fascina și uluia pe ascultători. *Bătrâne, i-ai năucit pe toți*, a exclamat poetul Laurian Câmpeanu după o ședință în care Stratan fusese, pentru a nu știu câta oară, *one man show*.

Îmi amintesc că întâmpinam împreună prima ninsoare, plimbându-ne din *Grozăvești* până în *Cotroceni* și înapoi, în cămăși și cu capetele descoperite. Într-un rând, am vegheat o noapte întreagă să apară un număr din *România Liberă*, unde Nicolae Manolescu, idolul nostru de atunci, avea un interviu în care vorbea și despre Nino, numindu-l „minte strălucită și poet foarte talentat”. În așteptarea ziarului, am fumât și ne-am prostiț, făcând clasamente: cei mai mari poeți, cei mai valoroși critici, cei mai slabi. Apoi, am mers la cinematecă și am văzut *Persona* lui Bergman.

Nino mergea deseori în vizită la Nichita Stănescu. Erau prieteni și insista să merg și eu pentru a-l cunoaște pe marele poet, asigurându-mă că Nichita m-ar fi îndrăgit pe loc. Timiditatea mea a fost mai puternică decât încurajările sale și regret și astăzi că nu i-am urmat îndemnurile. Nichita îl iubea pe Nino, Nichita îl desena pe Nino, Nichita îi dedica poeme lui Nino. Era recunoașterea unui mare poet de către alt mare poet. Ei înțeleseseră ceea ce nu recunosc cei care nu recunosc statutul de scriitor decât autorilor ale căror acte de creație s-au produs în interiorul grupului consacrat sau

găstii literare din care fac ei înșiși parte, dar, într-o literatură, e loc pentru toate talentele.

Cine îl cunoștea pe Nino avea certitudinea că vorbește cu un geniu (aceeași senzație o aveau, pe vremuri, interlocutorii lui Ion Barbu). Și ce subiect putea să-i cadă unui poet de geniu la examenul de estetică? Simplu: *Rolul Partidului Comunist Român în dezvoltarea esteticii!* Bineînțeles că Nino nu s-a dezmințit și a făcut un spectacol pe măsură, spunând printre altele: *Dacă n-ar fi existat PCR, estetica ar fi dispărut ca disciplină!* Uitându-se speriat în toate părțile, profesorul l-a întrerupt cerându-i carnetul de note: *Zece, mulțumesc, ați răspuns perfect.*

În ultimii ani, vorbeam săptămânal la telefon și nu pot crede nici acum că a murit. În orice caz, am certitudinea că nu s-a sinucis și că i s-a întâmplat un alt lucru îngrozitor. L-am cunoscut îndeajuns de bine ca să pot face această afirmație.

Despre poezia lui Stratan au scris alții: cu simpatie, cu înțelegere, foarte rar cu răutate sau obtuzitate. La noi se face însă greșeala de a aprecia poezia după expresiile utilizate, zorzoane stilistice și bogăție lexicală. Când se va înțelege că natura poeziei e alta, de natură revelatorie, vor fi valorizați cum se cuvine poeți ca Gellu Naum, Emil Botta, Petre Stoica, Emil Brumaru. Și, cu voia Dumnezeuastră, Ion Stratan.

Poezia lui Ion Stratan

În primul rând, Ion Stratan este o legendă literară, în frumoasa tradiție a lui Labiș și Nichita Stănescu. Foarte important ca poet, Stratan a fost și un personaj incomparabil. Omul era la înălțimea operei. Sunt cazuri, mai rare, în rândul poezilor, când autorul este eclipsat total de operă. Mă gândesc la Blaga, Bacovia, Pillat, dar și la prozatori ca Rebreanu și Ștefan Bănuțescu. Geo Bogza și Zaharia Stancu, din contră, și-au dominat cu autoritate opera. Aceasta din urmă este situația cea mai puțin prielnică pentru posteritatea creației. Cum spuneam, Stratan a fost, dacă putem spune așa, egal cu propria poezie. În al doilea rând, autorul nostru a fost de departe cel mai dificil poet optzecist. Textele sale mai mult ascund, decât arată, deosebindu-se, prin aceasta, de Coșovei, Iaru, Cărtărescu, Mușina.

Odată cu intrarea generației '80 în literatură, s-au schimbat timbrul poetic, registrul stilistic, sensibilitatea și viziunea poetică. Caragiale a devenit complice și partenerul noilor Corifei. A fost și meritul, niciodată suficient subliniat, al mentorului Nicolae Manolescu, un critic de direcție, strălucitor, cu gusturi moderne, reformatoare. Au fost lăsate deoparte inspirația, talentul și celelalte.

Am asistat chiar la o polemică în cadrul *Cenacului de Luni*, între Radu Călin Cristea (care

susținea că poetul aduce ceva esențial din ființa sa, care joacă un rol de liant în lumea cuvintelor), și ceilalți membri ai cenei (Stratan, Iaru și Coșovei. Cărtărescu încă nu se impusese) care făceau deseori front comun împotriva tuturor și susțineau că poetul nu aduce nimic în organizarea textului, poezia fiind rezultatul orientării cuvintelor după inefabilele lor linii de forță. Mie mi se părea că adevărul este la mijloc, dar Nicolae Manolescu a ținut partea celor trei, respingând punctul de vedere al lui Radu Călin Cristea.

Când l-am cunoscut pe Mușina, prin 1977, în căminul studențesc *Grozăvești*, primele sale cuvinte despre programul poetic al generației '80 au fost: *Noi surprindem viața adevărată, suntem realiști*. În sinea mea, m-am gândit că am de-a face cu un idiot care nu știe ce vorbește, din moment ce nu existaseră niciodată poeți *realiști*, cu excepția proleculiștilor care, în fond, nici nu erau poeți. Evident că el nu știa să-și expună doctrina poetică, iar eu eram limitat de lecturi insuficiente și mă înșelam în privința celui care avea să devină unul dintre baronii Generației '80. Livrescul și citadinismul au fost cultivate în mod programatic.

Nu, *mimesis*-ul nu caracterizează lirica lui Stratan. El cultivă *absența, virtualitatea, adică negativitatea lucrurilor*, după cum spunea primul său comentator, același N. Manolescu. Poezia lui Nino Stratan este o Africă de gheață, sub o tâmplă brăzdată de fulgerele unor revelații dramatice și îmbrobodită de o emoție insesizabilă. Da, o mare parte a poeziei lui Stratan, mai ales volumul „Cinci cântece pentru eroii civilizației”, ține de intertextualism și postmodernism. Stratan este cel care a fixat pentru totdeauna imaginea *noului* rapsod: *Mărturisesc. Am scris totul/ În beții, lupanare. Sînt Mațe-Fripte./ Privesc la comedie, plîng./ Curat murdar. Căldură mare*.

Grozăvești, București, 1980. De sus în jos: Emil Mușat, Șerban Tomșa, Laurian Câmpeanu, Ion Stratan și Marin Neagu. Fotografie primită de la Șerban Tomșa.

Aer cu diamante a fost o explozie incomparabilă de frumusețe și originalitate. A fost o bombă literară care a bulversat atmosfera culturală amorțită din epocă. A fost un atac al lupilor tineri care i-a intimidat pe *elefanți*. Toți cei patru poeți – Coșovei, Iaru, Stratan și Cărtărescu – au ieșit în față cu texte de mare valoare artistică. Sigur, a contat și faptul că autorii au fost prezentați de N. Manolescu care i-a susținut și

moral. Și ajungem din nou la rolul foarte important al mentorului.

Stratan e un poet lapidar, foarte concentrat, care face economie de cuvinte. Nu găsim la el revărsările diluviene de cuvinte, specifice altor poeți. *Euforia ludică și compozițională, verva interogativă* (Al. Cistelean) sunt atent supravegheate de o ordine barbiană, filtrată prin lectura lui Doinaș. Stratan a fost un mare poet și, cum spuneam, un personaj care trăia în propria ficțiune. Era un personaj care a sărit din Cehov și Caragiale direct în paginile scrise de el însuși. Îl văd pe Stratan ca pe *Maestrul* lui Bulgakov și prințul Mășkin al lui Dostoievski. Un fel de Ladima cu o aureolă slavă. *Rege pe hârtie*, el nu a putut supraviețui într-o junglă literară și socială.

Moartea devenise o temă obsedantă în poeziile scrise în ultimii ani: *Mai mult ca moartea, De partea morților* etc. Zâmbetul caragialian îmblânzit de fantezie și de toleranță se transformase într-o grimasă, o adevărată mască a neliniștii și suferinței. Eleganța și răceala versurilor din tinerețe fac loc unor formulări cu irizări semantice întunecate. *Realul* este apropiat doar spre a fi abandonat definitiv. Amestecul de planuri probează mai multă maturitate poetică, dar lasă un gust amar, de tragedie iminentă. Despre perimetrele de exprimare a lui Ion Stratan s-ar putea scrie o întreagă carte. *Limbajul exterior* de care vorbiți este cel care făcea din Stratan un actor fascinant, inconfundabil.

Se poate stabili o filieră Eminescu – Argezi – Barbu – Nichita Stănescu – Ion Stratan. Fiecare dintre ei stăpânește perfect un echilibru unic între plastic, concret și uneori comic, pe de o parte, și abstract, intelectual și nobil, pe de altă parte. Toți cultivă asocierile șocante, fiind novatori la nivel sintactic, morfologic și lexical. Stratan a recuperat sonurile unor înaintași în mod parodic. În ceea ce privește pe ceilalți (Ion Barbu, Nichita Stănescu), el i-a continuat într-o manieră originală surprinzătoare.

Generația '80 a fost un brand. Stratan s-a înstrăinat de timpuriu de colegii săi și și-a urmat propriul drum. Cred că Nicolae Manolescu și Al. Cistelean au înțeles foarte bine poezia lui Stratan. Poate și alții. În orice caz, nu e drept că despre el se vorbește azi foarte puțin. Sunt sigur că nu se va scufunda în uitare. E regretabilă suficiența unor critici care cred că există numai autorii pe care i-au citi ei. Citeam o cronică a unui autor de prestigiu la un volum de critică semnat de Tudor Cristea. Recenzentul, pe care-l admir mult, îi reproșa autorului că se ocupă și de autori *mai puțin cunoscuți*, cum ar fi Dumitru Ungureanu și Nicolae Neagu. Vedeți ce va să zică? Dacă nu te vede lumea în fiecare pe Calea Victoriei și nu tocești ușile redacțiilor, ești, nu-i așa, mai puțin cunoscut sau chiar deloc.

La ce mă gândesc când vreau să-l evoc pe Stratan? La faptul că lumea e goală, tristă și greu suportabilă, fără poetul înclinat către prietenie și solidaritate. Mă gândesc la verva, umorul său, la surâsul său.

A consemnat **Mihai Vieru**

Optzeci, nouăzeci și...

lui Nino

I

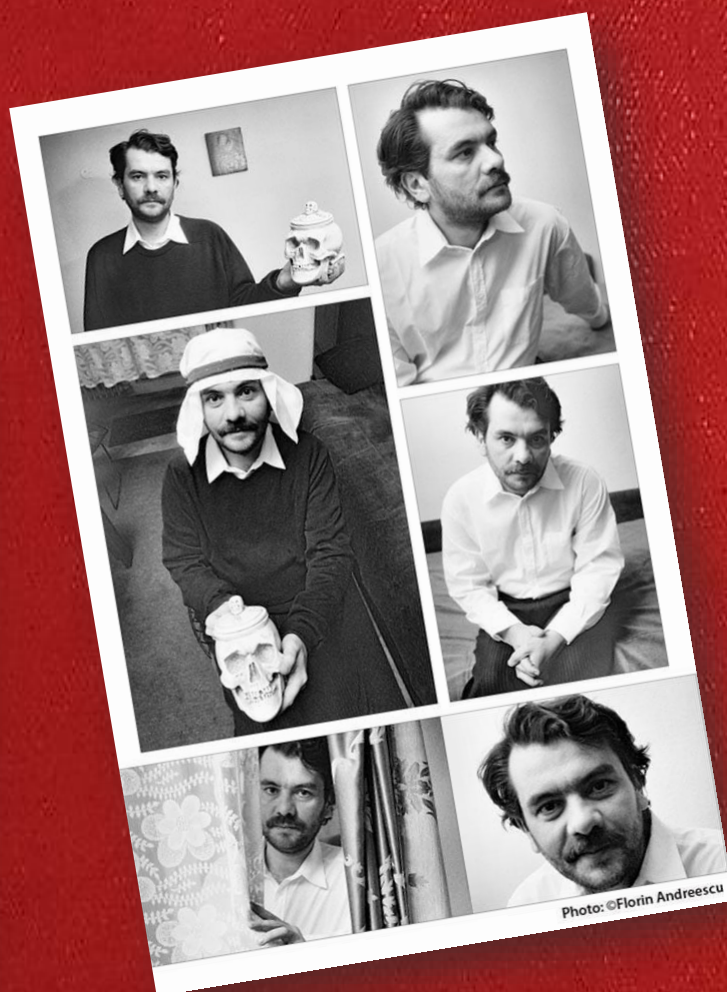
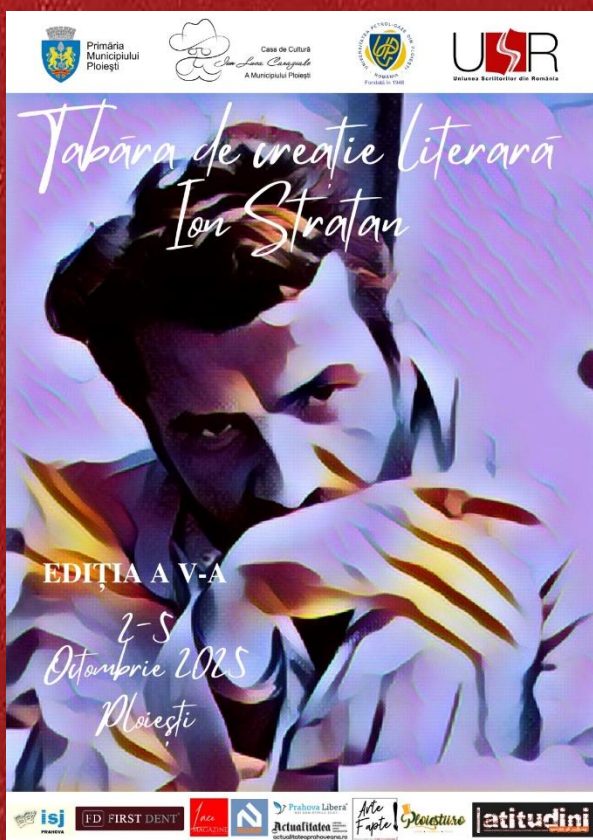
Și, iată, scriind în nouăzeci ca-n optzeci, deși
voisem altceva, poate un băiat,
poate o friptură de porc, poate un chef fără scaune
rupte,
fără vecini pe la uși,
poate cartea – atunci când mai puteam fi cineva,
poate pe tine când mă simțeam părăsit,
poate lumea secretă din București,
poate ceva cât mai fals pentru vindecare...
Nici nu mai știu, nici nu-mi mai amintesc,
nici nu mai pot ști decât cafeaua rece din jumătatea
cenușie
a zilei, reviste, ziare în care ne mestecam poezia,
măsuța rotundă, scrumierele
cu ce rămânea din cuvinte – câteodată,
vorbind cu bătrânul Georgescu, vânzătorul
ambulant
de lozuri în plic, vodka, coniacul,
literatura, apăsându-ne, vorba aceea – imensă,
străină și grea,
ultimile filme pe video, femeile – ce straniu subiect,
prieteni, amici de chef, festivaluri,
activiști înspăimântați de cultură,
Nea Dorel stenic, înrăit în beții – exilul în general de
interior,
bancuri geniale, bătrâne!

Călin Barbu Angelescu

(1957–2002)

II

Medicamente, plimbări la Snagov, țigări Mărășești,
Cișmigiu,
telefoane, lectura de joi în cenaclu, procese, bani
puțini,
mama și tata pierduți pe la cozi, premii,
cuvinte, zâmbete, multe cuvinte,
farmecul discret al nesiguranței, îndoilei,
evadări din spital, vizite, jurăminte,
cărți amânate, cărți în sertar...
Ce vremuri cu adevărat optzeciste!
Tocmai îmi amintesc,
tocmai scriu pe undeva pe sub acest joc de oglinzi
unde poți fi răstignit pentru o simplă idee,
tocmai trec aburii ultimei metafore deasupra lumii
noastre
vechi și imunde, tocmai trec norii
spre marea fără cusur și înaltă,
tocmai trec creierele albe și moi,
tocmai mă gândesc la alte vremuri...
Ehei, cu adevărat optzeciste!

ION STRATAN

CAFEAUA CU SARE

paradoxuri și parafraze

NICHITA STĂNESCU

Marelui Ion Stratan,
ori din or Stratanian

aste noduri,
ni, și
semne

de noi doi destul
de dem ne
ni pivate, Stratanite

Ion Nichita
SORIN DUMITRESCU

ATELIER DE CREAȚIE
ION STRATAN

Povestea semnelor într-o lume contemporană

Camelia Radu

La masa de lucru, lângă nedespărțita ceșcuță cu cafea, Ion Stratan este năpădit de manuscrise, pagini venite pentru corectură, articole scrise pentru ziarul la care colaborează; telefoane, notițe, poezii notate peste tot și cărți în lucru; năpădit de căldură, de reporter, de viață. Pune ventilatorul în funcțiune și rezolvă problema, cel puțin pentru următoarele cinci minute, mai mult decât existențiale. Chipul bărbos, foarte expresiv, încadrat de frumoasele plete șatene, scrutează persoana din fața lui cu îngăduința celui trecut prin multe. Fie și un interviu!

Să vorbim despre poezie...

Să vorbim despre poezie și despre stările ei continue, prelungite de viață. Atât cât putem aproxima – poezia, ca punct între starea de inspirație și litera scrisă – are nevoie, pentru a nu se gramaticaliza steril, de o interacțiune a artelor, de la ceea ce este la îndemână, cum ar fi moda – și am drept interlocutoare o specialistă – până la culoare și desen; poetul are nevoie irepresibilă de frumos, atât ca formă complementară a realului – cum ar fi frumusețea ambientului – cât și ca viziune. Arta plastică este paralelă poeziei, prin suprasemnificația față de obiectivitatea pe care o presupune. Dialectica stilurilor, istoria picturii, este un orizont luminos al istoriei omenirii, o poveste fără lupta pentru putere a celor care au oglindit miraculos misterul existenței. În pictură, ca și în literatura de calitate, nu putem crea fără revelații.

Artele au în comun această stare de grație. Cum vedeți poezia în viitor? Ce ați recomanda tinerilor poeți?

Eu cred în revelația artistică, cred că Luceafărul lui Eminescu a fost dictat în formă poetică de către Divinitate și transpus prin prisma afectivă de marele poet romantic. Tot ce am scris – din noroc sau exercițiu – dacă are valoare, se datorează lui Dumnezeu, care este cel mai mare poet. Volumul *Jocurile tăcute* apărut la Deva, *Spălarea apei* – carte închinată lui Dan David, poet remarcabil, care a murit din dragoste, la Slănic Prahova – sunt cărți care aparțin viitorului.

Pentru tinerii poeți, odată trecuți de faza acomodării cu sentimentele, care se petrece în liceu, trebuie spus:

1. Calea regală a poeziei trece prin istoria poeziei românești universale. 2. Fără cultură filosofică, religioasă și estetică, poezia este sortită să devină un simplu manifest, asemănător programelor electorale, după încetarea confruntării. 3. Poezia se cere încontinuu reinventată și revigorată prin experiență afectivă,

morală și intelectuală, în care noul vine din noi; acesta întâlnește, definește și perfecționează lumea în care se află. Volumul propriu zis, cartea, este vârful unui iceberg, al unei Golgote asumate istoric, este un punct luminos de nădejdi contemplative și dorințe, pe care cititorul și-l aproprie prin lectură. Datorită multitudinii de ipostaze stilistice și de viziuni, poetul trăiește mai multe vieți deodată, pe care la încredințează spre retrăire cititorului, îngerilor și fratelui său.

Totuși, o astfel de viziune nu se naște peste noapte.

Da... O zonă de sfat fascinant global, este faptul existenței. Teribil este că, în societatea noastră, poți să te centrezi pe o latură anume a activității umane – artă, informatică, tehnică – fără să te unilateralizezi. Mass-media comunică tot timpul ceea ce se întâmplă în lume și în țară, ceea ce nu se întâmplă cu generația mea care, dacă s-ar fi cantonat într-una din laturile tehnice ale creației, s-ar fi marginalizat, s-ar fi autoexclus din Polis. Cele mai relevante științe ale spiritului pot fi parcurse prin bibliografia care acum sunt la îndemâna oricui.. Astfel că, niciodată, o adevărată pasiune asumată existențial nu rămâne la stadiul de hobby, ci poate deveni o ocupație din care poți să trăiești. Acesta este marele câștig al societății de azi și până la urmă presa și tipăriturile sunt singurele care, afirmate după '90, nu s-au dezis, nu ne-au dezamăgit total, chiar dacă aparițiile editorial nu se mai plătesc. Ca să parafralez cuvintele sfinte ale eroilor din '89, voi spune: *libertatea este mai presus decât viața!* Rădăcinile individualismului și ale biografismului poeziei tinere de azi se află în ruptura față de sistem (în ambele sensuri) ale poeziei generației '80. În volumul *Aer cu diamante*, de la Editura Litera, patru tineri poeți – printre care am onoarea să mă număr și eu – au încercat să centreze rostirea pe individ, pe problemele lui imediate, ca semn de refuz al ideologiei și demagogiei.

Un anumit tip de *fizicalitate și individualism* a existat și la sfârșitul generației '60 și la generația '70, astăzi în mare parte plecată (Dinu Flămând, Grigore Arbore, Dorin Tudoran); totuși, discursul lor este sustras temelor sociale, propunând un fel de dogmatism pe dos, în care o rostire amplă, livrescă, cu influențe blagiene, căuta să definească eul liric. Noi ne-am apropiat mai mult de ricanările dialectice și de ironia unor Baudelaire sau Arghezi, în care verbul șfichiua, denunța tiparele.

Tânăra generație, care are vârsta la care noi debutam, are drept cuvânt de ordine libertatea. Einstein spunea, la vremea lui, că singurul lucru pe care îl impută tinerei generații este că nu face parte din ea. Ei bine, eu nu aș vrea să fac parte din tânăra generație, acestei generații, până și lupta generației mele i se pare oficială și oprimentă. Este o prostie.

I-am citit cu atenție pe tinerii poeți și, dintre ei, nu văd unul care ar fi putut face față încarcerării într-un batalion disciplinar, salvării muribunzilor dintre dărâmături, la cutremurul din '77, practicii agricole degradante, stagiaturii în sate neîncălzite și statutului de muncitor necalificat, asumat pentru a nu fi membri P.C.R., așa cum am făcut noi. Am scris și noi cât am putut, cum spuneam undeva, „Mai bine sau mai rău, / Mai talentat sau mai nătărău”. În nici un caz, activitatea noastră poetică nu a fost menită să oprească libertatea lor ci dimpotrivă, noi simțindu-ne solidari cu muzica lor, cu graffiti și cu moda vestimentară, cu sărăcia și nonconformismul lor. Mulți sunt irascibili fără motiv, dar supărarea lor nu cred că este intra-textuală ci, ca și în cântecele contemporane, este o supărare pe societate și pe istorie. Fiecare cu insurgența sa, cu opera sa – mai măreață sau mai puțin incitantă; mai revelată sau mai puțin revelată – fiecare cu starea sa poetică.

Despre Generația '80

Volumul meu autobiografic, din colecția Hyperion, se numește „Biblioteca de dinamică”, pentru că dincolo de pronunțarea deschisă față de un aspect sau altul al socialului – curaj pentru care am plătit din greu – eu sunt un poet livresc. Pentru că maeștrii mei se află în bibliotecă: Pound, Eliot, Baudelaire sunt stâlpii de lumină care îmi farmecă – sub formă de literatură scrisă, cugetul. Mă aflu aproape de relevarea inefabilului – prin mentalitatea sistemului blagian, încerc să conturez conceptul – pe urmele lui Ion Barbu, sunt solidar cu starea sensibilă de melancolie – a lui Bacovia și cred în Dumnezeu și în sacru – asemenea lui Arghezi.

Poeții mei preferați... Emil Botta, Mircea Ivănescu și Ion Caraion. În fiecare văd o scânteiere din globul de cristal al liricii românești. Îl mai iubesc pe Mihai Ursachi. A, și pe Cezar Ivănescu; pe Liviu Ioan Stoiciu și pe Ioan Moldoveanu, de la Oradea. De Ioan Vieru am spus?

Nu.

E, lăsați, știe el (*Jurnalul de Prahova, Luni, 13 august 2001, Anul X, numărul 786*).

Eu sunt un poet expresionist conceptual

Puțini știu că Ion Stratan este inclus – ca reprezentant al poeziei contemporane – în manualul de clasa a IX-a, ca model de inovație în limbajul poetic.

Nu sunt un poet popular, nu îmi place să dau interviuri. Despre ce voiam să vorbim azi? Da... Există un Nichita electorul, care voia să cucerească; un gen de poet popular. Eu nu sunt un gen de poet popular. Nici el nu era până la capăt. Există o limită a ființei, dincolo de care ne întâlnim cu Nichita cel nebun după poezie. Nu am întâlnit un iubitor atât de mare de poezie ca Nichita.

Înainte chiar de a fi poet?

În poezie ești un veșnic ucenic! Nu poți spune *am scris o poezie perfectă, care îmi garantează că următoarea poezie pe care o voi scrie va fi perfectă*. Important este să fii nebun după poezie pentru a locui mereu în atelierul ei. Cam asta este atitudinea poetului față de poezie. Mitul capodoperei naționale și-a găsit o împlinire în *Luceafărul* lui Eminescu. Este posibil ca noi să avem uneori în spirit și literatură tensiuni afective de puterea dramei autorului romantic, dar locuim în alt timp și în altă conjunctură, locul poetului fiind altul. Misterul poeziei trăiește și prin ce spune și prin ce nu spune acesta în versurile sale, discursul său fiind un fragment surprins, furat din POEZIE. Volumul de debut *Leșirea din apă* începea cu un poem...: „Urmele unui imperiu sintactic”, în care explozia emoției face ca textul să fie tranzitiv, descriptiv, coerent în sensul gramatical clasic, să se fragmenteze în imagini, cuvinte, șoapte sau tăceri care sunt materialul văzut al poeziei.

Și cel invizibil?

Despre materialul nevăzut, să-l întrebăm pe domnul Mihai Eminescu, cel care nu credea să învețe a muri vreodată. Această centrare pe raportul propriu-zis dintre experiență și limbaj, ca experiență general umană, face ca poetul să nu comunice în sensul în care comunică un articol despre politică sau economie. Poetul sugerează, aduce vorba despre ceva, vrea să spună, aș zice că poetul tace când vorbește și vorbește când tace.

Aceasta este – deja – o definire a unei conștiințe poetice formate, matură. Cum se ajunge aici?

Poetul de o oarecare anvergură reface drumul literaturii căreia îi aparține. În fiecare poet există și un Ion Budai Deleanu și un Enăchiță Văcărescu. El reia teme, confruntă expresii, își organizează un univers, în funcție de rostirile anterioare. Este un paradox, în care susțin că nu sunt un poet popular, dar dacă aș fi izolat în turnul de fildeș, nu aș da interviuri. Poetul popular este confiscat de un gen de poezie care s-a afirmat pe stadioane și care a sfârșit prin a-și trăda propriul popor, lăudând dictatura. La noi a existat mitul poetului tânăr. Poetul trebuia să fie mereu tânăr, să rostească ce crede

el, pentru că are grijă cenzura să taie ce nu-i convine. Această imagine era partea crepusculară a modelului Labiş.

Şi azi? Ce consideraţi că vă deosebeşte de Nichita?

Poetul contemporan are o conştiinţă critică, este o delimitare de rostirile dezavuate de istorie şi o evitare a ambiguităţii în care se poate spune orice. Nichita era un poet popular, dar nu înţeles pe deplin. În Nichita sunt mai mulţi poeţi: poetul misterului – prin Blaga; un poet arghezian al sentimentului fiinţei în timp (şi fac aici o paranteză: volumul *Ordinea cuvintelor* este o replică la volumul *Cuvinte potrivite*), lângă care se găseşte un poet sentimental, de inspiraţie bacoviană (volumul *O viziune a sentimentelor*) şi un ermetic al ecourilor barbiene (volumul *Oul şi sfera*).

Tipologic, Nichita este un poet baroc abstract, iar eu sunt un poet expresionist conceptual. Cred în linia actualizată a gândirii arhetipale, ca la Jung, Eliade sau Bachelard.

Descrieţi poetul?

Poetul dezinteresat, aiuritul, zăpăcitul poet devine brusc „avar”, când simte că sentimentele îi scapă printre degetele secundelor. Atunci, el vrea să recupereze tot: copilăria, miturile fondatoare, care au un rol esenţial.

Ce facem cu acest personaj într-un oraş de provincie?

Îl iubim şi atunci îl lăsăm să scrie (*Jurnalul de Prahova, Joi, 23 august 2001, Anul X, numărul 794*).

Am copilărit la Corabia, cu Iliada în mână

Vinovată fiind de întârzierile mele repetate, m-am gândit să „îndulcesc” puţin situaţia, aşa că i-am adus poetului faguri proaspeţi. Se pare că intuiţia a funcţionat, soţia sa, poeta Letiţia Ilea, spunându-mi că Ion Stratan este îndrăgostit de miere.

Sunt bucuroasă că am reuşit să vă fac o surpriză plăcută.

Foarte plăcută. Fagurii îmi aduc aminte de copilărie. Vom sărbători acest eveniment emoţional, vorbind despre copilărie. Despre cele două Grecii. A mea şi a dumneavoastră. Nu sunteţi brăileancă?

Ba da.

Ştiind că aveţi filele amintirii strânse într-o Brăilă utopică şi atemporală, aş compara-o cu o Grecia a viziunii în care solaritatea joacă primul rol. Grecia dumneavoastră este plurietică şi arhaizată, asemeni Peninsulei presocratice, Grecia mea este Corabia din sudul ţării, tot lângă Dunăre, acolo unde contururile înătoritorilor şi ale celor din Romani – veniţi din Roma – noti – conturau o Grecia dionisiacă şi, să zic aşa

olfactivă. Virgil Mazilescu, marele poet născut la Corabia, numea – în volumul *Fragmente din regiunea de odinioară* – copilăria şi tinereţea noastră, aproape a tuturor, ca fiind un continent învăluit în miasma timpului, o Grecia scufundată care ne ţine prin morala şi dialectica ei în câmpul viului. În acest sens, am scris metafora *inima mea ca o Grecia zdrenţuită într-o mare de sânge*, în volumul *Cinci cântece pentru eroii civilizatori*.

Unde vă simţiţi cel mai bine?

Îmi place la mare, acolo toţi suntem civili. Sacrul se ascunde în toate formele existenţei. Pietrele, apa, omul răspândesc acea lumină increată în care, toţi venind de la Domnul şi cu un grad mai mare sau mai mic de libertate – care şi ea este sfântă – ne pronunţăm sau îmbogăţim nuanţele existenţei. Îmi place pentru că are stil; pentru că toţi devenim lichizi şi minerali, pe o clepsidră uriaşă, care este plaja. Îmi place marea pentru că este mondenă atât cât trebuie, pentru că este colocvială şi chiar camaraderească. Am scris mult despre mare, de la ciclul *Marea rotundă*, până la volumul *Apa moale*, editat de Editura Albatros. Eu am copilărit la Corabia, cu *Iliada* în mână! De altfel, candoarea acestei stări primordiale, poetul încearcă să o păstreze cât mai mult... Adolescenţa, primele iubiri şi, desigur, visul sunt fragmente ale înefabilului pe care el încearcă să le fixeze în lupta cu nisipurile mişcătoare ale cuvântului. Un sentiment, o senzaţie, un concept... Cu umerii pe plajă, ca un Ippon, într-o stare lirică şi rigoarea actului creator, acesta este poetul.

Tema apei este preponderentă în creaţia lui Ion Stratan. Ieşirea din apă – 1981, *Apa moale* – Editura Albatros – 1996, *Spălarea apei* – Editura Eminescu – 2001 sunt câteva exemple în acest sens.

Tema apei plus meditaţiile sfioase asupra sacrului se regăsesc în volumul de perspectivă *Biserica ploii*, în care un mare ajutor mi l-a dat prietenul meu, eseistul Bogdan Stoicescu. O altă temă preferată este lumina şi focul: *Lumină de la foc* – 1991, *Lux* – 1993 şi un viitor volum, care va încheia acest triptic, cu titlul *Altă lumină*. Pentru că toate lucrurile bune sunt trei, voi încheia cu tema morţii. *O zi bună pentru a muri* – 1994, *Mai mult ca moartea* – 1997 şi *De partea morţilor* – 1998. Apa: pentru că omul se echilibrează – fiind 90% apă – cu fluviile, ploile sau atmosfera şi pentru că iubesc foarte mult marea. Focul: fără lumină nu am exista şi pentru că sentimentul de melancolie, care se află la baza sacrului, este conţinut de foc. Poezia, în general, e bine să aibă şi o parte solară, luminoasă.

În viaţa noastră intervine evenimentul dispariţiei unei persoane dragi şi atunci ne gândim la finitudine; pentru că există în viaţă momente atât de triste, încât nu mai ai chef să trăieşti. Sunt de acord cu Heidegger care spunea că lupta dintre om şi zei se rezolvă pe pământ. Trăim într-o civilizaţie a aerului: existenţa computerului, a televiziunii prin cablu, a avioanelor, iată semne civilizatoare care aduc impresii şi informaţii pe cale aeriană.

Este bine să fii pasionat de pământ pentru a simți nevoia să te descarci de capcana terestrului și e bine să fii cu aripile în nori, pentru a reveni în caz de deturnare – cum se spune – cu picioarele pe pământ. Eu, fiind Balanță, încerc să împac cele două laturi ale apropierei de foaia de hârtie. Pornesc de la un cuvânt, de la o imagine sau de la ceea ce am putea numai o idee sau un sentiment general, uneori, îmi place un simbol – de exemplu pământul – alteori am, în clipele de grație, revelația unei defilări conceptuale, a ceea ce în științele spiritului se numește idee. Ideea poetică este și nu este, în același timp, o idee de natură logică. Ea este o prezentare de noțiuni mișcătoare, misterioase. În acest sens, mi-am intitulat volumul antologie – din colecția Hyperion, de la Editura Cartea Românească – care va apărea anul acesta, *Ținta Falsă*. Cum vă spuneam, eu nu sunt un poet preponderent biografist. Eroii mei sunt în primul rând ideile. În volumul de poezie *Cinci cântece pentru eroii civilizatori* – 1983, am încercat să-mi definesc conceptele. Din punctul meu de vedere, cei cinci eroi care definesc latura poetică a ființei sunt: *Rostirea*, *Sinele*, *Iubirea* și *Divinitatea* – pe care atunci, neputând-o numi, am proiectat-o în poemul *El*, subintitulat *Un fel de gând*. Al cincilea erou este *Istoria*, pe care iarăși am sugerat-o sub numele entropiei (*Desfacerea*), în poemul *Pentameronul*. Poetul se raportează continuu la câte unul din acești eroi, într-un tip de poezie esențială; el poate fi *Rostirea* (stilul), în altul *Divinitatea* ș.a.m.d.

Sunteți un poet religios?

Sunt un poet religios, „sinele meu lărgit” – cum spunea Noica – nu poate eluda spațiul sacru, așa cum am scris în volumul *Biserica ploii*, care va apărea în curând. Pentru ciclul central al volumului, antologia din Colecția Hyperion, a Editurii *Eminescu*, am pus ca motto un citat cunoscut și reluat până la demonetizare, din scrierile lui A. Malraux: *Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc*.

Pregătiți o antologie?

Mă aflu la ora antologiilor. După 20 de volume, fac o selecție subiectivă a ceea ce am scris. Astfel, va apărea la Editura Minerva, din Deva, volumul care se va numi *Jocurile Tăcute*. Volumul este dedicat mamei mele, care a trecut printr-o mare încercare existențială de sănătate și pe care o iubesc foarte mult. Literatura – arta – este experiența limitată a ființei (*Jurnalul de Prahova*, Joi, 30 august 2001, *Anul X*, numărul 799).

Toate ființele au dreptul la Paradis

Citim poezie, la lumina pufoasă a unei veioze ce își amestecă pletele blonde cu cele albe, intrate pieziș pe fereastră. În timpul acesta, scriitorii, poeții și alți zburători, planează pe deasupra orașului, împrăștiind gânduri peste inimi.

Ce face poetul Ion Stratan într-o asemenea zi ciudată?

În câmpul tensionat și nădăjditor la inefabil, toate ființele caută un *dincolo*, efect a cărui expresie esențială este arta. Filosoful german Schopenhauer, care l-a influențat decisiv pe poetul național Mihai Eminescu, spunea că știința este cea care face ca toți oamenii să fie de acord. Paradoxul gândirii este că arta, cea care unește sentimental decisiv oamenii, în cea mai înaltă măsură, să fie cea asupra căreia fiecare are părerea sa proprie. Pentru unii, cornul de melc al sentimentului atinge sufletul, pentru alții gândirea, pentru alții simțurile. Asemeni unui diamant, după cum inspirat spuneți în episodul trecut, fațetele artistului și ale creației sale se arată când melancolice, când pline de vivacitate, când vizionare, când urmând nervurile realului coplesitor.

Ne aflăm la începutul unui nou mileniu și literatura – ca și celelalte arte – cunoaște noile cuceriri estetice, corespundând cu cele clasice. Cum se descurcă ea astăzi?

Arta modernă a păstrat un fond estetic comun, a convenției prezentării ei, dar manifestările avangardei au schimbat acest canon, au pulverizat conformismul, până la nerecunoașterea codului de adresare. Arta modernă a secolului XX păstrează din clasicism, romantism și avangardă tendința de a „fertiliza” afectiv receptorul, dar formele manifestării ei dau naștere la noi sinteze. În sensul acesta, de dialog peste timp, poezia pornește cu un apanaj pe care nu îl avea înainte de modernism – intertextualitatea. Dialogăm tot timpul cu clasicii, îi parafrazăm, îi cităm, îi regăsim în expresii fericite, care îmbogățesc estetic cititorul.

Poeții contemporani voiau ca lirismul să dea seama de întreaga istorie a umanității, să pomenească, să reia sau să transfigureze marile teme ale culturii. După *Cantos* și *Țara pustie* a poezilor englezi, lirismul românesc, prin Bacovia și Arghezi, au mers nu spre simbolizarea conceptelor, ci au refăcut drumul invers, de ridicare a materiei, de spiritualizare a organicului, de transcendere a momentului. Poezia română contemporană este expresia acestui efort titanice (*aud materia plângând*) de transferare a ordinii naturale spre un sentiment unic, apropiat ideii de divinitate. Poezia pendulează tot timpul, de la Homer până la cel mai tânăr poet, între ideal și real. Discutam cu tânărul poet ploieștean, Mihai Vieru, faptul că ceea ce numim conștiință poetică este divizat în accepția de cunoaștere – pentru ființă și cunoașterea realului – pentru poezie. Obsesia realului vine din acest amalgam conceptual care se cere „frăgezit”, natura se cere spiritualizată.

Viziunea acestor zile despre poezie m-a îndemnat să scriu poeme în care toate ființele au dreptul la transcendență. Este un plan în care apar viețuitoarele mărunte, creaturile umile sau cele imanente, de aceea volumul se numește șocant *Și bivoul se ridică la cer*. Viziunea este chemată și de gânditorii bisericii, în care huliul Origene crede că toate creaturile Domnului vor cunoaște mântuirea. În rest, volumul *Jocurile tăcute*

care va apărea la Editura Călăuza din Deva, continuă dialectica rostit – nerostit din poezia mea, în care tăcerea este un personaj. Haiku-ul final este chiar așa: *Tăcerea aceasta este nudul vocii tale*. Din viziunea expresionistă a perioadei *Aer cu diamante*, în care gândul ca și în poezia prietenului meu Mihai Vieru aleargă ca o mărgică, hăituit de lichide intemperii și umori am alcătuit un volum antologic, editat de Cartea Românească și numit *Biblioteca de dinamită*.

Este o zi a melancoliilor. Ce nu puteți uita? Ce reprezintă Ploieștiul, pentru poetului Ion Stratan?

Nu mi-am uitat prietenii și gândul îmi aleargă adesea la strălucitul poet de la Slănic, Dan David, care a avut curajul să-și numească un volum *Eu vă iubesc pe toți*. Disparației sale premature, din dragoste, îi este închinat volumul *Spălarea apei* de la Editura Eminescu. Mă simt foarte legat afectiv de Ploiești. Este orașul copilăriei mele și acum copilul din mine vede printr-o lacrimă – de timp – aleile primelor plimbări, perechile care trec la fel ca și acum 20-30 de ani, terenurile de tenis unde ploaia și vântul ne aduceau furtuni sentimentale. Cel mai acasă mă simt în Palatul Culturii, la Biblioteca Nicolae Iorga, unde am fost angajat pe vremuri ca muncitor necalificat, pentru că nu eram membru PCR. Rafturile sale sunt presărate cu emoții și amintiri, venite parcă printr-un tunel circular al singurătății și liniștii tainice. Deasupra Ploieștiului plutește o aripă liliachie a melancoliei și regretului pentru rana făcută de fiara numită timp, un limbaj de litere al cărților citite și o grație – aflându-mă și lângă Catedrala Sfântul Ioan Botezătorul – amestecată cu moliciunea gesturilor trecătorilor.

Nu aș putea gândi semnificativ fără aerul muntenc, cu ușoară ironie și simț al relativității, fără prieteni îndrăgostiți în fiecare zi. Uneori, n-aș putea gândi nici chiar fără zgomotul mașinilor și al claxoanelor de sub balcon. Ploieștiul este fanatismul față de controversata noastră echipă de fotbal, se

constituie în înălțimile, întâlnirile și lansările de carte de la Biblioteca Nicolae Iorga, în orele petrecute în Galeria de artă și într-o instituție pe care o iubesc foarte mult (pentru că sunt poet în măsura în care sunt), Filarmonica Paul Constantinescu.

Și teatrul?

Eu sunt o persoană emotivă, mă acomodez greu. Cu teatrul, cu frumoasele domnișoare care întruhidează chipul sentimentelor noastre, precum și cu eroii dramatici care pendulează între personaje regale și play-boys existențialiști. Îmi place teatrul din Ploiești, îi urmăresc premierele și îl felicit pe domnul Sabados, dar prin sala de spectacol trec, din păcate, rar, atunci când nu pot fi influențat de nuditatea cuvântului spus, după pagina de scenariu.

Variatatea – câtă este – a imagisticii mele a fost influențată și de viziunile de film. Retrăiesc și acum emoția începerii proiecției, când colegile mele de liceu își pieptăneau părul bicolor, înainte de stingerea luminii. Lumea contemporană este foarte contradictorie, puterea materială guvernează din păcate legile sociale și multe instituții fermecate, de la sălile de spectacol la cafele, fiind frecventate destul de rar. Cea mai fertilă perioadă din existența mea ploieșteană, a fost imediat după terminarea facultății, înainte de a fi suplinitor de limba franceză la Plopeni, când am putut studia relativ liniștit noțiuni de greacă veche și germană, alături de prietenul meu, eseistul Arthur Teodorescu. Era o perioadă de cenaclu, colegii Nicolae Stanciu sau Costin Lupu, erau în floarea creației domniilor lor. L-am descris atunci pe poetul Florin Manole și pe filosoful și gânditorul creștin Ion Mărculescu, căruia am avut onoarea să-i închin volumul antologic *Celebra specie umană*. Poetul nu poate trăi, deși volumul său care va apărea la Cluj se numește *O lume de cuvinte*, fără sunet și imagine. Visez să reiau lecțiile de pian, iar împlinirile plastice ale unor artiști din Ploiești mă vor umple întotdeauna de bucurie (*Jurnalul de Prahova*, Joi, 27 septembrie 2001, Anul X, numărul 819).

SĂ NU CONFUNDĂM MOBILA STIL LUDOVIC AL XIV-LEA CU SOARELE

Angela Furtună în dialog cu Ion Stratan, 2003

*Singurul lucru pe care îl știm precis despre poezie este că nu o putem defini.
Aceasta este definiția poeziei.*

Stimate domnule Ion Stratan, sînteți unul dintre optzeciștii cei mai importanți din literatura română, un optzecist care trăiește încă intens visul/proiectul acesta literar al optzecismului ca mod aparte de a privi și a face artă, nu numai ca generație. Ce se întîmplă astăzi cu un optzecist încăpățînat ca domnia voastră sau ca Traian T. Coșovei? Vă simțiți invitați să părăsiți scena, așa cum murmură unele voci?

Îmi face plăcere să răspund întrebărilor Domniei Voastre, stimată doamnă Angela Furtună, cu atît mai mult cu cît veniți de pe plaiuri eminesciene în spirit și literă. Proiectul literar al optzecismului despre care vorbiți a fost unul de construire a unei libertăți interioare și de selectare a realului după acel „corelativ obiectiv” (T.S.Eliot), pigmentat cu ironie, umor, intertextualitate și „joc”.

Pentru că îl amintiți pe Traian T. Coșovei, aș dori să afirm că lupta scriitorilor necompromiși politic sub ceaușism nu trebuie minimalizată. După abolvirea Filologiei, și eu, și Traian am fost profesori (și ...învățători) în sate îndepărtate, am fost, personal, muncitor necalificat timp de 7 ANI (o viață), pentru că am refuzat să fiu membru de partid comunist. Nu am publicat nici un volum și nu am călătorit, în ciuda invitațiilor, la festivaluri internaționale de poezie și a manuscriselor predate, între 1983 (anul apariției cărții „Cinci cîntece pentru eroii civilizatori”) și 1990. Nici după 1990, de cînd am călătorit într-o SINGURĂ ȚARĂ, nu am cheltuit nici un leu al Uniunii Scriitorilor pe deplasări și nu am luat nici un ban la publicare pe nici unul din volumele tipărite (pe unele plătindu-le din propriul salariu la edituri particulare și de stat, de exemplu „Aer cu diamante”).

Remunerația de la „Contrapunct” a fost întreruptă ani buni, Uniunea de atunci nesușinînd revista unde sînt membru fondator și de unde nu am vrut să plec, crezînd că pînă la urmă acest simbol post-totalitar care este „Contrapunct”, cu toată istoria ei, va reveni. Pentru grupajul „Cafeaua cu sare”, alcătuit din parafraze umoristice, primeam...100 de lei, în timp ce, de exemplu, Dinescu primea pentru articolul din revista „Academia Cațavencu”, 18000 de lei pe săptămîină. Spun toate acestea pentru că „sugestiile”

despre care vorbiți sunt probabil ale unor imbecili sterili, ale unor agramați.

În 1977, cînd criticam (pe banii mei) în „Aer cu diamante”, poezia ceaușistă aservită, „omul nou” și Securitatea, acești tineri nu învățaseră să scrie alfabetul. În recomandarea pentru Fundația Soros, domnul profesor Nicolae Manolescu scria în 1990: „Ion Stratan a fost, după «Cenaclul de Luni», nu numai un poet admirabil, dar și un om curajos, care nu a făcut nici cea mai mică concesie puterii comuniste”. Dacă vreunul crede că am făcut batalion disciplinar, facultatea pe banii mei (pentru că depășeam puțin plafonul, dar nu cît să îmi pot permite o gazdă în oraș, sînd cîte opt în cameră la cămin), munca istovitoare de salvare la cutremur, practică agricolă, stagiatură și că am acceptat statutul de muncitor necalificat timp de șapte ani pentru a nu fi membru de partid comunist, că am refuzat postul de membru al FSN pentru a nu fi acuzat de oportunism și că am fost apoi radical cu dogmatismul, naționalismul xenofob și manipularea (cerîndu-se chiar arestarea mea în 1992), pentru ca să mi se ceară „să părăsesc scena” la 45 de ani, ei bine, acela este un idiot incult, un cretin imoral.

Eu nu locuiesc în București, deci nu stau la masa nimănui, nu iau paharul nimănui (nu numai pentru că nu beau), nu fac parte din Consiliu și nu particip la cenacluri, cercuri, catedre, burse, lecturi sau deplasări în locul nimănui. Aici e o confuzie; o carte nu este ca un canal de televiziune care îți intră în casă „pe banii tăi”. Ea poate sta foarte bine în raft. Chiar acum, cînd răspund la acest interviu, la TV este Păunescu – Făzănescu lăbărțat în demagogie, a cărui deturnare a naturii poeziei și a cărui aservire le criticam în 1977.

Credeți că această luptă este chiar nimic? Nu solicit nici o remunerație pentru versurile publicate, am căutat să nu mă repet, iar Generația '80 din care fac parte cuprinde nume strălucite precum Liviu Ioan Stoiciu, George Vulturescu, Ioan Moldovan, Traian Ștef, Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter (care este și poet), Călin Vlasie, Gabriel Chifu, Adrian Alui Gheorghe, Horia Gârbea, Ioan Vieru, Liviu Antonesei, Lucian Vasiliu, Nichita Danilov, Eugen Suciu, Gheorghe Isbășescu, Octavian Soviany, Marian Drăghici, Denisa Comănescu, Daniel Pișcu, Alexandru

Mușina, Dan Stanciu, Elena Ștefci, Daniel Corbu, Aurel Pantea, Ion Mureșan, Magdalena Ghica, Gellu Dorian, Marta Petreu, Mircea Petean și mulți alții pe care poate i-am omis, din neatenție, pentru că termenul interviului este 15 august.

Crede cineva că literatura română este Circul „Kludsky” sau „Cântarea României” unde cine știe ce bețiv din sală strigă „să-l aruncăm la fiare”? Opinii de descreierați. Știu că și acum este greu, din alte puncte de vedere, pentru tinerii poeți. Eu citesc toți poezii nealiniati politic, cu simpatie și ar fi culmea, după tot ce s-a întâmplat, să nu mă suport de din re credință.

Încă de la apariție, am salutat optzecismul ca pe „visul american” al literaturii noastre, adică expresia unei noi matrici, care reprezenta o șansă de mîntuire printr-un anumit tip de cultură. Era, cu adevărat, instituirea libertății într-o lume de lagăr, era și resursa unei poetici ce propunea un „nou antropocentrism”. Credeți că acest veritabil model existențial mai trăiește? Va supraviețui?

Problemna cu „americanismul” este nuanțată. Eu am aparținut, dacă ar fi să accept paradigma dumneavoastră, ramurii conceptuale și sintactice Poe – Wallace Stevens – Cummings – W. S. Merwin. Alții au fost „whitmanieni” și continuatori ai „generației Beat”. „Noul antropocentrism” face parte din teoriile lui Mușina, ale cărui *Scrisori de la Olănești*, din revista „Vatra”, adresate criticului Al.Cistelean, le recomand cu căldură.

Stimată doamnă Angela Furtună, noi sîntem în plină putere fizică și creatoare, unii scriu și proză, și critică, și, după cum vedeți din numele citate la prima întrebare, sîntem răspîndiți peste tot, fiecare cu stilul său, fiecare cu voința, cultura și opiniile sale. Cred că una din definițiile intelectualului este cuprinsă în sintagma „suferință pentru formă”. Personal, mă apropiu acum de o metaforă a asociațiilor (cred eu) imprevizibile, combinate cu vechea mea sintaxă, în

căutare de noi simboluri, dar cu o „nuanță” de neosuprerealism.

Ion Bogdan Lefter crede că optzecismul e doar primul moment al (tîrziului) curent postmodern de la noi. Mircea Cărtărescu desemnează ca fiind profund creativ doar optzecismul post-modern. Mai mult, Alexandru Mușina recomandă (imperativ !) a nu identifica optzecismul cu postmodernismul, pentru a nu-i anula caracterul novator. Care este versiunea domniei voastre?

Nu este de mirare că „postmodernismul” a fost pomenit la început în legătură cu arhitectura. Așa cum a cuprins spațiul de expresie american, el derivă (nu sunt adeptul mecanicismului socio-artistic) dintr-o lume în care psihologismul și interiorizarea auctorială a modernismului nu mai „prind”. Mușina (care adesea e împrăștiat, ca toți marii poeți sau „dă cu bîta-n baltă” neașteptat, cu aluzii auriu) are mai multă dreptate. Generația '80, dincolo de rezerva mea față de „estetica” crohmălnicenească a lui Cărtărescu (cuprinzând și o „etică” pe măsură, cu bîrfe, oportunism și grandomanie, după care face pe nizonaiul) a fost și este un mozaic, un puzzle, un mixtum compositum de forme (discurs, citate, citadinism, dialoguri etc.). Fiecare cu ale lui...

Revizitînd poezia strataniană, regăsim muzicalitatea, picturalul, reflexivitatea și „ludicul în granița metafizicului” ce vă caracterizează, mi se pare că intuiesc un fir existențial cvasicontinuu ce avertizează asupra „reîntoarcerii tragicului ca marcă a unei vieți trăite sub semnul efemerului”. Sub acest unghi, vă puteți livra, în acord – eventual – cu un teoretician ca Michel Maffesoli, unei poeticități care proiectează cu nonșalanță civilizația ideilor postmoderne într-o „sinergie a arhaismului și a dezvoltării tehnologice”?

Întrebarea dvs. este inteligentă ca și poezia pe care o scrieți și aveți dreptate să intuiți acel paralelism. Am încercat, în ciclul „Cimitirul de mașini”, care „reapare” în cîteva din volumele mele, dublul impact despre care vorbiți – „tragic degradat / epocă tehnică”.

Cîndva, i-ați criticat aspru (și pe bună dreptate) pe cei (ah, atît de mulți !) ce au alergat la sublim, cei făcuți doar să „funcționeze” și atît. Dumneavoastră nu conțeniți să fiți (alchimic) interesat de acel *glutinium mundi*, acel aluat al lumii care făcea ca acel ceva coerent, adică ceva mai mult decît nimic, să resusciteze fluxul vital al forțelor de atracție. Credeți că poezia, dusă astfel pînă la extrem (căci și Mircea Eliade îndemna cîndva „să rămînem poeți pînă la moarte, orice ni s-ar întîmpla”), poate contribui la re-încîntarea lumii?

Stimată Poetă, paradoxul esențial al Poeziei este, după părerea mea, că „vorbește” în termeni „speciali” – retorică, ritm, rimă, metaforă, citat etc. – despre ceva extrem de profund al ființei, ceva de neînlocuit ca experiență a sacrului și a condiției umane.

Ceea ce resimt eu în fiecare carte a dumneavoastră, pornind de la „Ieșirea din apă” (1981) și ajungând la „Biblioteca de dinamită” ori la „Crucea verbului” este ritmul, din ce în ce mai năvalnic, deși înșelător imobil pe alocuri. La greci, acest ritm putea fi mișcare pornind dintr-un punct fix, după cum ne asigură W. Jaeger. Să fie acesta motivul pentru care compozitorul, pianistul și dirijorul George Balint a putut scrie, pe versurile dumneavoastră, superbe lieduri pentru soprană, vioară și pian *Turle I, II, III*? Cu ce v-a îmbogățit această experiență?

Nu știam despre această întreprindere artistică. Vă rog să mă puneți în legătură cu gentilul artist pentru a-i mulțumi și a asculta opera domniei sale (*Nu am aflat niciodată dacă cei doi au mai avut ocazia să se cunoască. Peste numai doi ani, Nino murea... (n.m.)*

V-am ascultat cu multă atenție spusele în interviul din iunie (2003 – n.m.), difuzat de Radio România Cultural. Ați afirmat acolo că, pe bună dreptate, unii dintre cei mai înverșunați prigonitori (iară nu critici) ai optzeciștilor sînt poeți ce fac parte din generații anterioare, generații care s-au bucurat de niște privilegii sub dictatură, dacă am aminti măcar faptul că apariția volumelor acestora aducea niște venituri iar distribuția acelor cărți, mergînd pînă la librărie și bibliotecile de stat, decurgea aproape impecabil. Mînată de aceste considerațiuni, am ajuns în cîteva biblioteci municipale și județene. Am găsit rar volume de Ion Stratan, de Mariana Marin, de Traian T. Coșovei ori de Liviu Ioan Stoiciu. Cel puțin în cazul dumneavoastră, după 1990 (cînd ați intrat și în Uniunea Scriitorilor), nu există nicăieri nici un volum în bibliotecile vizitate de mine în provincie. Faptul este grav. Prin comparație, poeții șazeciști bunăoară, chiar și cei minori, sînt etalați cu opulență în rafturi. Ce ar fi de făcut?

Deci, nu suntem naivi. Problema este că, pe lîngă șazeciști (eu îi detest numai pe Păunescu – Făzănescu și pe Ion Gheorghe, alături de ceilalți „cîntăreți” ai dictatorului și ai partidului), cei trei optzeciști citați au putut publica între 1980-1990. De aceea cărțile lor se află în biblioteci, care achiziționau atunci ceea ce se publica, era o altă ordine, alte servituți, alte foloase. Ar fi de făcut legea sponsorizării, ar fi de făcut o lege a cărții, ar fi de achiziționat cărți necompromise, cu cotă la critică... Ar fi de premiat poezii pentru a-și cumpăra cărți (literatura vine și din literatură), pentru a călători ca să se inspire, să poată plăti un editor, să poată organiza lansări de carte...

Ați fost prieten cu Nichita Stănescu, la care intrarea v-a făcut-o Traian T. Coșovei, prezentîndu-vă drept „cîrcotaș”. Mai tîrziu, în 1989, la Festivalul *Nichita Stănescu*, deși dumneavoastră, alături de Sorin Dumitrescu și Eugen Simion ați depus eforturi pentru menținerea vie a interesului față de opera stănesciană, nici măcar nu vi s-a permis să luați cuvîntul. Ce s-a întîmplat, ce a

deranjat în postura dumneavoastră de a face *altfel* cultură?

Eram prin '88-'89. Totul era tensionat. De exemplu, la Biblioteca unde lucram, puteam face o „selecție” orientativă a creațiilor tinerilor care frecventau Cenaclul Bibliotecii, dar se întîrzia *sine die* tipărirea lor, pentru că se susținea că „Stratan bagă strîmbe” (scuzată-mi fie expresia). În '89 am citit la sala de lectură a Bibliotecii poeme orientate deschis împotriva patrulelor de pe străzi și a întregii „atmosfera” ceașiste.

Am fost numit după 1989 în FSN, dar nu m-am dus, pentru a nu fi considerat oportunist. Voiam să scriu, să călătoresc. Comunicările mele erau despre Meister Eckhardt sau Husserl, nu plăceau.

Vreau să vă surprind cu o întrebare dintre cele mai grele, deși știu că un ludic nu poate fi surprins de nimic: ce este poezia, domnule Ion Stratan?

Singurul lucru pe care îl știm precis despre poezie este că nu o putem defini. Aceasta este definiția poeziei.

Presimt că din perioada cu Nichita Stănescu v-a rămas măcar acest superb „a avea un prieten este cum ai avea un înger”. Aveți prieteni? Nu vreau să par nedelicată, însă vreau să știu de ce moare sub ochii noștri instituția prieteniei, de ce ne alienăm într-o lume care pare hotărîtă să ne absoarbă pe toți sub teascurile ei civilizatoare, din care nu rezultă în final decît clonele cu zîmbet metalic ale omului hibrid de consum?

Am prieteni. Cel mai bun prieten al meu este soția mea, poeta Letiția Ilea. Felul său de a gândi, de a scrie și farmecul său suplinesc numărul restrâns al companionilor de idei, rarefierea întâlnirilor cu ei datorită ritmului trepidant al vieții de azi (eseistul Bogdan Stoicescu, criticul Nicolae Boaru, romancierul Ștefan Tomșa). Toți artiștii pe care îi admir, despre care am scris, pe care i-am citat sau cărora le-am dedicat versuri sunt considerați în forul meu interior prieteni. Dacă nu îi întâlnesc, spun și eu precum acel ciudat tip de german (cum îl consideră Noica), este vorba despre Nietzsche (chiar dacă nu îl agreez total), – IUBEȘTE-ȚI DEPARTELE.

Ca să vă parafralez, acele „teascuri” numai „civilizatoare” nu sunt. Dispar iubirea, atracția spirituală și fizică în lume (și din cauza SIDA), creativitatea, înțelegerea, pacea, toleranța, bunăstarea materială prin efort și sacrificiu. Există totalitarism, poftă nemăsurată de putere, ură, nelibertate.

În pofida numeroaselor atacuri împotriva poeziei (vezi și recente poziții ale distinsului Ion Simuț, care a depășit tușa polemicii elegante, dar nu a fost fluierat de arbitri), continui să cred în superba poezie ce se face de către poeții români. Vă rog să-mi oferiți explicația domniei voastre la acest extraordinar fenomen (care, la o adică, ar trebui să furnizeze un produs românesc elitist de export, dacă nu ne-am lovi de obtuzitatea autorităților și culturnicilor ce duc, de fapt, politici de frînare și chiar de asasinare a oamenilor de cultură și de artă prin marginalizare, prin ignorarea produselor lor –

adevărate bunuri de patrimoniu cultural național –, prin sfidarea valorii).

Poezia este risc ontologic și aventură a expresiei. Marii poeți români („clasicii” pe care îi iubesc, Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Șerban Foarță sau Petre Stoica) și-au asumat această condiție.

Știu că Ion Stratan a pus mereu accent pe inovarea propriei poeticități. La ce lucrați, care sînt proiectele viitoare și, pînă la urmă, spre ce vă concentrați ființa poetică pentru a vă continua, cu farmec, această cale a excelenței în poezia românească?

„Schimbarea” de „artificii” ale retoricii face parte nu dintr-o inconstanță stilistică (paradigma e aceeași), ci din morala înnoirii. Acceptarea unei cărți este un efort al editorului și îmi propun de fiecare dată o alternanță apolinic/dionisiacă a gândirii mele despre lume. Temele au fost simbolismul acvatic („Ieșirea din apă”, „Apa moale”, „Spălarea apei”), misterul thanatic („O zi bună pentru a muri”, „Mai mult ca moartea” – volum la care țin foarte mult, apărut la Editura Axa din Botoșani, care pregătește a doua ediție, și „De partea morților”). În fine, lumina e transfigurată în volumele „Lux” și „Lumină de la foc”. Am predat volumul „Viteza vieții” la editura „Dacia” acum un an și, recent, manuscrisul „Țara dispărută” la editura „Noul Orfeu” a domnului Munțiu, unde redactor de carte este dramaturgul și poetul Horia Gârbea. Farmecul este o noțiune relativă (există un „iezuism” al folosirii acesteia), dar seriozitatea faptului de a scrie acum nu exclude ludicul ca și categorie estetică, ci îl conține, îl depășește, cred eu, matur...

Ilustrații: Beatrice Bernath, tehnică mixtă

Cultura română ca o bibliotecă

Interviu realizat de poetul Florin Dochia

Nu putem confunda Natura cu Dumnezeu, cum nu confundăm cuvântul cu muzica.

De-a lungul anului 2005, atât cât a mai durat el pentru Nino, ne-am întâlnit aproape săptămânal, în apartamentul său de la etajul întâi al blocului ploieștean cu șapte etaje. Ne bucuram fiecare de celălalt câteva (prea puține!) ore, discutam despre situația noastră cotidiană, despre starea societății, puțin și a politicii, dar mai cu seamă a literaturii, despre rosturile creației. Nino era neiertător cu atitudinile nu foarte morale ale unora dintre colegii săi (și de generație), cu arivismul, cu fripturismul, cu loviturile sub centură pe care le primea adesea din neașteptate direcții.

Comunica mult cu Traian T. Coșovei, la care ținea enorm, ca la un frate.

Chiar ieșind foarte rar din casă, era la zi cu tot ce mișca în lumea literară și în lumea atât de dragă lui, a tenisului. Așa, încet, am ajuns împreună la ideea unei colaborări la *Revista Nouă*, el urmând să răspundă unor întrebări (teme) puse de mine, cu reportofonul între noi, pe masa încărcată cu file de hârtie, reviste, scrumiere, pixuri, pahare cu băuturi răcoritoare, eu transcriind apoi înregistrarea (cu unele excepții, numai răspunsurile, a căror coerență Nino avea grijă s-o păstreze) și oferindu-i textul imprimat pentru eventualele corecturi și adăugiri. Am procedat la fel și cu unele texte ale sale pentru alte publicații.

Foto: Ion Stratan, Florin Dochia, Ioan Mihai Cochinescu

Acum, când poetul a plecat spre Câmpiile Elizee, socot potrivit să refac drumul în sens invers, să reconstitui „întâmplarea” așa cum a fost, cu ajutorul casetelor înregistrate, dar neuitând de intervențiile sale ulterioare pe text.

Ceea ce urmează este rezultatul acestei reconstituiri a unor dialoguri purtate dezinhibat, dar nu neapărat lejer, uneori cu umor și mereu cu sufletul deschis exprimării unor stări de spirit și de judecare.

Calea regală

Nino, anii care au trecut de când scrii și publici mă determină să te întreb cum se naște un poem. Este numai construcție rațională sau intervin și alte variabile, misterioase?

Personal, cred, din experiența mea (și din ceea ce înțeleg din diferența între geneza universurilor poetice ale altora și felul în care anvizajez eu geneza poemului), că există, paradoxal (deși se află poetici, deși preeminența stilului este evidentă în cadrul unei creații coerente), atâtea moduri de a se naște un poem, cel puțin câte litere există în alfabet. Așadar, cerându-mi un timp de răgaz interior, pentru faptul că nu am o creație atât de întinsă încât să pot oferi *ex cathedra* o rețetă absolută, atât a inspirației, cât și a *poiein*-ului, a face artizanal poemul, spun imaginar, răsfrînd paginile unui album de incipituri interioare și de încercări de condei, la sfârșit, că, personal, am cam cinci-șase feluri de detectare a izvoarelor – folosind, deci, metafora – nașterii poemului.

În primul rând, este vorba de o **predispoziție** poetică. Încerc să am o predispoziție poetică, pentru momentul în care inspirația sau urgența transcrierii metaforei, care va fi importantă în poem, să găsească terenul fertil. Deci, nu mă prăpădesc după politică, sport – mă uit numai la tenis, iar grupurile umoristice, ca și o parte a Academiei Cațavencu, au trecut pe planul doi.

În al doilea rând, caut **un exercițiu continuu** al apropierii scriiturii de momentul revelației. Pentru că este o revelație, crearea unei poezii. În dimineața aceasta, în care mi-ați făcut onoarea să mă vizitați, mă gândeam la termenii clasici, unii perimați și dogmatici, ai filosofiei și stăteam și-mi ziceam: dom'le, cât de greu e să scrii poezie (care e instanța ce ocupă cel mai puțin spațiu, timp și materie) în vechii termeni odioși și injurioși ai materialismului dialectic? Uite, și eu, om serios, de 110 kilograme, stau și mă ocup cu arta care ocupă cel mai puțin timp, spațiu și materie.

Mă gândeam, așa, să mai continui... Acuma, că ați venit, trebuie să continui. Și, în exercițiul acesta al metaforelor prezente pe caiet, unele sunt mai puternice, altele sunt mai slabe. Ele, într-un moment auroral, care este acela în care am hotărât că părțile – sentimentul, eventualitatea viziunii sociale, încheierea poemului – se cern în metafore pertinente și metafore devenite nerelevante, care pică de la sine, ca frunzele dintr-un pom.

Acestea ar fi două, trei pârgșii ale nașterii poemului: unu, încercarea de a păstra **o stare continuă**, fragedă, pentru poem; doi, **o liniște interioară** și o

oarecare – îi pot spune chiar – **asceză**, pentru ca, în momentul revelației, să găsească virtualitățile în posibilitatea de a se actualiza la maximum de putere; trei, **un exercițiu continuu al scrierii metaforelor**, pentru ca ele să nu se piardă pe drumul dintre intuiție și scriitură; și, iată, patru, pot spune și lucrul acesta, am încercat **să trăiesc intens** „subiectele” aventurii spirituale, aventurii biologice, „expediției” în universul vizibil, de la *mass-media* până la o călătorie sau alta; am încercat să mă mențin în formă, pentru modesta și, adeseori, decepționanta noastră aventură existențială.

Foto: Mariana Criș, Florin Dochia și Nino Stratan

Din aceste experiențe, din aceste contondente, ricanări ale vieții, din confruntarea – acum, în ultimii ani, se vede clar pentru toată lumea – cu natura, care s-a schimbat mult, încerc să-mi mențin un tonus de descoperitor. Dacă nu știu cât sunt inventator (două, trei categorii de mici invenții există și în poezia mea), măcar câteva descoperiri să îmi aparțină. Termenul s-a mai folosit, eu îl reiau aici pentru onestitate.

Lucrul cel mai important, ca al cincilea punct în orice fel de expunere, este că miezul de foc al poemului, ceea ce îl face să fie poem ca atare, felul lui de a se raporta la ce s-a scris și la mine însumi, este un mister absolut.

Punem deoparte fișele scrise, ne păstrăm starea bună, așteptăm revelația, totul se transcrie de la o scânteie oarecare de afectivitate, de senzație, de amintire, de revelație lexicală, dar modul în care poemul, asemenea, cum spune Proust, *tourbillon de couleurs, un cuibar rotit de ape peste care luna zace*, cum sublinia tânărul Arghezi din poeziile preferate eminesciene – și așa mai departe, acel miez de foc este un mister absolut.

Ca și arta în sine, pentru cei care ne ocupăm de artă, ca și existența, dacă privim în termeni științifici, dar nu până la capăt, pentru că atunci ajungem să ne considerăm experiențe și nu experimenterii, ca și religia, ca și libertatea.

Am îndrăznit să spun, corect, în termenii micii mele întreprinderi scripturale, cum fac pentru ca poemul să se nască, dar după aceste patru, cinci puncte pregătitoare, misterul rămâne în continuare intact și, poate, cu atât mai mult, fraged și atrăgător. *Adică, până la urmă, rolul inspirației este cel aflat pe calea regală...*

Umbra unui zeu

Este o noțiune controversată azi, când pare mai degrabă dusă la extrem, cerința lui Valéry exprimată prin verbul „construire” – luciditate, planificare...

Dacă ar fi să mă gândesc la inspirație, așa cum o resimt acum, în pragul începerii lucrului mai intens la volumul *Nefertiti Eminovici*, volum de poeme, aș zice că nu am chiar un zeu deasupra spiritului, ci umbra unui zeu. E adevărat că umbra nu este extrem de întunecată, are raze sidefii. Dar starea generală de spirit, după un exercițiu care dă naștere acestei revelații numită inspirație – și voi reveni asupra acestui lucru –, mă face să fiu în *bié*, cum se zice, așa, ponciș, atât privind în urmă gradele de inspirație care mi-au îngăduit cărțile de până acum, cât și ceea ce voi scrie în volumul de care aminteam și care va fi mai substanțial.

Ar fi multe de spus despre inspirație. Despre faptul că Platon voia să-i de afară pe poeți din Cetate pentru că nu spun adevărul. Despre faptul că este legată de *hybris*, deci de o stare de ne-absolută raționalitate la modul cartezian – te lași purtat pe valurile unor visări care nu au decât prin cuvinte corespondență cu realitatea. Inspirația, așa cum aș vrea să fie, nu o văd sub zodie homerică sau epopeică, generând un fluviu de imagini, intercalări divine și fapte vitejești, și nici romantică, răsturnând paradigme, colorând istoria – să zic așa, grupându-se în jurul propriei afectivități.

Inspirația, cum aș vrea să fie acum, este inspirația menestrelilor. Deci, jumătate canonică, venită din cântecul compus și transmis, adresată donquijotesec unei Dulcinee cu voal în vârful conului magic din creștetul capului, îmbinând tehnica cu efluvii de sinceritate și punând esteticul între niște zăgazuri, fără de care comunicarea, cum a fost în marele secol liric douăzeci, n-ar fi în parametri substanțial civilizați.

Trăim într-un continuu amurg – să zic așa, parafrazând puțin cartea lui Ion Caraion *Sfârșitul continuu*, despre Bacovia. Zeii (de la democrație până la cei genetici, de la natură până la modul în care psihologic înțelegem acum epoca computerelor și a învățământului la distanță, informația, cunoașterea) lasă foarte puțin timp și spațiu formării estetice și caracterologice.

De aceea mă refeream la menestrelia, minesengerii și trouvercross din evul mediu european, pentru că, prin paradoxul canonului, știau exact cât să spună, știau exact ce spun, știau exact, cu volatilitatea de rigoare, cui se adresau ca muză sau ca inspiratoare.

Inspirația, la care ziceam că voi reveni, din punctul meu de vedere, nu are chiar laturile despre care vorbea Rimbaud; poetul se face vizionar pe toate căile.

Generația '80

Foto: Florin Dochia și Ion Stratan

Avatarurile literaturii române

Nu este prea mult, toate căile...?

Da, sunt căi, cum ar fi alcoolul, drogurile, boema absolută, care nu m-au tentat niciodată, pentru că nu le consider spornice. Există o pletoră a acestei practici, de la Tudor George până la o seamă din foștii acoliți ai zeilor timpului, zei lirici, care obțin efecte pe care altfel nu le-ar putea realiza.

Acest *brainstorming* – să spun așa, această libertate care poate să nu fie centrată pe acmeismul, pe performanța intelectuală, nu numai că este doar un joc al numerelor mici (pentru că nu știm când versul norocos va ieși), dar este și o cale de autodistrucție. Din punct de vedere subiectiv, cred că inspirația din versurile mele vine dintr-un exercițiu destul de trudnic al notării pe foi a imaginilor pe care le surprind, apoi este și gândul a ceea ce eu consider că este o unitate și trebuie să fie unitate.

Recitesc *Despre poezie* a domnului Manolescu și văd etajele și sub-etajele la nivelul cuvântului și semioticii și la nivelul propoziției și semiozei, care trebuie să fie puse în această unitate care este cartea. Nu știu dacă, în căutarea poeticului, unitatea centrală este, cum spun primii gramaticieni, cuvântul, nu știu dacă este metafora, nu știu dacă esențială (pentru că aici cade accentul), este fraza, pentru că ea combină atât conotațiile cuvântului, cât și posibilitatea metaforei și probează (ca un pod nou, pe care trec primele mașini), soliditatea logicii specifice a poeziei inaugurate.

Cred că lucrul foarte important este faptul adunării poemelor, eseurilor, prozei într-o carte element auroral, care poate desăvârși ceea ce se numește *inspirație*. Spun aceasta, afirmându-mi iubirea față de revistele literare, care aduc, fiecare, bucuria, atunci când le găsesc la chioșc sau le primesc. Dar, subliniez, perspectiva în care o bibliotecă (înțelegând prin asta o

cultură) nu poate să se țină numai din plachete, dischete subțiri, antologii tematice sau cronologice.

Așa cum Iorga a scris 1250 de cărți (și unele dintre ele sunt comunicări pe care le-a ținut și pe care le-a adunat în carte), tot așa să avem în vedere cultura română ca pe o bibliotecă. Niciodată nu ne vom putea gândi: ia să vedem ce s-a comunicat la festivalul de la Sibiu, de către un oarecare Văcărescu, despre ceva. Nu așa se face o cultură. Cultura se face prin aceste rampe de lansare, care sunt revistele – mă gândesc la *România literară*, *Contrapunct*, *Familia*, *Revista Nouă*, *Convorbiri literare*, *Poesis*, *Observator cultural* și *Dacia literară* sau *Cronica* – spre acea epifanie care este cartea. Ea este materializarea unei forțe transcendente care este gândirea, care formează, număr de număr al colecției respective, la dimensiuni asemănătoare ale spațiului socio-literar și geografic, adevărate cartografii, după care noi trebuie să ne ghidăm. Pentru că, dacă noi nu avem șansa de a călători și de a intra în marile librării (pentru a avea aproximativ ideea liniilor de forță prin care se propagă o serie de autori sau de cărți), putem avea acces la ceea ce s-a făcut la noi, de la *Humanitas* până la *Institutul European* și *Polirom*, de la *Cartea Românească* până la *Junimea*.

Avatarurile literaturii române de după război ne dau deja înțelepciunea de a vedea (privind și literaturile corespondente) și putem avea idee – cum se spunea pe vremuri, *răsfoind presa străină* – care sunt poezii cei mai harnici, mai inspirați, mai autentici, care acoperă o zonă culturală mai mare, care sunt traduși și care, în literaturile lor, sunt un punct de referință.

Giumbușlucuri, panglicării și jocuri de cuvinte

Critica este aceea care stabilește, ierarhii, promovează autori și opere... Nu totdeauna criteriile au un grad suficient de obiectivitate.

Personal, caut, fără a fetișiza, gândindu-mă că absolut orice poate să ducă la un vers, caut în elementele pe care le percep. Domnul Alex Ștefănescu spune că din *Cartea ruptă* se pare că mă uit mult la televizor...

Și te uiți?

Nu mă uit chiar așa de mult la televizor, sunt săptămâni în șir în care nu-l deschid, mai ales că pentru mine politicul este un mister, asemenea cenzurii transcendente, deci nu încerc să ajung până la micii și marii anonimi care uneori se înfurie, din motive pe care eu nu le înțeleg, sau reacționează după criterii destul de stranii.

Am puțină rană la tipul de semi-bagatelizare până la dispreț, în care un critic literar pune o simplă pătrăciță unei cărți care a însemnat ani de muncă, ani de suferință, așteptarea șansei revelației și, oricum, reprezintă o atitudine de caracter. Cred că celebrul autor atoateștiutor, naratorul omniștient, care era hașurat în poeticile contemporane, a devenit criticul literar, mai ales cel cu oarecare satisfacție de sine (discreționarism în lumea literelor din afara Bucureștiului) și o stare umorală în care verva și experiența unor vorbe de spirit intră puțin în contradicție cu starea poetică produsă.

Vedeți, noi suntem poeți, pentru că suntem com-pătitori și com-pasionali cu drama poetului național Mihai Eminescu. Deci, noi vedem poezia și prin această stare adesea întunecată a lui Eminescu. Or, a crede că un gen literar este numai giumbușlucuri, panglicării și jocuri de cuvinte, care nu trimit mai departe, arată puțină suficiență.

Criticii literari, de la Victor Atanasiu până la Dumitru Chioaru, au impresia că mulți poeți se cam întind la cașcaval, cum se spune, cu o expresie nu prea elegantă. Adică, dacă ai o cronică, două, hai, trei, la o carte, deja ai sărit calul și ți s-a arătat mai multă atenție decât meriți.

Nu știu unde erau acești tineri ca Mircea A. Diaconu sau numitul Văcărescu, atunci când era de spus ceva mai ferm despre dogmatism. Ei se bucură din plin, unii fiind chiar într-un oraș universitar plăcut, cum este Sibiu, dar participarea lor la conștiința socială nu este mai mult decât au pariat la Caritas, ori cât au câștigat. Aceasta a fost participarea lor socială.

Cuvântul este un mister

Sunt, totuși, evenimente care contează, cu impact în zona socialului, implicit în zona culturală, educativă. Poezia nu poate rămâne indiferentă, nu se poate izola de realitatea cotidiană.

Toate evenimentele mari ale lumii ne impresionează foarte mult. Problema este a celor două tipuri de abordare și a împletirii lor, pentru ca poezia să fie semnificativă. Mallarméana și, astfel, prima retragere modernă în sine și transfigurare, rafinare a realului cu ajutorul cuvântului (fără ca acesta să devină manifest pur social sau să aibă vreo tangentă cu vindicativitatea), ori lupta de clasă și îndrăzneala pe care au propus-o suprarealiștii, avangarda, dada-ul, totul pe fondul traumelor războiului, ale cărui răni (în cadrul acestei mari mișcări de o autenticitate absolută, numită expresionism) nu s-au vindecat nici până astăzi.

Uneori, stau și mă întreb: oare, în loc să compătimească cu teamă pentru semenii mei aflați în dificultate, este firesc să aștept inspirația și să scriu poezie? Eu cred că este moral din punct de vedere al profesionismului. Am avut șansa să depășesc plafonul cu puțin, la facultate deci, n-am primit bursă; dar am strâns această minunată colecție (pentru care vreau să-l felicit pe domnul Romul Munteanu) de la ceea ce a fost Editura Univers, de unde toți am învățat carte, după Blanchot, după Hugo, Friedrich, după Raymond, după Ricoeur.

Este evident că este o contradicție între diversitate și diversificare (care este o caracteristică a democrației; și democrația înseamnă totul – să zic așa, parafrazând „dacă dragoste nu e, nimic nu e”, dacă democrație nu e, nimic nu e).

Această diversificare face ca modestul și, în același timp, importantul far de veghe al spiritului, care este poezia, să se disipeze, să fie difuz în masa de reclame pentru mușetel și pentru slăbit la umeri; de la lucruri care trebuiau spuse – mărturia închisorilor,

literatura de sertar, corespondențele, jurnalele –, iată că lumea nu crede, cât credea până în '90, în poezie.

Poezia a fost considerată o supapă complementară cu ajutorul căreia puteai să uiți de grijile zilnice. Ea se ocupă cu cele ce sunt și cu cele ce nu sunt. Cele ce nu sunt devin epifanii, devin simboluri ale revelației, devin imagine mentală și interiorizată.

În secolul trecut, Martin Heidegger a avut o mare iubire față de poet. A scris mult despre Hölderlin, analizând *Întoarcerea în patrie* și *Ca în zi de sărbătoare*, a scris despre Rilke, Trakl, Celan și a fost unul dintre cei care au spus: nu luați stările de spirit umorale, de câteva secunde, ale poezilor, ca normă de absolut raționalism cartezian, pentru că, într-adevăr, cuvântul este un mister. Acum, când scrii alsf@yahoo.com, cuvântul rămâne un mister.

Am fost acuzat într-o cronică a domnișoarei Nicoleta Stanciu, pentru că am folosit metoda *oulipo*, care este foarte răspândită pe toate meridianele, aceea de a porni după eufonie, omofonie și ordinea așa-zis arbitrară. Domnișoara a considerat *malpraxis* folosirea sistemului *oulipo*. Nu știu ce ar fi zis domnișoara dacă participa la spectacolul dada, când deasupra malacofurilor doamnelor și domnișoarelor scrobite, se porneau dușurile de deasupra sălii. Cred că ar fi fost încântată, pentru că vremea era foarte călduroasă. (*râdem îndelung*)

A folosi cuvântul *malpraxis* pentru o înșiruire de cuvinte, după ce au existat toate experimentele, de la suprarealism până la începuturile lui Camil Baltazar, de la ce era Bogza în tinerețe și până la caligrame, mi se pare chiar o dovadă de semidictism.

O poezie care neagă deliberat criteriul poeticului

Observ că întâlnirile tale cu critica nu sunt totdeauna dintre cele mai comode...

Avatarurile întâlnirilor mele cu critica sunt așa: „logodnică de-a pururi, soție niciodată” (*râde*). O iubesc, o respect, însă n-aș vrea să locuiesc foarte aproape de ea. Spiritul critic, care este o caracteristică a epocii noastre, a reușit să sufocă spiritul creator. Toată lumea are opinii critice despre orice. Opinii constructive, să pună cărămidă peste cărămidă, să pună o cruce la un vers sau să se smerească în fața marilor valori, evocându-le și încercând să le analizeze.

Nu prea se îngheșuie mulți la „coada” sublinierii aporturilor foarte serioase pe care le-au adus și critica anglo-saxonă prin T. S. Eliot, și reanalizarea lui Eminescu din puncte de vedere al poeziei moderne, și repunerea în ordine a poezilor interbelici (și) după criteriile școlii literare de care au aparținut. Sunt lucruri încă de pus la punct.

Așa cum a apărut acel fenomen singular și irepetabil, despre care G. Călinescu spune „pentru a-l înțelege trebuie să cunoști marile teme și drame ale omului”, Tudor Arghezi, așa cum acesta i-a părut modernist lui Iorga și tradiționalist lui Lovinescu, tot așa avem acum (fără a fi cazul să avem revizuiți la modul lovinescian) o transmutare de planuri; aceste foi

reflectorizante clivează și se așează așa cum se procedează în mașinile acelea care duc geamuri, în V, dar cu grija de nu fi nici prea aproape, nici prea departe, ca să nu se spargă. Tocmai așa, de exemplu, citind despre poezie, Bacovia (care la G. Călinescu este un poet minor, care poartă o mască rizibilă ca orice mască, iar la Lovinescu este erupția unui organism care trăiește în zodia organicului) a cunoscut, după '60, cea mai puternică influență post-blagiană (ardelenii, în special, Blandiana, Pituț, Alexandru ș. a.).

După valul blagian (atunci când discursul a fost „intimizat”, când s-a putut vorbi și despre individ, nu numai despre mase, despre caracterele luptei de clasă), Bacovia a fost cel la care s-a referit atât generația '70, cât și generația noastră, care îl iubește. Legat de aceasta, vedem că Bacovia, de la muzicalitate și aproape parnasianism al perfecțiunii formale, a ajuns, la un moment dat (tematic, să spun, cu un termen foarte-fortă larg și imprecis), unul dintre reprezentanții expresionismului românesc. Și poeți străluciți precum Virgil Mazilescu, Constantin Abăluță, Angela Marinescu se revendică din această simbioză între simbolism și expresionismul lui George Bacovia.

Acum, citind despre poezie, vedem că reanalizarea din punctul de vedere al limbajului (pentru că aceasta este miza legată de teoriile contemporane, a domnului profesor Nicolae Manolescu) face ca Bacovia să apară ca un precursor al suprarealismului.

Este un mister, așa cum ne gândim, cum de hangiul de peste drum i-a tăiat gâtul lui Ludovic al XVI-lea. Uite că i l-a tăiat! Așa se întâmplă și cu categoriile literare. Bine, aici intervine concepția despre istoria literară. Dar vedem că aceste organizări „tematice” (în sensul din *Teme*) schimbă paradigma poetului, așa cum este el constituit, chiar la nivelul simțului comun.

Când a luat Premiul de Stat, în inconștient, a strigat Bacovia din ușă: „nu mai cânta harmonie pribeagă/ că plâng și nu știu unde să mă duc”. Vă dați seama ce dramă pentru poetul Bacovia, care, când a fost invitat la o întâlnire cu studenții – un amfiteatru plin –, a leșinat?!

Deci, lucrurile rămân în mișcare, simbolismul pendulează între marile pălării și fulare ale lui Minulescu și umbra adâncită în cartierele democrate, cum spune Bacovia, iar despre avangardă și suprarealism intrăm aproape într-un „clinci”: căutăm poeticul, dar putem să ne gândim că poeticul – așa cum îl consideră o parte a avangardei – este chiar antipoezie.

Sigur că există problema „ce este poezia, ce este non-poezie”. Dar non-poezie poate să fie și o poezie care neagă deliberat criteriul poeticului ca și criteriu absolut. Asta nu înseamnă că promovăm un limbaj care nu reprezintă nimic. Nu, este atitudinea poetului față de conformism, față de inerție, așa cum nimeni nu l-a arestat pe Duchamp când a pus mustați Giocondei. Vorba lui Van Gogh: „cine are urechi de auzit să audă”!

Care crezi că sunt cărțile care au marcat devenirea oamenilor?

Întrebarea acoperă o arie de discuția uriașă (practic, ar trebui să reiterăm o istoriografie prin prisma *Cărții*, privite așa cum grecii sau egiptenii aveau un zeu al limbajului). Pentru antici, textele erau învăluite în aura sacralității (inclusiv la Platon, care consideră că sufletul este nemuritor). Biblia sau Coranul au traversat timpul modelând umanitatea după accentele considerate esențiale. Literatura „secundă” – gnosticii, alexandrinii, manuscrisele (de la Marea Moartă până la Ghilgamesh sau Vede) formează o „eseistică”, un reflex de gândire și chiar un „public” (pe care îl consider întotdeauna necesar, ca și literatura memorialistică, jurnalele ori corespondența). Cartea care mi-a modelat gândirea în mod decisiv a fost *Summa Teologicae* a lui Toma D'Aquino.

Din beletristică, îl aleg pe *Don Quijote* și, ca să fac o glumă pe seama „operei” unor critici „textualiști” – se știu care – aș zice că a confunda morile de vânt cu niște uriași e o greșală, dar a confunda pe Rosinanta cu Dulcinea este o dovadă de prostie. Științific, raliurile între opiniile unui Copernic sau Galileo și contemporanii, pe care le realizează comentatorii și fizicienii tineri, sunt de mare interes pentru istoria omului, așa cum, pe vremuri, „condiția umană” era pusă pe urmele lui Malraux, de exemplu, exclusiv în relație cu politicul. „Previziunea” pentru secolul XXI a acestuia (pendulând între necesitatea „spiritualului/sacralului” și neant) trebuie luată *cum grano salis*, pentru că lumea este în mișcare și sunt atâtea „lumi” coerente, simultane în spirit, dar „paralele”, interferându-se ori negându-se în așa-zisa „realitate”.

Întrebarea dumneavoastră mă interesează pentru că, personal, cred în lumea Genezei, în etimonul lumii ca „lumen” și în Iisus Christos și în ontologia exclusivă a fenomenologiei. „Sunt mai multe lucruri minunate în lumea asta decât în cărțile tale” – i se spune lui Hamlet, iar în „Faust” (unde este pusă „Fapta” la început) se zice: „se seacă orice, orice teorie / dar cât de verde viața, cât de aurie”. Eu sunt de partea lui Dante (*amor che muove il Sole e le altre stelle*) și, evident, textul e o chestiune de plasare a opiniei, chiar subiective, acum, când fizica modernă implică „obiectul” în „subiect”, iar observația și experimentul devin, după Einstein, chestiuni abisale.

Numai două cărți? Poate mai sunt și altele...

A treia carte, după *Biblie* și *Don Quijote*, care m-a marcat, este romanul 1984 al lui Orwell. Supravegherea, prin diverse ipostaze, a lui „Big Brother”, a surpat adesea încrederea în mine însumi, mi-a frânt destinul, mi-a umbrat realizarea. Ca să răspund direct subiectului, cred că ideatica și ideologia Bibliei este cel mai important fenomen „livresc” petrecut vreodată, care cuprinde Răstignirea și martiriul creștin, gândirea dialectică și cruciadele, care continuă și astăzi, sub alte forme, printr-o „mutație a semnelor”, despre care s-a scris. Cât despre „Capitalul” și „Mein Kampf”, să nu

mai vorbim – lor le datorăm secolul XX, cel mai „zurbagiu” secol din istorie...

Și din literatura română?

Până la urmă, cu ce treburile prin Europa, la acest început de mileniu?

Problema se pune în ordinea unei rupturi. Scriitorii de până în 1990 au fost sprijiniți de partidul comunist să călătorească prin formele existente atunci, Ministerul Culturii și Uniunea Scriitorilor, o parte, foarte talentați; domnul Constantin Țoiu a avut și succes, a luat un premiu important pentru *L'exclu*, cum s-a numit *Galeria cu viță sălbatică* în Elveția, iar marele nostru critic și om de spirit, la a cărui amintire mă emoționez, Cornel Regman, a zis: „asta e culmea: să scrii *L'exclu* și pentru a fi *elu*” (Dânsul este autorul celebrei butade: „Ce-ai făcut în Germania? – Am băut *bier* cu fugiții.”). Vorbesc ca un poet care citește proză română contemporană atât cât îi permite timpul. Există cărți care sunt, evident, foarte bune în literatura română, există genii, precum Aldulescu sau Oțoiu, care nu știu dacă prind în Occident, prin traducere. Aici este ca o placentă. Se poate refuza, cât de bună ar fi legătura prin traducător, cartea; cât de bună ar fi legătura, de la redactorul de carte, până la directorul de editură. Problema este valoarea de la noi – cum este Ștefan Bănuțescu (Dumnezeu să-l odihnească, a murit după o perioadă de liniște, la Londra, și este un scriitor de referință, unul dintre cei foarte puțini despre care Eugen Ionescu a scris cuvinte elogioase).

Este o valoare la noi *Craii de Curtea Veche* (Mateiu Caragiale, n.r.), dar interesează publicul occidental? Problemele sunt „cunoscute” și reiterez forte pe scurt aceste lucruri, pentru a ne lămuri împreună că există și rea voință.

În primul rând, limba română, care este o limbă de origine latină specială, ca și portugheza; însă portugheza e vorbită de sute de milioane de oameni din Brazilia și în alte state (așa că nu ne mirăm de succesul lui Coelho), sunt civilizații și apropiate geografic. Noi suntem cum suntem, aici, în sud-estul Europei.

Și totuși, există o șansă, o cale prin care literatura română să aibă un impact semnificativ în Occident?

Problema numărul unu este: pornim de la cerere sau de la ofertă? Noi avem un top: sunt cinci prozatori remarcabili, să zicem: Ștefan Bănuțescu, George Bălăiță, Constantin Țoiu, Nicolae Breban, Ștefan Agopian (sunt și alții, ale căror cărți dorm pe etajeră). Avem valori românești – ceea ce este un fel de valoare intrinsecă. Dar valoare extrinsecă, valoarea de consum (literatura este, în Occident, o industrie ca oricare alta) este dorită? Aici sunt căi și căi. Sunt traducători care și-au făcut un titlu de glorie din a pune în pagină în alt grai opera unui Goma, de exemplu, scriitor remarcabil. Aceasta este balanța: avem scriitori care *spun* mult cititorului român și care pot să nu spună nimic cititorului străin. Problema este că proza se referă la un sistem de ansambluri sociale în care etapa noastră

de dezvoltare civilizatorie a fost depășită imediat după război, iar experimentele s-au făcut, după cum s-a văzut, și cu sprijinul românilor, Tzara și așa mai departe. Ei, bine, numai exotismul mai poate trezi ceva care să conteze. Dovadă este Kadare, dovadă sunt japonezii, exotismul atrage. Este și un mit.

Vorbesc acum de Franța, de exemplu. De la plecarea lui Baudelaire în India, exotismul este un reziduu al Imperiului. Eu am văzut FNAC, marea librărie din centrul Parisului. Poezia este foarte puțin prizată în Occident. Acolo există mai multe asociații de scriitori, fiecare cu un circuit interior bazat și pe cotizație, care scot la o casă de editură ca în sistemul „Litera”, de la noi, aproape. Jumătate contribuie membrii asociației respective (poți să ceri de la guvern, de la Cultură o sumă), dar dacă nu se vinde cartea, ești distrus de costul depozitului, care este enorm. Aceasta este problema numărul unu.

Scriitorii sunt oameni foarte diverși și problema este și ce vrei să faci ca scriitor. Sunt prozatori ai unor aproape mistice adorații ale Voinței, ca Nicolae Breban. Sunt prozatori evocatori ai spațiilor metafizice, ca Ștefan Bănuțescu. Sunt prozatori ai unor stiluri catifelate, scriitori persuasivi, precum Ștefan Agopian. Aceștia sunt oameni care *s-au afirmat*, în parametrii în care noi înțelegem o societate aflată în sud-estul Europei și, după atâția zeci de ani de totalitarism. Se poate să existe frustrare justificată la nivelul prozatorilor noștri importanți. Pentru că una este când Ismail Kadare povestește o secvență „exotică”, așa cum se întâmplă în cărțile care dau lovitură – *Makine*, *Tournier*, *Brodski* – cu lucruri extrem de excentrice (cum excentrică este și etica *Lolitei*, ca să zic așa), și alta este cu alți scriitori, precum cei din Europa de est. Aici intervine inefabilul. Noi vorbim cuvinte. Însă, cuvintele din literatură vizează un alt sistem de relații sociale, psihologice, economice, de peisaj sau de suflet, decât vorbirea obișnuită.

Ei, bine, mai este, revenind la poezie, Occidentul dispus să creadă în himeră, acest vâl al Mayei, care este poezia? Nu știu. În Franța, știu că poezii importante, în general, au fost de stânga, pentru că au fost antinaziști, după Char, se bucură de un respect extraordinar. Ultima generație genială – Michaux, Deguy, Ponge, Bosquet, Reverdy, Guillevis, Prévert și așa mai departe – se află la îndemână. Așa cum era, până în 1990, la noi, colecția „Biblioteca pentru toți”. Problema este ce dorești.

Eu am 20 de volume publicate, deci și traducerea este o prioritate. Avem exemplul Sorescu. Acesta a bătuit tot globul, a mâncat sarmale și a întrebat câte mărci face traducerea pe care a făcut-o. Nu așa îmi pun eu problema. Dacă ar fi, pentru mine, să spun, o problemă, că nu sunt printre scriitorii agreeți fațăș de putere, cum este Cărtărescu, problema ar fi reală; dar eu nu sunt implicat într-un sistem ideologic în care el este propus pe o linie destul de clară.

Mi-aș dori foarte mult să văd un reper cultural care să mă marcheze. Adică, dacă am fi la ora confesiunilor și dacă am ajunge și la discuția despre

Institutul Cultural Român (ICR), la felul în care domnul Patapievici îi tratează de sus pe scriitori (care au jurat pe *cuvânt*, în timp ce domnia sa, la fizică, a jurat pe *materie*; el fiind, altfel, un geniu, l-am numit *o șansă a poporului român*), pot spune că am primit un răspuns pe măsură; preferând să ironizeze, să se bage în viața oamenilor și să încurce borcanele, în cărți spinoziste despre chinezi (pe care, deși mi le-a trimis Béatrice din Franța, nu stau să le citesc, nu mă interesează teologia naturală a chinezilor). Nu asta mă preocupă. Voi reveni la acest punct, pentru că este ceva dureros, și la calitatea asta de conducător al ICR.

Trecând peste farmecul remarcabil, inteligența și modul în care se exprima un gânditor profund (așa cum i-am scris în dedicațiile pe carte), când a vorbit despre popularizarea culturii române în lume, a zis: „mă apucă râsul”. Domnule, sunt lucruri foarte grave! Nu știu, dar dacă eu aș avea un vecin de apartament care ar avea un gram de talent, m-aș duce la editură, m-aș interesa de sponsori, l-aș trimite la o revistă, unde să aibă șanse. Iar când e vorba de cultura română, Patapievici spune: „când aud de popularizarea culturii în lume, mă bufnește râsul”. Lucrurile sunt foarte grave.

Eu nu sunt o personalitate mediatică, nu apar la televizor sau al radio foarte des, având și foarte mult de lucru. Dar când o personalitate mediatică spune „îl stimez pe importantul poet Ion Stratan fără limite” și, apoi, în *Idei în dialog*, văd ironii, aluzii (în cartea de care vorbeam, *Căile modernității*, tot felul de glume deșuchate despre Spinoza și celebra lui carte despre chinezi, pe care nu am avut curiozitatea să o deschid), e ca și cum ai face un cadou și apoi vii și spui: știi, cadoul pe care ți l-am dat era arvunit, era de la o casă de amanet, jumătate aparține vecinului – și așa mai departe. Nu putem confunda *Natura* cu *Dumnezeu*, cum nu confundăm *cuvântul* cu *muzica*. Discuția este foarte largă și n-o continui acum, dar nu văd cum un fizician poate scrie despre un poet, despre cât sacru este în poezia sa.

Cartezienii de la *Idei în dialog* muștruluiesc pe scriitori: *ia mai lăsați-ne cu fițele voastre și angoasele metafizice, lumea e rațională, de-aia există meridiane și paralele, Pământul e rotund și noi suntem stăpânii lui*. Eu cred că trebuie respectată o convenție. Iar poeții sunt subiectivi. Nu le place ca în fața teancului de cărți pe care le-au scris, să vină cineva și să pună o broșură, „Gândacul de Colorado, dușmanul cățelușei Laika”. Nu ne place diletantismul etic, chiar dacă e însoțit de profesionalism.

Acum, ce șanse are literatura română în Europa? Cel mai tradus scriitor român în Europa a fost Adrian Marino, Dumnezeu să-l odihnească și fie-i pomenit numele, pentru că era un om care a făcut închisoare și, când preda studenților, nu putea sta la catedră, se plimba, așa cum se obișnuise în curtea închisorii. Avem teoreticieni remarcabili. Sunt oameni cu sistem – volumul *Teme* al domnului Nicolae Manolescu cred că-i o carte care

ar sta foarte bine în orice bibliotecă intelectuală europeană. Avem esești ca Andrei Pleșu...

Foto: Florin Dochia cu Ion Stratan

Relațiile cu gruparea din preajma domnului Pleșu?

Da... e adevărat că relațiile mele cu trioul Pleșu – Dinescu – Liiceanu sunt foarte fluctuante. Pentru că, în momentul în care văd OSTILITATE față de unul dintre criteriile mele estetice, mă îndurereză.

Ei, bine, generația mea nu vreau să ajungă să plângă pe umărul generației următoare: vai, ce puteam noi să facem! Cei cinci romancieri despre care vorbeam, și doi tineri, Oțoiu și Aldulescu, sunt remarcabili, pot să fie propuși editurilor occidentale.

Nu știu în ce măsură poezia mai poate atinge cote înalte. Dar există moduri și moduri de raportare în artă. Există spectacole media, există recitaluri surpriză, există serate tematice de recitare. Dar nu există bani pentru oricine la Uniunea Scriitorilor și la Ministerul Culturii (eu, care am fost numai în Europa, n-am cheltuit nimic din asemenea fonduri). Este o problemă morală – domnul Patapievici chiar a spus că tinerii nu mai citesc în Germania și în Italia – deci, ce să căutăm acolo? Se înțelege, noi, „umanisti”.

Ion Stratan, grafică de Beatrice Bernath

Nino – un erou civilizator

Liviu Antonesei

Pe Nino Stratan, îl întâlneam foarte rar. Înainte de 1989, de câteva ori pe an, mai ales la restaurantul USSR, iar după aceea, mai degrabă o dată la câțiva ani. În schimb, mă întâlneam cu cărțile lui, ori de câte ori scotea una nouă, pentru că avea marea generozitate să mi le trimită, indiferent dacă eu îmi găseam timpul și bunacuvință să-i confirm sau nu primirea. Și cred că făcea acest lucru dintr-un fel de instinct. Pentru că, în intervalele dintre aceste expediții, aveam obiceiul să revin asupra cărților sale. Cred că intuia acest lucru. Nu atît ca să scriu neapărat despre ele, deși am și scris, cît pur și simplu ca să le recitesc. Pentru că farmecul poeziei lui Nino nu stă în efervescentul spectacol de suprafață – pe care îl găsim la o mulțime din poeții generației noastre –, ci în straturile adînci, de sens, iar acestea nu pot fi descifrate, ca și în cazul vinurilor într-adevăr bune, decît în urma unor repetate degustări.

Autor excepțional de cultivat, meșteșugar impecabil, care știa cînd să lase liber șuvoiul liric și cînd să-l controleze la toți nasturii, Nino Stratan se purta cu noi, mai instruiții sau mai nevolnicii săi cititori, ca un adevărat „erou civilizator”. Probabil că nu reușea să ne civilizeze pe toți, dar știu sigur că a reușit să obțină succese fulminante în cazuri aparent disperate. Cel puțin doi colegi de generație au încetat să mai scrie poezie după întâlnirea cu Nino, devenind în schimb extraordinari cititori și interpreți de poezie! Și bine au făcut! Și fără exemplul civilizator al lui Nino, acest lucru cu siguranță nu s-ar fi întîmplat. Și am fi rămas cu doi rafinați critici și esești mai puțin și cu doi poeți mediocri mai mult!

Scriam că îl întâlneam rar pe Nino în ipostaza sa empirică. Dar toate sărbătorile sînt rare! Pentru că asta însemna o întîlnire cu el în zilele sale cele mai bune – o sărbătoare a spiritului în explozie, un spectacol al inteligenței. Și un spectacol. În afară de Arghezi, Foartă și Dinescu, nu cunosc alt exemplu de vrăjitor al cuvintelor, un maestru al jocurilor de cuvinte. Nu nepărat în poezie, în conversațiile amicale. Și, de asemenea, o dovadă a faptului că prietenia are nevoie de puține semne de manifestare exterioare. Îmi amintesc că, la începutul anilor optzeci, cînd sărbătoream împreună cu câțiva colegi de generație, mi-i amintesc pe Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Florin Iaru, Ion Bogdan Lefter și pe Madi, Mariana Marin, cîștigarea

unui concurs pentru debutul în volum, nimeni nu s-a bucurat mai tare ca Nino, poate nici eu însumi. Dar nici nimeni altcineva n-a suferit mai mult, cînd editura m-a înlocuit, anunțînd peste noapte drept cîștigător pe un „traducător” ce urma să însoțească trupele noastre trimise de Ceaușescu în Angola! Poet de care nu auzise nimeni pînă atunci și nici după aceea! Iarăși, cred că nici eu! Oricum, mi se păruse destul de curios faptul de a fi cîștigat respectivul concurs!

Îmi este foarte greu să fac un portret complet al lui Nino acum, după douăzeci de ani de cînd, prin propria sa voință, a hotărît să se despartă de noi și de lumea noastră. Încerc să-l evoc prin câteva note, așa cum mi-l redă o memorie deja capricioasă. Evit cît pot să-i judec decizia finală. Nino era un om prea serios în tot ceea ce făcea, ca să aibă nevoie de judecata noastră. El are nevoie, mai degrabă, de întărirea memoriei noastre. Acum douăzeci de ani, sub impactul unei despărțiri fulgerătoare, îl plîngeam cu toții – de la colegii nepăsători de generație la stupidele autorități din Ploiești, care își dădeau seama că au fost contemporane cu un mare, foarte mare poet, cînd acesta nu mai există, ba chiar nu ezită să se mîndrească de această contemporaneitate, și nu atunci, cînd s-ar fi putut ca atenția lor să aibă un impact asupra vieții dificile a acestuia.

Nu am fost de multă vreme la Ploiești, așa că nu știu dacă îi vor fi ridicat, cum se obișnuiește la noi, o statuie, vor fi denumit vreo stradă și vreo școală cu numele său, vor fi făcut poate măcar o casă memorială?, pentru a încerca să-și acopere nepăsarea și nevolnicia.

Se pare însă că acesta este mersul lucrurilor. Nouă ne mai rămîne doar să ne întărim memoria și să ne bucurăm că în ceasul tragic al ultimei sale decizii, Nino nu s-a hotărît să-și ia și superba sa poezie cu el. Dacă, ca ultim act de mare generozitate, ne-a lăsat darul, noi ar trebui să fim în stare să ne bucurăm cu adevărat de acesta. Să ne bucurăm cu toată ființa, așa cum el ni l-a oferit cu toată ființa sa neodihnită. Eu am cărțile la îndemînă, cred că sînt toate, din cînd în cînd „deschid cartea”... Și, poate, acolo de unde ne privește, și-a găsit în sfîrșit odihna.

(Fragment din articolul „Despre Nino” apărut în Revista Contrapunct, nr. 1-2/ 2006, pe pag. a 3-a)

Despre fericirea inversă

Christian Crăciun

Nino Stratan este una din prea multe mele întâlniri umane ratate. Nu ne-am întâlnit în Ploiești, pentru că, provincial, nu frecventam cenaclurile și boema literară din urbea caragialiano-nichitiană. Nici în facultate, când seria lor de *lunedști* intra, promoția mea tocmai termina. Îi știam doar pe cei mai „vechi” cu un an, doi: Marian Dopcea, Ioan Tudor Iovian, Traian T. Coșovei, Cornelia Maria Savu, Florin Iaru, Alexandru Mușina etc. Pe Gheorghe Crăciun îl reținusem, fără să-l știu, datorită numelui, firește, de cum intrasem prima oară în holul legendar al facultății, dintr-o gazetă de perete (*Noii* cred că se numea), era o serie înaintea noastră, cea care termina când noi deveneam studenți.

În anul imediat următor absolvirii noastre, s-a deschis Cenaclul paradigmatic de luni. Anticipat de *Junimea* lui Crohu și urmat de *Universitas* al lui Mircea Martin. Trebuie amintit că mediul universitar (nu numai din București) era – încă era – o enclavă (special păstrată, supapă să iasă presiunea care ar fi putut crăpa vasul, dar asta aveam să realizăm ceva mai târziu, după ce oala s-a spart în 1989) unde se putea respira spiritual încă relativ liber. Dar eu mă refugiasem deja în provincie, de istorie și de mine, și ca atare Ion Stratan a rămas doar un nume de istorie literară. De la început. Este bine, este rău? Am vorbit cu el, puțin, foarte târziu, în ultimul său an, cred că la o aniversare a frumoasei reviste ploieștene *Axioma*. Era, ca și ceilalți pe care nu apucasem să-i cunosc, un nume venerat și o distanță. Și un nume pentru poezie. Ca Ion Mureșan, de pildă, sau Mariana Marin. „Profunzime și frenezie spirituală”, cum îl caracteriza după primele volume Radu C. Țeposu. „Strângând rândurile luminii cum ai aduce/așteptarea înapoi la presimțire”, cum spune el într-unul din primele volume.

Este în acest joc între așteptare și presimțire; tensiunea pe care numai un mare poet o putea presimți. Stratan îmi pare mai „metafizic” (luați cuvântul într-un sens foarte poetic) decât mulți confrăți din generația cotidianului prozaic în poezie. Tonul lui nu se ferește de retoric și oracular, chiar dacă ținta este vânată nu în departe, ci întru aproape. „Ce miros ar scoate ceasul aruncat în foc...” se putea întreba. Pentru a răspunde: „așa miroase/ nașterea cuiva din legănarea/temeliei unor teme care au/ajuns și ele la noi/ dintr-o piatră – un om/dintr-o doară – un om/dintr-o dată – un om/aldebaran de abracadabre//pământ Al dragostei”. Sunet nichitian, dar simțind ecouri neauzite nouă din miezul cuvintelor. Iar scrierea cu majusculă a aceluia biet Al (așa e în volumul recent apărut de *Opere*) e un joc de dincolo de joc. Într-o artă poetică notează chestiunea axiomatică: nefiind în prezentul citirii, ea – poezia – se gândește la cuvinte și, adesea, la poetul ghemuit în propriu-i trup. (*Poezia pe care o scriu*).

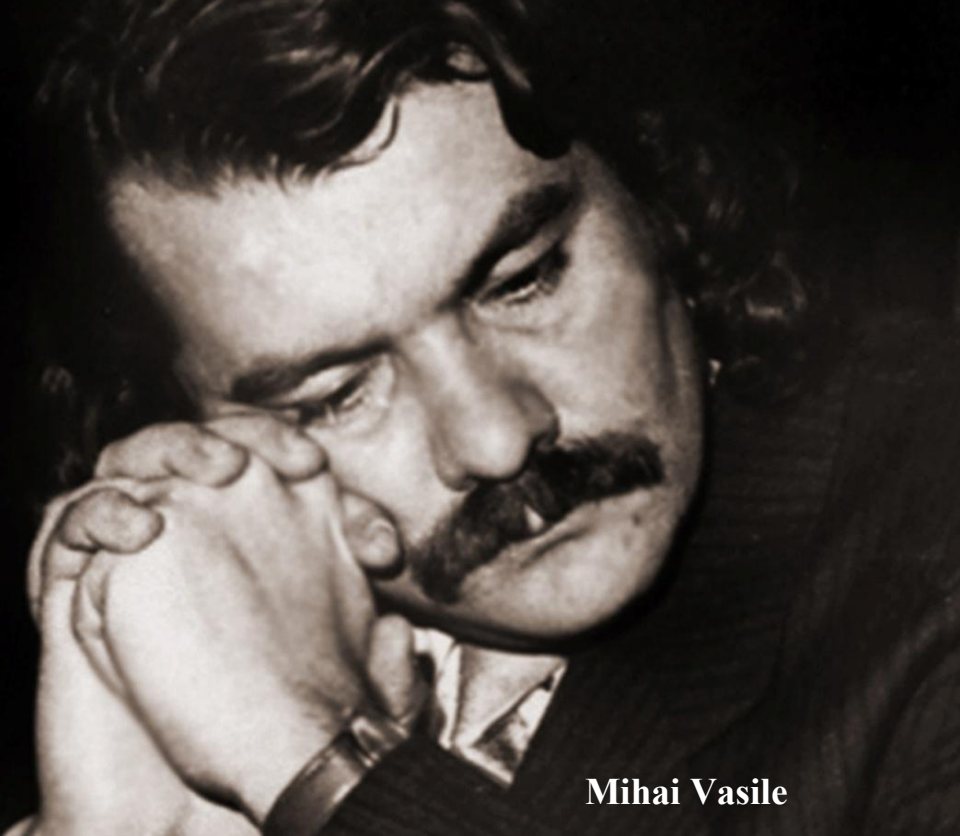
Este o fericire inversă să ne gândim la Nino prin strania lui poezie însetată de miracol.

iulie 2025

Nino – cel care, ca Ulise...

Mihai Vasile

Din momentul în care, într-o după-amiază însorită de octombrie, un prieten mi-a șuierat la telefon „Bătrâne, a murit Nino”, nu m-a mai lăsat în pace un adagiu al Anei Blandiana despre Eminescu care, spunea domnia sa, „nu a fost răpus de o boală, ci a renunțat din dispreț.”

Da, cred că Nino Stratan a renunțat din dispreț. Un dispreț suveran și asumat, față de noi toți cei care, contemporani cu ființa sa trecătoare, ne-am prefăcut a-i citi cărțile, a-i ști nevoile, a-i însenina singurătatea, a-i împărtăși spaimile...

O fotografie uitată prin arhive

În urmă cu vreo zece ani, a ajuns în presă o fotografie care ne înfățișa pe mine, pe Nino, pe bătrânul poet George Moroșanu și pe directorul de atunci al Bibliotecii Nicolae Iorga. Am căutat în stufoasa mea arhivă și am dat de această fotografie cu care vreau să încep această evocare a prietenului meu, poetul Ion Stratan.

Foto, de la dreapta la stânga: Mihai Vasile, Ion Stratan, George Moroșanu, Gheorghe Maxim

Era în iunie 1985, când, conducerea bibliotecii a hotărât redeschiderea cenaclului literar pentru copii, după o perioadă în care nu a funcționat. Nino era, la vremea copilăriei sale, unul dintre *răsfățații* acestui cenaclu, debutând încă din vremea cursurilor

gimnaziale în plachetele editate de bibliotecă. Printre cei care au coordonat activitatea cenaclului sunt nume care la vremea aceea însemnau ceva în cultura locală, și așa aminti aici pe Hristu Cândroveanu, soții Martha și Simion Bărbulescu, Doina Tomescu, Nicolae Rădulescu-Lemnaru... Dintre toți, însă, se detașa poetul George Moroșanu care a *moșit* aici mulți tineri scriitori.

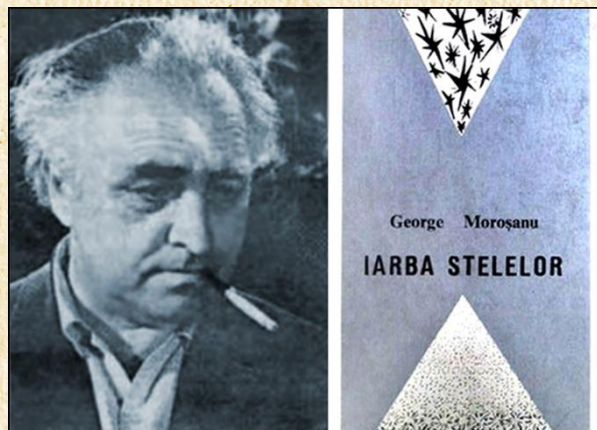
Eu eram cu vreo patru ani mai mare decât Nino. La vârsta liceului eram membru al unui alt cenaclu vestit în epocă – *Inimi tinere* – numai pentru liceeni și studenți și, îmi aduc foarte bine aminte când m-am întâlnit acolo pentru prima dată cu Ninel – așa cum îl alintau toți cei din preajmă. Era prin anul 1968, la o ședință obișnuită de cenaclu, prezidată de poetul George Moroșanu, prozatorul Anton Tănăsescu și profesorul Eugen Stănescu-Cloșca, când s-a auzit o bătaie discretă în ușa de la mansarda clădirii de pe fosta stradă Doftanei (azi Tache Ionescu). N-a zis nimeni „– Intră!”, astfel încât ușa s-a deschis scârțâind și a pătruns în încăperea aceea pe jumătate luminată, un... copil (pot oare să-i spun așa?) cu fața îmbujorată, cu bretonul tuns scurt, ținând la subsuoară o mapă sau un caiet mai mare decât cele obișnuite. S-a dus direct la Nea Georgică, iar bătrânul poet l-a mângâiat pe creștet și i-a spus să ia loc. Citea, Mihai Tatu, și el, la vremea aceea, un tânăr poet remarcabil. N-a mai putut continua, pentru că toți ne uitam la Ninel care părea ușor intimidat, așezat între liceeni și studenți, toți mai mari decât el. Atunci, în momentul acela în care eram cu toții, pe cât de stânjeniți, pe atât de curioși de prezența puștiului, bătrânul poet,

care-l cunoștea de la cenaclul Bibliotecii Nicolae Iorga, l-a rugat să citească din caietul lui. Și astăzi îmi aduc aminte vocea lui copilăroasă, cum citea cu sârg din caietul lui. Aceasta este prima mea imagine cu Nino Stratan.

Peste ani, ne-am întâlnit în fotografia asta din 1985, când Nino deja debutase în volum în 1981 cu *Ieșirea din apă*, apoi făcuse parte din *Aer cu Diamante*, alături de Traian T. Coșovei, Florin Iaru și Mircea Cărtărescu, iar volumul *Cinci cântece pentru eroii civilizatori*, din 1983, îl consacrase definitiv în ceea ce s-a numit *Generația 80*.

Povestea acestei fotografii este una obișnuită. Directorul de atunci al Bibliotecii Nicolae Iorga din Ploiești, profesorul Gheorghe Maxim a hotărât, împreună cu neobosita bibliotecară Doina Tomescu, șefa secției de carte pentru copii, să redeschidă Cenaclul pentru scriitorii-copii și să-l numească *Orfeu*. Directorul l-a invitat pe bătrânul poet George Moroșanu să predea ștabela mai tânărului său confrate, Ion Stratan. Eu am fost invitat să deschid un cenaclu de arte plastice și să vorbesc tinerilor, care au umplut până la refuz sala Teatrului *Equinox*, despre posibilele virtuți scenice ale creațiilor lor literare, cât și să aleg dintre ei, pe cei care să se exprime și în zona artelor plastice (grafică, ilustrație de carte, scenografie, arte vizuale). Aceasta este legenda fotografiei.

La câteva zile după, cea care a făcut fotografia, șefa proaspăt înființatei secții, numită cam pompos, *Mediateca* – doamna Maria Vaida, mi-a adus trei copii ale fotografiei, din care două să le dau prietenilor mei, Nino și Moroșanu. Lui Nino i-am dat fotografia a doua zi la birou, pentru că în acea perioadă am fost colegi la serviciul bibliografic al Bibliotecii Nicolae Iorga. A privit amuzat fotografia și a băgat-o în buzunarul de la piept, mulțumindu-mi cu zâmbetul ăla al lui pe sub mustață. În aceeași zi l-am vizitat acasă pe bătrânul poet George Moroșanu pentru a-i înmâna fotografia. Poetul a privit îndelung fotografia, mormăind ca doar pentru el *ce frumoși sunteți!* La plecare, m-a întrebat dacă am și eu un exemplar. I l-am arătat. I-a spus fiului său să-i aducă stiloul (*știi tu care!*) și s-a semnat în josul fotografiei.

Nino la... *Equinox*

Pare o parafrază la Festivalul artelor NICHITA LA ECHINOCTIU care, iată, anul ăsta a ajuns la cea de a 20-a ediție. Dar nu, nu este o parafrază. Este o realitate dintre cele mai obișnuite.

În anul 1979, când am ajuns, în sfârșit, după multe peripeții, cu serviciul în Ploiești, după ce mi-am satisfăcut stagiatura la Breaza, preț de vreo șase ani, am încercat să reiau legăturile cu vechii mei prieteni ploieșteni. Printre primii la care m-am gândit a fost Nino. Greu de găsit! Cred că încă mai era student la filologie în anii aceia, pentru că puțini dintre noi mai știam ceva despre el. Am aflat, mai târziu că, pe vremea aceea, a fost printre fondatorii celebrului *Cenaclu de Luni*, patronat de chiar profesorul lui din facultate, criticul și istoricul literar Nicolae Manolescu, *cenaclu în care s-a copt generația optzeciștilor. Abia prin anul 1981, după reluarea activității Cenaclului Ion Luca Caragiale, la Palatul Culturii din Ploiești, Nino a devenit o prezență remarcată în lumea literară a Ploieștilui; odată cu debutul său în volum, Nino ne apărea tuturor ca fiind un scriitor adevărat, adică om care debutase în volum, ceea ce era, la vremea aceea, un titlu de glorie.*

În scurt timp. Nino a ajuns liderul *Cenaclului Ion Luca Caragiale* din Ploiești, la care participam și eu din când în când, mai mult pentru că aveam mulți prieteni acolo. Întâlnirile dintre acest cenaclu și teatrul meu, *Equinox*, au devenit, la un moment dat, obișnuite, numai că Nino venea, din când în când, singur, ca să asiste la repetiții, care constau, de foarte multe ori, în studii de mișcare și improvizații de text. Nino se așeza undeva în întunericul sălii și privea tăcut și fermecat de ceea ce vedea și auzea.

De multe ori, după o asemenea experiență trăită pe viu în sala teatrului nostru, ne ruga să mai rămânem împreună la o tacla. Ne așezam pe scenă, iar el venea cu pasul său greoi, se așeza lângă noi sau în fața noastră și, după câteva vorbe spuse cu sfială, tăceam cu toții, iar el ne privea cu o curiozitate de copil pe fiecare în parte sau ne cuprindea cu privirea sa pătrunzătoare, pe toți deodată. Mi-a mărturisit mai târziu cât de mult l-au inspirat aceste experiențe.

În anii din urmă ai vieții sale, mi-am luat inima în dinți și i-am propus să facem un spectacol din creația sa lirică. Parcă aștepta de mult timp o asemenea propunere pentru că, tot lucrând la text și la viziunea scenică, era de o febrilitate pe care nu i-o cunoscusem până atunci. Adaptam, de comun acord, la oralitate, unele sintagme, scria texte noi, imaginam împreună sau fiecare separat imagini plastice și sonore care să facă înțelese metaforele sale sau, din contră, să le adâncească și mai mult misterul. Era o nebulie.

Doar că a intervenit un divorț neașteptat și dureros (de a doua soție, poeta Letiția Ilea), cancerul mamei sale și, în cele din urmă – ceea ce l-a afectat poate cel mai mult – tăcerea și absența prietenilor. Proiectul nostru, care căpătase și un titlu (provizoriu, ce-i drept), *Cenușa în apă* a rămas suspendat, până

când, odată cu moartea poetului, a murit și el. Mai târziu, ah, atât de târziu, cred că la vreo zece ani de la moartea sa, am făcut mai mult un exercițiu scenic, adică un spectacol-lectură cu câțiva dintre actorii reprezentativi ai teatrului Equinox pe care l-am numit *Eu am trăit în casa asta, spectacol care a avut un succes imediat la public, încât a devenit un eseu filmic care este acum la loc de cinste în arhiva media Equinox-Mythos*

Amintiri dintr-o dimineată de marți, 13

În dimineța friguroasă a zilei de marți, 13 decembrie 1983, zăboveam în dreptul vitrinei unei librării din centrul orașului, când, reflectat în geam, l-am zărit pe Nino Stratan, care venea spre mine. M-am întors către el și i-am spus vestea pe care tocmai o auzisem la radio: Nichita murise cu câteva ore înainte. Zâmbetul cu care urma să-mi spună bună dimineța a înghețat sub mustața lui stufoasă, și-a pus mâinile pe obraji, iar căciula lui din blană sintetică a alunecat pe o parte, dându-i alura unui personaj din Caragiale; încurcat, neputincios, aiurit. A stat așa câteva secunde, după care, ca într-un vis, ne-am strâns în brațe ca și când noi doi ar fi trebuit să coborâm, așa îmbrățișați, în pământ. Multe lucruri memorabile s-au întâmplat în ziua aceea. Țin minte multe dintre ele. Dar îmbățișarea dureroasă, ca de capăt de lume și de timp rămâne și astăzi ca o amprentă pe trupul meu.

Eternitatea e după colț

Am preluat acest titlu al unei minunate cărți de proză scurtă a scriitoarei Corina Cristea, apărută la Editura Albatros, pe la începutul anilor '70, pentru că mi s-a părut cel mai potrivit să scriu asta după dispariția lui Ion Stratan.

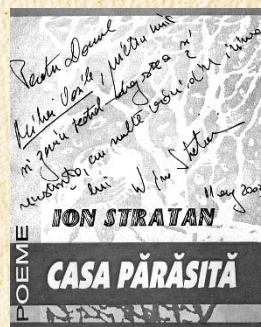
Într-un fel, bănuiam că existența lui Nino devenise precară. Dispariția din viața lui a mamei, pe care o iubea nespus și cu care împărțise multe din bucuriile și nefericirile sale și multe altele, care pentru noi păreau detalii, dădeau, într-un fel, semnele sfârșitului. Dar atunci când s-a și întâmplat – brusc, fără o suferință îndelungă, ca o ultimă zvăcnire a vitalității sale – șocul morții lui, pe care l-am încercat noi, ceilalți, a fost foarte puternic. Scriam atunci printre altele: „*Ion Stratan a făcut parte din primul grup de zănateci care a lovit cu berbecele în porțile epigonismului nichitian. Nu este deloc întâmplător faptul că a doua sa carte este de fapt participarea la un manifest deloc transparent, alături de Traian T. Coșovei, Florin Iaru și Mircea Cărtărescu, volumul ce s-a numit «Aer cu diamante», pe coperta căruia s-au fotografiat toți patru, tineri și trufași, pe o locomotivă din cel de-Al Doilea Război Mondial. Cum nu este iarăși deloc întâmplător că el, Ion Stratan, a luptat cel mai mult și cel mai greu cu umbra maestrului său. Tocmai lui i-a fost dat să poarte stigmul nichitian, care era vizibil și care-l deranja tocmai pentru că era vizibil. Ion Stratan a scris, după propria-i mărturisire, douăzeci și două de cărți. Toate de poezie. A ținut foarte mult la ele. Cărțile acestea par*

scrise pentru un alt timp. Nino însuși avea strania impresie că noi nu le știm citi. Din această pricină era foarte neliniștit când îi apărea câte un nou volum. Avea, aproape organic, nevoia de a-i împărtăși viziunile, de a-i înțelege neliniștitele metafore, de a rezona cu principiile universului său.”

În vara anului 2003, m-a rugat să trec pe la el, spunându-mi, misterios, că vrea să-mi dăruiască ceva anume. Anul acela n-a fost deloc unul liniștit pentru noi. Se împlineau 70 de ani de la nașterea lui Nichita și 20 de la moartea sa, iar eu și Nino, alături de alți intelectuali, doream să facem niște ceremonii decente de-a lungul întregului an. N-a fost să fie.

Încăput pe mâinile politicianilor și administratorilor culturii locale, totul s-a transformat într-un cortegiu de *acțiuni* bifate atent în agendele lor de birou, îmbrăcate în piele: fanfară (Dumnezeule Mare!! – fanfară!?!? Un obicei care rezistă și astăzi!) la bustul lui Nichita (o sculptură care are și așa destule probleme estetice și memoriale) din centrul orașului, vizite în școli ale unor delegații de scriitori, unii care nici nu l-au cunoscut vreodată pe Nichita, sforăitoare conferințe despre viața și opera lui etc. etc.

Ne-am obosit amândoi, alergând de la o sală la alta, invitând oameni care au trăit și creat alături de Nichita, teatrul *Equinox* a jucat câteva spectacole la sediu și în deplasare; Nino și Traian (T. Coșovei) au vorbit la Muzeul Memorial *Nichita Stănescu* și la Teatrul *Equinox*, despre Nichita Stănescu, în felul lor degajat și anecdotic, ceea ce i-a impresionat foarte mult pe tinerii care au venit să-i asculte. N-a fost ușor pentru Nino care luase cam mult în greutate în anii aceia.

ion stratan

casa părăsită

Deci, m-a chemat să-i fac o vizită. Mi-a deschis mama lui, minunata doamnă Stratan, care mă trata deseori ca pe un fiu. Nino trona în capul mesei din sufrageria încărcată de rafturi pline de cărți și cu pereții ușor afumați de cât tutun au acumulat în ei de-a lungul timpului, s-a ridicat ceremonios și mi-a zis să iau loc. Nu-l recunoșteam în astfel de ceremonii, iar mie îmi treceau prin cap tot felul de presupuneri. A scos dintre filele revistei *Convorbiri literare* un fel de pliant, spunându-mi: *Mi-a apărut, în sfârșit, „Casa părăsită”. Vreau să-ți dăruiesc primul exemplar.* Și acolo, pe loc, pe un colț al mesei mi-a dat autograful care m-a emoționat atât de mult.

La câteva luni după moartea sa, am pus acest excepțional ciclu de poeme într-o carte, o primă carte postumă, care s-a distribuit în sute de exemplare la

prima ediție (martie 2006) a Festivalului artelor NICHITA LA ECHINOCTIU, festival care s-a născut – printre alte nenumărate cauze – și datorită dispariției premature a poetului Ion Stratan, care a fost, pentru mulți dintre noi, *mărturisitorul* întru Nichita Stănescu...

Scriam în preambulul cărții *Casa părăsită*: „Această carte apare acum, chiar dacă ea a fost un proiect al lui Ion Stratan și al meu, încă din anul 2003. A văzut desenele și am imaginat forma sa finală care, desigur, nu era cea care înseamnă cartea de acum. De altfel, nici nu ne-am imaginat-o tipărită neapărat. Era tot un fel de joc nichitian, la care ne dedam cu voluptate, imaginând desene, spații albe, texte... ..dar gândul nostru, secret sau nu, era acela de a o reda cititorilor, după ce apăruse ca supliment al revistei *Convorbiri literare*, numărul din iulie 2003. Se înfăptuiește lucrarea aceasta acum, ca un omagiu adus poetului, dar și ca un început la ceea ce ar trebui să fie rânduirea sa onestă și decentă în memoria celor care-l vor citi de acum încolo...”

O întâmplare cât o prefață de carte...

Era, cred, în toamna anului 1998, când l-am întâlnit pe Nino Stratan care se îndrepta către Biblioteca *Nicolae Iorga*, cu mersul său greoi, legănat, dar care mai păstra încă ceva din eleganța sportivului de performanță care fusese în tinerețe. A jucat multă vreme tenis de câmp și chiar a fost, la un moment dat, și arbitru de scaun. Nu-l mai văzusem de ceva vreme așa că, pentru câteva minute, ne-am așezat, rezemați de gardul de fier forjat al Palatului Culturii, la un mic taifas, bucuroși de revedere. După cele câteva nimicuri spuse în grabă, mi-a destăinuit că merge la bibliotecă să recitească una din cărțile lui Nichita Stănescu (multe din ele cu autograful marelui poet pentru Nino) și pe care le dăruise încă din anii optzeci acestei instituții, care le păstra într-un excepțional fond documentar. Nu l-am întrebat nimic un timp, așa că tot el a continuat:

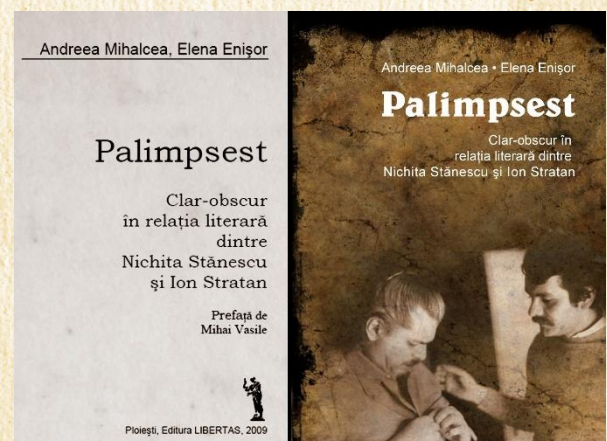
– Vreau să recitesc *Respirările*. E acolo ceva care nu-mi dă pace. Întâmplarea nu se oprește, însă, aici.

La ediția a doua a Festivalului *Nichita la echinocțiu*, în anul 2007, la doi ani de la moartea lui Nino, m-am apucat să *construiesc* un spațiu memorial Nichita Stănescu-Ion Stratan, undeva, într-o sală de la etajul al doilea al Palatului Culturii. Am împrumutat (cu mare greutate, căci publicațiile din fondul documentar nu se împrumută niciodată) câteva din cărțile lui Nichita Stănescu pe care Nino le-a dăruit Bibliotecii *Nicolae Iorga*, pentru a scana și a expune autografe, desene (ale lui Sorin Dumitrescu, în special), facsimile etc. pentru acest spațiu memorial. Răsfoind aceste cărți atât de prețioase am descoperit cu o imensă uimire adnotările lui Nino Stratan făcute pe marginea unui capitol din *Respirările* lui Nichita Stănescu. Capitolul se numește *Dintr-un abecedar marțian*, iar ceea ce poartă paginile acestea acum, adică textul tipărit al maestrului și adnotările, sublinierile aproape frenetice ale discipolului, se constituie într-un sublim detaliu de istorie literară. Să fi fost făcute aceste atât de personale

adnotări atunci, în ziua aceea când ne-am întâlnit cu ani în urmă? Să fi vrut atunci să verifice dacă nu cumva i-a scăpat ceva? Greu de știut. Aproape imposibil de aflat!

Aceste adnotări există și azi acolo, în exemplarul acela al *Respirărilor* lui Nichita. Neputând face mare lucru cu ele, eu nefiind nici critic și nici istoric literar, am rugat pe două dintre fostele mele studente să încerce să descâlcească această enigmă. Așa a luat naștere o carte specială, apărută în anul 2009, la Editura *Libertas* din Ploiești, care s-a numit *PALIMPSEST. Clar-obscur în relația literară dintre Nichita Stănescu și Ion Stratan*, semnată de Andreea Mihalcea și Elena Enișor. Le-am propus celor două tinere scriitoare să analizeze acest fapt literar, le-am pus la dispoziție opera lui Ion Stratan pe care o aveam de la acesta. Concluziile la care au ajuns cele două tinere autoare au fost uimitoare. Pentru că, cercetarea lor a fost extrem de minuțioasă, textele au fost comparate și evaluate ca într-un laborator, iar concluzia, deloc străvezie, a fost aceea că Ion Stratan a putut să se *elibereze* de umbra maestrului său tocmai recitindu-l, tocmai analizându-i acestuia ideile, nălucirile, străfulgerările de genialitate, cu ochiul și mintea poetului matur care era la ora adnotărilor.

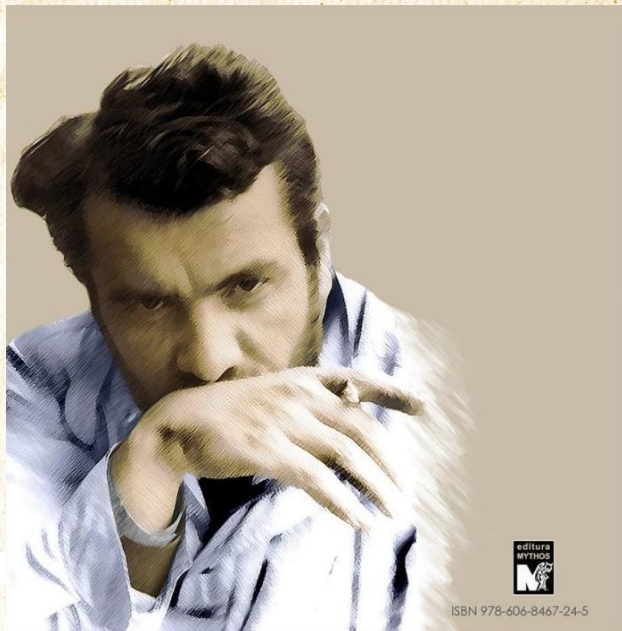
Asociat constant și, poate, exagerat cu maestrul său, Ion Stratan a scris o poezie care definește nu numai o epocă literară (îndeobște cunoscută ca fiind a optzeciștilor) ci și o conștiință literară, o mărturie a unui poet convulsivat de timpul în care a trăit, lucru confirmat, în parte, și de adnotările făcute acestor texte nichitiene. De altfel, este impropriu să le numim adnotări, în sensul de dicționar (însemnare, notă care explică, întregeste un text; adnotație), pentru că ele sunt de fapt reflexii scânteietoare ale unei inteligențe aparte, ale unei nevoi aparte. Într-un fel, Ion Stratan s-a uitat în oglindă și, în locul chipului său, l-a văzut, încetșat, pe cel al maestrului. De aceea, ca într-o poveste borgesiană, discipolul a încercat să scrijelească, să răcăie cu febrilitate, uneori cu furie oglinda, dar tot timpul cu nevoia de a-și găsi și regăsi acolo propriul chip.

Calambur, calambururi.

Substantiv neutru. Cât de... neutru? Ion Stratan era foarte cunoscut pentru calambururile sale orale – găselnițe inteligente și, de cele mai multe ori, pline de haz, scornite pe loc în dialogurile cu ceilalți. Prin 1998, la Editura *Athenaeum*, a apărut sub îngrijirea lui Bogdan Stoicescu o primă selecție a acestor vorbe de duh, cu titlul *Cafeaua cu sare* (*Cafeaua cu sare* a fost numele

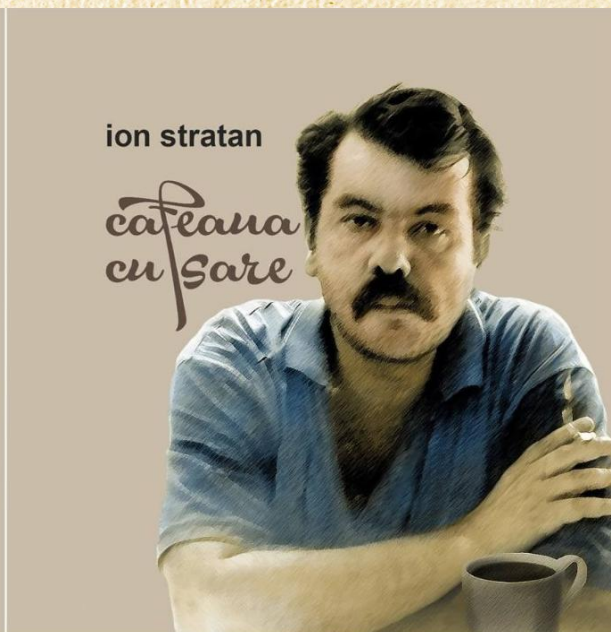

rubricii demarate de Ion Stratan în revista România Literară, în anul 1990, cuprinzând o suită de aforisme paradoxale, cum erau numite chiar de el. Ulterior, el și-a tipărit, în diverse alte publicații aforismele, sub aceeași titulatură. În anul 1998, la editura *Athenaeum* din Ploiești și sub egida Bibliotecii Județene *Nicolae Iorga* din localitate, apărea volumul *Cafeaua cu sare* (îngrijit de Bogdan-Lucian Stoicescu, grafica și ilustrațiile copertilor aparținând pictorului Valter Paraschivescu), care va reuni o selecție făcută chiar de autor și cuprinzând 100 dintre cele mai reușite aforisme. O mostră reprezentativă a unui astfel de aforism paradoxal, neinclus în volum, cvasi-inedit, așadar, căruia i-am putea spune un *stratanism* este acesta: Solistul vocal de la trupa Sex Pistols a fost Sextil Pușcariu. - n.r.).

La Ion Stratan calamburul era și o bună oportunitate de a-și spune părerea despre atât de multe și variate lucruri. Îmi îngădui să citez câteva, la întâmplare, din acest prim volum: • *România este țara tuturor probabilităților.* • *Shakespeare este un autor care a scris exact cât trebuie.* • *Orice s-ar zice, există, printre altele, partide creștine și partide cretine.* • *Elena Ceaușescu a fost împușcată pentru hărțuire sexuală a poporului român.* • *Tradiționala ospitalitate românească cu pâine și dosare.* • *Am întâlnit doi desperați și trei tipi trisperați.* • *Se pare că nici Securitatea nu a colaborat cu Securitatea.* • *Statu' ia Libertății ce-i al libertății.* • *Căldurile astea ar trebui*

interzise prin lege. • *Și mâncarea este un medicament împotriva foamei.* • *Aer condiționat de numărul persoanelor din încăpere.* • *Să te C.F.R.-ească Dumnezeu de scumpirea biletelor de tren.* • *Ray Charles e un interpret ce n-a văzut Parisul.* • *Noaptea e un sfeșnic bun.*

A apărut cel de-al doilea așa-zis volum al *Cafelei cu sare* imediat după moartea poetului, o apariție pripită, de-a dreptul jenantă (s-a vrut prima carte

postumă a poetului). Grave erori de preluare a textelor din manuscrise, greșeli (numeroase) de tipar (și nu numai), toate acestea m-au făcut să cred că aceste scrieri inedite ale lui Ion Stratan ar fi putut fi tratate cu mai multă deferență.

În anul 2015, la zece ani de la moartea sa, mi-am luat inima în dinți și am purces la îngrijirea și editarea acestui al doilea volum. Subintitulat *Paradoxuri și parafraze* acest al doilea volum din *Cafeaua cu sare* (Editura Mythos, Ploiești, 2015) are o cu totul altă alură decât primul, cel apărut în anul 1998. Aici poetul *s-a luat în serios* și și-a colectat notațiile fugare din caiete ori din foile dispartate, aruncate prin sertare sau rătăcite în rafturile înțesate de cărți din camera sa, făcând o selecție extrem de riguroasă. Astfel încât cititorul se află deodată într-o altă dimensiune a personalității lui Ion Stratan, anume aceea a unui spirit în alertă, în criză chiar; jocurile nu mai sunt doar de cuvinte, ci devin, pe alocuri, grave ori amare considerațiuni, unele din lapidarele sale texte sunt adevărate poeme într-un vers (apud Ion Pillat, *Poeme într-un vers*, 1936), altele sunt parcă începuturi sau teme de proze sau de poeme, uneori reflecții triste sau tăioase despre lumea în care a trăit, cu personajele ei cu tot, alteori frânturi de gând enigmatice, eliptice și, desigur, multe calambururi inteligente și hazoase. Acest volum al doilea al *Cafelei cu sare* pare mai degrabă un fel de memento (nu știu cât de jurnalier) cu însemnări fugare

pe bucățele de hârtie aflate mai tot timpul lângă locul în care își concepea opera poetică, la masa de scris.

Reflecții de felul *Nu îmi mai bat capul în privința unui vers. Îmi bat sufletul. sau Viața mea, ca trecutul unei planete nevăzute. sau N-am trăit o experiență mai cumplită decât viața*, culminând cu (de exemplu) *Îmi pare rău că nu am supraviețuit*, trădează starea de spirit din ultima perioadă a vieții sale, bântuită de stafiile ratării, a trădărilor de tot felul, a nerecunoștinței contemporanilor (*Nici îngerii morții nu se purtau cum s-a purtat critica literară cu opera mea*), a neputinței poeziei de a mai crea emoții într-o lume cibernetizată și artificială (*A murit și copilul nostru, Poesis. sau Câștiguri iluzorii și pierderi reale*) etc. etc. Umorul său, spumos, acid și spectaculos altădată, este acum estompat de ceea ce viața mai mult i-a luat, decât i-a dat: *Unii au salariul pe card, eu am salariu, cu emoții, pe cord, Atâtea lucruri am pierdut în viața mea – viața însăși printre altele sau, atât de premonitoriu și crud: Dacă nu aș fi scriitor, m-aș sinucide, deși, pentru că sunt, îmi vin asemenea gânduri.*

Ion Stratan a avut această extraordinară bucurie a construcției lexicale, lucru constatat și de criticii operei sale poetice. Aici, însă, în aceste texte eliptice, eliberat de canoanele poeziei, a excelat în paradoxurile acestei limbi române pe care a iubit-o și pe care a respectat-o tocmai pentru ceea ce a avut ea mai bun pentru un poet ca el: vitalitatea.

Sunt poet și-atât!

Ion Stratan e un poet ludic la granița metafizicului – afirma Ștefan Augustin Doinaș despre confratele său mai tânăr în anul 1991. Ion Stratan însuși spunea despre el: *Sunt poet și-atât!* Și totuși, într-o seară (așa cum îi plăcea să facă din când în când, atunci când îl vizitam), a scos un vraf mare de hârtii scrise cu litere mari, cu un fel de caligrafie a nerăbdării, și mi-a citit o... proză. Se numea *Barza* și m-a avertizat că, de fapt, este doar un exercițiu de vacanță. Am aflat, în schimb, la multă vreme după aceea, că mai citise proza respectivă și altor prieteni comuni. Se testa pe noi, într-un fel care era numai al său. Să fi fost oare un gând mai tainic acesta de a scrie și proză? Greu de spus acum, când ființa lui terestră ne-a părăsit.

Plecarea din lume a prietenului meu m-a făcut ca, la un moment dat, să-mi fac vreme doar pentru lectura cărților sale. O altă lectură. Fără vecinătatea lui molipsitoare. Am constatat, aproape fără să vreau, că tot ceea ce mă impresionase în seara în care mi-a citit *Barza*, se regăsea acum în mari părți din cărțile sale, și anume în acelea în care poezia se transfera către un alt joc al imaginarului, acela al unui fel de scenariu de film. Așadar, constatam că nu era doar un exercițiu de vacanță. Era ceva mai mult, un fel de transgresie a poeticului către un loc doar de el știut, un loc al autoseduției, al voluptății dramaticului discret, vag autobiografic.

Cum de trecusem atât de ușor și atâtea vreme peste acele așa-zise poeme în proză care, de fapt, erau crochiuri ale unor scenarii sau proze? Cum de nu comentasem niciodată cu poetul aceste *devieri*? Acum e, cumva, târziu să-mi mai pun asemenea întrebări. Constat doar că acolo, în cărțile de poezie din ultimii săi ani de creație, tentația prozei era evidentă. Dincolo de tandrețea cu care-și înfășura, în dramă, personajele, mai era ceva. Acel ceva pe care-l împrumutase din poezie. Un fel de absurd, frânt brusc, născător de finaluri surprinzătoare.

Îi dăruisem, pe la începutul anilor două mii, o carte cu traducerea unor texte din Daniil Harms, de care se bucurase ca un copil. Acum îmi dau seama de ce: și el, ca și scriitorul rus, vedea lumea printr-o lentilă spartă, iar lumea, așa văzută, era întoarsă pe dos, răsfrântă în nenumărate fragmente, scursă prin crăpăturile lentilei. Numai că la Ion Stratan, obiectele și oamenii se contopeau într-un fel de mitologie a cotidianului redus la absurd, un fel de fantastic calm, deloc spectaculos, fără să facă să fie evidente celebrele *fisuri în real*, așa cum definea fantasticul Roger Caillois. Ludicul de care vorbea Ștefan Augustin Doinaș nu era doar la nivelul cuvintelor sau al invenției lexicale (unde, fie vorba între noi, Nino Stratan era un maestru desăvârșit!) ci mult dincolo de această falie textuală, poetul împrumutând de la maestrul său, Nichita Stănescu, și pofta construcției dramatice într-o zonă periculoasă, la granița dintre poezie și proză.

El va rămîne *poet și-atît*? Fără să fi cotrobăit prin sertarele și biografia sa mai mult decât era necesar, am găsit câteva texte, unele publicate, altele nu, unele asumate ca fiind poeme în proză, altele trecute sub tăcere, pe care le-am adunat într-o carte. I-am pus, cu o oarecare sfială, titlul unui ciclu de poeme în proză care m-a cucerit și anume *Crimele din Strada Cerului* și am publicat-o în anul 2013 la Editura *Libertas* din Ploiești, republicată 11 ani mai târziu, în 2024, la Editura *Mythos* din Ploiești.

Nichita Stănescu a fost un barochist abstract care contrazice alergia la sublim a vremurilor noastre. Astfel sfârșea Nino un interviu acordat scriitoarei Ioana Scoruș. Tăios, exact, necruțător. Ca și existența lui, atât de scurtă, tulburătoare. În rest, vorba lui Ludwig Wittgenstein, cu care încheie al său *Tractatus Logico-Philosophicus*, despre ceea ce nu se poate vorbi trebuie să se tacă

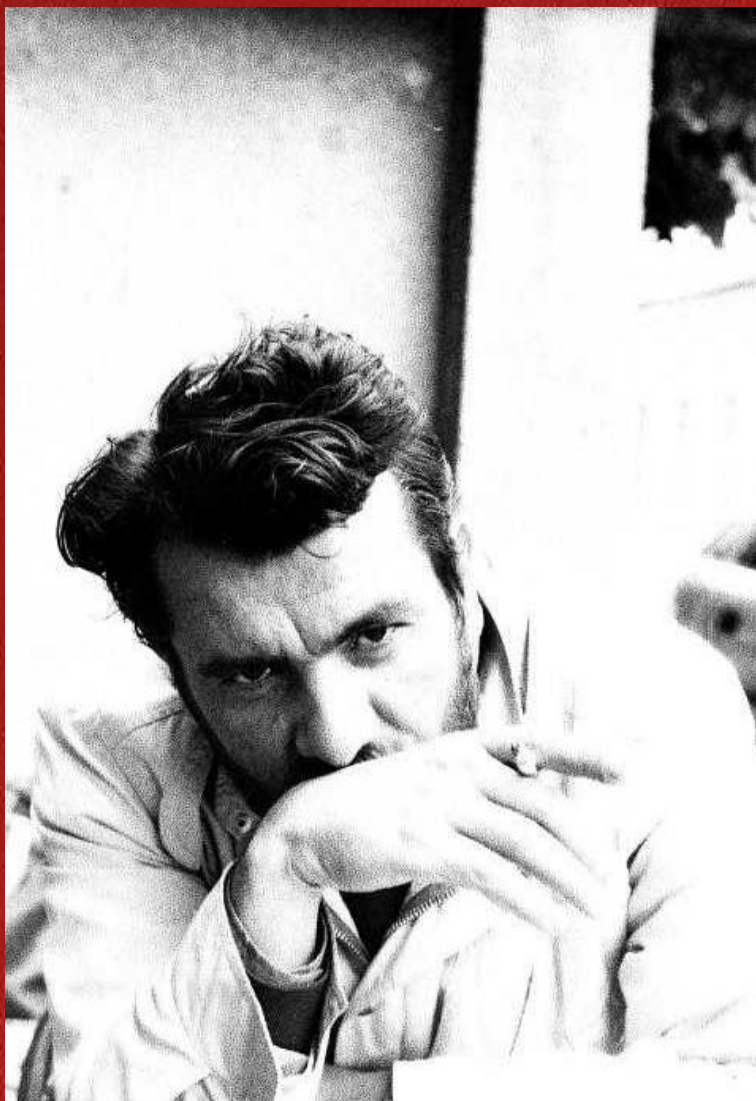
Am locuit 10 ani în București, de care mi-e un dor sffșietor uneori, ca și de alte localități pe care le-am văzut sau nu, de alte catedrale, de alte biblioteci, de alte muzee. După moartea tatălui meu, pilot de încercare pe avion, a trebuit să mă gândesc la sănătatea mamei mele, profesoară, de la care am moștenit pasiunea scrisului. Și eu, și soția mea, poeta Letiția Ilea, dorim că părinții noștri să îmbătrânească frumos. Rămâne să fac naveta, când este necesar, la revista «Contrapunct» a Uniunii Scriitorilor.

În Ploiești am prieteni remarcabili, precum criticul Nicolae Boaru, eseistul Bogdan Stoicescu, poetul Nicolae Stanciu, filosoful Arthur Teodorescu și gânditorul teologic Ion Mărculescu. Deci, am cu cine comenta lecturile din opera unui geniu de exemplul Domnului Mihai Șora (căruia îi urez cu smerenie un perpetuu «La mulți ani!»).

Iubesc Ploieștiul pentru că există un Festival «Nichita Stănescu», de douăzeci de ani, pentru că există teatrul «Toma Caragiu», și regizorul Lucian Sabados, Muzeul de Artă și artistul Valter Paraschivescu, revista «Axioma» a talentatului poet Marian Ruscu, publicația tinerilor, «Atitudini» și adînc în inima mea treimea: Eugen Petri–Mihai Vasile–Martin Culcea, sculpto-regizor-poet. Sunt prieten cu prozatori străluciți, precum Mihai Cochinescu,

Ioan Dan Nicolescu și Florin Sicoie. Am un frate întru lirism în persoana stenică a lui Florin Manole. Avem și eu, și Letiția foarte mulți prieteni. Sunt prieten pînă și cu «Palatul Culturii», cu care mă înțeleg din priviri.

(Fragment dintr-un interviu acordat poetei și pictoriței Iolanda Malamen, apărut postum în „Ziua literară” din 22 octombrie, 2005)

Foto: Tudor Jebeleanu, sursa internet

Ion Stratan

Aflăm de la **Livia Florea**, președinta **Asociației culturale buchARTest**, despre proiectul care încununează **Anul Stratan**. Pe fațada blocului 7 ETAJE, blocul în care a locuit poetul, vom vedea zi de zi, din stația de autobuz, o pictură uriașă, realizată după celebra fotografie a lui Tudor Jebeleanu, poate una dintre cele mai expresive fotografii ale lui Nino. Imaginea va fi pictată chiar deasupra plăcuței comemorative, de către unul dintre artiștii invitați la **Anuala de Artă Urbană Artown NOW**.

După trei ediții pline de intervenții și întâlniri cu sens în spațiul urban din Ploiești, **Artown Festival** se deschide oficial pe 12 septembrie și se încheie pe 12 octombrie 2025, însă artiștii au început lucrările mai devreme. În ultimele două săptămâni

ale lunii august, aceștia au pictat, au instalat și ancorat energia locului în creațiilor lor. Tema de anul acesta a **Anualei de Artă Urbană Artown NOW** fiind **Genius Loci – Spiritul Locului**.

Murale, intervenții urbane, sculpturi, instalații, expoziții, seri de poezie, tururi ghidate, concerte, piese de teatru, ateliere și tot felul de întâlniri face ca Ploieștiul să fie orașul artei.

P O E Z I E

EMILIA AJULE

CAMELIA IULIANA RADU

MIHAI (MIKI) VIERU

JEANETTE CARP

CORINA DAȘOVEANU

ADRIAN VASILE IFTIME

MIRCEA TECULESCU

BEATRICE BERNATH

IOANA BURGHEL

ZAMFIR URDĂREANU

MELÂNIA BRICIU ATANASIU

▶ EMILIA AJULE

Integrare în ratare*Se dedică lui Ion Stratan*

Motto: „Acum cască ochii și gustă dezgustul
 Strînge-te, strînge-te
 largă, concentrică lance
 oarbă alice în țara minunilor
 Hartă a cerului decolorată de-un bec.” – I.S.

și zic: nu-mi mai urla proasta proștilor, a trecut
 anotimpul egoismului selectiv când idolatrizam
 pielea de om dungată. globalizarea durerii mă
 face să privesc nostalgic umbra. camuflez
 poligrafia neștiinței în răsete și cuvinte răsuflate.
 oprește caruselul întrebărilor, avem doar idei
 decolorate, niciodată răspunsuri.
 am revenit în laborator. cum prea bine știi mă
 interesează chimia (umană).
 prin urmare
 citești în eter
 lumina anesteziază
 citesc în negru de fum
 rezistență și liant
 căutăm termenul de expirare al omului
 regăsești mult din tine
 mă recunosc. eu.
 apoi răsuceala năucitoare e.t.e.
 mă urmărește ideea că pe continentul puzzle
 cuvintele și-au pierdut valoarea
 iar în țara lui Papură Vodă
 e la modă: motor! acțiune!
 pereți dărâmați, un bec ars, liniște cu porția
 în pivniță bucăți de lavă care se întrepătrund.
 salvarea întârzie aproape mereu
 dar ajunge de fiecare dată,
 nino!

da

mult iubită doamnă, stimate domn, onorată
 instanță,
 pot să confirm cele spuse de antescrivorii mei
 noi fetele crescute în haremul cu mai multe mame
 și comercianții de mătăsuri care le vizitau
 ne îndrăgostim mereu de bărbatul inexistent
 cel pe care nu l-am văzut niciodată
 de a cărui existență am auzit
 ni-l imaginăm un erou de nerăpus
 apoi îl facem laș pentru că n-a avut niciodată
 curajul să spună: te iubesc, oricum te-ai strica
 ne renegăm de el
 îl adorăm în secret, considerându-ne în același
 timp victimele absenței sale

ni-l dorim atât de mult încât îl vedem
 în fiecare bărbat cu b
 în fiecare bărbat cu che
 în fiecare bărbat cu m
 în fiecare bărbat cu c
 în fiecare bărbat ce p
 în fiecare bărbat care m
 în fiecare bărbat care-a s
 după ce mamele noastre ne-au dat drumul în lume
 am început să ne întâlnim tații
 tații ne-au devenit iubiți
 iubiții ne-au devenit dușmani
 am ajuns niște curve scârbite de propriile
 coșmaruri
 declarăm insolvență propriei vieți
 încercând să ne golim de goluri.

▶ CAMELIA RADU

Himera lunii*lui Nino*

iar îmi sparg capul de lună, știu
 nu mă ajuta, prea bunule, lasă-mă așa
 emoticonul *Inimă bandajată*
 trece
suntem doar ce ne imaginăm
 ai spus
 hai să boscorodim fiecare pe limba lui
 existențialistă, suprarrealistă sau conceptuală
 orice etichetă am avea nu ne pasă
 oricum cântăm pe mai multe voci, Nino,
 legați la ochi cu un vis nevisat neumblat
 închiși sub basma
 și orbi rădem
 timpul curge de-a-ndoaselea
 voi găsi o scară în josul din sus până la tine
 iar tu nu mă vei recunoaște
 și aici de fapt am vrut noi să ajungem
 la versul care deodată este el însuși

detectoriștii de metale mai vin uneori
 să dezgroape vocea aceea atât e bătrână
 când liniștea ascute insomnia
 ca pe sabia fără greș a unui samurai
 când pe deasupra orașului trece încet
 un pat de spital
 Nino, nu văd nimic, știu că este luna
 scoasă din minți
 că o umplu de sânge
 în cădere când urc
 tu nu știi că sunt eu, nu mă recunoști
 dar aici am vrut noi să ajungem

► MIHAI (MIKI) VIERU

Abator – poeme 0.2

Ana Maria eM

Trag blugii indigo peste *body*-ul de mătase neagră
cu mâneci lungi, blugii strâmți,
devreme,
ce frig e în abator
și peste trag neglijent geaca cu Bauhaus
afară, dimineața la 2, nu sună a iulie
deși Carul mare se stinge ușor spre vest
încă luminos în oiștea lui,
ca un țigan care-și mână caii de la căruța încărcată
cu otavă,
neapărat un fond de ten,
un machiaj pe umbre și nuanțe,
un rimmel rapid cu greutate,
cum vederea ar avea fir de plumb
după care să măsoar pașii colegilor din lumpen.
E firig în abator
dar îmi trebuie ochelarii Anei Maria Em,
conturul de buze și rujul de la Caro(lina) romană,
în ai cărei ochi se potrivește mândria etnică
cum rubinul în urechea maurului.
Ana Maria Em va striga și astăzi pe noi,
e ca o bomboană MMs care acoperă mașinăriile
infernale din Auschwitzul de pui.
Știu cum fac:
mă golesc de mine și o las să mă locuiască,
să pot rezista,

Carul mare dispare deodată
cu noaptea volatilizată în licăriri de zori
o pisică trage cu laba pe geam,
din afară urme de pernuțe cum tu,
pe dinăuntru ai plânge.
Ajungem cu scrâșnet de roți. Vreau să o iubesc
căci altfel nu rezist. Astfel eu nu mai sunt decât ea
și așa mă trăiește, așa târăsc zilele cum Ioan Vodă
cel Cumplit transpaletii la deal cu lăzile de casat.
Așa, machiajul e perfect,
nu scot nimic de pe mine, așa lucrez.
Mă simt fericită și fredonez în minte:
eram curvă, erai pește/ împărțeam banii frățește.
În bujorii de sub ochii ei negri se vedeau
platonicele solide ale unei geometrii a vitalității
imEDIATE, a unui surăs mereu amânat,
a unei bucurii lăsate pe mai încolo.
Știm că vom mai ieși cât să vedem ca Winetou
apusul soarelui pentru ultima dată
peste Lacul de Argint.

De ce nu și trupul

să participe la bucuria de viață a Spiritului
chiar și aici, în acest *pit stop*, nadir, grădină a
icoanei, pas mare în jos, păcat original sau
cum altfel ne mai oboșim să ne învinuim pentru
asprirea sufletului bătut de vergile avatarurilor
pe care le luăm drept viață, dar e viață!
Că de ce nu și trupurile să se bucure participând
așa, în cuminența dragostei lor ridicule
la festinul spiritului? Țâșnesc lacrimi
în timp ce cu o mână trag transpaletul,
cu alta dau la o parte perdeaua de sânge
care se face cute ondulate
din gâturile tăiate ale puilor
trupurile lor sunt calde încă
perdeaua de sânge e o ploaie pe care o dau
cu mâna la o parte să văd sângieriu orice fel de
apus de acum înainte.
Și dacă trupurile acelea ar fi avatarurile noastre
jinduite de seminții de giganti turbați după carnea
de om? Și de ce nu trupurile? gândeam eu cum ea
de ce nu și trupurile să se bucure? Iar mâinile
apucau cu voluptate gâturile torsate de moarte
în poziții care de care mai tensionate ca niște
penisuri lungi și înfiorate. Le puneam în pungile
de tacâmuri, ca frunzele în ierbar
sau ca pe insecte în insectar
scobind prin lădițe sângieriu de însângerate
și repede-repede, să nu ne apuce bucuria
că vom fi pus mâna nepermis pe vreun organ
bărbătesc al facerii
să nu care cumva să apuce să juisseze cu sânge
care nu cumva să apuce să ne placă
atingerea morții sub forma supremă de iubire
care nu cumva.

Așezare.

Spațiu.

Nimic.

Dorință de liniște,
dar vocile se acoperă una cu alta
acoperite de hurui și lanțul de cârlige sună
un clopot din For whom the Bell tols
dar melodia întârzie să mai înceapă
cum am trăi într-un limbo și nu am ști
că vom fi fost muriți, iubind încă, tresărind încă,
îmbujorându-ne.

În spatele sălii de abator

Ana Maria e o bomboană MMs

așa ca ochii ei negri din care pare că noaptea
vorba poetului

s-ar coborî peste văi,

ca privirea ei care ne locuia

și eu îi lăsam loc de trăit în mine.

De ce nu și trupurile să se bucure de spirit

de ce nu și trupurile? Și ce ar mai însemna cartea
vieții dacă nu trupul ar fi cel locuind cu lucrare
în via Domnului din indiferent care vie?
Ce să fie consemnat? Chiar dacă e vorba de sânge
în toate avatarurile lui, cum și cuvântul.
Adevăr care înseamnă infinit mai mult
decât ne spun dicționarele,
de ce nu și trupurile să se bucure strigând
sau chiuind în vie, muncind sau făcând cam ce
or face ele iubindu-se vinovat pe acuns.
În Abatorul ca un laborator exitanțialist de chimie
e frig.

Ana Maria Em este Crăiasa Zăpezii noi, cu gheață
în ochi muncim, în frig cu frisoanele de căldură
pe care numai trupul le poate furniza spiritului,
oferit Lui, chiar și fără *righteousness*, prin numai
simpla credință pe care, de ce nu, Doamne, numai
trupurile o pot avea!?!

E multă obidă aici

Se dedică prietenului Răzvan Omotă

Moto: „*Apparently orgasm is the only point
where your mind becomes completely empty – you
think of nothing for that second. That’s why it’s so
compelling – it’s a tiny taste of death. Your mind
is void – you have nothing in your head save
white light.*” Jeff Buckley

e multă umilință o smerenie stranie
pândind zorii când se sparg în ciocurile fazanilo
vulnerabilitate este aici când goliciunile
noastre, carnea noastră albă mată sau
străvezie ne arată venele ca pe
google maps locația unde ar fi trebuit
să ajungem cu dozele de fericire în mână
când goliciunile noastre expuse suferă
sexualizează limbajul cu strigăte guturale sau
ascuțit ca niște accente din limba franceză
cum stângace am încerca baletul
cu gesturi sacadate de fetițe
care își doresc
să danseze îmbujorate leșinăm
una în brațele celeilalte

e multă umilință vulnerabilitate expusă
cum căprioarele pe Dealul Mociului
și în consecință o smerenie stranie
e obidă aici când ne împleticim vorbele
în sexe și mult dar mult ridicol în actul erotic
dacă atunci când performant nu susții cu iubirea
cerul pe stâlpii tâmpelor
iar dedesubt
dedesubt sub noi numai întunericul
care a găzduit gândul să-ncolțească iarba

oare ce o fi de capul poemului acestuia

mă întreb
și aud cum pornești dușul
ca după o zi fierbinte în Bucureștii ațățători
asmuțind saci de căldură în capul câinilor
în capul tuturor
în Bucureștii aceia topiți
ca ceasurile scurse ale lui Dali

nu eram decât o inimă dezbrăcată de bățai
priveam în stânga
jos
când vorbeam cu tine
îmi dădeam seama și nu aveam ce să mă fac
priveam în stânga înspre jos ca și cum aș fi
mințit
oricât de serios și adevărat ar fi fost ce-ți spuneam
ca pe șoapte
nu știu cine-mi mai este
nu știu de ce mi-ar mai fi aproape

și ai motiv să mă gonești înapoi
în această inimă goală de bățai
turnăm vin spre resuscitare pe această inimă goală
pe nemâncate aproape
Dumnezeul meu de aproape

părăsesc Oradea cu inima grea

care se rostogolește pe spate
cum o tobă de eșapament în mijlocul
șoselei se îndepărtează
când privești în oglindă spre în spate
un ghem pe care o pisică sfînx
o deșiră curioasă
de capătul ce ar putea duce
sub dinții tăioși ai lui Anubis
pentru că orice plecare este
împinsul la deal al unui trovant
revederile mai scurte ca visele
pentru că viața o moarte pe care
nu știi că o trăiești plinar

dar tu m-ai făcut bine cu aripa
neagră a rochiei tale cu
dantela visurilor cu care ai împins
degetele spre mine strângându-mi
ca-ntr-un fior omoplații din care tresar
cioturi de aripi
odinioară izvorând de acolo
odinioara lor izvorând de atunci încoace
înspre un cer fără planete
cu străluciri numai
cu iubire numai

► JEANETTE CARP

acum vor ști tot

umblu zănatică pe un coridor de liceu
ochelarii stau să-mi cadă

ferestrele mari trepidează
sticla sună și se mai aud tocurile
cizmulitelor mele

dar cel mai tare se aude vocea bunicului meu
cum o înjură de mamă pe secretara-șefă

acum vor ști tot
îmi spun
calmă

până acum știau doar că nu sunt bună
la matematică. Dar acum vor ști tot

'acest adevăr biologic', aud vocea profesoarei de
română dintr-o sală pe lângă care trec
vorbește despre 'Ion', cred

acest adevăr biologic
decretul din șaizeci și șase
și un bunic matern cuprins de furie
abuzând verbal secretara-șefă în cabinetul ei
vor ști
tot

radiografia unei emoții

'vernisajul expoziției...'
cum?!
adela...?...
adela pictea...

femeia apucă speteaza canapelei
cu amândouă mâinile
se sprijină
mototolește 'românia literară'
-ntre mâna ei și canapea își aude respirația
sacadată
i se descheie un nasture
de la bluza în tonuri de verde

adela...
își aminteste cum au copilărit împreună
cum stăteau pe străzi vecine
cum au fost patru ani colege de bancă

luam amândouă lecții de violoncel

o lăsam pe ea să fie mai bună
eu aveam matematica...
româna
limbile străine
latina
și la sport eram bună
ea era scutită
făcea gimnastică de recuperare...

da' de pictat...???...
de unde și până unde adela să picteze?!

irina era bună la desen
la madam șarlea
mihai...
el s-a și muta' la liceu' tonitza...

adela...
acuma o cheamă solcanu, văd

senzația de vertij îi dispare
își îndreaptă spinarea
se apleacă și-și încheie nasturele bluzei
verzi

de-aia mi-a scris scrisoare
gospodărește
ca pe vremuri
ca să mă invite la vernisaj
tre' să-mi cumpăr altă rochiță neagră
că m-am îngrășat

ce nu-mi spun eu nici mie, dulcea mea colegă

eu merg cu tine la școală respectând tempoul tău
și îți car ghiozdanul dacă ești mahmură
dar să ne-nțelegem
eu sunt despina premianta clasei
și tu ești cazul panaitescu

eu te-ajut la teme la mate
toată duminica
te fac pân' la urmă tobă de analiză
ușurel
gospodărește
dar să ne-nțelegem, fată dragă
eu sunt despina, premianta clasei
iar tu rămâi cazul panaitescu

eu îi spun mamei tale la telefon
să nu își facă griji
că tu nu vei mai înghiti oxazepam cu pumnul
ca anul trecut

pentru că iar s-ar putea să te părăsească olteanu

nu, tu o să stai la mine
așa îi spun
și eu o să am grijă de tine
o să te-ascult
o să-ți șterg lacrimile
uite, ți-am cumpărat servetele bleu, multe
dar ține minte, eu sunt despina premianta clasei
iar tu atâta timp cât va exista acest liceu
în centrul bucureștiului
vei rămâne cazul panaitescu

doina de la kampen

un copil își caută mingea
pe o plajă pustie
și n-o găsește

după treizeci de ani
într-o stație de metrou
același copil într-un trup de adult
îmbrăcat în costum pantofi pardesiu
toate cernite
se va îndrepta docil
nu...
se va îndrepta...
dulce-compulsiv
spre un birou de avocatură
unde va căuta în continuare rotunjimea albă
desăvârșită
a mingii pierdute pe care
către sfârșitul programului
va fi fost o clipă la un pas s-o găsească
și va aștepta să plece toată lumea
va lovi masa cu pumnul
apoi va izbucni în plâns

voci

mama pronunța incorect 'frustare' și snob 'fröid'
îmi găsisese poezii prin ghiozdan
mi le citise fără consimțământul meu
și-mi identifica emoțiile din texte plină
de la tocurile de opt centimetri și până la ochelari
de dreptatea ei

tata mă amenința uneori că-mi 'rade' o palmă
de-mi 'sare toți dinții din gură'

fata născută-n bucurești
cu diplomă de bacalaureat
(mi-a cumpărat cărți la greu)
și mecanicul venit de pe tăpșan
care nu mai mirosea a usturoi, ci a benzină
(și culmea e că-mi plăcea mirosul de benzină
când eram mititică) tata era cu mâncarea
aveam mâncare
cu toate că el mai frecventa și barul din cartier

când au divorțat am fugit la nași

nașii mei de botez nu auziseră de psihanaliză
în general, nu prea foloseau neologisme
nu-mi umblau prin genți
iar cel mai tragic lucru pe care puteai să-l auzi
de la ei
era 'săracî di tini, maimuțo'

dar este foarte interesant că mama
cu toate erorile ei de ortoepie corectate
și tata
cu toate dezacordurile lui eliminate
au rămas în dialogul meu cu mine
până azi

E altceva aici

'Ai făcut un cur
cât ușa, nu ți-e rușine?!'
'Păi, bunica,
dacă te-apucați să ragi două note,
zicea că gata, tu te faci cântăreață!'
'Uite, -așa aș bate-o; e isterică!'
'Hai, nu mai face moace de-astea,
după ce că ești vinovată!'
'Telenovelele sînt slabe...'
'Mă, da-i toantă rău, tare!'
'Lipește-i tu o palmă peste față,
c-altfel îi lipesc io una de-a mea!'
'Ești penibilă...
jalnică...'

Teodora nu aude voci
și nici nu are vecini
care să-i tulbure semiveghea
între ultimul snooze dat mobilului
și momentul ridicării din pat. Nu.
Teodora nu are vecini turbulenți
și nu aude voci. E altceva aici.

► CORINA DAȘOVEANU

și a femeie...

– și dacă
tu ești gura
pe care îmi rămâne
gura cu a fi fiind-ul tu
în ea?, îmi zise.

– știu,
arăt ca un dezertor...
lumea era contorsionată acolo,
nu exista departe,
doar un fix fără chei.

sunt murdară de viziuni pe haine și tălpi,
m-am ras în cap
pentru ca viitorul acela
să nu mă poată reține.

singura mea vulnerabilitate la profeții
era vina.

îmi dezbrac pe pragul acesta
cămașa croită dintr-o oglindă aspră.
tu nu mă cunoști din dinafara aia
căreia i se infecta timpul
câte 1 centimetru de negru
pe zi.

stau în fața ta în inima goală,
sunt înfășurată
doar în detalii străvezii de nesiguranță.
te privesc ca un fruct
înainte de întunericul roșu al gurii.

dacă îmi atingi gândul pe trup,
mâine dimineată
îți vor mirosi mâinile
a tandrețe
și a căpșuni,
și a femeie...

curva de noapte

noaptea iar a mizat pe ea la masa de poker.
a jucat a câta oară și s-a pierdut pe-o pereche.
mereu se vinde astfel bărbatilor,
care o posedă cu ochi injectați de instinct roșu,
cu gemete de salivă curgându-le pe trupul ei
perfect.

aaah, nimfomana îi prinde între șerpi de picioare,

îi trece prin nunți canibale,
le spânzură încordarea finală a sângelui
cu ciorapii ei mătăsoși de negri
și apoi îi leapădă pe trotuarul victimelor ușoare.

faceți cărțile, vă rog, cine are deschiderea,
cine merge la potul acesta? vânătoarea începe,
curva de noapte iar a pierdut,
rien ne va plus.

timpul cireșelor negre

e timpul cireșelor și nu port culoarea niciuneia.
îmi pierd dimensiunea în sămburele îngropat
sub limba coșmarului.

sunt ce a rămas din uitare, Dumnezeu îmi
răucuvântează distanțele dintre celule
și de aceea între mine și mine sunt doar un pumn
de cireșe negre.

(nu se oprește bezna asta lichidă din care decupez
frenetic munți de apă pentru cei rămași cu setea
întinsă, cerând)

e timpul cireșelor
și ceasul se umple de sânge.

antiorbitor

mi-am recomandat
un antiorbitor, un soi de „te îndepărtez să te simt”
(cu explicații voit banale), pe o cale a
intransigenței
de la izolare la nedetectarea cromaticii esențiale
a aerului pur.

acum câteva secunde am început o neliniște,
când voi ajunge la jumătatea ei,
nu îmi voi mai crede mâinile.
a te descurca pe tine dintre firele atmosferei
e ca și cum aș ceda tentației gustului,
refuz să fii captură.

(cine a hotărât că e un caz de ambulanță
infarctul luminii?)

în fața senzației am obiecte aproape casnice
de șters inutil,
telefonul mă anunță cu patru cuvinte înainte
că va fi fix, nu știu de ce programez ceva,
oricum sunt colecționară de spații albe.

impresia subtilă a ochelarilor negri

mă ajută să merg pe coridorul fără pereți
și să mă întorc,
e un fel de semafor care nu funcționează,
dar empatizează metalic cu orbii.

cred că azi te voi simți acut,
am mărit doza de antiobitor.
te simt molipsit.

bumerang

un timp n-o să-l iubească (sau de tot).
i s-a venit de ne iubire, așa, stând la coadă
la un second-hand de gânduri.
n-a luat nimic, aceeași marfă
made in no one's land.

pe urmă s-a dus acasă cu taxiul,
a lăsat pe bancheta din spate
prostul obicei de a iubi.
i-l ia precis următorul client.
în vara asta de hoți totul se subtilizează.

acum e rândul ei să se plictisească.
și-a dat pe off
toate întrerupătoarele de voce, de degete,
de ochii ăia albastru-strigoi,
de dracu' s-o ia de muzică
băgată la maximum în urechi,
din cauza ei a început să-și fumeze lacrimile,
aproape un pachet pe zi.

și nici mai târziu nu se dezplictisește,
și-a aruncat picioarele pe un perete,
cel de iarnă (are 4, câte unul pentru fiecare sezon,
ăsta e alb și rece).
îi place fantastic să stea cu ideile în jos
și, datorită gravitației, tot frigul
să i se scurgă în ele.

exact, „datorită”, e într-un „mood” pozitiv
(aici a râs în hohote de autosnobismul ăsta
spontan. ea e atât de în zig-zag înapoiată,
încât nu intră niciodată în vreun trend.
de aici ironia).

da, clar, ăsta e un timp pentru nașterea metalelor
cu degete de auzit într-o mânășă de explicații.

și de aruncat inima spre ieri
ca pe un bumerang,
să vină înapoi
măine...

hai sub portocali

– trebuie să te iubesc.
– și ce faci cu joile mele stângi?
poți să-mi lași cuvintele în fântâni?
îmi beau albele, brumele,
păsările
de acolo.
și dacă te dor apele mele?
tu ai fântâni?

– trebuie să te iubesc.
– atunci trage-ți strada lângă a mea.
eu nu mi-o găsesc niciodată.
cred că, de fapt, nu locuiesc în nicio femeie.
altfel aș ști.
auzi cum pleacă orașele
din decembrie mele?

– trebuie să te iubesc.
– și gura, și ochii, și mâinile mele?
câteodată trebuie adunate
de prin lume. e greu.
nu-s cea mai potrivită alcătuire,
sunt un fel de cineva ca mine,
în care nu mă găsești.

– trebuie să te iubesc.
– ești complet neatent. nu sunt de iubit.
îmi stă un fluture pe limbă, hai sub portocali.

de fapt, asta e o fericire

în mințile noastre întoarse
de la plimbarea pământului
pe sub câteva mere de plumb.
e o fericire de o mie de mie
de umbre, de o mie de ție, de lumi.
ce-ar fi
să rupem strada de la guler până la tiv
când nu vrem să vrem.
la fereastra aia închisă cu fermoar
nu se lucrează cu viața.
e foarte aglomerat în melancolia
cu care îmi ungi femurul
unei fericiri aproape dense
și mai ales ce-ar fi să zgâriem întunericul
cu unghia netăiată a unui cuvânt,
dacă și când ne întindem brațele
ca de la un candelabru la altul.
de fapt,
am o stare de tango
cu tine.

► ADRIAN VASILE IFTIME

Între mine și tine nu e așa o mare distanță

Între mine și tine sunt câteva oceane de visuri
vreo două, trei cuvinte de rămas bun
o zi agățată în cui de o viață sau o viață agățată
în cui de o zi un timp ce curge în sens invers acelor
de ceasornic
un continent de suspine și o pasăre, pe limba ei
piere, dar cântă până la final

Între mine și tine nu e așa o mare distanță
Când ne-am plimbat ținându-ne de mână
timpul n-a mai știut de el
încât a orbit
până i-am dezlegat de la ochi visul
și a început să numere din nou secunde
de pe chipurile noastre

Muritorul de rând

Îmi spuneai Vezi tu, departe, departe, când vom
privi cerul, atunci, în ultima secundă, atunci,
departe, departe, în zorii zilei
Pe Marte
vino, iubite, cu ochii tăi verzi mă dezleagă
și mă ascunde de tot, de toate, de o lume întreagă
Să mai cădem o dată din Rai, păcatul, păcatul iubite
mi-l dai
nevinovată iubire, pe brațele mele, se naște, trăiește
și moare, azi e un om mare, fără durere sau
remușcare păcatul din Rai, o oră, o viață, o clipă
mai stai
Și te-am privit cum plângeai, eu muritorul de rând,
Eu, te mințeam, pe vârful cuvintelor țărână târând
și căzut în genunchi – să mă crezi Prometeu –
m-am jucat cu focul de paie, pe umărul meu,
tot mai greu
Prometeu
S-a întâmplat să apar prea târziu, prea curând
Eu, numai eu, te-am iubit, îți spun pe cuvânt,
numai eu
muritorul de rând .

Stand by

Aș dezbrăca tristețea de toate zilele în care
fiind față în față n-am îndrăznit să-i spun nimic
am preferat doar un oftat, în locul unui cuvânt
conviețuind cu ea nelegitim

Am refuzat să o recunosc preferând stand by-ul
timpului în care îmi ghicea în palmă un vis
neîmplinit

Aș dezbrăca tristețea de toată garderoba ei fistichie
mi-e teamă însă ca nu cumva, amăgind-o cu o
vorbă bună, să nu se îndrăgostească iremediabil
de mine

așa că preferăm amândoi să ne prefacem că nu ne
cunoaștem, că nu ne-am văzut niciodată
și să ne pândim pe gaura cheii
fără să ne spunem pe nume

5. Pe gaura cheii

M-a locuit, m-a locuit o mirare, apoi multe
întrebări, puncte grăbite
Lasă-l să zboare! Spuse o voce
Și anotimpuri da, anotimpuri, ieșite în lume cu
capul în soare
mai târziu bănci proaspăt vopsite
de lună, de așteptarea ta, de o furtună, de fulger
m-au locuit, da, droburi de sare
Haide, tu suflete, fă pasul cel mare!
Apoi s-au năruit zgârie norii peste întâmplare
noi ne-am rotit într-un timp fără ceas
căutând, căutând o vestă de salvare
Pentru Raiul, da, Raiul ce-a mai rămas

Vino, hai vino, striga în gura mare
o voce de înger, de zână, mă ademenea
pe gaura cheii: O zi
uite o zi cu două picioare!
Haide s-o prindem cu palmele tale, în zare, iubito,
– i-am spus – în zare cu mâinile, mâinile tale
Pierdut-am în luptă mai mulți camarazi
Mai sap cu o floare, o groapă;
Adună, împarte și-apoi să mă scazi
Iubito, se-nchide o pleoapă.

Oglinzi plutitoare

Dovada că ne-am cunoscut nu se păstrează nicăieri
nici pe stâlpii de electricitate sau pe băncile
scrijelite de timp
nici în vreo halbă de bere sau în vreun bilet de tren.
Nimic nu poate dovedi că am existat doar privirile
lacrimile zâmbetele pe care le-am ascuns până ce
au intrat în pământ. Poate dacă voi săpa în pământ
o viață întreagă, poate, poate zic! doar atunci când
voi da de apă
privirile lacrimile zâmbetele mă vor recunoaște
în oglinda plutitoare și își vor aduce aminte
de mine
de tine de noi

▶ **MIRCEA TECULESCU****puzzle games în orașul dormitor – piesa 2**

bang,
 zgomotul
 clopotului
 uite încă o
 plecare pe care
 nimeni nu vrea s-o
 mai vadă, își face și
 el datoria, pentru omul
 acela nașterea-i a ajuns la
 sfârșit, bang – ca o funie ce
 spânzură de cer – bang, bang
 plecat spre viețile celor ce-l aud –
 ocupat să distrugă ritmul picăturilor
 astea de ploaie și orice adunare de cuvinte;
 din creier și ochi trag roșii trasoare spre lumina
 ce cade întruna-n noroi, țintesc înspre ușa deschisă
 a bisericii fără să știu nici azi cui vreau să mă fac
 plăcut,
 lui Dumnezeu sau celor ca mine, lipsește corpul
 liturghiei
 și nu-i nici vreun sicriu, doar câteva inimi-candele
 luminează
 ungherele, sfârșita prezență a versiunilor celui
 ajuns în capelă îi
 așteaptă pe cei cu păreri de rău, cei care tind spre
 văzduh, datorită
 lor viața va rămâne în viață și în acest ajun de
 Crăciun când magii țin
 în palme bucurii și apusul se ascunde încet în
 orbitele mortului, orașul
 aprinde iar luminile, urmează ora vecerniei și
 nelipsitul concert de colinde
 ne face puțin să zâmbim timpul când ar trebui să
 plecăm, oare când va dispărea
 acel zgomot ajuns în inima lui, când va dispărea
 totul, până și umbrele ce mereu
 se strică
 mai ușor
 decât noi
 și acesta,
 desigur, e
 semnul cel bun

puzzle games în orașul dormitor – piesa 8

uitați-vă toți prin lumina înnegrită la el –
 vâslașul ăla deja bătrân, din corabia zburătoare;

lui i se vor face poze acum la interior și la exterior,
 în el îl se vor înfige săgețile curioase ale seringilor,

către el vom trimite cuneiformele vorbelor,
 pe cămașă / tricoul invizibil să le tot poarte;

va urma ospățul, va veni și el lângă noi, la câțiva
 ani după nașterea sa,
 va mânâncă bunătați, propria-i carne pe pânzele
 pline cu vin și flori va sta;

mai târziu se vor plăti bilete și el va fi principalul
 exponat din
 muzeele memoriei caste, unde cu toții cândva ne
 vom retrage,

într-o zi vom observa cum tabloul corabiei
 zburătoare sângerează, însă
 o diplomă de excelență nu va primi niciodată opaca
 noastră înțelegere

despre vâslașul ăla deja bătrân, prin lumina de mult
 înnegrită

puzzle games în orașul dormitor – piesa 11

și el atinge atingerile lor de pe ea,

le
 erau
 vocile
 ascunse
 într-o
 prăpastie
 unde
 ochiul
 purtător
 de
 imagini
 tot
 cerceta

urme, trecute explozii de admirație

puzzle games în orașul dormitor – piesa 12

un oraș ocupat de fulgii
 ce se așază mai întâi
 în cimitirele atât de reci;

un cartier plin de grenade
 ascunse în oameni,
 pregătite pentru bătălia ce
 se poartă neistovită
 prin sângele unduind de la
 naștere până la moarte

îți comprimi sau lungești

viața în fiecare zi,
după cum hotărâsc celulele
creierului, pe care le
ajută să fie o singură inimă,
nu cinci, câte are o râmă;

iar asta este tot –
precum marea dezmeticire,
aerul ce năvălește
prin ușa deschis-a balconului
și ocupă indiferent
neînsemnata lume-a imaginației

puzzle games în orașul dormitor – piesa 13

este o liniște care-i spune că are și un suflet;

uite cum capu-i cu eleganța-n aer se ridică,
mâinile i se desprind încet din umeri
grăbite să mângâie ceva aflat departe -
picioarele-i fac pași mici înspre balconul
cu același desen al polenului pe jardinieră,

uite cum o umbră cât degetul mic al mâinii
se apropie de trupu-i rămas în sufragerie
și începe să-l șteargă, în timp ce din lateral
curge un pic de sânge în acuarela cu clovni;

uite-l cum trece, ca amintirea vulpilor fâlfâind
printr-o margine a orașului & satului de altădată,
fără nicio dimensiune, ușurat de orice greșeli,
întinzându-se discret pe hărțile minții celorlalți;

este acea liniște care-i spune să dea *ignore* la tot
pixelii
să-si umfle sufletul învoalt, să-și desfacă
triumfător aripile

puzzle games în orașul dormitor – piesa 14

să te umpli de tine,
să te goleşti de tine,

o respirație care
schilodește
dar și întărește
trupul plin
de tot timpul acesta

ca o troiță
cu singuratatea-i ținută pe lemn și
unde roiesc de jur-împrejur
tot felul de găze,
ca niște glasuri nevinovate
de copii

puzzle games în orașul dormitor – piesa 15

a luat un șervețel de hârtie, l-a desfăcut,
câteva lacrimi neștiutoare cu el a șters,

câtiva stropi de pe cerul frumosului chip,
dintr-odată devenit cenușiu,
ieșit și întins pustiu aducător de moarte

chiar dacă mai la început de dragoste,
dacă știi și ții șaman atent tu ca să-i fii

puzzle games în orașul dormitor – piesa 17

odinioară
Goethe a spus despre culori
că sunt niște fapte ale luminii,
așadar am putea extrapola
declarând despre noi că suntem

faptele cuiva din exterior;

haideți să fim de acord cu asta
și să prețuim armătura realității,
pixelii în cuprinsul cărora
vegheați de îngerimi ne aflăm,

noi, cei de toate zilele -
aferim!...aferim!...aferim!...

puzzle games în orașul dormitor – piesa 18

un pian într-un picur de ploaie,
un punct negru înălțat pe cer -

*spectatori orbi ascultau,
polul sud, polul nord rezonau -*

trupul lui nevăzut și stingher
ca un tigrul-n salt se-ncovoie
printre linii strâmbe de ploaie
ca să cânte uitatul mister -

*spectator, con vechi, piramidă
peste care flutură-o hlamidă -*

când apare sunet de ploaie
din pian, un punct negru pe cer

▶ BEATRICE BERNATH

În umbra războiului

mă urmărește somnul de dimineață
 în care fug de ziua care vine
 nu nu, nu mă lasă
 pictează în mine lupi
 îmi pătrund în vine.

printre florile de măr șacalii urlă de groază
 se mușcă unul pe altul în foamea asta nouă,
 foame a secolului foame bolnavă.

chiar și pământul mușcă din alt pământ
 geme, eu tremur, nu știu ce urmează
 pe când în ochii minții un vis nou mi-apare...
 pictez cu palmele căuș, pline de culoare
 un cap, un om, sau demon.
 capul vorbește, mă sărută cerând
 iertarea visului negru din mine, cel
 cu animale

e doar un vis – spune el
 și fața mea albă întoarce spre el ochi de stafie
 dar în ochii mei transparenți
 cerul se înnoarează
 trec cu vuiet dureros mii de avioane
 și eu visez cum toți morții din războaie
 învie.

nu, nu e vis.
 Avioane de luptă trec, aduc în ele moarte, urgie
 e vuiet e vaiet
 e gaură-n cer și creierul meu ce teribil mă doare
 se rupe în două
 mă îndoie
 tu, urlii lovită, o, tu, glie...

și tot aștept să cadă
 va cădea
 a căzut!

Un ultim fragment de viitor moare în mine
 neînceput.

în filmele franceze
 finalul e lăsat la liberă alegere;
 filmele americane se sfârșesc
 când eroii se sărută; filmul meu,
 nu mai depinde de caracterul eroinei
 eu, cea cu fața albă,
 buze mânjite în roșu de sânge
 plâng acum din ochii-mi
 de culoarea frunzei de măslin.

Ultimul înger agățat de cer nu are aripi

Și ce îi păsa cerului de vise
 că cine mai urcă azi la cer,
 cine?
 în luptă cu monștrii unde ne îngropăm frumoșii
 noștri copii
 unde ?
 îngerul plânge
 – o, Doamne, de ce mă lași?
 gropile pământului urlă sânge – o, Doamne de ce
 ne-ai dat pământ
 de ce, de ce-l plătim viață?

cânt de veghe argintiu tremură în aer
 un imn
 un blestem ?
 plânge țara moarte, gropi în pământ.
 Că iubire de nu e, nimic nu e
 Și plouă îngeri.

Cântec

dansez desculță pe alge roșii sparte
 în ultimul zâmbet de copil al soldatului căzut

mă urmărește un cântec pierdut ca o mantră
 fără de scăpare
 monstru negru cu gheare
 melodie stricată
 că cine aș fi eu să vreau
 orice
 în acest destin atât de urât?

caut aripi să ascund în ele păcate albe
 să zbor
 să uit
 dar aripele-s plumb și cad adânc.
 și cum aș putea zbura
 când sunt atât de vinovată
 de gânduri tulburate de a ucide tot ce a ucis
 al meu pământ?

Monștrii în mască neagră cu copite
 calcă pe capete de prunci.
 în țara nimănui iubirea e dosită
 sub lespezile morților din gropile adânci.

dansez desculță pe cioburile viselor
 mă taie
 dar ce simt e doar un cântec strâmb
 pe care îl pictez cu al lor sânge
 cu al soldaților mei frumoși
 care-au murit râzând.

În afara lumii s-a declarat război

dar noi, păpuși în vitrină – ne zgâim unii la alții
 în balta asta călduță;
 el
 sare de pe o creangă pe alta și se plânge
 că e la modă răzgâiala – că frizerul nu i-a aranjat
 perfect barba
 că nu se mai importă țigări fără filtru
 că nimeni nu-i înțelege arta
 ea
 zice nu are ce îmbrăca
 copiii se mută în Porto unde portocalele se vând
 cu bucata
 unde frica nu se joacă cu soarta
 te îneacă „balta”, face bulbuci
 tu
 ziua cumva te mai descurci
 dar nopțile
 ei, nopțile se adună monștrii
 negură în suflet
 nu am liniște, nu.
 „speranță” e un cuvânt
 iubesc pe întuneric vorbind cu mine în gând
 în balta mea cu liniște neagră și peștii din jur
 dansează!

Gorila mea de iarnă

(scrisori lui Lucas)

iubit îmblănit, în brațele tale am dormit
 somnul celor care uită
 când se aruncă în negura visului imposibil
 am trăit goală de voi judecătorii imperfecțiuni
 cu lupa orbului mereu goală
 că ce am nevoie pe insula mea
 în afară de iubirea gorilei și peștii din baltă – ochii
 lui transparenți în care apar atât de frumoasă?

iubitul meu Lucas m-ai salvat din angoasă
 era cald în blana ta păroasă cu parfum de bărbat
 dar vine primăvara
 vom alerga împreună desculți prin iarba udă
 vom dormi cu urechi de cireșe
 vom mai adormi în liliac?

pisici în noapte luptă
 violuri pe gunoaie
 un pește patrulează pe două picioare
 mascați pe trotinete fură poșete
 mă clatin

pe blocul meu de gheață
 din marea gloată care urlă: afară cu voi!

viața e gunoi! vă rog – mă milogesc
 fi-vă milă
 doar o foaie de hârtie să scriu
 bilețel unei gorile cu brațe calde
 și parfum de bărbat pe o insulă de shabath
 sau mai dați-mi o pastilă
 să adorm un veac

În vârtejul ăsta al tău

țipă viața și trăiește și moare
 ca macul sângieru petalele-i transparente
 fluturarea relativă în libertatea-i aparentă

o pisică dungată întoarce capul
 ne privim
 rutina unui trotuar sau frica de a dispărea
 brusc? aproape liberi aproape iubim
 cât o clipire.

Iubire

și au înflorit scaieții azi în liliachiu
 e vremea lor de trăire
 și te-am rugat să mă lași să te iubesc ușor
 să nu te rănesc, să nu te dor
 și norii sunt ai războiului peste noi
 soarele arde și în curând vor ruginii florile
 în pământ – timp de murire.

tu fosta regină, nu mai ești a mea – mi-ai spus
 ai grijă cui îți vei da bucata de carne
 umbra războiului iar ne doare pământul
 eu vreau o nouă înflorire; te tai din mine carne
 crudă, tai curat, războiul amenință indiferent
 inerent
 și doar te rugasem să mă lași să te iubesc ușor
 dorit te-am dorire pe un câmp cu flori
 în vântul
 ce-ți alinta șuvițele rebele, iubire.

Umilința refugiatului în sine

– Când nimeni nu te vede, exiști? aruncat în gloată
 transparent uitat călcat în picioare
 sufocat de duhoare
 ignori impotența simțirii umane.
 concentrat în următorul tău pas
 te agăți cu unghii sângerânde de firul
 unui simplu fîor de durere unicul martor.
 Nu mai există umilință în neputința ta existențială
 întunericul se adună în tine ghem și
 nimic
 nici următorul pas.

▶ **IOANA BURGHEL****e tot duminică**

duminica de azi se încrețește într-un rid
pe suprafața unui gând oarecare
dacă am norocul să fiu inimă până la capăt
pământului din mine îi vor crește direct
toate luminile despre care nimeni n-a vorbit
vreodată!

nimic nu-i de prisos!

nici primăvara, nici ochiul flămândului
nici obrazul cu porțelanul crăpat pe alocuri
nicio istorie niciun regret nici măcar umbrele
din inima colțuroasă
doar el
acest poem sărac
tremurând în târgul de vechituri

Ce mai faci, viață ?

te întreb fără vreun scop
ieri, doctorul a decis să fac niște investigații
(așa a spus – investigații, analizele sunt altceva)
sunau atât de bizar cuvintele încât am vrut
să mă opresc și să-l rog să-mi explice pe litere
medicina mi s-a părut mereu un poem dada
când am plecat, mă ustureau ochii de neînțeles
brusc mi-am amintit că existi ești supărată știu
pe bună dreptate
te-am ocolit și te-am izolat într-un fel de
țară a leproșilor
mă întorc fără să ridic vreun steag alb
în lumină se moare de prea mult gol

Vis pe bucăți

Nu știu cum ar fi fost să-ți fii
aripa aceea dintr-un umăr foarte greu.
De la început am știut amândoi:
dacă îmi desfaci inima în bucăți
acolo sunt toate zilele pe care
nu le-am trăit. Acolo e încă o viață de om! Nu a
mea! Nu a ta! Plouă mult la mijloc de primăvară
și îmi e tot mai frig. Ieri am desenat, în creion,
un vis. Unul care s-a întins peste patruzeci de zile
și patruzeci de nopți. Cineva m-a întrebat
ce-i prostia asta. N-am avut niciun răspuns valid.
Dacă aş fi avut unul oricum n-ar fi contat!
Fiecare își înțelege mâinile și umbra.
Poate nici pe acelea. O femeie era! Într-o împletire
de doi ori doi la infinit! Era o femeie!
Ceva se destrăma în sângele nostru
ca un asfințit într-o sticlă de lampă.

Aștept ploaia

din când în când peste grădini
o pasăre taie aerul cu un țipăt scurt
depărtări opace se clatină leneșe
ca o frânghie de capătul căreia atârână încă o zi
cu cearcăne prea mari

poem desculț

ca o copilărie prea scurtă
un cerșetor la marginea timpului

îți voi dăruî o pereche de pantofi cu tocuri înalte
să înveți cum se calcă-n picioare sufletul lumii
până când sângele difuz va colora lumina
va învăța cuvintele să cânte dincolo de urlet
până când nu va mai fi nimic de neînțeles
în tot acest înțeles.

cândva

am avut un vis pe care l-am tot rostogolit
ca pe Omul de Zăpadă.
Era bine la începutul luminii.
Se aliniau astrele deasupra tuturor
disperărilor.

neguri

Mă răsucesc într-o spirală de fum
oasele îmi zvâcnesc și se strâng
ca într-un corset de iarbă trădată
deasupra
infinita negură toarnă gaz peste rădăcini albe
pe Bulevardul Colentina imaginea linii
trasează fericirile aflate sub semnul întrebării
mult zgomot pentru o felie de aer pur
secată și ramuri scheletice
la capătul dinspre Obor
întâmplări străvezii și zâmbetul încremenit al unei
pisici care a încheiat recitalul tuturor poeziilor
pentru toate cele nouă vieți

Umbre

Cuvintele n-au chip. Ele sunt înghețul și dezghețul
dintre pământ și cer. Uneori le pierdem esența.
Printre aripile noastre șubrede incendiem toate
cântecele de slavă, toate apusurile
îngrozitor de frumoase
traversăm râuri de viață
cu obsesia umbrelor sub pleoape.
Prea mult ne străduim să ajungem acolo unde nu se
mai poate.
Taina fericirii nu este fericirea.
Cuvintele m-au învățat cum să mor .

► ZAMFIR URDĂREANU

Săpun de lux

Niciodată nu putem netezi
aşa cum trebuie.
Pânza face cute
din instinct şi din vocaţie
atrage în cursă pete
şi se justifică cu margini.

Nu putem îndrepta
încolăcirea şarpelui
nici ricoşeuful fulgerului.
Cu noi, geometria
nu e cooperantă
cu atât mai puţin şugubeaţă.

Cu trucurile noastre nu reuşim
să virăm spre extaz
lumina.
Întunericul pătrunde
pe sub uşă
şi ne priveşte lacom
pe gaura cheii.

Niciodată nu ne putem elibera
de lăntişorul cu prejudecăţi
înfăşurat pe carotidă.
Nici în ruptul capului
nu scoatem
de la chei
brelocul de nonvaloare.

Evident
e mai comod
să aderăm la numitorul
comun din colecţia
de obiceiuri.

Albul nu e instruit
cu proceduri de apărare
şi nici nu-l bate gândul.

Noi găsim
drept scuză norii
când ne abandonăm
săpun de lux în ploaie.

Încăpăţânare

Am ratat lansarea
porumbelului în fiecare
dimineaţă.

Am şters oglinzile
până la ţandări.

Am luptat în nori de praf
dar fumul a învins
de fiecare dată.

Am pierdut parola
prin iarbă
cu privirile
am risipit zdrenţe
de peisaje.

În grabă
am strivit grâul
care mi-a răsărit pe talpă.

Nu am găsit cuptor
pe măsura aluatului
frământat obsesiv.

Am refuzat fructul
care mă urmărea
ca să-mi cunoască gustul.
Am traversat toate ploile
cu umbrela virtuală.

Am fost doar martor
la incendii
jur
că ele m-au provocat.

Cu toate acestea
nu mă feresc de următorul accident
şi mă pregătesc sârguincios
pentru viitoarea vină.

Viespea

Avem nevoie de un par
înfipt ca să ne-ncolăcim
vrejul zbuciumat.

Avem nevoie de fisuri în dig
ca să ne inundăm surplusul
care ne obsedează.

Ne trebuie un gândac umil
ca să îl zdrobim
cu talpa.

Avem nevoie de o viespe
ca să ne oblojim umflătura
cu o compresă de iertare.

► MELÁNIA BRICIU ATANASIU

Podul lui Singer

Burghiu, amintirea sfredeleşte lemn tare
plutitor pe bulboane de apă Roşia după ploaie
în care topăiam fără grijă
când premeditam ori recidivam
tot spectrul boacăneler din Lobstein
ciocanul dogarului Aron „nagytata” al meu
din Ştefan colonia minerească
poc-poc poc-poc poc-poc niciodată
familiei noastre nu i-a lipsit vreo doagă
cercurile erau mereu prinse la locul lor
cât aer de sfinţenie aveau mâinile de funingine â
cum luminau când sorbeau supa alburie de salată
Rebeca i-o servea mereu cu o faţă ursuză şi neagră
aşa arăta huila furată de Zghemberi după Cox Hedi
era specialistă în remaiat de ciorapi
se poticneşte dintr-o dată burghiu
nu mai ştiu dacă locuia la Nivelt în blocul artiştilor
ori undeva lângă Tora
cât de mult iubeam ciorapii de plasă ai mamei
pesemne n-aveam bani de buzunar destui
pentru remaiat
cele mai arătoase corsete le cosea Bőzsike
în minuscula-i garsonieră
din blocul turn de la Braia
damele bine din oraş o puteau căuta
până noaptea târziu
avea Bőzsi o mare slăbiciune pentru
parfumul exotic al amorurilor clandestine
atunci îşi lua o pauză de „doua prune”
la Hager mai jos de centru
la Cucu stăteau Poborena
polonezi cu vechime în urbea noastră pestriţă
la alimentară un băieţel venit
din sus de Mătăşecele momârlanilor
cu un cap mai scund decât tejgheaua
cerea vânzătoarei pâine şi marmeladă
stâlcea înadins cuvintele româneşti
pentru că-şi dorea să devină ungur
mândria noastră calea ferată pe care trecea
maiestuoasă
precum o mireasă în rochie cu trenă
locomotiva cu aburi
chiar prin mijlocul oraşului
între cei trei P
primărie, policlinică şi palat
scrâşneau fără odihnă funicularele
deasupra preparaţiei Jiul negru de trudă
verde de silicoză abia se târa

de la Maternitate spre Viscoza
ori invers
tot neastâmpărul mi-l înmuaiam în Canaliş
ori în ştrandul Mineru’
dacă aveam bani de intrare acolo
nicio o săritură în cap nu era destul de înaltă
nici suficient de adâncă
pe drumul spre casă îl întâlneam pe Chichi
Buratina
cel mereu fericit îşi căra cu sârg permanent roaba
cu bulendre şi cartoane
ningea uneori în plină vară cu fulgi de funingine
peste oraş se aşternea o linişte sumbră
ca după o explozie în subteran
doar strigătele ȱiganilor „sticle borcane”
şi bocetul sirenelor adevereau că oraşul mai respiră
încă
chiar şi din uitarea adâncă a morţii
cele mai multe puţuri aveau nume de femei
Victoria Carolina
cel orb de lângă Scoaba lui Matei era Maria
aşa orbeşte uneori memoria
Juliska nénje împinge undeva vagoneti
într-o altă dimensiune mă sfredelesc şi acum
cuvintele ei simple „szép volt nehéz volt igaz volt”
care vin după ani dinspre ea înspre mine
apoi se aează toate în straturi să-mi fie abataj
să-l pot săpa mai târziu cu târnăcopul
ori pickhamerul ca într-o galerie de coastă
vor sta ştiurţurile cu sterilul adunat din viaţa mea
şi casele cu ochi orbi precum iapa lui Gârlopan
cea care ducea cu ştraful mobila pentru case noi
şi sicrie pentru case de veci golite
înghiţite pe jumătate de pământul cu gura ştirbă
şi lacomă după ani când am lăsat în urmă poiana
copilăriei sub Dőglesztő la mină deasupra gheretei
portarului
urla Dictatorul sub vocea spartă a neadevărului
se fisura şi piatra pe Oboroca
amintirea burghiu mai sfredeleşte o dată
până dincolo de rana neacceptării la poarta 5 sud
au ieşit minerii din şut
ochii lucioşi de huilă întunecă mai mult şanţul feţei
praful de cărbune a crescut în fiecare rid
mai jos cimitirul aşteaptă să le acopere oasele
zbuciumul trecutul
lecţiile de vioară pe strada Oficianţilor
supliciu zilelor mele de joi
trebuia să-mi legăn păcatele toate reale
ori închipuite pe puntea şubredă cu doaşte lipsă
spunea mama cine trece pe podul lui Singer
şi nu-şi recunoaşte minciuna
hrană va deveni broaştelor hâde şi verzi
care-l vor trage pe veci în mălul cel negru al Jiului

P R O Z Ă

**GABI GABRINOV
BOGDAN STOICESCU
RAUL SEBASTIAN BAZ
DAN IANCU
ABIE ELENA
DAMIAN SPIRIDON
IOAN GROȘESCU**

▶ GABI GABRINOV

În chip ascuns

Motto: „Cu adevărat Tu ești un Dumnezeu care te ascunzi [...]” – Isaia 45:15

Semaforul se făcu verde. Ioan nu se dădu jos de pe bicicletă și se pregătea să pedaleze pe trecere. Îi făcu semn cu mâna, dar copilul țâșni pe lângă ea și nu se opri decât pe partea cealaltă a drumului, în fața parcului.

– Ioan! Măi, ți-am zis de mii de ori! Când traversezi, trebuie să te dai jos de pe bicicletă! Nu știi niciodată ce nebun vine cu viteză și te ia în plin. Ioan, mă ascultă?

Însă băiatul de șase ani nu părea prea interesat de dojana mamei-sii. Nici măcar nu aștepta să ajungă lângă el, ci se năpusti pe alea largă care se deschidea în fața lui. Era mai răcoare în parc decât pe stradă, chiar dacă norii se îmbulzeau deasupra orașului, grei și plini ca niște ugere, astupând razele soarelui. Laura oftă și își urmări fiul cu privirea până ce dispăru după niște copaci. Ținti din mers o bancă și se așeză acolo. Lăsă geanta de pe umăr și se rezemă de spătarul incomod, căscă și se scutură de friguri. Îi era rece la spate, așa că-și scoase șalul subțire și îl petrecu peste umeri, apoi desfăcu termosul și turnă în cănuța-capac puțină cafea fierbinte. Ioan trecu prin fața ei, pedalând atât de repede încât Laura îl putu auzi gâfâind.

– Mai încet, măi, că o să răcești!

Se obișnuise greu cu viața de acolo, și nu pentru că nu era bine. Era minunat să ai de toate acasă, frigiderul să fie mereu plin, copilul să nu ducă lipsă de nimic, dar în același timp, un dor străveziu îi umbrea inima și-o copleșea mai ales atunci când se uita la fiul ei. I-ar fi plăcut să-l fi născut în România, să-l fi plimbat acum prin toate locurile pe unde umblase ea în copilărie, să-l lase să-și julească genunchii pe aceeași stradă unde se întâlnea ea în serile de vară cu copiii vecinilor, să-l vadă jucându-se pe lunca gârlei de lângă casă, atacând broaștele cu pietre, rupând trestii și imaginându-și că erau săbii falnice care aveau să-l ajute să-și apere castelul de invadatori. I-ar fi plăcut, mai mult decât orice, să-l poată duce la biserica din capătul străzii, așa cum și bunica o dusesse pe ea cât fusese mică, mai ales acum, că se apropia Paștele. Încercase, la un moment dat, să aducă în discuție la cină o foarte scurtă și ipotetică vacanță de sărbători în țară, dar Silviu îi retezase orice speranță.

– Nu e momentul acum, îi zisese, avem

destule pe cap, trebuie să-i schimbăm pașaportul copilului, să ne interesăm de școală, iar tu ai promis c-o să-ți cauți un serviciu, nu?

– Da, păi, tocmai, că...

– Ei, și-atunci?

Și-atunci, tocmai, că mi-ar fi plăcut să mergem în țară înainte să mă întorc la serviciu, fiindcă n-am să-mi pot lua concediu în vară, e prea din scurt.

Dar nu-i mai spusese lui Silviu ce gândea, n-avea rost. El oricum nu înțelegea nimic. Își lăsase capul în jos, înfipsea cu silă furculița în cârnații ăia albi, pe care Silviu îi adora, iar gura i se umpluse cu sucul lor anost și cu textura ca de burete, în vreme ce memoria dospea gustul dulceag-amărui, fraged, al pascăi pe care-o frământa bunica în casă.

– Ioan! Ai grijă, mamă, că dai peste oameni!

Copilul n-o asculta. Era mult prea fericit ca s-o bage în seamă. Pământul nu se zvântase încă după ploile de noaptea trecută, iar el spinteca fiecare băltoacă pe care-o găsea pe pista de alergare, stropindu-și adidașii gumați și pantalonii din fâș, râzând și scoțând limba. Casca roșie de pe cap devenise o lumină fugară, agățată de privirea periferică a Laurei. O pală de vânt o făcuse să-și strângă șalul peste umeri, să-l mototolească la piept. Timpul trecea prea repede. Ioan crescuse și se schimbase. Nu mai era copilașul fâlcos care adormea pe pieptul ei, nu mai era băiețelul care sădea fuga în brațele ei de fiecare dată când se lovea. Șase ani trecuseră ca o clipă, iar de-acum ea nu mai avea nicio scuză să nu meargă la serviciu. Silviu fusese destul de îngăduitor, fiindcă o lăsase să stea acasă și să se ocupe de copil și de treburi. Lucra ca inginer la o firmă unde se făceau uși de garaj automate – el proiecta schițele electrice și superviza montajele. Câștiga bani frumoși, dar cu valul de scumpiri din ultima vreme, cu mărirea chiriei și creșterea prețului energiei, familia lor începea să resimtă lipsa unui al doilea salariu.

Trecuse vremea plimbărilor lungi de la sfârșitul săptămânii, când plăteau o nimica toată pe un plin de rezervor și plecau unde vedeau cu ochii. Olanda era frumoasă și rece, în fiecare anotimp se găsea ceva interesant de vizitat. Însă de vreo doi ani, Silviu se tot eschiva, căutându-și de lucru sâmbăta și duminica, îi servea scuze ca să nu mai iasă din casă, așa că ea era nevoită să-l scoată la plimbare pe băiat de una singură. Laura încerca să nu-l cicălească foarte mult, să nu-l enerveze, fiindcă fusese crescută în credința că femeia trebuia să tacă în fața bărbatului, să nu pună întrebări, să nu-l iscodească, dar chiar și așa, se mai

întreba uneori dacă nu cumva Silviu se vedea pe ascuns cu vreo femeie.

Cu privirea în gol și cănuța în mână, se dezmetici abia când un strop greu îi căzu pe obraz. Își ridică mâna și se șterse cu dosul palmei, apoi sări în picioare. Nu-l mai vedea pe Ioan nicăieri. Începu să-l strige, iar pentru că nu-i răspunse, închise repede termosul, luă geanta și porni să-l caute. Parcul era mare, s-ar fi putut duce oriunde. Îi era frică să nu fi căzut în lac. Porni prima dată spre ponton. Locul de joacă era liber, iar de partea cealaltă a potecii, lacul tremura ușor. Arăta ca o piatră cenușie cu suprafața zimțată. Rațele și lebedele înotau liniștite, fără să se agite, fără să țipe. Liniștea aceasta i se părea rău prevestitoare.

– Ioan!

Vântul se stârni brusc, iar crengile împodobite cu muguri și frunze noi foșniră aproape asurzitor. Laura ocoli întinderea de apă de două ori, dar nu văzu nimic neobișnuit, așa că porni spre cealaltă intrare, cea dinspre grădina botanică. Trecu aproape în fugă pe lângă o pereche de bătrâni ieșiți la promenadă, pe lângă un grup de copii mici, însoțiți de o singură femeie, probabil bona, care râdeau și se agita. Intră pe poarta de metal care ducea spre grădină și dădu peste un băiat creț, îmbrăcat cu haine largi, care mergea cu capul în jos. Avea căștile în urechi și adidași mari, grosolani, în picioare. Îl opri și încercă să-i explice situația, cu puțină olandeză pe care-o vorbea și mai degrabă prin gesturi. Băiatul ridică din umeri și trecu mai departe. Laura se întoarse, îndârjită și supărată pe propriile abilități lingvistice. După ce luă la pas fiecare alee, trecând pe sub cupolele înverzite, susținute de scheleți din lemn, după ce ocoli toate rondurile cu flori ale căror denumiri și proprietăți erau inscripționate pe plăcuțe frumos așezate înaintea lor, după ce alergă până rămase fără aer și aproape că-și pierdu șalul în bătaia vântului care agita copacii, se opri în mijlocul drumului și bătu nervoasă din picior. Ioan nu era de găsit și era doar vina ei. Nu-l urmărise să vadă încotro se ducea. Ar fi trebuit să se țină după el în loc să se așeze să-și bea cafeaua, ar fi trebuit să fie atentă, să nu-l lase să se îndepărteze, ar fi trebuit să-i cumpere nenorocitul acela de telefon pe care îl tot cerea de două luni, să aibă pe ce să-l sune ca să afle unde era. Îi refuza telefonul nu din lipsa banilor, ci din dorința de a-și dovedi sieși că era o mamă bună, care încerca să-l protejeze de ecrane, de gadget-uri, de tehnologia asta care lua mințile tuturor. Văzuse ea ce făceau ecranele și rețelele, cu cât venin umpleau oamenii care, fără să gândească înainte, intrau oriunde, oricând și scriau cuvinte porcoase cu litere mari, jigneau, amenințau și

mințeau, promițând câte-n lună și-n stele. Laura nu vruse ca Ioan să aibă contact cu lumea asta, așa că stabilise niște reguli: fără telefon, fără calculator, fără jocuri, fără tabletă și doar douăzeci de minute pe zi la desene. De altfel, era foarte atentă și la alimentația copilului. Avea grijă să-i dea mâncare sănătoasă: broccoli, afine, avocado, somon, așa cum mâncau, de altfel, toți ceilalți copii de la grădiniță, lucruri pe care ea nu le încercase niciodată până acum, că doar crescuse în curtea bunicii și băuse lapte direct de la țâța vacii, însă Ioan nu cunoscuse aceeași imensă bucurie față de o jucărie nouă, nu cunoscuse mustrarea părintească, răceala firească a unei mamei veșnic obosite, strădania întreținerii unei ogrăzi cu animale. Avusese de toate, i se făcuseră toate poftele și poate că de aceea n-o asculta niciodată. Dar toate astea nu contau. Deveniseră, dintr-odată, o insignifiantă problemă.

Ajunsese deja în partea din spate, acolo unde parcul înceta să mai fie o adunătură de copaci și alei distribuite în jurul unui petic de apă și începea să se ramifice într-o pădure deasă, de stejari înspăimântător de înalți, fioroși, cu frunzele întunecate. Îl mai strigă o dată pe Ioan, cu vocea gătuită de lacrimi, iar când nu-i răspunse nimeni, puse mâna pe telefon și îl sună pe Silviu.

Laura ajunsese acasă prima. Mersese atât de repede încât parcursese cei doi kilometri care despărțeau casa lor de parc în mai puțin de douăzeci de minute. O usturau tălpile, o înțepau gambele iar inima i se răsucea în piept ca un pumnal. Însă nu vărsă nicio lacrimă. Își impuse să-și păstreze firea, să rămână calmă, logică și coerentă ca să le poată furniza polițiștilor toate detaliile de care aveau nevoie. Când ușa se deschise din nou, Silviu se repezi și o lovi cu palma peste față. Maria nici nu clipi. Își duse mâna la obraz și își pipăi pielea care frigea, dar nu-și privi în ochi bărbatul. Îi era rușine, era vina ei că băiatul dispăruse.

– Dacă a pățit ceva Ioan, te omor cu mâna mea, scuipă el printre dinți, apoi se îndepărtă de ea, își petrecu degetele răsfirate prin părul des, încărunțit.

Se auzi soneria și se năspuți spre scări. Echipajul de poliție ajunsese mai repede decât se așteptase. Laura deschise geamul balconului și se aplecă mult peste pervaz, sperând să prindă frânturi din conversația lui Silviu cu cei doi agenți, o femeie blondă, cu părul prins în coc și un bărbat scund și pântecos, cu un început vizibil de chelie. Ambii vorbeau repede și cu accent, iar ea nu înțelegea mare lucru, dar nu se putea clinti de lângă

geam. Presupunea că Silviu le explicase situația, cel puțin atât cât înțelesese de la ea la telefon. Agenții păreau nemulțumiți; femeia își nota ceva pe un carnețel, încrunțată, iar bărbatul își petrecuse brațele peste piept și se fâșia de pe un picior pe altul, punând întrebări la care Silviu răspundea prompt. După ce agenții se urcară în duba poliției, închise repede geamul și se duse în bucătărie.

– Trebuie să mergem la secție, vor să-ți ia declarația, răsuflă soțul ei, intrând în casă. Le-am spus că nu știi să vorbești și vor chema un traducător autorizat de la primărie. Între timp, au trimis o echipă de căutare în parc. Dacă-l găsec, ne sună.

Laura nu-și putea ridica privirea din podea. Voia doar să urle și, cu cât se abținea mai mult, cu atât urletele nestrigate i se îngrămădeau în gât, răsucindu-i-se printre corzile vocale, blocând aerul să intre și cuvintele să iasă. Simțea o durere amară în spatele ochilor și o neliniște care-i provoca mâncărimi pe piele. Niciodată nu mai trăise o asemenea spaimă, niciodată nu-și imaginase că Ioan ar fi putut pleca pur și simplu de lângă ea.

Pentru că-l dăduseră la grădiniță de mic, băiatul prinsese puțină olandeză, dar Maria nu-și dădea seama dacă ar fi fost în stare sau nu să-i poată explica unui străin de pe stradă că se pierduse de maică-sa. Dacă s-ar fi întâmplat în România, și-ar fi găsit băiatul imediat. Ioan ar fi știut să spună că se pierduse și să ceară să fie dus acasă sau la poliție. De fapt, dacă ar fi locuit în orașelul în care se născuse Laura, nici nu s-ar fi pus problema să se rătăcească vreodată, orașul fiind atât de mic încât putea fi parcurs pe jos dintr-un capăt în altul într-o oră. Acolo, toată lumea cunoștea pe toată lumea, era imposibil să te pierzi, chiar dacă existau și cartiere cu străduțe mai întortocheate și multe ganguri care scurtau distanțele.

Scutură puternic din cap și se ridică de pe scaun. Nu, nu se putea, trebuia să-i găsească copilul, trebuia să-l aducă cineva pe Ioan acasă. Silviu își aprinse o țigară, trase cu sete câteva fumuri, apoi strivi chiștocul în scrumieră și îi zise să se grăbească. În două minute, erau deja în mașină. Peste alte cincisprezece, ajunseră la secție.

Agentul de la recepție se uită la ei ca la poarta nouă când Silviu îi spuse pentru ce veniseră. Chemă un coleg care-i conduse într-o sală de ședință, în mijlocul căreia se afla o masă mare, înconjurată de scaune capitonate. Laura își lăsă geanta pe scaun și începu să se plimbe prin sală, iar Silviu se așeză, cu mâinile împreunate, și își afundă capul între umeri. Ceva mai târziu, apărură doi agenți și două doamne îmbrăcate la costum. Se

prezentară, dădură mâna cu Silviu și începură să turuie. Debitul cuvintelor care ieșeau din gura uneia dintre femei o înspăimânta pe Maria. Când o auzi pronunțându-i numele copilului, Ioan Mărgineanu, cu accentul acela oribil – *Io-an Mar-ghi-nenu*, deformând numele sfânt al copilașului ei, strânse pumnii până-și înfipse unghiile în carne.

– Spune-mi și mie ce zic, îi ceru ea lui Silviu.

– Sunt de la asistența socială. Vor să facă o anchetă.

– Doamne, Măicuța Domnului, apără și păzește! izbucni ea și începu să se închine. Pentru ce naiba? Nu caută copilul?

– Îl caută în tot orașul, au sunat la spitale, la primărie, la centrele de tineri, de bătrâni, la benzinării, toată lumea e în alertă. Sunt două echipaje în parc, cu câini și stații după ei. Ascultă aici la mine, dacă ne iau aștia copilul din cauza ta, te joc în picioare. Vezi că nu suntem în România, la mă-ta acasă, să stea cineva la discuții. Aici, dacă nu te consideră părinte bun, îți iau copilul cât ai clipi.

Laura simți cum i se transformă picioarele în gelatină și se lăsă moale pe un scaun. Îi era rău. Măinile îi tremurau și o înțepa inima la fiecare respirație. După ce Silviu mai discută cu doamnele câteva minute, acestea îi întinseră un teanc de foi și un pix, apoi ieșiră din sală, împreună cu poliștii. Ea nu mai îndrăzni să întrebe ce scria pe foile acelea. Bănuia deja. Numai când se uita la ele o încolțea groaza. Rămaseră în sală până seara târziu. Din când în când, un agent mai venea la ei și le spunea că încă nu-l găsiseră. Abia pe la zece, fură trimiși acasă. Cum nu putea dormi, își făcu un duș și se izolă în sufragerie, învărtind cheia în broască.

Luă cele patru albume mari din vitrină și începu să se uite la poze. În primul album pe care-l deschise, îl văzu pe Ioan la câteva secunde de la naștere. Era în sala de operație, întinsă pe masă, acoperită de cuvertura verde, sterilă, iar bebelușul stătea chircit de-a latul pieptului ei. Avea pielea de un gri vânat, pumnii încleștați și urla din răsuputeri. Își aminti chinul prin care trecuse vreme de două zile, durerile crunte, dezamăgirea că nu-l putuse naște așa cum a lăsat Dumnezeu, că trebuieră s-o taie ca să-l scoată, altfel ar fi putut muri amândoi.

Își petrecu buricele degetelor, suspinând, peste fiecare poză în care Ioan plângea, râdea, gângurea, mânca, dormea, mirosea flori sau atingea copaci, sărea în băltoace, se urca pe prima lui bicicletă, cădea în zăpadă, alerga pe alei, se juca alături de alți copii la groapa cu nisip, cânta în cor la grădiniță. De la o pagină la alta, puiul ei mai

creștea cu o lună, și încă o lună, apoi cu ani. Văzu pozele de la fiecare aniversare a lui, cea de un an, de doi, de trei, ziua în care făcuse primii pași, ziua în care învățase să sară coarda, ziua în care se îmbrăcase singur.

Toate zilele acelea, înghesuite între copertele de carton frumos decorate, reprezentau cea mai de preț comoară a ei.

După trei zile fără vești și două nopți în care nu pusese geană pe geană, Laura se convinge că era ceva necurat la mijloc. Copilul ei n-ar fi dispărut așa, pur și simplu, de parcă l-ar fi înghițit pământul. Sigur fusese răpit, cine știe pe lângă ce fel de infractori nimerise sau cine-l momise în vreo mașină și-i făcuse de petrecanie. Se târî în bucătărie și aprinse candelile, îndreptă icoanele cu chipul Maicii Precista, se închină, se rugă cu lacrimi în ochi, fără cuvinte, doar cu mâinile împreunate și cu ochii pironiți în tavan, de parcă de acolo trebuia să răbufnească, din clipă în clipă, mântuirea, salvarea, de parcă Iisus se pregătea să coboare din ceruri și să i-l aducă pe Ioan. Când primiră telefonul de la secție, nu știu cum să se îmbrace mai repede și sfârși prin a-și lua tricoul pe dos. Silviu nu-i dădu nicio atenție, ci conduse la fel de tăcut cum fusese și în ultimele zile. La poliție aflară că cineva găsise bicicleta în parc. Era bicicleta lui Ioan, Laura o recunoscuse după stickerul acela cu Paw Patrol, lipit pe cadru încă din ziua când îi serbaseră onomastica, iarna trecută. Chiar ea i-l lipise acolo.

– Dar Ioan?

– Nu l-au găsit. Fac tot ce pot, echipele caută în continuare prin tot orașul, acum sunt mai multe. Nu e nici la spital. Nu e nicăieri...

Vocea lui Silviu se frânse odată ce bărbatul se trânti pe scaun. Apoi, pe neașteptate, izbi cu pumnii în masă și înjură. Femeia tresări și își feri privirea. Îi era frig, simțea o răceală neverosimilă luându-i cu asalt trupul, un fior care i se insinua perfid în oase, în mușchi, în sânge, un blestem care se pregătea s-o devoreze.

Vreme de o săptămână, căutările asidue continuă, însă fără niciun rezultat. Inspectorul general le explicase faptul că, de regulă, cu cât trecea mai mult timp de la incident, cu atât șansele de a-l mai găsi deveneau tot mai mici, iar în fiecare dimineață, când crăpa de ziuă, Maria se ridica de pe canapeaua unde zăcuse toată noaptea, cu trupul scăldat de sudori reci, cu așternutul făcut pungă sub ea, și mai că-i venea să ocărăască soarele și lumina și zorile și florile primăverii care pocneau din muguri pe crengile castanului din spatele casei lor. Se uita la icoane când cu ciudă, când cu

îndurare. Slăbise într-o săptămână cât nu reușise să dea jos în aproape șapte ani, după sarcină. Nu mai pusese gura pe mâncare, abia dacă sorbea câte un pic de apă și își petrecea zilele închisă în casă, cu perdelele trase, cu mățaniile în mână, tămâind și vorbind cu sfinții. Silviu fusese nevoit să se întoarcă la serviciu și nu-i mai vorbea. Într-o seară pe ușă, se descălța, se dezbrăca, mânca ce găsea, se spăla, totul cu gesturi mecanice, de parcă sufletul îi părăsise trupul și acesta rămăsese doar o cârpă mânuită de un păpușar invizibil.

De Paști, se duse la biserică, dar nu la cea din oraș, cea catolică. Era o biserică ortodoxă într-un orașel din apropiere, la vreo douăzeci de kilometri, și slujea acolo un preot român cu mult har. Participă la slujba de Înviere împreună cu alte patru femei, rugându-se în permanență ca Ioan să fie găsit. I se părea ciudat să vadă o biserică atât de mare și de goală, nu pomenise nicicând așa ceva. În copilăria ei, la denii și în noaptea de Înviere, biserica dădea pe din afară de lume, flăcările lumânărilor aprinse umpleau cimitirul. Când preotul o chemă să-i dea anafura și mirul, Laura îi explică pe scurt situația și-l rugă să-i deschidă Cartea. Preotul o mângâie cu blândețe, o chemă peste o săptămână și îi tăie chitanță cu două sute de euro. Se duse din nou la biserică la data stabilită, iar prima dată, se spovedi.

– Am păcătuit, părinte. Cu gândul, cu vorba și cu fapta. Am fost o soție rea pentru soțul meu, altfel nu-mi explic de ce nu mă mai iubește, de ce doarme separat, de ce nu mă mai mângâie, iar acum, de când..., acum nici nu mă mai bagă în seamă, trece pe lângă mine de parcă aș fi o statuie.

Eoul vocii ei gătuite de lacrimi se prelingea pe pereții înalți de piatră, răspunzând parcă din altă lume. Sfinții din icoane o țintuiau cu ochii lor pictați, imobili.

– E mare păcat, fata mea, mai ales în aceste clipe grele. Ar trebui să-ți întrebi bărbatul cu ce i-ai greșit, ca să afli și cum să-i ceri iertare. Dacă el te va ierta, atunci și Domnul te va ierta.

Pe urmă, îi deschise Cartea și-i citi din ea și îi spuse că avea să-și vadă din nou fiul, dar nu știa când.

– Dumnezeu lucrează în chip ascuns, îi zise preotul.

Pe drumul spre casă, în autobuz, Laura se gândi că, uneori, Dumnezeu n-avea milă de proști, că pe Dumnezeu nu-l interesa câtuși de puțin că puiul ei dispăruse de aproape o lună de zile, că polițiștii răscoliseră orașul, cazul trecuse sub jurisdicția poliției regionale, că apăruse în presă și la televizor, că intervenise ambasada României, că li se cereau interviuri și poze și detalii, că toată

lumea ei se răsturnase și că nu mai putea îndura o altă zi în care să se dea jos din pat și să trăiască și să respire ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, că nu mai putea suporta să strângă la piept perna copilului în fiecare seară, să-i miroasă hainele, să-i aranjeze jucăriile de parcă Ioan avea să intre din clipă-n clipă pe ușă și-avea să se joace cu ele.

Într-o seară, când Silviu veni de la lucru, îl aștepta la bucătărie. Îi zise că voia să plece în România definitiv, că nu se simțea bine acolo, că nu înțelegea limba, că nu mai suporta să tot vadă străini intrând pe ușă, agenți de la asistența socială care se ocupau de caz, polițiști fără vești, diferiți reprezentanți ai firmelor caritabile care se ocupau cu ajutorarea femeilor vulnerabile, angajați de la Crucea Roșie, măicuțe de la biserica catolică, pe oricine, numai pe Ioan nu. Silviu ridică din umeri.

– Ce pot să-ți fac eu? Nu te pot ține cu forța.

– Măi, dar ție chiar nu-ți mai pasă deloc de mine? urlă ea, izbind cu palmele în masă în timp ce se ridică. Ce s-a întâmplat cu tine? Ar fi trebuit să ne sprijinim reciproc în perioada asta, ar fi trebuit să plâng pe umărul tău, să-mi spui că o să fie bine, că o să-l găsim, chiar dacă știi că nu e adevărat! Ce ți-am făcut de te porți așa? Zi-mi! Ai pe alta, nu-i așa?

Silviu tăcu și rămase cu privirea în jos. Laura sduse prima dată în camera lui Ioan, se așeză pe patul lui și îi mai miroși o dată lenjeria. Parfumul copilului ei se risipise. Deschise dulapul și își trecu mâna peste hainele frumos împăturate. Alese un tricou cu dalmațieni, pe care ea i-l cumpărase într-o zi când căzuse pe stradă și își julise genunchiul. Își aminti cum îi sărutase rana și cum scotocise prin geantă după un plasture, cum îi dăduse apă și-l privise cum înghițea nervos, cu fața roșie de plâns. Avea cinci ani atunci și își pierduse primul dinte din față.

Degetele i se strânseseră pe genunchi, căutând să simtă părul lui moale și ușor ondulat. Nu mai avea putere să plângă, așa că se duse în dormitor și începu să-și facă adune lucrurile din șifonier. Se mută apoi în sufragerie. Tocmai așeza albumele cu poze într-un troler mai mare, atunci când auzi bătăi repezi în ușă și își ridică ochii spre ceas. Era zece fără un sfert. Se ridică de pe vine, întrebându-se cine putea să fie la ora aceea. Nimeni nu venea atât de târziu. Casa era amortită, nu se auzea niciun trosnet de mobilă, niciun sunet din baie. O singură lampă oarbă era aprinsă pe hol.

Laura se uită întâi pe vizor, dar nu văzu pe nimeni, însă chiar atunci, mâna mică ciocăni din nou. Când deschise ușa, o durere violentă îi sfârtecă pieptul și icni, ducându-și ambele mâini la

gură. Tremurând, cu ochii cât cepele, abia ținându-se pe picioare, reuși totuși să tragă de clanță cât să deschidă ușa mai larg. În fața ei, Ioan, îmbrăcat exact ca în ziua în care îl pierduse, fără casca roșie pe cap, murdar de noroi pe haine, obosit și plâns, dar, în rest, întreg și sănătos, își ridică fruntea, timid.

– Doamne, Dumnezeu! strigă femeia, prăbușindu-se în genunchi și întinzând mâinile spre el. Copilașul meu! Unde-ai fost, mamă, unde-ai rătăcit atâtea zile?

Ioan schiță un zâmbet fragil și-o privi cu ochii goi. Silviu, speriat de strigătele ei, ieși repede din bucătărie.

– Puiul meu! țipa Maria, hototind de plâns. Unde-ai fost, mami?

Copilul mormăi ceva, iar mama lui icni și se zgudui de plâns. Îl cuprinse în brațe și inspiră cu putere parfumul trupului mic și asudat, sărută mânuțele murdare, cu unghiile lungi și înnegrite pe dedesubt. Cu cât îl privea mai bine, cu atât lua seama la zgârieturile care i se adânceau în pielea gâtului, la jăliturile de pe față, la cearcănele adânci care-i schimonoseau trăsăturile, făcându-l să pară supărat.

N-avea cum să fie supărat, doar venise acasă, iar ea era atât de fericită, de recunoscătoare, încât uită să se întrebe cum de reușise să ajungă de unul singur, cum de nu era însoțit de vreun agent sau de o altă persoană, și începu să le mulțumească în gând tuturor sfinților care-o ascultasera și-i trimiseseră copilul acasă. Vru să-l tragă pe Ioan în casă, dar copilul nu se clintea.

– Haide, mami, intră, hai să-ți dau ceva de mâncare. Of, iubitul meu! Ochișorii mei!

Îl mângâia cu mișcări stângace, tremurând, simțind cum i se ridică un fior fierbinte din pântec. Lacrimile îi șiroiau pe obraji și-i înțețosau privirea. Ioan era rece, probabil că îndurase de unul singur tot frigul din nopțile care trecuseră. Îl trăgea de mâini, îl chema la ea, dar copilul nu se clintea din loc.

– Silviu! Bagă copilul în casă, uite, e înghețată bocnă, i-o fi foame, Silviu!

Maria își duse mâna la gură, încercând în zadar să-și astupe hohotul care-i alunecă printre degete. Vru să-l tragă iar spre ea, să-l strângă la piept, dar copilul se smuci. Soțul ei, în schimb, înghiți în sec. O picătură de sudoare îi traversă tâmpla. Se dădu înapoi, clătinând din cap. Nu știa ce să facă. Se lăsă pe vine încet. Îi puse întâi o mână pe umăr, apoi și pe cealaltă și încercă s-o tragă în brațele lui.

– Nu e nimeni la ușă, Laura. Hai sus, hai să te liniștești.

► BOGDAN-LUCIAN STOICESCU

Salutări de pe litoralul românescul... (I)

Se spune că există o nostalgie a paradisului pierdut, care este copilăria.

În realitate, copilăria este locul de refugiu al problemelor insolubile. **Marin Preda** – „Posibilitățile romanului”

Marea

N-aș putea spune că-s amorezat lulea de mare. Însă nutresc un anume *sentiment* inefabil pentru ea – care de multe ori, ca și în cazul de față, se transformă, brusc, în *dor* – generat nu neapărat de acea copleșitoare vastitate acvatică în sine, ci, mai cu seamă, de locurile și oamenii acestora, peste care respira ei se așează, ca o învăluitoare și răcoroasă boare, aidoma unei nevăzute și abia perceptibile vibrații, peste întreaga fire: plajele brăzdate de umbrele alungite ale clădirilor sau ale copacilor de pe țărm pierzându-se în undele etern-mișcătoare, verzi-sinilii ale apei, în ceasurile tihnite de dinaintea înserării; apoi falezele semețe, aidoma zidurilor unei vechi cetăți, care amplifică țipetele pescărușilor, franjurate acestea de lungi semnale cu sonorități de tulnic ale sirenelor vapoarelor adăstare în larg, undeva pe linia orizontului, acolo unde văzduh și ape-s totuna dar mai cu seamă străzile labirintice, pavate cu piatră cubică, ori macadam, copleșite de-o liniște celestă, sub acea ireală lumină arămie a amurgului unei zile de toamnă. În acele clipe nepereche din amurg, când doar pulberea diafan-aurie a soarelui blînd catifelează orice contur, atunci și numai atunci în aer vibrează poezia, amirosind a alge, a nisip și-a amintiri sărate... Atunci pare că însuși timpul se oprește din curgerea-i firească, împietrit undeva pe acele străduțe care-ți urcă sau coboară pașii, dinspre sau înspre mare, printre casele din alte vremuri rînduite cumînți pe lături, vegheate cu pioșenie, parcă, de vechea biserică elenă, splendid surprinsă în tonuri picturale suave, filigranate translucid de penelul – atît de sensibil și atent la detalii – prietenului meu Dan Ciachir, în proza sa «Treptele mării»: *Nu era nimeni în biserica grecească din Constanța, sau o fi fost femeia de la pangar, însă nu i-am simțit prezența. Când am ieșit afară, trecuseră acele minute care despart ziua de seară: se aprindeau luminile, iar zgomotul valurilor se auzea acum distinct. Oprit în loc, cu ochii spre apă, s-ar putea să fi avut atunci*

sentimentul mării și poate și ispita Răsăritului, indusă de dulcea decrepitudine a bisericii elene din Constanța.

Majoritatea acestor imagini mi s-au fixat în memoria afectivă încă de la sfîrșitul anilor '70 ai secolului trecut (cei mai lipsiții de griji ai copilăriei și ai adolescenței), cînd în fiecare vară, alături de părinți sau bunici, îmi petreceam în fiecare vară, două-trei săptămîni în Constanța și Mamaia iar mai tîrziu, în Eforie Nord sau Sud (sau Carmen Sylva, cum era numit acesta din urmă pe vremuri și cum îi plăcea bunicii să-i spună).

Mamaia

La sfîrșitul lunii august a anului 1971 aveam treisprezece ani (împliniți cu cîteva luni în urmă) și mă aflam împreună cu părinții la „mare”. La Mamaia, unde de data aceasta ajunsesem nu cu un troleibuz supra-aglomerat de la gara din Constanța, ca-n anii trecuți, care se tîra ca un limax pe bulevardul V.I. Lenin, așa cum se numea interminabila arteră constănțeană pînă-n 1990, ci cu o *Dacia 1300* nou-nouță pe care ai mei de-abia și-o cumpăraseră. Aveam cazare la hotelul *Parc*, cea mai înaltă clădire de atunci din stațiune (sau cel puțin așa mi se părea ea mie, cu cele 14 etaje ale sale), unde îi plăcea foarte mult mamei să se răsfețe, din varii pricini foarte juste: era extrem de aproape de plajă, la nici 50 de metri, era foarte luxos, la restaurantul propriu se mîncea foarte bine, dotările erau noi, elegante și funcționale iar lucrul cel mai important, personalul era foarte instruit și se purta impecabil cu vilegiaturiștii.

Ce mai tura-vura, atmosfera era nespus de agreabilă și civilizată. Iar dacă te „descurcai” (din acest punct de vedere, maică-mea a fost întotdeauna extrem de talentată, descurcîndu-se întotdeauna) – cu alte cuvinte dacă îi strecurai discret recepționarului cînd îți făcea cazarea, pitită în buletinul de identitate, o bancnotă de 50 sau 100 de lei (sume măricele pentru acele vremuri) și de restul îi făceai complice cu ochiul sau îi zîmbeai șarmant – căpătai o cameră țăis, cu totul alta decît cea care îți fusese rezervată pe „biletul de odihnă” (în ciuda anunțurilor aflate la tot pasul, care te avertizau cu litere de-o șchioapă că nu mai sînt locuri de cazare!), de pe a cărei largă terasă-balcon, cufundat în confortabile șezlonguri, admirai nestingherit splendida panoramă a stațiunii. Bașca faptul că puteai scruta, pînă hăt, la muchia orizontului, eventual înarmat cu un binoclu, cele două întinderi de apă – la dreapta Marea iar la stînga limanul Siutghiol sau Ghiolul Mare, cum îi zic localnicii, pe care se afla atunci (nu mai știu

dacă și acum), un restaurant cu specific pescăresc, amplasat pe Insula Ovidiu, la care se ajungea doar cu un vapoaraș elegant – peste care am văzut eu cele mai frumoase răsărituri (și apusuri îi egală măsură) de soare ce mi-au fost vreodată date. În astfel de clipe inefabile, de început de lume parcă, soarele mi se părea că se ridică încet-încet direct din apele mării pentru ca în amurg, să se cufunde cu aceeași lentoare în apele lacului Siutghiol, care răspindeau un puternic iz de nămol, la ceasurile înserării

Nu o dată m-am întrebat, cu mintea copilului de atunci, cum de apele mării nu se scurg în lac sau viceversa, atât de îngustă mi se părea fișia aceea de pământ de doar 300 de metri lățime și lungă de vreo 8 kilometri (un *grind*, cum aflasem eu că-i spune din manualul de geografie), pe care se întindea splendida stațiune cu hotelurile și magazinele ei elegante (cochetele clădiri ale *Cazinoului* și hotelului *Rex* detașându-se printr-o sobrietate plină de bun gust, cu o arhitectură modernă, în ciuda vârstei lor venerabile), plină de vegetație, cu plaje largi cu nisipul cel mai fin de pe întreg litoralul, curată, o adevărată oază de lux, calm și voluptate, vorba pictorului...

Cred că în acel sfârșit de august al anului 1971 – știind io cu burta la soare și prăjindu-mă sub supravegherea atentă a mamei, întins cât eram de lung pe un cearșaf, avînd dedesubt nisipul cel mai fin de pe tot litoralul nostru – m-am întrebat pentru prima oară, în timp ce răsfoiam plictisit un ghid turistic al județului Constanța, de unde vine numele Mamaia, purtat de această mică stațiune, despre care în acea cărțuție se spunea orice, numai de ce e numită așa, nu...

În toamna aceluiași an, după începerea școlii, aveam să aflu, într-o recreație, chestionîndu-l pe regretatul meu profesor *Ion Mărcușanu*, fie-i țărîna ușoară! (cu care făceam orele de istorie la „Liceul nr. 2”, cum se numea pe atunci Colegiul Național „Mihai Viteazul” de azi și unde eram elev de gimnaziu), care nu numai că mi-a relatat cu lux de amănunte etimologia respectivului substantiv propriu, ba, mai mult, după ce și-a încheiat luxurianta tiradă, mi-a dat ca temă de casă să o scriu pînă ora viitoare, sub forma unei compuneri, în rezumat, nu mai întinsă de o pagină și jumătate-două de caiet. Noroc că fusesem ochi și urechi la ce-mi spusese profu’ și reținusem, doar cu cîteva mici omisiuni, aproape tot. Am încasat și un nouă pe chestia asta, notă enormă, pe care domnul profesor o dădea extrem de rar. În pauză, m-a luat deoparte și, în șoaptă, cu o undă de îngrijorare în priviri, m-a întrebat dacă a mai citit cineva lucrarea mea. I-am zis că nu și atunci a zîmbit șugubăț, ușurat, parcă, după care a rupt acea

foaie dublă de caiet dictando, făcînd-o mii-fărîme, pe care apoi le-a băgat în buzunar. Mi-a mai zis să nu fiu supărat că nu-mi dă lucrarea, dar că o *anumită parte* din ceea ce scrisesem eu acolo nu era *de bine* și că *o să înțeleg io cînd o să mă fac mare*, de ce. Mult mai tîrziu am priceput eu că acea „parte” era tocmai cea în care eu povesteam despre ce-au făcut și-au dres regii României la Mamaia, pînă-n 1944, regi despre care manualele noastre de istorie nu pomeneau deloc, deoarece comuniștii nu-i aveau la lingurică pe acești monarhi... Nu i-am mai zis domnului profesor că păstrasem ciorna (în creion) a compunerii mele, împăturită într-un caiet, pe care însă mi le-a aruncat mama, la un moment dat, împreună cu alte hîrtoage!

Bref, așa am aflat io că numele stațiunii n-are nici o legătură cu substantivul comun „mamaie” (bunică) ci că el derivă de la un nume propriu turcesc, „Mamaikyoi”, care apărea și pe o hartă statistică rusească de pe la 1855. În limba turcă, „mai” înseamnă „unt”. Iar „kyoi”, sat. Asta, probabil, pentru că în cătunul aflat, cîndva, în zona stațiunii, pe malul lacului Sîutghiol, turcaleții păstoreau turme de oi (din al căror lapte făceau și unt), deoarece acolo găseau, oameni și animale, apă bună de băut. Savantul Nicolae Iorga e de altă părere: că numele ar fi de origine tătară, dat de cel al Hanului Crimeii, *Mamai*, căpetenia *Hoardei Albastre*, din a doua jumătate a secolului al XIV-lea. Turcă sau tătară, mi-era tot una. Eu, oricum ar fi fost, eram foarte mulțumit: aflasem cum devine cestiunea cu Mamaia mea...

Așadar, în acel sfârșit de august al anului 1971, stăteam întins pe cearșaf, sub razele unui soare blajin, așteptînd să treacă repriza de timp afectată „bronzatului uniform” (o oră, cîte 15 minute pe fiecare parte a corpului, conform calcului precis făcut de tata!), așa cum îmi predica maică-mea de alături, pitită sub o pălărie de plajă cu borurile largi și privindu-mă orbește din spatele unei perechi de ochelari de soare cu lentile fumurii. Sigur că nu-mi plăcea să sfîrîi la soare, perpelindu-mă pe nisipul încins aidoma unui cîrnaț într-o tîgaie, nici măcar cinci minute. Cărui ciutan de vîrsta mea i-ar fi plăcut? Dacă-ar fi fost după mine, n-aș mai fi ieșit deloc toată ziua din apă, în care atunci cînd intram și nu mai dădeam semne că aș avea cea mai vagă intenție s-o părăsesc, era trimis tata, mult mai convingător, care cu un strigăt de luptă gutural și cu un gest scurt din mîna dreaptă (ceva între salutul nazist și cel roman!), mă poftea afară. Ieșeam, n-aveam încotro, cam dîrdîind, cu buzele vinete (deși apa mării era caldă, avea 24–25 de grade, așa cum scria cu cretă pe-o tablă la punctul de salvamar (unde eram trimis periodic să

văd „temperatura aerului și-a apei”) și cu palmele zbîrcite din pricina saramurii marine în care mă bălăcisem aproape un ceas. Ritualul cu cititul temperaturii apei, era, așa, cam de sanchi, absolut inutil, atîta vreme cît la fiecare oră, la buletinele de știri de la *Radio Vacanța*, care se auzea tot timpul, cam gîjîit, e adevărat, din pîlniile unor megafoane amplasate pe esplanada din fața Cazinoului (pe plaja din dreptul elegantei sale siluete aveam noi loc de campare) se anunțau aceste informații dar trebuia să-i fac plăcerea tatei, care era din naștere un maniac al cifrelor exacte și-un tipicar de-o punctualitate de ceasornic elvețian, pe care mulți i-o admirau, dar care pe mine mă scotea din țîțîni (sora lui mai mare, adică draga mea mătușă și nașă, Lizica, mi-a mărturisit odată, cînd eram mai măricel, rugîndu-mă să n-o dau de gol, că în liceu tata era poreclit *Fișic*, pentru că, fiind și „casier”, strîngea monedele pentru „fondul clasei”, pe care apoi, meticulos, le așeza una peste alta și le înfășura în hîrtie, făcînd niște mici cilindri, pe care apoi scria valoarea, numitele *fișicuri*). Mă tolăneam pe cearșaful meu, așa ud și plin de nisip cum ieșisem din apă, pe burtă, după ce-mi puneam pe cap o cipilică din bumbac alb, cu borurile rotunde (aidoma celor de salvamar, dar mai mică), direct pe părul ud, prin care de multe ori aveam nisip și fire de alge, spre iritarea maică-mi, care se întreba ca pentru ea, însă suficient de tare ca s-o audă și delfinii din larg, că oare cu cine-oi fi semănînd io atît de îngălat că, la vîrsta mea (aveam 13 ani împliniți), încă n-am învățat să folosesc dușul și prosopul. Eh! Sigur că știam să le folosesc, dar n-o făceam așa, de-afurisit, protestînd, astfel, în mod tacit, că m-a scos din apă, hehehe...

Îmi plăcea mult imensa plajă din Mamaia acelor ani. Din multe motive, nu numai pentru că nisipul era foarte fin, curat și înțesat cu o puzderie de scoiculițe și melcișori microscopici. Îmi mai plăcea și faptul că apa se adîncea foarte departe în larg. Mă plictiseam pînă ajungeam la geamandură unde, evident că nu mai atingeam pămîntul cu picioarele dar eram proțăpît bine într-un colac mare, zdravăn, din cauciuc natural (al cărui miros îl simt în nări și acum), care întruchipa o broască țestoasă.

Stînd eu, așa, tolănit la soare, pe cearșaful meu, întins pe burtă, cu cipilica de salvamar pe părul ud, plin de nisip și firisoare de alge verzi sau brun-roșcate, abia ieșit din valuri, priveam fix cum se evaporă picăturile de apă sărată, strălucind în razele soarelui ca niște mici diamante efemere, pe pielea mea care se rumenise zdravăn, în ciuda cele doar două sau trei zile de cînd descinsesem, în acel sfîrșit de august al anului 1971, alături de ai mei, la

Mamaia, pe *Litoralul românesc al Mării Negre*, așa cum scria pe mai toate cartolinele ilustrate care se decolorau scorjite pe tarabele vesele ce împînzeau de la un capăt la altul stațiunea. Mă distrau foarte tare aceste cărți poștale ilustrate pe care scria, aproape invariabil, *Salutări de la Mamaia* (sau numele localității unde erau făcute fotografiile), iar dacă erau imagini ale mai multor stațiuni, formula devenea *Salutări de pe litoralul românesc al Mării Negre*.

Toate bune și frumoase, da' de ce și „românesc”, continuam io să mă întreb cu mintea mea de țînc, atîta vreme cît vilegiaturiștii români știau despre ce litoral e vorba iar cei străini, habar n-aveau românește și nici nu-i interesa, iar celor cărora le erau trimise urări în țările lor de baștină sau de aiurea, nici atît. Mister...

Apropo de turiștii străini. Mamaia încă rămăsese, la sfîrșitul anilor '70 ai secolului trecut o stațiune șic, pentru elite sau mai bine zis, pentru ai mai cu dare de mîină. Asta și datorită dezvoltării sale grație construirii unor magazine și hoteluri luxoase (cu celebrele *Parc* și *Perla* în frunte, care păreau cele mai fătoase cu cele 14 etaje ale lor) și amenajării unor locuri de agrement funcționale și în ton cu cerințele vilegiaturiștilor români dar îndeosebi cu ale „vesticilor”, cum li se spunea atunci francezilor, nemților, italienilor sau nordicilor, care plăteau gras, în valută, sejururile lor dar mai ales pentru plajele sale cu nisip fin și ape calde și limpezi.

Așadar, în afara turiștilor români (care stăteau pe unde se descurcau) și ai celor din țările „comuniste prietene” (est-germani sau „redegiști”, cehi, unguri, polonezi, bulgari și ruși) care, ca și românii, nu aveau acces la plajele „occidentale”, fiind cazați în partea de sud a Mamaiei (de la *Pescărie* și pînă nițel în nordul Cazinoului), în hoteluri precum *Patria*, *Național* sau *Unirea*. Turiștii străini (mai ales scandinavii) erau dispersați în hotelurile din *Mamaia Nord*, cum îndeobște era numită acea parte a stațiunii: *Internațional* (fostul *Rex* din perioada interbelică), *București*, *Majestic*, *Riviera* și, după anii '80, la *Tabăra Nord*, în modernele *Vega*, *Lido*, *Ambasador*, *Savoy* și care-or mai fi fost. (va urma)

▶ RAUL SEBASTIAN BAZ

Bătrânii de pe marfar

Nimeni nu a reușit vreodată să atingă acele culmi ale nesimțirii și insolenței pe care astăzi le-au depășit și de care se depărtează continuu bătrânii de pe marfar. Menirea lor este să-și petreacă zilele închiși în vagoane sau așezați pe câte un tampon, însă ei, pentru a nu-și dezminți faima, se suie pe acoperișurile trenurilor și acolo își desfășoară activitatea lor condamnabilă, de-a dreptul scandaloasă, de sfidare și umilire a celor de pe marginea căii ferate. Locul pe care și l-au ales le conferă un anume grad de siguranță, în sensul că evită căderea între tampoane sau accidente care, în întunericul din vagoane, sunt foarte posibile. Dar, în același timp, acolo sus se ivesc alte probleme.

În primul rând, se cunosc cazuri când, la o zdruncinătură mai puternică a trenului, câțiva dintre bătrâni au căzut, fiind aruncați direct în brațele oamenilor de pe margine, care nu așteaptă decât astfel de evenimente pentru a le putea plăti bătrânilor cu vârf și îndesat toate afronturile îndurate de-a lungul anilor.

Alții au fost surprinși de gura câte unui tunel, lucru nu tot atât de grav, cât mai ales faptul că, după cădere, au fost culeși de cei care așteptau jos și duși la locul ispășirii, pe care până și copiii îl cunoșteau sub numele de „Găuritorul de bătrâni”.

Cel mai mult, însă, bătrânii se temeau de cursele pe care le întind cei de pe margine. La început, aceștia se suiau în copaci, de unde fie că săreau de pe tren începând o luptă aprigă, fie că se atârnavă de crengile care, ajunse la nivelul acoperișurilor, puteau mătura unul sau doi bătrâni.

Mai târziu, au apărut noi modalități de capturare a bătrânilor, unele de o ingeniozitate cu adevărat morbidă. Bătrânii au fost nevoiți să nascocescă și ei, la rândul lor, tot felul de mașinării și construcții pentru a preveni și respinge atacurile. Cursa înarmărilor a continuat și ambele părți și-au perfecționat neconștient armele, încât nici cei mai pricepuți observatori n-au putut anticipa dacă bătrânii vor fi distruși sau vor putea trăi mereu în acest mod.

Situația a devenit tot mai tensionată, pentru că bătrânii descoperă mereu alte și alte mijloace de a-i jigă și întârâta pe cei de pe margine. Iar cei de pe margine ripostează de fiecare dată, cu o frenezie greu de egalat. S-a crezut multă

vreme că toate se vor sfârși de la sine, odată cu moartea bătrânilor și, tocmai de aceea, s-au primit mii de cereri din partea celor de pe margine pentru a ocupa locurile rămase libere.

Dar toate solicitările au fost respinse, pe motiv că posturile sunt ocupate deja de alți bătrâni, care așteaptă de ani de zile moartea celorlalți. Situația i-a întârâtat și mai mult pe cei de pe margine și, ca urmare, aceștia au început să-i persecute pe toți cei care îmbătrâneau, văzând în ei niște rivali periculoși.

S-a dovedit că bătrânii de pe marfar erau selectați pe baza unor criterii complet necunoscute, putându-se la fel de bine ca dintr-un ținut să fie aleși toți, iar din altul, de câteva ori mai mare, niciunul. Situația a făcut ca vânarea tuturor bătrânilor în viață să devină absurdă, de-a dreptul ridicolă și a fost oprită.

La un moment dat, s-a întâmplat însă ceva care întrece orice închipuire, un lucru care i-a ofensat în asemenea măsură pe cei de pe margine, încât aceștia au trecut imediat la o adevărată revoluție. S-a pus în mod justificat întrebarea: de ce mișcarea aceasta s-a numit Revoluție? Nu cumva termenul este impropriu? Răspunsul dat a fost dincolo de orice așteptare: cei de pe margine pretindeau că orice răsturnare a unei situații vechi și înlocuirea ei cu una nouă reprezintă o revoluție, asta în primul rând. Iar în al doilea rând, de vreme ce urmează înlăturarea unei stări de lucruri, nu mai contează ce denumire i se dă acesteia și că, dacă ei vor s-o numească revoluție, n-au decât.

Mai bine – spuneau ei – ar trebui să se pună problema calificării în vreun fel a actului săvârșit de bătrânii de pe marfar, care, trecând pe lângă un grup numeros format din cei de pe margine, le-au aruncat din goana trenului o grămadă de ciorapi murdari, însoțiți de niște ocări atât de groaznice, de neînchipuit de cumplite, cum nu se mai auziseră.

Iată de ce s-a trecut la Revoluție, care, dat fiind faptul că între timp cei de pe margine nascociseră noi arme și capcane, a izbândit. Bătrânii de pe marfar au fost înlocuiți cu oamenii de pe margine, care și-au reluat locurile în vagoane sau pe tampoane.

O vreme, lucrurile au decurs normal, însă în ultima vreme, odată cu îmbătrânirea celor sus numiți, aceștia au început, încetul cu încetul, să se suie pe acoperișuri, unde săvârșesc niște fapte care-i lasă cu mult în urmă pe bătrânii dinaintea lor. Deocamdată nu se știe – și nici măcar nu se bănuiește – cum vor decurge lucrurile în continuare.

Boaz

Există o poziție a corpului în care poți muri pur și simplu, fără nicio cauză. Foarte puțini oameni cunosc lucrul ăsta, fiecare crede că pentru a muri trebuie să suprimi funcționarea inimii, ori a creierului, să distrugi ficatul sau să scoți din trupul omului tot sângele. Sigur, și astea sunt căi prin care poți să instalezi moartea, dar ele sunt dureroase și cel puțin inestetice, pe când a te pune în acea poziție te asigură că vei ajunge să cunoști finalul cel mare fără niciun fel de suferință și, mai ales, lăsându-le celor rămași în această lume o imagine plină de frumusețe.

Nu știu cum numeau vechii egipteni – cei care au descoperit-o – această poziție, toate papirusurile care vorbeau explicit despre ea au fost distruse ori pierdute. S-au păstrat doar aluzii, răspândite pe ici pe colo, pe câte un ciob îngropat sau pe marginea capacului vreunui sarcofag. Nu mai există nici măcar speranța că numele poziției va fi aflat vreodată. Ne mulțumim cu varianta transmisă din gură în gură, de-a lungul miilor de ani, care poate să fie puternic alterată, datorită cunoscutului fenomen al distorsionării mesajului la aproape fiecare transmitere. Dar, pentru că altceva nu avem la dispoziție, numim acea poziție cu numele BOAZ.

Atunci când intri în poziția BOAZ, nimeni dintre cei aflați în jurul tău nu observă ceva deosebit. Doar marii artiști ai dansului, dacă s-ar nimeri prin preajmă, ar remarca, eventual, caracterul supra-pământean al posturii. Însă nici ei nu ar putea înțelege că în acel moment se află în apropierea trecerii și că exact suflul neantului este cel care generează frumusețea.

Poziția BOAZ este individuală. Ea diferă de la om la om precum diferă amprenta degetului mare. Altfel, ar fi simplu: oricine ar găsi un mort în poziția BOAZ i-ar face o fotografie și toată lumea ar afla imediat despre ce e vorba. Pentru fiecare om există o poziție BOAZ care este a lui și numai a lui, oricine ar căuta să-l imite ar face-o inutil. Din când în când, este găsit câte un trup a cărui moarte nu poate fi explicată de nimeni. Autopsiile arată o sănătate perfectă a tuturor organelor, nu există nicăieri niciun fel de semn care ar putea vorbi despre folosirea unei arme, nicio urmă de substanță străină nu este găsită în sângele mortului.

Singurul lucru remarcabil este frumusețea poziției cadavrului și liniștea de care este cuprins oricine se apropie, liniște pe care unii o compară cu cea pe care o încerci în fața oceanului care se odihnește. Desigur, e vorba de poziția BOAZ care,

pentru cunoscători, este semn al voinței dispărutului de a părăsi această lume.

Biserica nu vorbește despre minunata poziție, pentru că oamenii ar încerca să o afle și, neavând cum altfel decât din întâmplare sau de la inițiați, către ceruri s-ar înălța uriașe valuri de rugăciuni cu textul „Doamne, descoperă-mi mie, nevrednicul, poziția-pozițiilor, prin care pot veni la ține fără durere, întristare și suspin”, ceea ce ar pune în pericol înțaietatea rugăciunii „Tatăl Nostru”, pe care însuși Mântuitorul ne-a recomandat-o. Mai mult, pentru că poziția BOAZ nu poate fi considerată sinucidere, întrucât ea nu afectează în niciun fel integritatea templului lui Dumnezeu care este trupul omului, Biserica n-are niciun motiv s-o condamne și, atunci, preferă să o ignore.

► DAN IANCU

Ei da,

Mă sculasem devreme (pe la trei și ceva) cu imaginea ta în cap. veniseși pe la mine, oricum nu locuiam acolo. era o cameră luminoasă, enormă cu ferestre ce-ncepeau de la jumătatea gambei și se terminau mult peste mine, având un carioaj din pătrate despărțite de plumb de parc-ar fi fost vitralii, pe care eu le pictasem cu dăre subțiri, colorate voios, te dezbrăcaseși și-ți văzusem vârtejurile de păr castaniu dintre coapse. ai pus peste țățele molcome o bluză ca neaua și ți-ai tras niște chiloți imaculați peste albul pielii de unde ți se vedeau buzele rozalii și ai rămas în picioarele nesfârșit de albe cu ochii vioi zâmbindu-mi. m-ai întrebat ce mîncăm pentru că ai o foame de lupoaică tânără. ți-am spus să ai răbdare că nu stric surprizele. te-ai lungit pe canapeaua de lângă masă sprijinindu-ți capul zâmbitor de un cot așezat în pernă, te-ai întors și-ai mârâit adulmecător. te-ai acoperit cu un cearșaf aproape, de ți se vedeau rotunjimile din spate ale picioarelor și m-am aplecat să ți le sărut... aici visul s-a-ntrerupt. după cum ți-am mai spus, m-am îndreptat înspre baie și m-am spălat după ce-am citit dintr-o antologie cu poeți germani *95. am făcut cafeaua, m-am așezat la calculator, am aprins o țigară și-am început să-ți scriu poemul aceasta ușor pornografic... (*95 *simțeam nevoia să fiu absolut curat ca și când, în vis, te-ai fi lăsat pe spate desfăcându-ți genunchii să mă lași să te degust și camera s-ar fi umplut cu mirosul tău de poame coapte, iar vara ar fi început brusc în plină iarnă*)

Din volumul în apariție: *despre însumi*, 2025

▶ ABIE ELENA

Carmen

Carmen se ridică din pat obosită. Dormise, dar sufletul ei nu mai avea energie și se simțea de parcă s-ar fi întors dintr-o bătălie proastă, în care lăncile erau mișto-uri de doi lei și adversarii niște mafioți retardați care nu vedeau nimic în fața ochilor decât să mătrășească pe oricine le stătea în cale. Era constipată de nervi și epuizare și singurul lucru care o motiva era mirosul de cafea de pe tejgheaua din bucătărie.

„Ah! Fata!” Avea o fată slabă pe care încercase să o crească cât mai moral posibil și să o învețe drumul cel drept, dar nu să fie fraieră, ci bătaioasă. Să le dea replica, numai că nu îi ieșise. Era o legătură între ele două, dar în care nu încăpuse niciodată diplomația. Copilul ei era „ce-i în gușă, și-n căpușă” și nu ierta pe nimeni, nici chiar pe mă-sa. Uneori simțea că a crescut un trol care nu înțelegea ce naiba era aia vorbă bună și grație. Cu toate că era înnebunită de rochițe și fuste roz, ceea ce iarăși o enerva, considerând-o culmea prostului gust. Văzu ușa întredeschisă la camera ei și o strigă cu un „bună dimineată” bătând ușor, să nu o sperie. Poate mai dormea un pic. Auzi un „da, ’neța” dinăuntru și un intră. „Ce facem azi?” întrebă ea, dar vorbele i se opriră în gât când o văzu pe copila de opt ani îmbăcată în cea mai decoltată rochie a ei, cu ochii umbriți de fard negru și buzele roșii, făcute cu carioca, pentru că în casa aia nu exista ruj roșu „de curve” cum îi spunea copila. „Ce... ce?!” Auzi o voce slabă, înainte să își înghită orice sunet i-ar fi ieșit din gât. „Mama, dacă tu nu o să mai ai serviciu, o să fie nevoie să ne culcăm cu bărbați, pe bani. Așa că ar fi bine să mă pregătesc de acum, să nu am un șoc când o să fiu mai mare, nu-i așa?”

Carmen rămăsese blocată. Nici nu se punea problema de așa ceva. Gasea ea ceva de făcut, era dispusă până și la meditații sau traduceri, sau orice altceva. Doamne! Îi vâjâia capul! Se apropie încet de copilă, o strânse în brațe cât putu de tare. Avea de ales să vorbească și să izbucnească în plâns sau, pur și simplu, să tacă. „De unde ți-a venit ideea asta? Cine ți-a spus că rămân fără serviciu? Ce?”, silabisi ea până la urmă. „Știi, colegul ăla al meu care e fiul directorului? El mi-a spus că l-a auzit pe tatăl lui spunând că abia așteaptă să scape de curva aia de la gestionare și să o vadă în stradă și pe ea și pe fii-sa și atunci băieții mi-au spus că se fac bani frumoși din culcat cu bărbați și dacă eu fac asta nu o să fii nevoită să mai

muncești și să fii dată afară sau să aștepti salariul luni de zile. Și n-o să ne pierdem casa...”

„Nu, draga mea. Oamenii mari au uneori un mod urât de a se exprima, dar tu să nu îi crezi. Nu lua totul așa cum sună. Într-adevăr, este posibil să îmi schimb serviciul, dar nu așa, iar tu poți să mă ajuți dacă te ocupi de învățat și lecții. Uite, am să îți explic în detaliu. Dar pentru liniștea ta, nu o să facem asta nici una dintre noi. Acum ne spălăm de carioci și creioane negre și ne îmbrăcăm cu ce ne place nouă cel mai mult și mergem în oraș.” „Dar, mama, nu te duci la muncă?” „Nu. Azi nu. Azi stăm amândouă și îți explic că există niște legi și chiar dacă sunt dată afară, o să avem un venit. Iar noi amândouă știm să ne descurcăm mai bine decât ne sugerează băieții din clasa ta, da?”

Copilul se ridică parcă rușinat de dungile de cariocă de pe buze. „Mama, te superi dacă îți mai spun ceva?” „Ce, draga mea?” „Mama, i-am bătut până m-au dus la directorul școlii. I-am bătut pe toți, mama! Nu m-am putut abține!”, izbucni ea, într-un urlet de descărcare a nervilor. Carmen o prinse în brațe și izbucni și ea, dar într-un râs isteric. „Bine, draga mea, așa te vreau, fata mea, așa te vreau, măăăă!”

▶ DAMIAN SPIRIDON

Motto:

– *Ce faci aici Diavole, pe cea mai înaltă Colină?*
– *Cum ce fac? Meșteresc pe creasta cea mai înaltă a iadului, la Adevărul proștilor și la Bucuria smintiților, căci Vremurie se apropie! și doar acest Adevăr și această Bucurie vor fi fost să fie pe acest pământ. (Fantasmă)*

Mă plimbam de colo-colo, la cucu gol, prin camera cu tavane foarte înalte, din Castelul Gotic al Filozofilor, cu o ceașcă de ness în mână și c-o țigară neaprinasă în colțu’ gurii și repetam, în gând, alocuțiunea despre anamneza la Platon și anumite ecouri în evangheliile apocrife. Îmi luasem notițe de pe Google, rapid și eficient, iar acum așteptam dimineța, să-mi fac intrarea în Arena Leilor; însuși Profesorul a anticipat *un remarcabil succes de etapă*, având în vedere seriozitatea, complexitatea și insolitul subiectului.

Deși, n-ai să auzi – sau, în orice caz, foarte rar, spre deloc, vreun artist real, zicând *noi, artiștii* – așa și pe dincolo, dar de la Salam, de la Lori Groza, în special de la cei din lumea șobizului (sic!), auzi deseori chestia asta, *noi, artiștii*, uneori

cu un zâmbet timid în colțul gurii, însemn al modestiei, decenței și buneii creșteri: *suntem oameni ca toți oamenii, noi, artiștii, râdem, glumim, suntem veseli sau triști exact ca și fanii noștri...* cam așa ar fi subtextul. Băieții de la butoane fac minuni cu artiștiiăștia, singurii, de fapt, care spun fără să clipească *noi, artiștii*.

Gândul îmi zbură aiurea. Unul dintre prietenii mei din tinerețe, alături de care am vânat lei și am răs până la leșin(-uri), s-a stabilit în Franța, în Nord: primul pas. Pasul doi: s-a mutat în Sud, într-un soi de pustietate agrestă. Pasul trei: s-a făcut lup dacic, lup dacic de câmpie, ca să fim preciși. Îmi scrie în privat, texte de convertire, patetice, apocaliptic-metafizice. Nu răspund, citesc și recitesc textele alea și nu mă las convertit, sunt influențat de mediul în care am trăit și trăiesc, un mediu eminemamente roman.

Citesc din caiet: *De ce am merita „cel mai bun mop”? e o întrebare care mă tot încearcă, pentru că am o bănuială, cum că io, unu, nu l-aș merita; plus de asta cunosc o groază de tipi care nu l-ar merita nici atâtica. Ba ar merita castane în cap și pumni în freză, în nici un caz cel mai bun mop. O vezi pe Teo, un brand, cum ar veni, pe un vapoasă, pe un lac, cu un pălărio din paie pe cap, citând, zice ea, dintr-un Mare Înțelept: "E bine să facem din relaxare o Artă" și fărâma aia de relaxare ce mai supraviețuiea de bine de rău în tine, se duce dracului; și parcă te-apucă așa, o târșeală.*

Chestia e că vorbesc cam prea des, mult prea des, mi s-a atras atenția, despre prostie, păi explicația e simplă, o cunosc din interior... pe de altă parte, multe observații pe care le fac despre sus- amintitul subiect pot fi asimilate, la rândul lor, prostiei, nici o problemă să recunosc una ca asta, io-s genu' dezinvolt, de mic!

Apropo, de ce pe unii îi irită citatele, aforismele gen Osho sau Paolo Coelho? Sau îi umflă râsul? Pentru că văd tehnica, lipitura, inautenticitatea, absența aceluia freamăt al spontaneității, care face diferența între un scrib și un scriitor-artist, (pentru că există – deopotrivă – mulți, foarte mulți chiar, scriitori înămoliți în diverse tehnici, care nu transmit nimic de ordinul artistic). Partea proastă este că genul Osho – Coelho tind să umple până la refuz piața de carte, cu kitsch-uri foarte bine închegate, de zici că și-a băgat gheara inteligența artificială, ceea ce pe termen lung s-ar putea să ducă la o kitsch-izare globală, dacă e să vorbim de Globalism. (*fragment dintr-o scriere abandonată, găsită pe un carnețel, pe care tocmai îl aruncam la gunoi, pe bună dreptate, zic...*)

Vorbe, vorbe, vorbe. Un muget de animal isterizat, prefigurarea unui Sfârșit pe care nu-l luăm în seamă cu adevărat. Ne amuzăm superior-cultural, de forța brută a unei Orori fără drept de apel. Numele chiar, este o flegmă cu mucii, în sensul foarte clar că nici nu se vrea Altceva, este o pură obiectivare a Urâtului, pus în evidență de un marketing foarte profi, de fapt o adevărată industrie a ororii fără rest. Și, ceea ce este mai înfricoșător, fără sens. Când îi auzi pe anumiți indivizi, evident rău educați (și prostălăi pe deasupra!) vorbind șui despre educație și despre cultură, îndeobște cu un prompter în față, îți vine să te duci în Niger ca să sprijini Insurecția. Ca să știi o treabă, măcar. Dar Profesorul a anticipat *un remarcabil succes de etapă*. Ce gând amețitor!

► IOAN GROȘESCU

Stănică portofel (II)

Prea puțin îi păsa că ploaia îl udase până la piele. Cailor le ieșeau aburi din spinările încordate. I se părea că nu înaintează, cu toate că, speriați de țipetele lui, caii se smuceau în ham, gata să răstoarne căruța. Aproape că se înserase, sau poate că norii făceau să pară așa, când, doar că n-a rupt cu oiștea porțile spitalului. Nu l-au lăsat să intre cu căruța. Nu s-a împotrivit. A lăsat-o acolo unde oprise, în poartă. A îmbrâncit portarul, îngrozit de namila mustăcioasă, și a început să strige din curte, fără să-și dea seama că de unde era nu-l putea auzi, cu glasul tunător, disperat.

– Virgini, Virginico, tată!

Nu i-au putut sta-n cale doi oameni în halate albe, care l-au întâmpinat impacientați. I-a dat în lături cu hotărâre, răsturnând două scaune și a continuat să strige pe holul îngust.

– Virginico, Virginico, tată! Până când s-a dat de perete ușa unui salon. În cadrul ei a apărut o făptură mică și subțire, cu fața albă ca varul, ca un uriaș ou legat în basma neagră. Din imensul halat gri ieșea o legătură albă. Și ea imensă. Parcă a văzut o fantomă. Îngerul tinereții sale. Făptura s-a lăsat să alunece ca un aluat de-a lungul pervazului, ca și cum s-ar fi scurs în pământ, până a devenit moviliță de boarfe pe podea.

– Viginicoo, ce-ai, femeie?! A izbucnit un tunet năprasnic, năucitor, din pieptul bărbatului, făcând să se dea de pereți ușile saloanelor, în care au apărut chipuri speriate.

A căzut în genunchi lângă iubirea vieții sale, s-a aplecat asupra ei, i-a întors fața către el și, ușor, cu teama celui care atinge un lucru fragil, i-a băgat o mână pe după umeri și alta pe sub picioarele ghemuite, săltând-o până la obrazul său. Cu ea lipită de piept, a împietrit în genunchi, fără un cuvânt, căutându-i ochii. I-a văzut, prin perdeaua lacrimilor, cum se deschid și cum îi privesc, cu liniște caldă, cu sclipirea de lumină știută, fața. A simțit cum jarul obrazilor săi se stinge sub adierea mâinii mici, catifelată, rece, care îi aduna lacrimile amestecate cu apa de ploaie, cu care era îmbibat până-n măduva oaselor. De undeva, din străfunduri, venea un scâncet, un vaier înăbușit. Ca un oftat de ușurare sau numai un fel de alint, pe care numai el îl auzea și numai lui îi era adresat. Îl știa, și-l amintea perfect, ca în diminețile când erau acasă și ea întârzia în pat, refuzând să se despartă de așternutul cald.

– Stănică, Stănică, măi Stănică. Știam c-ai să vii. Știam c-ai să vii, măi omule, Stănică. M-am rugat Maicii Domnului. N-am lăsat candela să se stingă. Copiii! Ai văzut copiii, Stănică? Trebuie să mergem la copii! Hai la copiii noștri, Stănică!

Cei de față rămăseseră înlemniți, ca imaginea la cinema, atunci când se rupe pelicula. Se auzea doar ploaia, cum lovește acoperișul din tablă și nechezatul cailor, care rămăseseră sub cerul liber, în fața porții. O femeie, care știa, din destăinuirile Virginiei, po-vestea ei, le spunea ceva în șoaptă celor doi în halate albe. „După șapte ani?!” A spart unul dintre ei liniștea. Și glasul lui parcă i-a electrocutat pe cei din jur. S-a apropiat apoi de cei doi, ghemuși încă, lângă pervazul ușii.

– Vă-nteleg. Sunt doctorul Vlăsceanu. Haideți în biroul meu. Sunteți ud și ați udat-o și pe doamna. Vă voi spune care este situația.

L-a privit ca pe o fantomă, apoi l-a urmat, cu femeia lui în brațe. Trecând de ușa pe care acela a deschis-o larg, a străbătut încăperea, ca și cum ar fi verificat dacă terenul nu este minat, și, la insistența medicului, s-a așezat pe mușamaua rece a patului îngust.

– Lăsați-o pe doamna pe pat. Beți ceaiul ăsta fierbinte. L-a auzit ca prin vis pe doctorul care-i întindea o cană.

Și-a pus comoara pe pat, rezemată de perete și a luat cana. Ceaiul i-a ars buzele, prelingându-i-se, ca focul pe fitilul de dinamită, spre capul pieptului. S-a făcut țândări.

– Scoateți-vă hainele. A auzit glasul doctorului, ca venind de undeva de departe. S-a conformat, ca atunci când a fost luat prizonier, apoi a întins mâna mecanic - cu ochii la femeia lui care

nu se mai vedea din halat, după halatul care i se întindea.

– Soră, ia, te rog astea, a mai auzit. Pune-le pe lângă sobele din bucătărie.

Zgomotul ușii care s-a trântit în urma sorei a tresărit ca atunci când a fost împins cu patul puștii într-o dubă, apoi l-a readus la realitatea în care trăia. S-a uitat îngrozit în ochii doctorului, ca și cum de ochii aceluia depindea viața lui.

– O infecție urâtă. S-a grăbit acela să-i spună. Putea face septicemie. A fost necesar, nu se putea altfel, să-i amputăm mâna de la încheietură. Să sperăm că totul va fi bine. O vom ține câteva zile sub supraveghere...

– Nu! A răcnit, lovindu-se cu palma peste frunte, privind mai întâi în sus, apoi în ochii speriați ai Virginiei. O iau chiar acum acasă, a spus scurt, gemând. Dați-mi rețetă. Avem moașă. Am eu grijă de ea. O iau acum! Și a luat-o fără să mai aștepte vreo încuviințare.

A fost oprit ca să primească niște feșe, ceva dezinfectante, antibiotice și o rețetă. Nici nu a auzit ce indicații îi mai dădea doctorul, că a împins ușa cabinetului și a ieșit.

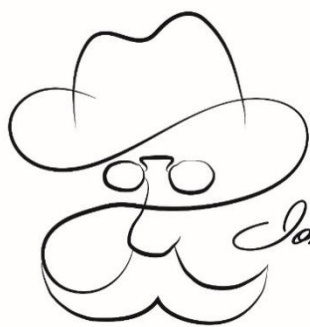
I-au învăluit răcoarea nopții de afară. Ploaia stătuse. Înspre câmp, orizontul era însângerat. De-abia acum se întuneca. Întunericul venea înspre ei, târându-se pe câmpie. Vântul răvășea coamele cailor, care mergeau așa cum doreau ei. S-au ghemuit amândoi pe capră, înfășurați în pătura împrumutată de la spital, înghesuți unul într-altul, strângându-se tare, în tăcere. Primele vorbe au fost rostite rar, îngânate-n plâns. Următoarele au venit ca un torent. Unele peste altele. Năuce. Se întrerupeau reciproc, plângând, răzând. Câmpia, covor negru strâns sul, se desfășura așternându-se hău, în care ei alunecau neconștient, pe măsură ce caii o împingeau cu piepturile. Ajunși acasă, simțeau că nu-și spusese decât o frântură din tot ceea ce ar fi vrut să afle unul despre altul. Șase luni au cârpit cu disperare veșmântul zdrențuit al vieții lor. Deznădejde și speranță. În zadar Maica Precistă a plâns deasupra pâlâirii fitilului îmbibat cu ulei. Răul n-a putut fi alungat. Virginiei i s-a amputat mâna mai sus de cot. Alte șase luni de speranțe deznădăjduite. De la un timp, au simțit nevoia să-și facă ordine-n suflețe.

– Să ai grijă de copii, Stănică! Nu le aduce altă mamă. Au fost ultimele ei vorbe.

Stănică nu s-a mai însurat niciodată. A strâns avere. Pentru copii. Și a plâns.

(Din volumul *Operație pe cord deschis*, Editura Atom, 2025)

Casa de Cultură
Ion Luca Caragiale
A Municipiului Ploiești

Casa de Cultură Ion Luca Caragiale

Piața Eroilor nr. 1A
Ploiești 100314

Cafeneaua lui Caragiale

Strada Toma Caragiu nr. 11
(aleea din stanga Teatrului Toma Caragiu)
Ploiești 100042

Email: fv.nicolae@gmail.com
Telefon: 0726 848 976

Asociația NORR

Bulevardul Independenței nr. 22, ap.3
Ploiești 100028
CIF: 50571682

UNICREDIT BANK
LEI: RO61 BACX 0000 0027 4637 7000
EURO: RO34 BACX 0000 0027 4637 7001

norr-magazine.com

ABONAMENT PE VIAȚĂ

Restaurantul

Ion STRATAN

Prezența în restaurant este replica publică a rezistenței în familie. Ne ducem acolo să vedem și să fim văzuți. Comandăm cina pe care nu am fi reușit-o acasă decât cu eforturi. Meniul este o „dis-tributie” gastronomică din mai multe zărouri. Ne confruntăm gusturile, compa-răm, ne amintim. În zilele noastre, datorită recesiunii, restaurantul clasic ar mai puțin vizitatori. Locul politicosului șef de sală fost luat de picolitele pizzerie sau de McDonald

În vremuri austere, arta gastronomiei decade. Nu mai rescriu aici reveriile fiecăruia în materie de meniu. Restaurantul se descompune în două valori morale. De fapt, războiul dintre cele două femei, care în câteva minute își schimbă rolurile pe care le-au jucat ani de zile, se

mai plăcute locuri de comentat. Restaurantul rămân un deziderat gust. Pe de altă parte, se grăbește.

...aproximativ 26... de foarte... analizelor... conține sulfat... traversa... se joacă... drama... (E.F.)

ABONAMENT PE VIAȚĂ

Ion STRATAN

Cazul Păunescu

Măine, poimăine ne vom trezi că nu mai avem voie să scriem că Păunescu a slujit dictatura. Măine, poimăine, când tovarășul senator Păunescu va intra în pâine, vom avea legi emise de cel care se declara cu mândrie într-o emisiune a lui Iosif Sava, „comunist consecvent”.

Cu consecvența binecunoscută, Păunescu a elogiat timp de douăzeci de ani cultul personalității. Cu consecvență comunistă, nu numai că a aprobat, dar a laudat lipsa proprietății, alimentația rațională, frigul și foamea legiuite de Marele Cărmaci. Într-un articol trecut subliniam că, fără Păunescu și Vadim, cultul personalității ar fi fost o ipostază ideologică eșuată. Și tot ce a urmat... Iată acum că unul dintre cei mai bogați scri-

itori din țară, comunist consecvent cum se intitula, produce legi pentru acest mult prea încercat norod. Ce fel de legi? Ale anulării proprietății (ca în comunism), ale lichelismului, clientelismului politic din discursuri goale de sens și adulatorii. Credeam că vremea când omora copii pe stadionul din Ploiești cu cenacul „Flacăra” a trecut. Iată că nu.

Călătorul nostru pe toate meridianele din banii poporului, turnătorul de cărți imense foarte bine plătite a revenit la putere și un partid politic din anul 2000 își permite să aibă drept ales un „comunist consecvent” străns legat de cuplul ceașist. Ori partidul acela a greșit ideologia, ori Păunescu s-a dezis de însăși mândria sa, „comunismul consecvent”. Cine știe?...

ABONAMENT PE VIAȚĂ

Ion STRATAN

Jucăriile

Nimic mai nevinovat și în același timp plin de înțeles ca o jucărie. Există filosofi ai culturii, ca John Huizinga din Olanda, care consideră că jocul ludic, dorința de joacă, definitorie pentru specia umană. Animalele pe care ni le să ne însoțească în viață, să ne joace, să ne amuze, să ne ajute să înțelegem viața și caracterul, cu melodrama, chiar drama, în finalul spectacolului. (E.F.)

jucării ale bebelușului - sunătoare - sunt emisii sonore foarte importante pentru formarea simțului auzului și al orientării. Copilul percepe „zdrăngăneala” liniștitor sau provocator și se orientează după sursa de zgomot. Cu timpul, micuții întâlnesc marile lucruri „mari” sub forma măștii acestora. Blocul se construiește din cuburi colorate, pânza este o fetiță-soră, prietenă, copil, automobilul electric îndeamnă la spirit de independență.

Cuvântul, alături de desen, cuprinde lumea vie și obiectul în convenția sa. Numere și

cuvinte fermecate însoțesc jocurile copilăriei noastre „Lotto pe fructe”, „Nu în supăra, frate”, „Păcălitor”, „Basmă în buchele”. Lumea cunoscută de copil de azi este mai cuprinzătoare la vârsta când totul este ală la îndemână prin intermediul televizorului. Jocurile lor sunt complexe, asociative, îndemnând spre cunoaștere - Scrabble, Monopoly, sau jocurile de calculator. Noi, maturii, să nu ne minunăm de câte știu, în luptă continuă și în școală, ceea ce nu ar trebui să ne pasioneze încă...

ABONAMENT PE VIAȚĂ

Ion STRATAN

Moda

Moda este complimentul pe care eferul îl face veșniciei - spunea cineva. Există mașina la modă, case „la modă”, dar cel mai definitoriu termen este moda vestimentară. Prin spiritul de recuperare care este specific fiecărei arte și lumii, spiritul în general, avem sub ochi, prin moda „retro”, întreaga istorie a bogăției vestimentare; ca și în raportul cu societatea, ca și în fenomenul „hippy”, ca și în muzică, ruptura cu conventionalul s-a petrecut la jumătatea deceniului șapte. Rochiile MINI au fost butoiul de pulbere pe care a fost așezată întreaga detonare a conduitei clasice. Culoarele au explodat - verde crud, violet, mov, lila, sidamen sau portocaliu - au luat locul soborului negru, griului sau „punctelor”. Tricoul a înlocuit - vara - cămășile

albe, schimbate cu intermitență de blana „fleuri”. Cravatele s-au lăsat, au devenit pantaloni sau cu desene. După deceniul șapte, moda s-a feminină - în special, poate fi cuprinsă în tendințe - angelică, burghez-opulentă și provocatoare, tip punk. Recurențele albului, cu lungi trene sau mâneci transparente, jachetele dantelele conturează, alături de culorile pastelate ale materialelor subțiri, „materiale” - stila grafic. Hainele de blană, rochiile clasice de material, bijuteriile și accesoriile prețioase se înveci în al doilea curent. În sfârșit, moda ANTIHIERARHIC formează continentul tinereții care pare protesta și pe această cale față de risipi și indiferență, culoarea neagră „reponderând” de la ghețe la baie. O modă a murit, trăiască MODA!

MERCUR

Ploiești, România
Bd. Republicii, nr. 17-25
Nr. înreg. J 29/108/1991
Cod fiscal 1346110

ABONAMENT PE VIAȚĂ

Parfum

Spune-mi cum miroși, ca să-ți spun cine ești. Se pare că anticii aveau deja cunoștință despre balsamurile de baie. În epoca noastră, parfumul vine de peste tot - din haine, din mașină (prin tot - din haine, din piele sau din wunderbaum), din piele sau din păr. S-a făcut mult caz de lipsa de igienă personală a vecurilor aici dacă sub perucă pudrate spunem că în România comunismului săpăm parfumul de import ajunsesse valută-forțe sui generis, alături de pachetul de țigări Kent.

Parfumul accesibil - după trecerea modelelor „bulgărești” - era pentru bărbați alter-shaveul „brut” sau „sauvage”, iar pentru fete, prin intermediu ari, deodorant... bărbătesc, purtat și azi pentru ambele sexe. În lipsă de un „Azzaro”, orice deodorant de import era bun.

Un celebru roman de Suskind, „Parfumul”, care descria căutările, secretele și aventurile subtilele substanțe, se găsea la Viena în toate magazinele. După ’90, s-au putut cumpăra din străinătate, cu o ocazie sau alta, personal sau prin media-tori, celebre Chanel sau Paco Rabanne. Gama „Oriflame” acoperă toate gusturile. De asemenea, în magazinele de lux, se pot cumpăra - la prețuri de occi-

dent - parfumurile cele mai sofisticate. Pentru multe doamne deodorant și un săpun rău, nat, gen Rexona, sunt suficienți pentru a suplini farmecul personal. Conotația erotică a parfumului nu este de neglijat, de aceea fiecare persoană trebuie să fie atentă la senzația produsă de anumite circumstanțe. Este un mesaj mai mult sau mai puțin voalat. Actrița Marilyn Monroe a fost întrebată în ce era înveșmântată când aștepta regizorul celebru. Ea a răspuns: „eram îmbrăcată în provocator - eram îmbrăcată numai în... două picături de parfum...”

NORR

ISSN 3061 - 4724
ISSN-L 3061 - 4724

ISSN 3061-4724

05 >

9 770000 009778